

సామి వేణువు-విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	౧౪౬-౧౪౭
ఆంధ్రభాషయందలి సంస్కృతవృత్తములు-తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావుగారు	౧౪౭-౧౪౮
తూగుటాయల-జనమంచి వేంకటరామయ్యగారు	౧౪౮-౧౪౯
తిక్కన విరాటపర్వము—ఎ. వి. రత్నము గారు	౧౪౯-౧౫౦
దేశారాధక ప్రబోధకము—మంగిపూడి వేంకటశర్మగారు	౧౫౦-౧౫౧
కాలిదాస సందేశం—అక్కిరాజు నిత్యానందశాస్త్రి గారు	౧౫౧-౧౫౨
తైలి (శ్రీ)రామస్తవము—కాంచనపల్లి కనకమ్మగారు	౧౫౨-౧౫౩
యుగములు-మన్వంతరములు—కవికౌంఠల వేంకటసత్యనారాయణమూర్తిగారు	౧౫౩-౧౫౪
అనార్యాళి—పురిపండా అప్పలస్వామిగారు	౧౫౪-౧౫౫
దమయంతీ సంవరణము—శ్రీ శేషాద్రి రమణకవులు	౧౫౫-౧౫౬
నిరశ్రురోదనము—తాపీ ధర్మారావుగారు	౧౫౬-౧౫౭
నవనాగరిక గ్రామజీవనము—పాలవర్తి ఆంజనేయులు గారు	౧౫౭-౧౫౮
కమ్మరీడు—పెనుమెచ్చ సత్యనారాయణ రాజుగారు	౧౫౮-౧౫౯
కథకుడి కష్టాలు—మునిమాణిక్యం నరసింహారావుగారు	౧౫౯-౧౬౦
నిద్ర—నండుారి శివరావుగారు	౧౬౦-౧౬౧
పల్లెటూరు స్కూలు తణిఖ్ తంతు—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	౧౬౧-౧౬౨
పసిపిల్ల—చిత్తావూరి కామేశ్వరరావుగారు	౧౬౨-౧౬౩
రాగిణీకుమారి—పులవర్తి కమలావతీదేవిగారు	౧౬౩-౧౬౪
కృష్ణుని పలుకు—కేవళంకరిశాస్త్రిగారు	౧౬౪-౧౬౫
జైనుల మతకథలు(౧౦ పంచ నమస్కార కథ)—పంచాగ్నుల	౧౬౫-౧౬౬
ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారు	౧౬౬-౧౬౭
రాధికా విరహము—మద్దూరి సాంబయ్యగారు	౧౬౭-౧౬౮
హరిదాసు—రాజా వాసిరెడ్డి దుర్గానదాశివేశ్వర ప్రసాద్ బహదర్ గారు	౧౬౮-౧౬౯
అంతస్సమాధి—శ్రీ. శ్రీనివాసరావుగారు	౧౬౯-౧౭౦
గుంటూరి పెద్దయ్యగారు—బులుసు పాపయ్యశాస్త్రిగారు	౧౭౦-౧౭౧

భరతధాత్రి—బండారు తమ్మయ్యగారు	౨౪౩
మైసూరునందు సబ్బు పరిశ్రమ—బి. సుబ్రహ్మణ్యముగారు	౨౪౩-౨౪౪
శాసనపరిశోధకుడు—త. రామారావుగారు (చి)	౨౪౪
శ్రీయుత రామన్ మహాశయులు—మండాది రామనాథంగారు	౨౪౪-౨౪౫
కుక్కుట ధ్యానము—నిడమర్తి ఈశ్వరప్పగారు	౨౪౬-౨౪౭
బ్రహ్మచర్యము—గొల్లపూడి శ్రీరామశాస్త్రిగారు	౨౪౬-౨౪౭
పాపిష్టికండ్లను నమ్మరాదు—త. రామారావుగారు (చి)	౨౪౭
శ్రుతి స్వరముల పరిణామము— వింజమూరి వరాహ సరసింహాచార్యులుగారు	౨౪౭-౨౪౮
కలగూరగంప—గ్రంథాలయోన్నతికి కారణమేదీ? కిష్కింధ, పంథవటి స్థలవిస్తీర్ణము; ఆమె రికా కుటుంబములు; హేరుం రసీదు-శాశేరవాగ్; విమాన ప్రమాదములు; పారప్ప; ఆవమానకరమే-విజయియతే; వేరుపురుగు డైరెక్టరులు; బిల్వమంగ ళస్వామి; అహమద్ జోగూ; నూతనఆల్పనియారాజు; జనసామాన్యమునకు విద్య; మూర్తిమత్వము; పాశకాలలయందలి శిక్షానియములు; జపాను దేశపు రాజకావనము; మూర్తిమత్వవిజయము; ఛాంపానీర్ నగరద్వారము.	౨౪౮-౨౪౯
సాధిపాయ విశేషములు	౨౪౯-౨౫౦

చిత్రములు

తీవర్ణ చిత్రములు:—చెరువుకు; మాలివి.

సాధారణ చిత్రములు:—భారతీయ ప్రేమగీతచిత్రములు* ౪; శిల్ప ప్రకృతిచిత్రములు ములు ౩; ఉమర్ ఖయ్యామ్ చిత్రము ౧; మైసూరు సబ్బుపరిశ్రమ చిత్రములు ౪; జాతీయ మహానభ చిత్రములు ౨౧; ఆకస్మిక ఛాయాచిత్రములు, ఇతర చిత్రములును.

* ఇది Lawrence Hope గారి The Garden of Kama అను గ్రంథమునందు Indian Love Lyrics అను పేర నున్నది. ఈ చిత్రములు, మూడు శిల్పప్రకృతి చిత్రములు, ఉమర్ ఖయ్యామ్ చిత్రమును, టైమ్స్ ఆఫ్ ఇండియా ౧౯౨౮, ౧౯౨౯, సంవత్సరముల సంవత్సరాదిసంచికలనున్న చిత్రములనుండి తీసికొనబడినవి.

“పరువుకు”

[చిత్రకారుడు: శ్రీ వీ. సోమేశ్వరరావుగారు]

చెన్న పట్టణము, ఫిబ్రవరి ౧౯౨౯

సంపుటము ౬

విభవ సంవత్సరము మాఖమాసము

సంఖ్య ౨

సామి వేణువు

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు

ఓయి! సామి! నీసామి వేణువు మధురి
తారవము లిందు వినవచ్చెనయ్య! వాని
మెంట నీ కన్ను బొమవంక విచలితాధ
రప్రకంపమ్ము నాకేకరప్రసారి
తాడుమును యథాద్వైపములట్లు తోచె.

ఈతడవ—మున్ను తెలిసెనులే—గృహమ్ము
కదలఁజాలను—నీ మోసగానితనము.

సామి! నీ సామి వేణునిస్వన మరటి
బోదెలం బోని నా తోడల్ పొదివికొంచు
కలమ వెన్నులబోని జంఘలను కదిపి
తీసికొని పోవునా యేని తీసికొంచు
బోవనీ! నేనుమాత్రము బుద్ధిపూర్వ
కముగ మాయుంటిపట్టున కదలిరాను.

ఆంధ్రభాషయందలి సంస్కృతవృత్తములు

తేకుమల్ల రాజగోపాలరావు గారు

మొదటి ఛందస్సు (ఉత్త) *

వృత్తసంఖ్య 2†

వృత్తసంఖ్య—

1. శ్రీవృత్తము—పాదమున కొక్కొకగురువు.

రెండవ ఛందస్సు (అత్తుత్త)

వృత్తసంఖ్య (4)

ఈ ఛందమునుండి ప్రాస మారంభమగును.

1. శ్రీవృత్తము—పాదమునకు రెండేసిగురువులు.

కవిజనాశ్రయమున నిది మధ్యమవృత్తము.

మూడవ ఛందస్సు (మధ్య)

వృత్తసంఖ్య (8)

1. నాశ్రీవృత్తము—పాదమునకు మూడేసిగురువులు

కన్నడమున నిది వామాంగము.

2. కేస—పాదమున కొక్కొక్కగురము (వృ) ర్తి

కన్నడమున నిది రతాంతము.

3. మృగి—పాదమున కొక్కొకరగణము

కన్నడమున నిది పావనవృత్తము.

4. వినయము—పాదమున కొక్కొకసగణము

కన్నడమున నిది ప్రవరము. (కవిజనా.)

నాలుగవ ఛందస్సు (ప్రతిష్ఠ)

వృత్తసంఖ్య (16)

1. కన్య—పాదమునకు నాలుగేసి గురువులు.

2. వీడ—యగ. కన్నడమున నిది వామాంగము.(వృ)

3. సమృద్ధి—రగ. కన్నడమున నిది దేవరమ్యము. (వృ)

4. సుమతి—సగ. కన్నడమున నిది మృగశీత్ర. (వృ)

6. కుకాంతి—జగ. కవిజనాశ్రయమున నిదినిలాసిని.

కన్నడమున నిది జనోదయ.

ప్రయోగము—ధ—నా—ర్జ—నా

ధనప్రియా

ధనాధిపా

ధవంజయా—సీతారామాంజనేయి.

ఆ 8—22.

7. చింబ—ధగురువు. వృత్తరత్నాకరమున నిది కుముభి;

కన్నడమున పొందరము.

అయిదవ ఛందము (సుప్రతిష్ఠ)

వృత్తసంఖ్య (82)

3. శ్రీతి—రగగ. కన్నడమున నిది నందకవృత్తము.

4. స్రుగ—సగగ. కన్నడమున నిది సస్మృగశీత్రము.

(కవిజనా.)

6. సతి—జగగ. కన్నడమున నిది అనంగము. (వృ)

7. పంక్తి—ధగణము 2 గురువులు. కావ్యాలంకార

మాదామణి యందును, కవిజనాశ్రయమున నిది

సుందరీవృత్తము. కన్నడమున నిది కాంఛనమాల.

13. నంద—తిలగ. వృత్తరత్నాకరమున నిది మంద

వృత్తము. కన్నడమున నిది తిలకము.

15. అంబుజము—ధిలగ. కన్నడమున నిది శ్రేమ.

(కవిజనా.)

* ఇది ఛందోనామమును బట్టెను.

† ఇది యాఛందమునఁబుట్టిన వృత్తములసంఖ్యను తెలుపును.

ర్థి ఏఛందోగ్రంథమున దీనిలక్షణము లున్నచో తెలుపును.

ఆటనఛందస్సు (గాయత్రి)

శృత్తసంఖ్య (64)

కావ్యాలంకారమాదామణీయం దిటమంచ విష్ణుం

దోధికార మారంభమగున్నది.

1. సావిత్రి—యమ.
3. మాలిని—రమ. (వృ.)
10. విచిత్ర—యమ.
13. తనుచుద్వ్యతయ.
15. చంద్రవన—భయ. కన్నడమున నిది శశికాంతము.
16. శశివదన—నయ. కావ్యాలంకార మాదామణీ యంచును, గవిజవాళయమునను విది సురలత. ఆప్సకపి సురలత యను నింకొక వృత్తము క్రింద మరల శశివదన లక్షణమునే చెప్పియున్నాఁడు. కన్నడమున నిది యుదాత్తము.
17. సదీప్యత్రము—యర. (వృ.)
25. ముకుళము—యన, (వృ.) కన్నడమున కమలము, ముకుళము, ముకురము.
28. వసుధ—నన. వృత్తరత్నాకరమున నిది రమణీ వృత్తము. కన్నడమున పమువము, వినతము, మమరము.
29. విశుమతి—రన.

ఏడవ ఛందము (ఉష్ణిక్కు)*

శృత్తసంఖ్య 128

20. హంసమాల—సరగ. కన్నడమున నిది సరలము, 6 యతి.
26. మదలేఖ—మనగ. (వృ.) 4 యతి.
30. కుమారలతము—జనగ. 6 యతి.
31. సురుచిరము—భసగ. (కవిజవాళయము) ఆప్సకపియమున నిది సరసిజము.
43. విభూతి—రజగ.

ప్రయో: మోక్షగుత్తజేక్షణా

మోక్షగుర్భరక్షణా

మోక్షసౌఖ్యదాయకా

మోక్షరాజ్యనాయకాయతి లేదు.

సీతారామాం. ఆ. 8-24.

56. మధుమతి—సభగ. (వృ.)

64. మదనవిలసితము—ననగ. (ఆప్సకపి)

కన్నడమున నిది సులభము.

ఎనిమిదవ ఛందస్సు (అనుష్టుప్)

శృత్తసంఖ్య 256

1. విద్యుత్కాల—యమగగ.

ప్రయో: ధర్మారాధ్య—ధర్మార్థ్య

ధర్మార్థ్య—త్వాధర్మత్వా

ధర్మార్థా—ధర్మార్థా

ధర్మార్థ్య—త్వంతాభావా.

యతి 5-వ యతురము.

సీతారా. ఆ. 9-21.

6. విశానము—జమగగ. (ఆప్సకపియము)

38. భిమానము—జతగగ. (ఆప్సకపియము)

42. సింహలేఖ—రజగగ.

55. చిత్రపద—భభగగ.

57. హంసేంద్రము—యనగగ.

85. నారాచము—తరలగ. (ఆప్సకపియము)

వృత్తరత్నాకరమున నిది నారాచిక.

86. ప్రమాణి—జరలగ. వృత్తరత్నాకరమున నిది

ప్రమాణిక.

87. నాగరము—భరలగ. వృత్తవృత్తాకరమున నిది

నాగరకము.

103. మాణిక్యము—భతలగ. కన్నడమునను, వృత్త రత్నాకరమునను గూడ నిది మాణిక్యమే.

107. సమాని—రజలగ. వృత్తరత్నాకరముననిదిసమానిక.

ఇది గాక వృత్తరత్నాకరమున రితాన మను ప్రయోజనవృత్తముకేర జతగగ (ప్రస్తారమున 38-వ వృత్త

* వృత్తరత్నాకరమున నిది ఉష్ణి.

ము) అనుబక్త్యు మొకటియు రసలల (208) అను లక్షణ మొకటియుఁ గావచ్చునున్నది.

తొమ్మిదవ ఛందస్సు (బృహతి)

వృత్తసంఖ్య (512)

128. భుజగశిఖ్యతము—నవయః కవిజనాశ్రయమునను, అప్పకవీయమునను దీని కిదియే లక్షణము. కాని వృత్తరత్నాకరమున దీనికి—నవయః—లు, కావ్యా లంకారమాదానుణిలో—నవయః—ల కల యిది భుజగశిఖరులము.

188. ఉర్జుకము—భభర. (కవిజనా.)

187. భద్రకము—రసర. కన్నడమున నిది హలాయుధ

251. హలముభి—రసన. (వృ.) [ము.

పదియవ ఛందము (పత్తి)

(1024)

ఈఛందమునుండియే యతి యారంభము. విద్యు న్నాల్ల యొక్కటిమాత్రము ఆంధ్రమున నెనిమిదవ ఛంద ముననే యతితో నొప్పునున్నది. వృత్తరత్నాకరమున నేడవఛందమునఁగూడ సంస్కృతేఢికిని యతి మాపఁ బడినది.

క. ఇట నిం దీవలవిశేష
ఘటనలు కల్పింపవలయుఁ గల్గుంబుల నె
చ్చట నిలుపంగాఁ దగు న
చ్చటఁ దగఁ బరికించి నిలుప కాస్త్రప్రాధిక.
—కావ్యాంకార మాదానుణి—కావర.

క. వదలక పంక్తిచ్చందము
మొదలుగ నిట, మీఁదిఛందముల, కందముగా
నుదయించువృత్తసమితికి
విదితంబుగ వసలు వలయు* విధు రవి నయనా
—అనఁతునిఛందము, ఆ. ౨—౨౫.

క. వెలయ నిటఁ బట్టి (=పదియవ ఛందము)వల్లిడ
వలయును విశ్రమము నిలుప * వలయును గల్గుం

బులఁ గావున నే నెయ్యెడ
నిలిపితి నయ్యెడల నెఱిగి * నిలుపుఁడు వానిన్.
—కవిజనాశ్రయము, పుత్రాధికారము, 3౫.

121. పణమము—మనయగ—యతి 6వ యక్షరము.
(అప్పకవి.)

ప్రయో: తీతైకామా—నుల * ది—గులివ్య—కం
తేరైక మాపం * జరసౌఖ్యంబు
దీతైక లోపల * దినగండంబు
మీతైక నిలిపిమి యమేయం బై.
—ఉత్తరరామాయము, ఆ. ౬—౧౪౬.

ఒకానొక ముద్రితభారతప్రతియందు దీనిని బ్రాస ముట లేఖకప్రమాదమేమో! ఏతత్పద్యము:

ప (ప?) ఇవము:—నీయుల్లం బొక*నియతింగార్యం
బాయ త్రంబుగ * ననుసంధింపం
తేయం బాలవు * చెడుతెర్యం బోఁ
బాయం ద్రోవవు * బలిమిం బుత్తుక.
—భార. స్త్రీ. ఆ. ౧-౧౪౫.

అనఁతుని ఛందమువమాత్ర మిది ప్రణవము.

వృత్తరత్నాకరమునను, గవిజనాశ్రయముననుగూ డ విది పఱవమే.

171. మయూరసారి—రజరగ—యతి 7.

వృత్తరత్నాకరమున నిది మయూరసారిణి; అప్ప కవీయమున దీనికి మయూరభాషిణి యని పాఠాం.

187. రసాలి—రసరగ—యతి 7. (అప్పకవి)

199. రగ్వతి—భవనగ—యతి 6.

వృత్తరత్నాకరమున నిది రక్తవతి; అప్పకవీయ మున దీనికి చంపకమాలి యని పాఠాంతరము. కన్నడ మున నిది మందానిలము. ఆంధ్రకామకౌనిధియం దిది చాపది. అప్రయోగము:—

చా ప ది

భోసలవంశాం*భోనిధిచంద్రా
భాసుర కేజోఽపాస్తదిశేంద్రా

శ్రీసముదాతా * శేషవిశేష
వాసవభోగా * వర్ణితవేష.

—కామకళానిధి, ఆ. ౧.

207. పంచకమలావృత్తము—భయసగ, యతి 7.

—(కవిజనా.)

219. మణిరంగము—రససగ, యతి 6.

220. మేధవిరత—సససగ, (వృ.)

241. మత్తావృత్తము—మధసగ, యతి 6.

అప్పకవీయమున దీనికి పాంసక్రేటి యని పా.

మణిరంగ మనుషేరః గూడ నం దిదియే వృత్తము
చెప్పఁబడినది. వృత్తరత్నాకరమున నిది క్షేయవృత్తము.
కన్నడమున పుజ్యము, నవ్యము నని దీనికి పేర్లు. అసం
కుని ఛందమున యతి 8.

296. కాముది—చరితగ, యతి 6. (అప్పకవీయము)

344. మనోరమ—నరఃగ, యతి 7. (అప్పకవీయము)

343. శుభవిరాటి—మనజగ, యతి 8. కవిజనాశ్రయ
మున నిది శుభవరాటి. కావ్యాలంకారమాదా
మణియం దిది శుభవరాట.

[ప్రయో: ఉల్లంబ-ప్రియ*మొందఁ గ్రొత్త-సం

ధిల్లక సవ్యగ * దీనవక్త్రుః దై

యొల్లంబోపుచు * నున్న నవ్యభుం

డల్లం గౌఁగిట * నానృపాలకా.

—భార. శ్రీ. ౧౧౭౫.

351. భోగివిలసితము—భససగ, యతి 7 (అప్పకవీయము)

అప్పకవీయమున దీనికి విలసితమని పాఠాంతరము.

359. నందిని—భీతజగ, యతి 6. (అప్పకవి)

429. పంక్తి—భగ్గభగ, యతి 7. (అప్పకవి)

కన్నడమున నిది చిత్రపదము.

496. త్వరితగతి—రజసగ, (వృ.)

పదునొకొండవ ఛందస్సు (త్రిష్టుప్)

2018

256. వృత్త—నవసగ, 9 యతి. (అప్పకవి)

286. శిఖండి వీరుకము—జససగ, యతి 7.

వత్తరత్నాకరమునను, అప్పకవీయమునను దీనికి యనురీతిగతి యొక్క వసాధారణ మైనది. ఇట్లే నేటి

ఉపస్థితము, శ్రీ యని పాఠాంతరములు. వృత్తి
రత్నాకరమునను, అప్పకవీయముననుగూడ నొక
శ్రీవృత్తము రెండవ ఛందస్సులోనిది. వృత్త
రత్నాకరమున మఱియొక శ్రీ వృత్తమునకు
భతసగ, అప్పకవీయమున మఱియొక యుపస్థిత
మునకు రజజగ—యతి 8; వృత్తసంఖ్య 365.
కావున దీనికి శిఖండివిరుక మనియే నామకరణ
మును స్థిరీకరించుటయు క్రమము.

288. వృత్తము—నవసగ, యతి 7. (అప్పకవి)

289. కాలిని—మతతగ, యతి 5.

అనంతుడును, భీమనయ, అప్పకవియు దీని
శేడింబ యతి చెప్పుచున్నారు. కన్నడమున 8
యతి. కామకళానిధియందు దీనికి రెండు యతి
సరిగా విరుదుచున్నది. ఏతత్ప్రయోగము:—

జీత్యత్వాత్తా * శేష దేవేంద్రభోగా

భ్యాసికాయ * ద్దర్శనర్యారవీరా

* * * * *

బాతశ్రేయా * జైత్రయాత్రాపటాహ.

—కామకళానిధి. 3.

293. మందారదామము—రితతగ, యతి 7. (కవిజనా.)

కన్నడమున నిది లయగ్రాహి.

357. ఇంద్రవజ్రము—రితజగ, యతి 8.

[ప్రయో: చింతాపరత్వంబునఁ జేయు దుఃఖా

క్రాంతత్వ మురీకత్వర * కావః గీతుం

జంఠింపఁ దారాశ్రమ్యై డపచింతనం దై

యంతిఃపరితాపము * వార్షణ బాంధవ.

—తిక్కన; శ్రీ. ౧౨౯.

దీనికి అలవయత్నమునను విలుపు గలదు. కాని
తిక్కన 8 ని యతిసానము చేయుట మాడఁగా
కవిశానాహిని యాకాలమున వట్టిరాగవరుసనే ప్రస
హించుచుండె నని మోచించుచున్నది. నేటికాలమున
పద్యగతి మాటి,

చింతాపరత్వంబునఁ జేయుదుఃఖా

యనురీతిగతి యొక్క వసాధారణ మైనది. ఇట్లే నేటి

కాలమున నిట్టి ప్రాచీనపద్యములలోఁ జెక్కింట గతి భేదమును మనము కనిపెట్టి జనసముదాయముయొక్క శ్రోతృచ్ఛారణాగతుల (1) నెట్టిమార్పులు కలిగినవో తెలియ వలసియున్నది.

858. ఉపేంద్రవజ్రము—జతజగగ, యతి 8.

మరు త్రమాజం బొరికిమార్పఁ జాచుం
బరిష్కరతోపనిబధుఁడై యి
ద్ధరావిభంఠం చిది * తల్లనే సం
స్మరించి యాకోపు నమర్చి యుండెన్.

—స్త్రీ. ౧౧౩౬.

పైవలెనే యిందును

మరు త్రమాజం * బొరి మార్ప

నన్ను నాటింట విలుపు గలదు.

859. ఉపనితము—తజజగగ, యతి 8. (అ.)

వృత్తరత్నాకరమున జనరగగలు దీనికి లక్షణము. అప్పకవి యీ ఛందములోని 286వ వృత్తమున శిఖండి విరుదమునకును నిదే పేర్చియున్నాఁడు.

860. ఉపబాతివృత్తము—జజజగగ, 8 యతి. ఇది

ఇంద్రోపేంద్రవజ్రముయొక్క యుపబాతి.

ప్రమాణము*

మనీంద్ర నిర్భాగ్యత * మట్టి చావుం

గా నేర దయ్యం గడు * గట్టిచిత్తం

బహుసమూర్థం దెగఁబూటియుం దా

రా నేర్చె నిమ్మేనికి * గ్రమ్మజంగె.

—స్త్రీ. ౧౧౪

అతయత్నమునను దీనికి విలుపు గలదు గాని లెక్కన యెనిమిదయత్నమునే గ్రహించినాఁడు.

ఉపబాతికి అనంతుఁడు

సమపదము లింద్రవజ్ర

మమపదము లుపేంద్రవజ్ర జను సుపబాతిక

సమవిమమంగ్రులు తద్వ్యర్థ

త్రిపు మైవను నదియి కేరు కమలదళాత్.

* ఈ యింద్రవజ్రాఖ్య ముపేంద్రవజ్ర-శ్రీయంబు గాఁగా సుపబాతి యయ్యెన్.

—కావ్యా. 2.

296. ఏకరూపము—సుభజగగ, యతి 8.

వృత్తరత్నాకరమున దీనికి ముఖజగలు.

489. దోదకము—భభభగగ, యతి 7.

కన్నడమున నిది దోధకము. వృత్తరత్నాకరము నను దోధకమే. కావ్యాలంకారమాదామణిని కవిజనా శ్రీయమునను నిది దోధకము. భారత ముద్రితప్రతులం దిది దోదక మయినది.

మానుషదుఃఖము * మాన్యనివేకా

మానసదుఃఖసమాజము కెల్లం

దాత ఘటింపుదు * దైవ్యము దెచ్చుం

గాన భనం చిది * గాల్పనె తిండీ.

—స్త్రీ. ౧౧౫.

443. స్వాగతము—రవభగగ, యతి 7.

ప్రయోగము :

రాజ రాజగుణ * రాజిత రాజ

త్రేజ దాజకుల * దీప విశిష్టం

భోజమిత్ర వృష * పూజితపాదం

భోజ భూమిసర * పుష్కరరేణ్యా.

—సన్నయ-ఆది. 2-౨౫.

నేగవంతుఁ డను * వీరుండు సాంబుక

నేగవంతుఁ డయి * వీరకు నాఁకెన్

నేగ బాణవద * వీరకులన్ ది

గాగముల్ విశిఖ * పంజరముల్ గాఁ,

—ఆర. ౧౧౫౫.

487. మాత్రికల—భరనగగ—యతి, 7.

కన్నడమున నిది సాంద్రము.

683. శ్రేణి—రజరవ, యతి 7.

వృత్తరత్నాకరమున నిది వైతికాప్యేత్తము;

కన్నడమున నిది సైనికము.

699 రథోద్రతము—రవరవ, యతి 7,

నన్నయ ప్రయోగము.

హంహీర భవ * కాంకునిర్మలా

దాశక్తి రణ * దర్ప సద్గుణ

వైరివీర రస * వైద్య మన్యకా
కార ధీర పర * గండ ధైరవా.

—సభా. ౨-౩౨౧.

బునం బొంది శోకాగ్ని * బొక్కంగఁ గుంతి
తనూబాగ్రజం దాత్మ * దాఁ గుంద భుక్తి.

—ప్రీతి ౧-౨౮.

704. భద్రకము—వనరలగ. యతి 7.

దీనికి వందికావృత్త మని కావ్యాలంకారమాదా
ముణియును, కవిజనాశ్రయమును; 'సుభద్రకయని వృత్త
రత్నాకరము; వందిక యని కన్నడము.

817. వాదోర్మి—మధతలగ. యతి 7.

వృత్తరత్నాకరమునం దీనికి మధతలగ.

877. కాంతివృత్తము—తజజన. యతి 8

కవిజనాశ్రయమున నిది గీతాలంబవము లేక
కాంతావృత్తము; అప్పకవి కవితాంతము లేక గీతా
లంబవము నను పేళ్లతో తజజలగ యని లక్షణ మిచ్చు
చున్నాఁడు. అన్నింటను యతి 8 యే.

880. కుముభుము—నజజలగ. యతి 8.

కవిజనాశ్రయమునను, వృత్తరత్నాకరమునను నిది
కుముభివృత్తము.

895. పృష్ఠీవృత్తము—ననజలగ. యతి 8.

వృత్తరత్నాకరమున దీనికి నననగగ. కొన్నింట
ననజలగ యనియు లక్షణము చూప బట్టెడును.

1009. భ్రమరవిలసితము—మధనలగ. యతి 8.

కన్నడమున దీనికి యతి 8.

పండ్రిండవ ఛందము (జగతి)

4096

241. జలధరమాల—మధనమ. యతి 8. అనంతని ఛం
దమున యతి 9.

576. ప్రహేయము—నవమయయ. యతి 9.

కన్నడమున నిది ఘటము.

577. విశ్వదేవి—మమయయ. యతి 8.

వృత్తరత్నాకరమున నిది వైశ్వదేవి.

586. భుజంగప్రయారము—4 యగణములు. యతి 8.

తిక్కన ప్రయోగము.

వివేచనంబై భక్తి * వేదిత్యుదిక్
దన ర్పించు నీ పిల్లు * వైవ్యాధిరకం

781. మణిమాల—తయతయ. యతి 7 బ కానవచ్చు
చున్నది.

882. పుటము—ననతయ. యతి 8.

వృత్తరత్నాకరమునదీనిని ననమయలు లక్షణము.

880. తోధకము—నజజయ. యతి 8. అనంతని ఛంద
మున తామరస మని, తోవక మని ముదితప్రతు
లలోఁ గానవచ్చుచున్నది. వృత్తరత్నాకరమున
నిది తామరసము; కన్నడమున లలితపదము; కా
వ్యాలంకార మాదాముణిని తోదకము.

తిక్కన ప్రయోగము.

తిమతను తివ్వలఁ * దా రెయింగా

విమలమతీ యిట * వీరికి నై శో

కమున వహింపఁగ * గాదు మనంబున్

సముచిత మి త్తటి * కాంతము కుమ్మీ!

—ప్రీతి. ౧-౨౮౧.

944. నవమాలిని—నజభయ. (వృ.)

నిలుకడ గల యతి కానరాదు.

976. కుసుమవిచిత్ర—నయనయ. యతి 7.

1071. స్రగ్వీ—4 రగణములు యతి 7.

ఎత్తావగడ ప్రయోగము—

సర్వలోకాశ్రయా * పాప్యభావోదయా

నిర్వికారాకృతీ * నిర్విసర్వోన్నతీ

గర్వితోద్యయజా * కల్పకల్లోల్లసత్

సర్వసర్వసహా * చక్రవక్రాయుధా.

—అర. ౪-౪౩౭.

1216. ప్రముదితవన—నవరర.

వృత్తరత్నాకరమున నిందలి జన్యవృత్తములలో
తొకచోట నిది ప్రభ; వేటొకచోట ప్రముదితవన.
ఆంధ్రమున నేకలక్షణ మయ్యును నడకగతుల ననుస
రించి వృత్తరత్నాకరమునఁ జూపఁబడిన మొదటిగతి
యగు ప్రభను వీడి, యేడవగతి యగు ప్రముదితవన
స్వీకరింపఁబడినట్లు తోచెడిది.

1381. ఇంద్రనళిము—సతతజ, యతి 8.

1382. వంశీశము—జతజర. యతి 9.

అనంతని ఛందమున యతి 8.

1392. మాళి—నజజర. (వృ.)

8 ని యతి కావచ్చుచున్నది.

1397. లలిత—తథజర. (వృ.)

7-న యతి కావచ్చుచున్నది.

1400. ప్రేయంబద—తథజర. యతి 8.

కన్నడమున నిది నిరుపము, లేక మత్తకోకిల.

1464. ప్రుతవిలంబితిము—నధధర. యతి 7.

వన్నయప్రయోగము—

తిభువనాంబళి * దీప్తినిధి సమ
స్తభవనాశ్రయ * ధర్మగురుంధరా
కుభయశిపరి * శోభితపూర్వది
కృష్ణవిలాస కృష్ణపాదసంధురా.

—ఆది, ౪-౨౭౪.

తిక్కనప్రయోగము—

చనగ వాతండు * పాత్యకి వాయునం
దనుడు గాంధివి * తమ్ములు మూలెలం
జనిరి ద్రౌపది * సంభృతకోక యై
చనియె బాట్టలు * బాసలం మట్టిరాక.

—స్త్రీ, ౧-౧౧౯.

1472. ఉజ్జల—నవధర. యతి 7.

1756. తోటకము—4 నగములు, యతి 9.

వన్నయప్రయోగము—

నిరవద్య నరేశ్వర * నిత్యనిగం
తరధర్మమతీ గుణధామ జగ
త్సకపూజితీర్తివిభాసా విభా
కర లేజ నృపాత్రిమ * కాంతినిధి.

ఏడింబును విరుపుకలదనివామతము —ఆది, ౧-౧౬౩.

1772. ప్రమతాక్షర—సజసన. యతి 9.

1888. జలోద్ధరగతి—జసజన, యతి 7. అనంతని ఛం
దమున యతి 8.

కన్నడమున నిది జలోద్ధరతము.

1879. చంద్రవర్త—రసధర. యతి 7.

2041. మేఘవిలసితము—సనసన. యతి 6. (అ.)

పదుమూడవ ఛందము (అతిజగతి)

8192

1159. చంద్రికానలి—యమరగ, యతి 7.

1344. చంద్రిక—ననతరగ, 7, 9 యతులు (వృ)

1392. ప్రభాతమిత్రము—నజజరగ. యతి 8.

కన్నడమునను నిది ప్రభాతమిత్రమే. కవిజవా
శ్రయమున నిది ప్రభాతము. కావ్యాలంకార
చూడామణియందును ప్రభాతమే.

1401. ప్రహ్లాదీ—యనజరగ. యతి 8.

1633. మత్తమయూరము—మత్తమసగ. యతి 8.

కన్నడమునను నిది మత్తమయూరమే.

1772. సుమంగళి—సజసనగ. యతి 8.

2368. తును—ననతరగ. యతి 8.

2780. స్త్రీ—సససజగ. యతి 7.

2790. మత్తహంసిని—జతసజగ యతి 7. (అచ్చకవి)

2796. మంచాభాషిణి—సజసజగ. యతి 9.

తిక్కనప్రయోగము—

ధన మంతయుం బోలియ * దారుణంబుగా
దయప్రకంబు దెగ * దైవ్య మారగా
దనబంధులందఱు వృక్షంబుఁ బొంద నె
వ్వరినైన శోక మన * ఎన్నో గాల్పదే.

—స్త్రీ, ౧-౬౩

2806. దుచిర—జధసజగ. యతి 9.

కన్నడమునను నిది దుచిరయే.

3548. జలవృత్తము—ధరనధగ. యతి 10.

వృత్తత్వాకరమున నిది జలధరవృత్తము. అంబ
చ్చందము లన్నింటను నిది జలరమే.

తిక్కనప్రయోగము—

నీలలుకల నిక్కను యోనింద్యగుణా
య్యాత్తునుమానని సుమనోమయంబు
దాపముఁ బొంది తాల్మిఁ దిగఁద్రావి మనో
కోట్రండ నైవఁ బాటిలెఁ దాగుం గినియె.

—స్త్రీ, ౧-౧౪౮.

[సకేమము.]

౧

దొంగవేచెలి! తూంగుటూయెల, దొంగవే సరితూగవే

రాగనేగ తరంగితామృత సాగరోదరవీచితో.
పూర్ణజీవనభాగ్య వైభవమునను బొంగుచు బొరలు మీ
రాజ్యశేష్యుడు గర్భవీణి నుద్ధియౌ సిరి కుడ్డెను.
మధురమోహన పూర్ణమూర్తిని బుధులు తమ హృదయముల పె
న్నిధిగ నినుఁ గనుచుండఁగా సశృణవిహారము నలుపుచున్;
కళలు దేరెడి నీడు మొగమును గజప్రక్షిణఁగఁగాంచు పు
ణ్యుల తడవె తపంబుగాఁ దత్సంమె కడు సత్సంముగా.

౨

చెట్లకొమ్మల సందులన్ మినుమిట్లు గొలుపుచు మెఱసి చీఁ
కట్ల ముంచుచు నందలొ మెఱుపట్లు మునుగున జాగించున్;
అడుగుఁదమ్ముల లక్ష్మకల సంధ్యారాగంతువులే కపం
బడఁగ, లక్ష్మణునకు మహీనుత పాదశల్లవముల్ బలెన్;
ద్రమద! నీనగుమోము చుంచు చెందువెన్నెల పేటలకే
సుమధురామృత స్థితి కా బహు విమలరసముల క్రమమునం,
దమక మారఁగ నప్రీతిఁగఁ ద్రావి సరసుల దృశ్యకో
రములు త్రుళ్ళక న్నట్టిక న్నియోభావము నొందఁగా;
నమముఁ జక్కని తెల్లచుక్కలు నల్లచీర బెడం గనం
బడు నమంబున మోహితాత్ముల వెడఁగుచూపులు తడఁబడన్.
తరుణి! నీ ముఖదర్శన మె సౌందర్యలహరీమజ్జనం
బరసి చూడఁగ సరసకవులకుఁ బరమమగు పురుషార్థమున్;
అందమునఁ బుట్టితివి నీ వానందమునఁ బెరిగితివి నీ
పొందుగని యఖిలమును నొకటే యందమయి యానందమా.

3

ఊగవేచెలి తూగుటూమెల ఊగవే నరితూగవే
 రాగవేగ తరంగితామృత సాగహోదరవీచిన్.
 గోరటూకునఁ గెంపులుగు నీచారునఖముల కెంపుల
 దారికాళికిఁ జూపనోయనఁ బెరసాచి పదములన్;
 బాలచంద్రుని మేలమాడెడి ఫాలశలమున ముంగురుల్
 లీలమై, వృజనానిలంబునఁబోలె, నట్టవమాడంగన్;
 ఎదను పాదలెడి కోర్కెపెల్లద ముడుటగుబ్బుమీఁది న
 య్యెదనె గాదికఁ బ్రేమలఁ జేయఁగ నెల్ల బంధనయంబునన్;
 పూవువిల్చుని వైజయంతికవోలె ద్రిభువనవిజయమున్
 భావకాలి మనోరథంబుల పంటవై ప్రకటించునున్.

౪

అమృతసాన మొనర్చియు భవదానసేద మయాఖ నా
 శములచే ననిమేషభాన ములభ్యమై సుఖపారన
 శృమునఁ గన్నులు మోడ్చుచుండఁగ నక్కజంబుగ విబుధు లో
 రమణి! యూగవే యూగులాపనిరాగరసభరితాత్మకై.
 యోగసూత్రమె యగుఁజుమీ యనురాగసూత్రము చెలియరొ,
 యూగవే యది యూతగాఁగొని, యొకటిగా భవి దివియునున్.

భారతీయ ప్రేమగీత చిత్రములు

సారస్వత విమర్శలసనము నభిలషించి యేన
అక్షరకావించిన యావిమర్శనము విద్వాంసుల
మందగలేయ నుచుండునుగాక పేరి విమర్శమునకెక్కు
నుచుండును దగవలెను; భాగిని సామంతముగనా నూటం
యన భాతకలూకామోకనము ముంపుల బ్రెట్ట సాహసించి
సంకులకు కుంఠపుడను.

ఆంధ్రకావ్యముల యధునాతన విమర్శములందు
పూర్వము కల్పనమునెట్టి యపూర్వభోరణి నాలగలదు.
అది మినుట ప్రసంగియమును, స్వప్రసంగియమును-గాని,
ఆంధ్రము మొదటినుండియు అనుకరణప్రభావులను
లకు నిరర్థకముగ, ఎల్లరు నొకేతృణిని గలిసి యుకేచాగ
మున ముక్తకంఠముగ వినిపించుచుండుటచూడ ఆంధ్ర
సారస్వతభాగ్యభాగ్యములను గురించి చింతింపవలెయ్యెడిది.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము ఆంధ్రమునెదిరుప
మాన కావ్యకావ్యసంపత్తిని నద్యతీతముగ రావలెనంగతి
వివృద్ధియియు. ఆంధ్రవాగ్ధ్యప్రపంచమున భారతము,
నానాభాష్యమునవర్తనుచోపారకాంతినితియెన ఆ మోకనన్య
నతి నర్థవా విరాజనానము. ఇట్లక్షుతిమకావ్యకా
కోధను బ్రకాశించు సాంధ్రభారతమున తిక్కనాగ్ధ్యని
తితిము కడుహృదయంగముముగ నుంబుంటేసి పిమ్మటకపు
లు తిక్కన వాగ్ధ్యభావనననానెరియసామంతును నెంత
యు గొనిగూడిరి. వారు కావ్యలక్ష్యప్రేమిని తిక్కనభారత
భాగమును బరిశీలించినగాని మూలమునందలి చరిత్రనుజో
న్నులు లాంఛించుచు చక్కగ గొనిరావడినవా యనెను
ఏ మిక్కన దృష్టితో గాను. కేదన, ఎత్తన మున్నగు
కవిమర్మలు తిక్కనయ వితరనుభర-వాదైద్యులై పుష్క
మునుమును జేసిన ప్రశంసయేగాని, మూలముకంటె ని
త్యై నిర్మలక, యతిమతోపారముగ జేయబడినవిగాను.
అందుచే వారి సంక్షుమం విమర్శవాతీతములు. ఇంతయేలే
తిక్కన నన్నపాగ్ధ్యలై నను "తాము నేర్పినవిధమున"

మహాభారతమును, రచింపటాని విన్నవించుకొనిరిగాని,
"విగ్రహేనైవ త్యజేదీ, అభిలమునీంద్రాగ్ధ్యము, విగ్రహే
యనుచును, భాగ్యకవితా నేకుండు" నను సామ్యం నేయుని
కృతికి మెలుగులు పెట్టి, సంస్కరించి వానికంటె "నేయు
త్యైధికమనోపారముగ" జేయ నుద్ద్యమింపజేరు. అట్టిది
యెంతటి ప్రతిభాభావముకై ఎను తిక్మముగాను. ఎందుచేనన
మొదటి నది భామంతరికరమునకు సాగ్ధ్యముకానివని,
"మహాభాగ్యముల పల్ల ఇక పనిపట్టి మూలముకంటె
"నన్ను తిక్మముగా" జేయసమకట్టుచునన, మూలమునకు
నిగ్ధముగా బ్రవర్తించి వాని కపవామయేరకుటయ.
అట్టిద్రమును కవిత్వయము-రుగాని, ముద్రానెరుగుగాని
పడలేదు. ఈవాడు మనము పడుకొన్నాముగాని.
"మహాభాగ్యమీదాభిధిని, ఆంధ్రానలి మోకనమునారము
నల్లుగ" ఆంధ్రవాగ్ధ్యమున కడుమాపముగ, ఆంధ్ర
జాతీయితి త్యమున కడుమాముగ తిక్కన తెలుగుచేసెను.
ఇదే తిక్కన భారతములోగల వి శేషము; మూలములో
లేని సాగ్ధ్యస్యము. అంతేకాని తిక్కనప్రసీతంబైనది
మూలకృతికంటె కడన దైర్ఘ్యమై మూలముగనన్నదంటే,
అది లోనునకుబోయి చూచి చెప్పిన యధాభావంగతి
కాదు. మూలమనియందలి అసలు గణనము వివ్రియో
చిల్లరరాదైవియో పరిశీలించే రత్న పరిశ్రమలు వచ్చిన శే
గాని యేది యెంతటియెనగలిగియుంటుందో తెలియజేరు.
అట్టి పరిశ్రమ శేవంతముక మిన్నంటి వినిపించే సుహృం
ప్రకరణ ప్రశంసాప్రతిభావన పరంపర సాంధ్రభారత
ప్రకరణ సే సాహాకారములతో ఆంధ్రాని మోకనమునంద
వినిపించుచుండును.

పరిశ్రమ శేవంతంబంగతి యేమంటే, రామాయుని
మహాభారతములు మనదేశభాషలందు పరిపరితములైనవి
మూలకావ్యపును సంకురించియో, విభుకకించియో
గొనిపోవునవిగాని, మూలములందలి పరిశ్రమము

మును కథావిషయక సంబంధములను, మఱియు వంశ ప్రతిబింబితములైన యక్కాల్పపు బాహ్యభాగములను నిజస్థితిని గ్రహించి వ్రాయుటవలసి కావు. ఇట్లు బంగారీ, హిందీ, మరాఠీ, ద్రావిడ, కన్యా, కాండ భారతరామాయణములను విచారించి చూచినచో నవి వారివారిజాతీయభావములను, కేరణాచారములను దృక్పఠించిన నుండిన జననంజనముగ వ్రాయుటవలసి గాని, మాతృకలందరి నిరీక్షితముగాను భావకాండ్యసంపత్తిని కనుగొని కాదు. ఇది ధర్మజనంబునకును, జనసామాన్యమునకును మిగుల మనోరంజకముగ నుండును గాని, విమర్శకులకు దానితక్కువైన బహుశంకనాకలకు మాతృకలందర నురుచిరములు గానోపవు.

ప్రపంచమున జగత్సీమాయావిషయగ శత్రువాని మహాకవిత్వ లేజముతో వెలుగునట్టి మహాకవులను ప్రతి ప్రేక్షామీన లెక్కొనవలయును. అట్టి లోకజ్ఞ మహాకవిత్వ సంపద్య లేనట్లు తిని మహాకవిత్వలేటి లేనిది వ్యాస బాల్మీకి ప్రస్తుతకృతులేదే! వాని భాషాంతరీకరణము లేదే? కాని, శేటిమనవారి విమర్శములు,—అంగ్రహమభారతము ముఖ్యముగ తిక్కనవర చితమైనభాగము మాతృక సతీతయించు స్వాగత్యముల చెన్నించుచున్నది, ప్రకటించుట చూడె పెద్దకరువును. భాషాంతరీకరణము గూహంతరీకరణమనియు, అనువాదము అమలరాని భావభాంధ్యసంపత్తిని కేరణాచారము నదియున్నట్టియు, గ్రహించినట్టియు మనశూన్యవిద్యా సంపన్నులగుచే, తిక్కన విమరసభాగత్యము మాతృకకు లేని నలుగురు మెరుగుల పెట్టి మూలముకంటె వెంతో మనోహరముగ గనియించినాడని వినితిప్రముల వచ్చించుచుండుట చాల వింతగానుండును.

ఇట్టి విమర్శకుల కిటీలముగనున్నది, ఇటీవల “భాగవత”లో, లోకజ్ఞ ఆత్మయుజ్జానమునుండి యొకటి వెలువడియున్నది. తద్వ్యాసకర్తలు మూలముతో తిక్కనవిరాటవర్ణమును బోల్చిచూచుచు, తిక్కనకవిత్వాగ్రసము వ్రాయు ప్రచ్ఛి యందుండి కల్పనభావనములను గూహితమును నందిచ్చియున్నాడు. అట్లు నలువరింప

గల్గుటకు నా గుప్తకమును తిప్పికొల్పియు వారిసమ్మి కడే కారణము. అయితే యిందుకు ముమ్మసే కల్పకొన్ని గూపముల ముపముల ఇట్లు చూడె పెద్ద! తిక్కన యంతోసోపందియుగ వ్రాయుగల్గుటకు వారి కొకలక్కనిమూలాధార ముండియుండునంటే విమర్శకులు లేదని చెప్పు మూపుమేముగలరు? నీరీక్షగమున్న సంస్కృత మహాభారతమే నాటిమిటి, తిక్కన మూలమెట్లుగాని మెరుగులు పెట్టి మూత్రకరించినది? తిక్కన నున్న మూలములోలేని స్వాగత్యములు, సంజ్ఞానిని కథాపరివాదములు తిక్కనయందు గన్పట్టినవేదాంతము, అది కేవలము అగ్రహయనవ్యసానాన్య కల్పనాపాద్యములు మాత్రమేయని యెట్లు వర్ణనము? అటునందిచ్చి తిక్కనభారతముముక్క యేరెండు ప్రములను నొందెట్టితో సమగ్రముగ నన్నివిషయములలోను, పాదభ్య స్వాగత్యములలోను నాన్ని తేక యున్నచోసంగతి లేటి విమర్శకులకును కేరణాచారి కాదుగదా! అట్టివలె తిక్కన యే ప్రతి విషయవది మూత్రకరించె? లేదని నపుడు మూలముతో పరిపాల్చి చూడె పెద్ద! మూలమున కొకయవచారము నేయుటకాదా? పోనిందు దాని కేమి?

అందునను, నిందుననున్నట్లు గల కథావిషయముకడేనే కావున విమర్శనమున కంతకావులేదు. అందుచే విమర్శకులు వెలువరించిన భావకర్తములు, సామ్యతము మూలముతో ఇట్లు నులయూగుచున్నచో మనము కూడ నిందిక విచారించెము. అంతరీకరణమున (i) మూలమునందు తిక్కన వివరిన రసవత్తములనుపట్టు, (ii) మూలమునను లేలుననున పాదభ్యమునందు నులయూగు పట్టులు, (iii) రసమును తెంచుటను, దౌర్భిక్యమును బోషించుటను తిక్కన మూలముగూహితాత్మకములు. ఇవిగూర్చుకొని మూలము కీర్తి కలక్రించిన విషయవిభజనముచేసి తారతివ్యక్తిగ్ని కండింబును గల స్వత్యము స్వరూపములను విమర్శించు విచారినియున్నాడు. ముందటి దాని విషయమున విమర్శకులు “మాతృకయందుండుటలేదో, తిక్కన తెనిగింపక చాలివే నెది” చెప్పి మూడవదారి విషయమున గారము బాగుగనుగిరి.

మొదటివానికి గల కారణమే, “ఆ యేల కో” అనే నీ
 మూడవరానిపట్టును చల్లదా? మొదటి గొట్టముమునుకు
 గాగని సూరయ లేనపుడు, మూడవరానికి గాగడము,
 లారములు సమంజసముగా నున్నదా? ఆయాగొట్టము
 మూలమునుండి పరివేయబడును మార్పులు చేయబడును
 గలపాటుచేసి, అధికాన మీమి తిక్కనాగ్యులకు! కారణ
 కుమున్నటి వారినిట్లము. “నావేర్చినభంగం జిల్లెదటి
 యుంపెయ్యెన భిక్షకోటికి” అని మూలమే మనఃపా
 డిల్లెకొనెదగా? బోధించు. ఇదికవిబ్రహ్మ వివేచిత్వా
 యనుకొని, “ఇట్టిభక్తి” చేయిం. నానానాభులరయో
 ల్లాటి వింబుపర్వము” తెనుగు చేయబడినది. “నిత్య
 నిర్భయమునను గనబోమఁమునను మూలమున మించి
 విష్ణుంబునున్నదిని తిరుగ్గెను మాపు పెంబుగల
 తెరంగారముదము.

భాషాంతరీకరణ మెంతసేర్పరితనముగను సునిశిత
 ముగను జేసినను నది రూపాంతరీకరణమే యనుటకు,
 “మూలమునను, మొదటను సాగెన్నమున ములమున
 పట్టుకొని నే మన మూర్ఖత్వమును కొద్దిగనో గొప్ప
 గనో నూహలము. ఎట్లనె. — “పరేంద్యనూ కేళి యా
 పుంబుడి న కదానన,” ఆనూపవాస్తువులందు కేత్రము
 లెప్పుడు కట్టు పడినో యనుకొని “నగు లూరులు ద్వి
 త్వములమై బరగంపంగఁ జూడెన్ దెట్లుననుక వచ్చుక”
 యను తిక్కనార్యులసూరకువాదము మూలముతో
 భాషామనంగుఁ నులముననున్న దేమో విచారింపుడు.
 మొదటి. “యప్పభాయాం ప పాంచాతీం క్షత్వమావా
 సునిశ్చిల్లె! ద్విత్వమావతి ద్విత్వమ్మి యల మా ప్పుచి”
 అనువానికి “...అట్లు గ్రువదప్పుప్రక్కఁ బలువంఁగ
 గాంచి విగిన యలము! గండుగాక.” యని కాంచుటయే
 కాక ననుట లేకునుగల విలేషునని నివర్తకు లాక
 విలేషమును గనుకొని. కాని, అంతాప్తమొన ననుట
 కూడాగలను. “పరేంద్యనూ కాం పయనం ప్రగావ
 మనున కనువృత్తి తరత పానోగతములను వానిమృ
 త్తముచేయబెట్టున. క్షోణ్యాధిమున బావ్యముగ వేయు
 బయలు నొకకవిత్వవిలేషము నీటితో నిడియు నొకవిలేష
 ముగ నే యంచుచున్నను. తిక్కన. “బృహన్నకా యస్య

యంతా కగం న సజయే ద్యుధి?” యనుచోట రగ
 క్షోణిక ప్రస్తావన వాచ్యముగామయే మూలమువాదముల
 రెంటును గల లోకోత్తరవిలేషమని. యంతా సారథి
 యని యాశ్చర్యము. “వికత్వము వానిపని కావా? అది
 వేరేప్రస్తావించాలా? సారథిగాను, కథకు కథకుడే యవు
 తానన నంగతి ముట్టచేయబడినది యున్నట్లయితే
 యవసరంకొద్ది నేనుఅంటును. ‘యస్యయంతా’
 యనువానికి “బృహన్నకా యస్యబుంపగా” అని నివర్తకు
 లగనుచేసి, ఈతాదనిష్పత్తి యెట్లా తెలియను. దీక్షిక
 పట్టియూచుట్లయితే ఇట్లే మూలమునో నులకూనుపట్టు
 మనవిరాటపర్వమున చాల గానినగును. అభిమానమును
 పురస్కరించుకొని, మనది మనము పొగడుకొనుటకు
 గృహవిక్రమముల ముచ్చెత్తికొనెమనని మించివి లేవు
 మనకు.

ఇది మూడవది: మార్చి మెలుగులు పెట్టబడినవి;
 పాపకోర్తియూ పాపాముగ, గాఢముగఁ బరిశోధింప
 వలసిన విషయములు:—

(1) మూలమున బృహన్నకా నిర్వ్యాగీతాదికులత
 పరీక్షించునయెగాక ప్రస్తుతే నితని నిజస్థితిని పరీక్షింప
 బడిట్లున్నది. ఆంధ్రమునఁ బరిశోధననామే వాచ్యము
 గాక “ప్రభునామన నుచితముమై నగసి నాచ్యము
 లేవి” యని చెప్పుటచే మూలమునది యక్షలతను
 తిక్కన విప్రు మగ నొలగించెనని విమర్శకులు బ్రస్తుతిం
 చిరి. అయితే దీక్షిక మూలము దొరికినదిగావున దాని
 మునితన గనుగొనగలిగిరి. అటుగాక ఒక్కతిక్కనయే
 దిక్కనార్యులకొ, “విప్రుముగ నుచితముమై నగసి” అంటే,
 అదియెట్లు! అదే ప్రక్కలగదా? అనిప్పుమైన యుపా
 యమేదో తెలిసికోవలెననెడి కుతూహలము నమంబు
 జనింపదా? విప్రునామగాక మనస్సులో కుతూహలము
 లేవుమన్నది. ఆపులేమిదెప్పు. — దిక్కనమై కాచోలు;
 విహంగమ్యునను, విహంగులంతమున. తిక్కన యీ
 సంకల్పమున మూలమునను మనముపెట్టు నందియు
 వున్నా, బౌద్ధిత్వమును పాటిం యీపరీక్షసంగతియే
 మూలప్రాసరియనను నూచింపకను విడిచివేయ నున
 యున్నది. కాని యీయక్షలతను తిక్కన గూఢముగ

బలంగముగా కల్పానిది బారవిడిచెను, గాని కథనుండి కాదు. ఇక్కడ సంగతిసందర్భములు, ఉపపత్తిని గ్రహించి నానినది కాదు. ఎట్లంటే: బృహస్పతిని బోక్షించుటనది వానివిద్యా ప్రావీణ్యముగాని, నత్తుంప కర్తవ్యము, తుంప్రయము గాదు. ఇది కేవల మనుషితము, అక్రమము. అట్టి పక్షమును విరటునియం దెట్టువర్తన ను బొంగుకొను బ్రకారంపక్షేయము? ఇది విచారించ వలయును. తనకొమాత్తు నురువుచెప్పించుట కింతాను నత్తుంపకుటొకే యెరుగుమాదునున్నా? నత్తుంప కుడు వొరికిననే కాని విద్య చెప్పించవలసికావేదా? ఈ పక్షిగూడకే మేమిటి? ఇది యెందులకు? నత్తుంప కుడు కానివానియొద్ద కొమాత్తు నవ్వించుట భావ్యము కానిది కెంతయెట్లుంటే—యోగార్థంతా నొందుట? మొదటమేమి వద్యగతించుటయో నాన్నియో నా మేక మూర్ఖంపత్యంనా చేస్తే బాగుంటుందిగా! లేదా విద్య చెప్పుకోనే వద్యమును త్రియనువులనాహా నాంపచ్చును గదా. ఈపక్షిగతములన నేమి ప్రయోజనమో నుటో భావ్యము. అది గాక, “రాజా, వామాపమతో నీకేమి? దానింపలంపిన గజులకే ముప్పదిల్లులు. తిరిగింపలు లేని నన్ను నీటిద్దలె వాదరింపుము.” అని యనుకంప తించుచున్న బృహస్పతి కనించినరాజుగూడ కెంతటి కృపణుడై ననుచింతలు చింతింపగలచి నానెవేరిలంపు గల్గునా? అట్టిది “సంభములోనన్ను వారి నగారవరమటయ. అది రాజైన విరటునికలమునకు దగినట్లున్నదా?

(2) మాలమున నైరంధ్రునిదియెందుమందువలలుని కానింనునాని నిద్రలేపవట్టుంటే “మేలితాగ్గము పొంచాని పొన్నునినముననే నాకెవనది తనునన” అని ప్రకంపించుట. అయితే, మాలమునందలి కానిలియొక్క ప్రేమాశితవేష్యాగ్గము పొన్నునచే క్యాతికమననా? ఇల్లంబున నొంపించుచుంటే ప్రేమ, క్షణలు పక్షిబిడ్డలను, ప్రేమరాంధ్ర మనో బ్రతుకును నిట్లు “స్వర్గం” చే లేపకు. అదిగాక, పరిధి, తిలకూరియ పరిధినినావలమును, బ్రతుకునునాగా, మొదటియంతయు నక్షేపించియున్న గో మాడ్చ లేని, యట్టికేముని, అట్టి కేవలమగ్గుల ప్రతికారమునకు ‘ఇవ్వుట్టు నీవుదక్క నాకు వేటాండు

తిగ్గము లేమిదా? భావి ముల్లమున బట్టుకొని, కోప ముకల్పారతిమై బాంధ్యము నుండుచుండి, అనిగ్గత్యా దయతోతోయి యెంత గె బరుకె నిద్రంనుచున్న ప్తమునలేక, క్రోధం కకన్నకనాత్రమున వేల్కొన్ను తుంపంటే ప్రేమాదయమును గ్రహింపకపోవుటయే. ముగియు బృహద్రాధిక వామని, చుడుగ మెక్కి కంభ కర్మనినలే నిద్రపోయికువానిని కంపగ్గచే మేల్కొల్పు నగుననుట, వేస్మరిజంబుగూడా సాధ్యముకాదు. ఇంతి కంటే అదృష్టమేమో జాపురు, పొంచానిని పం మహి మంబుచే ప్తముడు మొనుకది నిద్రపోవుచున్నను అమ మేగాని సోకినందిమాత్రినే మేల్కొన్నెడివా దొచ్చెనే చాలాచొనుండేది. తిక్కనమార్పిచేసినది యటు నై సర్వ ముగాదు, ఇట్లాదర్శముగాదు.

(3) ఎవని “మహాగ్రకోపకేభావిభేషులు బైరు లకు గాలముచేసె” యని నత్తికనా అభివేశమున, అనుకానివేషముల వాల్చు యను, కామ్ర కేరితేనిక ప్రభా పములకు లభ్యగ క్తినిలే నానుమాటాపించు కట్టు పమృదింపెయి?... ఇందులకు సమాధానము మూలమున మృ గ్యము. అంధ్రమున నత్తికనిచ్చుమే అనగా “అసావనిని దెగజూచి వీరుంజాచి నీదిక్షంబు చెడి పిడ.” ఇందుల కును, నా “మృగునీది నానెరిగినాగ్గంబులను భిక్షుం ములను తివ్రము విరించుచును” గాను—అను తివరింభా నము గల్గింపఁ జరిసెనది.” అని వియర్కలు తిక్కన కల్పనాచార్యగ్యంబును కంతయు కొనిగూడిన. యటు జంటిసందిగ్గములలో “సమాధానములు” వెలికనక్కల లేకయే యవంతుల నవియే మన కగపడుచుండు నియ కాలో—నీ. ఈసందర్భమున కకముంతుము మూలము నెను యథాసంభేదముగ, నై సర్వకముగ నెడిచివడి. తిక్కన యయం నత్తికమైన కథానామతాగ్గం పేగాని స్వభా నానగూ మెలమగ్రామును గన్నులు. నీవునినలే చచ్చి వారివార్త లేనాను. పానచెవుల పప్పుపప్పును పడుచు నేయుండును. ఇట్టిహాస్యలయంబులము, కథావిధానము నునచెవుల వట్టుపడుచుండునో యట్లే సంస్కృతిభాగ తమునందును అక్షరరూపమున జరిగినది జరిగినట్లుగ చిత్రింపబడియున్నది.

ఇంత దిక్కువార్యునిది లేవలయు తిక్కుగొన్న
 పోవడమందు. సందర్శింపబడి, పరిస్థితులయొక్క విత్తియు
 ఇంతమాత్రము గమనింపలేదు. మానవస్వభావానుసరణ
 పోయినానుమయినది. విమర్శకులు లేకుండున కనుకొన్న
 సమాధానమునకు ను లమెనంపపుర్య సమాధానము:
 ధీము రాదులేనమున మోసమునేని యవ్విధముగ రహస్య
 ముగఁ గాబున్న ను తిట్లు కేనుకు నంత మొందింపగలుగును!
 పర్యవేనాధిపతియైన కేనుకు నెలు డె ధీమృత్యు దెక్కడి
 నొంటరిగ పట్టే! సైరంధ్రునియె, సైరంధ్రునియె
 నెట్లు, ఆనెటిలో నర్త నాగారములోపలనో, బయటనో,
 అనువేసముననున్న మనుష్యునిగ్రహమొక్కటి, అన్యో
 గన్వేషించుచునేకాని కేదకుడు లోన ప్రవేశించుట కలు
 గదు. లోపలప్రవేశించి నేకాని వాని ధీము దెంత
 మొందిం పగలుగలుగను. అంతేకాని సైరంధ్రుని సంతో
 మపెట్టి యామెదిత్తమును గొనుటకై కాదు, ధీము రాదు
 లేనములేకాని కొయినది. విమర్శకు లిది యిందుకై ధీము
 వాలోచించింట్లు కన్పింతు. ఇక తిక్కున మాన్పినదాని
 యాచిత్యమును తాతము: సైరంధ్రి వెంటను మరొక
 ఆచారముగా తిక్కున మాన్పి చేసినట్లు. నర్తనాగారము
 ప్రవేశించేట్లుయితే, కేనుకు డిది గాంధమునా ఎక్కడ
 నొక్కడ! తిక్కుకాదామని యందుకేమో, కాములకు
 నీకట్టిలోకాడ కట్లు వాణాదానా కనపడతాయి. కేను
 కును మందుగనచ్చి నర్తనాగారమునున్నయందడనే వేసి
 యుండును. ఇంకా డెనుకు నర్తనకాలవర్తకు రాలేదం
 దురా (తిక్కునభాదతములోకన్పింపట్లు. ఇం యాసంధి
 నును, మానవస్వభావమునాచరికేలింపమిది. “మాయారవివేరి
 ప్రసంగంబో” యని తొలితొలిపదముగానే, సప్తమ,
 యోగ్యుడు చీకటిపడునాయని, యట్టివాడేల బాగుచే
 యును! నీకట్టిపడినోపనే వచ్చి నర్తనకాలనున్నయు
 వద్ద, సైరంధ్రుని చేయుపట్టుకొని లోనికి గొంపోవుటకు
 గాను, కనిపెట్టుకొని యుండుంగాని, అంద్రభారతము
 లోనున్నట్లు మందు ధీముని, సైరంధ్రప్రవేశము, కేనుకు
 కేనుకుప్రవేశపెట్టుకలుగునుండి! చీకటి పడికముందే
 యచ్చలవచ్చి మార్పొసేవారయి! సైరంధ్రా, కేను
 కుడా! ఆలోచింపుడు. “మరథివేళింపైన గూలోను

నిల్చుతుండే పదికేలు పట్టికొని పోవున ధీము: పత్తు
 గ్రహం.” అని తిక్కున వారిని ప్రవేశపెట్టెను. కేనుకు
 లోపలగాని, ప్రక్కలనుగాని, బయటగాని, లేదనేతలం
 పుతో ధీముడు ప్రవేశించినాడా? ఒకనేర కేనుకుడు
 లోపలనే యుంటేనో? ఉండుదేదీయట్లు? ఉం
 నేమి?—అప్పుడే కాదు చేతులు విడిచి కట్టి పడవ
 పాడు ధీముడింటే—“విరాటపర్వపర్వంకమున కన
 తిమారమునఁ బొందాది మోసలినునది, మృదురీతి నుచి
 పరిగూఢభంగులకు భావములను తెల్పియవలసియుట”
 నెట్లు సంభవిస్తుంది? ఈసందర్భమును ఆరకలేదు. అది
 పోనిండు. ఈసందర్భమున కేనుకుని పాత్రపాదము
 మాదా యేమి మూజముగ లేదు. ఇప్పటికాని మానసిక
 పరిణామమును, భావమును తిక్కున చూపించలేదు.
 సైరంధ్రుని గతియును కంతయునుగముతో నిచ్చినవాడు,
 ఇప్పుడును మొదటిసారుడే యామెయందు అత్త
 యై ప్రగల్భాలు వినిపించుతా ధీమిటి! అంత మది
 నాచికోంది, యెంత మంది యెంతోవలపుతో నిచ్చిన
 వాడు, నిచ్చినవలపుకత్తెను వెంటనే కాగిలించుకొని,
 మానోపయోగమును, మృదులగుననా, లేక మారముగ
 నిలబడి “సైరంధ్రభుజముపై చేయిసాగించి” యాత్మో
 తిన్న గావించునా? ఇట్లుచేయుట కేనుకుని నివస్యభా
 వము చూపించుట కంటే, అంత పరితాపము నొందిన
 వాడు చివర కిట్లు లేలియినాడేమి! అముదటి తీవ్రత,
 ఆవిరవాచేనము ఇంతలోనే వీరసించినదాయని మొదటి
 సందేయం వాడుచేసిన సంతాపమును గనుకొన్నవారి
 కనిపించుతుంది. ఆవిరవాచేనమున కిది యనుగుణముగ
 నున్నవా, తిక్కున కేనుకుని నడవడి! తిగార్వరి, కృత్రిమ
 సైరంధ్రులనులనా నొక వాపుగంటిపు బినుమంపెనను,
 కంఠస్వరమునను సైరంధ్రుని కానిదిగా గ్రహింపజేర
 ధీమి! అంత రాగబధిరమయ్యెనా! ఇక ధీమునివల్లు:
 తినియున్నానికొట కేనుకుని గంపులను పోయేటప్పుడు
 ధీముడు ప్రాపది వెంటతెట్టుకొనిపోవునా? అట్లు
 చేయుట ప్రాపది తేయము మదిదానిగా? లేక పిచ్చి
 చేతనా! అమెదిత్తమును బడయవలెనంటే కేనుకునిచ్చిన
 తిగార్వరి నామెను దీనికొనవల్లి వాని మృతకీరమును జూ

పంపంగూడదా? ఇది సరిగ్గా ప్రాణములు ప్రయత్నించినను
టమట దెవుడెవలను; తాను మంచమెక్కి కుల్యాని
తనప్రియను నీకటిలో మూలనూగొన్నట్టిదే యేగేలయి
నా, పామయినా పట్టుకొని కఱచితే తనప్రియపని యేమి
గాను? ఇదేమి నీకటికొట్టుగాని యంతఃపురముకారుగదా.
పోనించు; భీముని సంభాషణములను వినుటకుగాను దైవ
మునిన భారములే యిట్ల ప్రాణములు దిగపెట్టుకొని
యామూల పోవలయున్న చతుకంపము. పరే, కేగుతును
భీము పందిటను బడి వెనగులాడును తిన్నుకొనుచున్న
పుడు, ద్రాపది తేచించి, తన్ను కేగుతును తిన్నిన తన్ను
నక్షతము ప్రతీకారముగ, వాని బుర్రవీడ కర్రదీసికొని
చచ్చేటట్లు కసిదీసి ఒకపెట్టు పెట్టకేమి? అట్లు కొయ్య
బొమ్మనై గోడమూల నొదిగి ప్రాణములు దిగపెట్టు
కొని కూర్చుంటుండేమిటి? అట్లు కసిదీస్తుకొనుట అది
నాశ్చర్యమెందుకా? కాదుకొన్నది. ఆహారములతో
భీము దెబ్బతో కేగుతు దెబ్బతో నుండియు కష్టముకొ
న్నదా? ఏముమకొంటున్నది తేమి కన్నట్లుదే! అహట్లా
టను వింటూ భయపడి కొయ్యయిపోయిందా? అంత
ద్రాపది యిప్పు డెట్లా అయిపోయిందేమి? ఏమి ద్రాప
దంతే! ఇది యాంధ్రులద్రోపదీకాని, ఆర్యుల ద్రాపది
కాదు. సెక్కునద్రాపది; వ్యాసుని ద్రాపదికాదు. ఇదే
కాబోలు తిక్కని విరలుపర్వమునం దాంధ్రప్రవాస
యము తిక్కన ప్రశ్నింపబడినదంటే! తిక్కనతేలింబడి
ధర్మకానికలమునూ వా యావిధముగానే తోసిపోయినది.
మూలములో పరయాశ్రమలనుగములను నుక్షేతంసినవా
డై విరటును వారినిగూడ యుద్ధమునకు పంపించినట్లుంటే
ఆంధ్రులను ధర్మకాము తానొక ఋషినిర్వ రణవిద్య నభ్య
సించినట్లును, తనవాగునూడ విణవిద్యాకులెలరనియు
చెప్పకొని తన్నుగూడ యుద్ధమునకు కొంపొచ్చునియాశ్రిం
చును, ఇట్లు తనంతట తాను ముందుగవోయి విరటుని
తో తిన్నకొనవలసినంత యువనర మేమి కలిగినో తెలి
యరాదు. తనబాహుబలపరాక్రమమును జూపుట కది
యేమి యింక చేదా కరుణము? ఇది ధర్మకాని గంభీరను
తమనకు దెగపట్టు చేదు. సంస్కృతభారతములో నున్న
ట్లు, విరటుడు తనబలము చాలదని కమగొన్నవాడు తన

యాశ్రమల సాహాయ్యమును గొనుట కొరవీసమునా?
కాబట్టి విచారిస్తే యిదియు దదితరములనలె మూలము
వందే యెంతయు నైపథికముగ నూర్చబడినది. ఇది
తిక్కనిది-యాంధ్రప్రవాసమునకు దగిట్లున్నది.

మూలమున బృహన్నలక "సక్ల విసవము, లేను
గున రహచితముగ రక్షాంబరము." అని విమర్శకులు
మెచ్చుకొన్నా రిహర్ష. అయితే, రహచితమంటే
యేమిటో? బహుశా పంచపాంపిపులకు పంచరంగుల
దున్నలుండేవేనా! ఎట్లుబు, నల్ల బుట్టలపద్యంగా చెప్పే
వాళ్ళకు కట్టరెడతలు - అంటే ఉరీతీయపడేవాళ్ళకు.
అదిగాక పూర్వకాలమున వీరులకు యుద్ధముంటే ప్ర
యాసమాగలుముంటేదే. తమ్ము ప్రియుండు "ము
స్తామి"చేయ విక్రమింపెనుతో యుద్ధాలకు పోయాక
వాడు. భూభమునం దెంతయొక్కనగ శరీరము తూట్లు
పడెట్లు పట్టుటంటే, అంత ప్రేమాభివ్యయముతో
ప్రియురండు కాగలిగింది కొంపొయి యుపచాగ
ములు చేసేవారు యోధులకు తినుకల్లుభులకు. ఇదిపూర్వ
కాలపు జన్మముల, గ్రీకుల నరిత్ర వదిలి కన్నట్లుతుం.
వలయు తల్లిబుద్ధివలె నియితే ఎరనిరక్షధారులపట్టు
ముగ గన్నట్టి సరింత వీరావేరి మెత్తిస్తుంది. కావున
ఇట్లధిమల యుద్ధానికి చెట్టెప్పవ్వు, యుద్ధంగము
మీద, కుక్కనిసన ధాకామే బాగా శోభిస్తుంది. ఇట్లే
తక్కినవార్యులను విమర్శకులు చూపించినవి పరీక్షించితే
ఫలించును. గ్రంథవిస్తరభీతిని వానినన్నిటిని విడిచి పట్టి
యిక వొకటిరెంపింటిమాత్రమే ముఖ్యమయినవానిని
విచారించి విరమించును.

విమర్శకులు తిక్కనివర్ణితక విరటువాడా
ఇదను ప్రశంసించుచు, "వాడమూపినట్లయిన కడిబుట్టు,
సమకట్టి పరికించి కానికబట్టుకొని వెంటి రిచ్చు
మదగని విహ్వలించు." అనేపద్యము మేఘసందేశము
నలి "మామాకాప్రజాహితభుజ" మిశ్రాద్వి శ్లోకమును
పేర్చుచుచు చాలకముల గోమయో, అట్లాని ముచ్చను
వియోగార్థుల ఆత్మకతిములను పరితల తలఁపునకు దేవ
చ్చునని నాట్రప్పరి. భావమయితే అలాక కావచ్చు

నేమోగాని, పండితులను శ్రీ మేమియు భాగాలేదు. పండితులను, వేదవేత్తలను విశేషించి మునుత్తమును పరికించి రచించుటలో మేక్కునీయగునకు పాటి మేక్కునీ యుకే; అందునను పరిష్కరించు మనమోక్షమూలము క్కలోరునకు బోయి యుండినట్లు మున్ను బయల్పెట్టి తెనువార్తలమున ప్రతిఫలించి కీయుటలో విశ్వజగత్తునం దద్వితీయముగనూడా కనబడును. ఇందు కాలిదాసుని ప్రతిఫలముగా అందిరి. అట్టిలోలో నుకల సహాయుల లో మున్ను శ్రేష్ఠులగు శత పెట్టుమందులు చేయింపుమో తెలియదు. మన పాటలో మనగా అందిరినాంట్లు లేకపో లేదని పంపిడించినానికా! మేకునం దేకమునందును, లో మయో, అంబో నీలయందును శ్రీమానంబలహరిని నోలూ కుచు సరిగంజు నాలు చేస్తూఉండి ప్రయుటకు పిమ గుపదినట్లు పయోగము కలిగినది. అట్లెబ్బో విరచనో న్నాని మెట్టిది. వికారవర్తకీయమునందు విశే యా యున్నాదావిధి యని సిద్ధిపాత్రతో శ్రీత్రంపబడినది. ఇక్కడ, కీచకుం కట్టి పంగర్థ మేమిగలను? తన బలపుక తైలో నొక్క విశేషమూత్రమైనను చేయిచేయి పట్టు కొని కలసియుండుట గలిగినదా? పోనీ, తనయింటికి వైరంధి ప్లానిని చెప్పినట్లయిన మోహనేతవినుడై కొంచెము గారి కదలినను, నీడ ఆనవకు, ఈవిధమయిన భ్రాంతికి, ఉన్నానమునకు ఒక నేత కీచకును లోమగా వచ్చునని యనుకోవచ్చును. అట్లులేదే. ఎప్పుడు శ్రీ గు న్నంకునా యెప్పుడు ముస్తాబయిపోవుననా యని యా తురపడుకూడంటే, మధ్య నీయన్నాని మెలచుండి ఎచ్చును? అదిగాక ఆకొన్నవపుడు దానిని చేపట్టుటకు నున మున్నెంతో త్వరపడుచుండుగాని వెలిమెరి ఉన్నాదనునకు బలియననా? కాబట్టి యిది యలంకార గాత్రమును తిక్కన మనస్సున పెట్టుకొని తెచ్చిపెట్టిన యున్నాదలంకార మేగాని స్వభావసిద్ధమయినది గాను.

“అప్పు యు నొకయెత్తు, కీచకపాత్రనిద్యహా మొక్కటి మొక్కయెత్తు.....మూలమనంగు నీకుడు నొప్పొనితొరము. కామోదకమునఁ కలచుగ్రహ యుండు. తిక్కన కీచకుం చు త్రనువాగరితుడు, సర నుండు.” అని యివ్వధంబుగ విమర్శకులు తిక్కనకీచక

పాత్రమును నొక్కగా ప్రకరించారు లోమగా పరిశీ ల్పియిదికూడా ననుకటి వాలిలానుననే ఫలింతుంది. వ్యాసయస్థితిని, మనప్రవృత్తి ననుసరించి నెలకొల్పబడి నది కీచకునిపాత్ర, మూలమందు, తిక్కనయందు లేదది. తిక్కన కీచకునియందు కృత్రిమవిలాసములు చాలా ఉన్నవి. అవి తెచ్చిపెట్టుకొన్న ట్లున్నవిగాని, స్వభావజన్యములుగ నవ్వులు; పరసముజ్జిన నాగరిక విలాసములే కాదులు. నాగరికత, ప్రేమ కష్టభుక్తు చున్నను కించంబు కామోదకజనితవ్యాగ్రహాయత్వము సమానముగానే ప్రతిఫలించుచున్నది తునకు.

“షణ్ణువోషములనయ్యము (Monster of Vice) ను, శోచ్యపాత్రము (Tragic Character)గ వార్తిన తిక్కన మానవప్రకృతిపాండితిని, “పామవిద్యం”వోని దాని నెంచని కొనియాడెనును.” అని విమర్శకులు తమ పామవిద్యనూడా గనబరచినారు. కాని యీ పామ విద్యనే వివివిమర్శమునందుగాని, తిక్కనయందుగాని కీచ కుడు శోచ్యపాత్రమయినాదా, అలోచిస్తే? (Tragic Character) ననుండే (Tragic element) కీచకుని యందు తిక్కన ఏమహాపించెనో విమర్శకు లేమి కను గొన్నారు? కీచకునిముఖమున నేవో నాగునలపు తెవులు తెలుపు సరసశృంగారపద్యాల “అనంగవిగ్రహముల కను మాపంబు” టై నది చెట్టి, మనసంతౌప్తము ననుభవించ కీచకతపాత్రముననే “శోచ్యపాత్ర”మవునా? లేనా, కీచకునికీ విహదాంతముగ ముగిసినంతపాత్రముననే శోచ్యపాత్రముల బంతులోనికి ఉద్బిన్నంప బడునా? అట్లయితే మనప్రబంధకవులలో, మోహవిలాపములందు తిక్కన కీచకుని చగరుచేయుటవంటి పాత్రములు చాలా బాగాకలవు. అదికూడా “శోచ్యపాత్ర” శ్రేణి లోనికి తీర్చవలసినదే యిక్కే? శోచ్యపాత్రమున పుండే లక్షణా లేమిపట్టినది కీచకపాత్రమునకు? అది విమర్శ కులు కనుగొని వెలువరించినచో భాగుండేది.

ఉత్తరమచూకీ, బృహత్పలను ఉత్తరసాగర్థము వక్త మొనెంబరజీయును “మాతండ్రి నన్ను పంపి నీకు చెప్పి నన్ను వోడ్కొని రమ్మలగా నాకు వీయందుగల ప్రణయముచే అట్లేయని చెప్పి యింటబిడ్డిని. నానా

టను చేయలేని ప్రాణులు విడుదలవానను." అని యంటుంది. అందుకు తెనుగున "నీపాల నాకు జనవు కలుగుటందేసి నిన్ను చెల్తునని పూనివచ్చింది, అట్లాచెప్పినక తిట్లులు నాకుని వాల్సెల్లయి కొంతరి పజిచుట." అని మూలము లోనిది. ప్రాణులు విడుదల వానననే ప్రణయోత్సాహము, దిక్ష్మివామనుస్ఫురిం చేట్టు "ఇలా క్షిగ నన్నమారు. అందులో పౌరుషార్థము లోపించిందంటే, అంతకంటే గూఢ ప్రణయిన సూజనానుభవము, గాంభీర్యము మూలములోకన్నట్లు చిన్నది. బృహన్నలతోగల యొక సంస్కారముపాటి కుక్రూప, స్నేహము తెనుగులో ఎంతకు "జనవు" గానే యున్నది; అంతకు మించిపోలేదు. అందుకునికన్నగానే ఉత్తర వాగ్దేశిగూడరిందుక ప్రాథమిక చేయున్నది. గూంధ్రులైన మూలమునందలి ఉత్తరవాగ్దేశులైన జైఘరి తెనుగునందున తె ఆంధ్రము, ప్రాథమికము మధ్య వచ్చును హృదయమును గొనునంత చక్కగ నున్నది.

శిక్ష్వాద్యుని చేతిబడిన ద్రావణి, ముగ్ధేష్, ఉత్తర—ఆ యిద్దరు ముప్పుకు కాంక్షలేనను — కేల మిగిలి నేటి ప్రాణుల స్త్రీలవలె, చేయబడినగాని, వీర యుగమునకు కేందిన చేదవ్యాధుని భీరకాంక్షలవలె గన్నట్లు. అట్లే పురుషపాత్రముల పరిశ్రమ లోపించ బడినది, తునిషయమున, అనగా సందర్భోచితపరిజ్ఞానమున, పాత్రపాటమున, పరిశ్రమరికలమున తిక్క వాద్యులకంటె నన్నవార్యుడే మూలమునకు మిక్కిలి పెద్దదిగ నున్నాడని చెప్పవచ్చును. నన్నవార్యులందు ఆంధ్ర స్వరమును శక్తపావన్నులగాక. కాని పాత్రపాటము నందు ప్రాచీన, ఆర్య పరిశ్రమ సందర్భిని విడిచియుండలేదు.

కాబట్టి మూలమునకు మెరుగులు, రెండుకులు పెట్టి యామోచము నధికముగ పారముగా కలియించినాంటే అది చాలా మర్యాదలోంచి, వెనుకముందుగాచి విదారించి, చాలా అట్టెపెట్టుకొని చెప్పవలసినమాట.

దేశారాధక ప్రచోదకము

మంగిపూడి వేంకటేశ్వర గారు

స్వాతంత్ర్యం బొక యింత గల్గదు స్వదేశంబునె యింకే మా
వాడుర్యంబులు శౌర్యధైర్యము లుపజ్జల్ ప్రజ్ఞ లందున్ నగా
చేజోట్టులున గంది కుందీ కృశివై జీవచ్ఛనంబై వృథా
వీతోత్సాహుడవై చరితులె నొద్రీమంపవై భారతా !

దీనత్వంబు వహింపబోకుము సకాధీనుడ నైనాడ నే
నేనిర్మాణము చేయ దక్షుడనుగా నేకార్యమున్ బూనినన్
గానీ విఘ్నములే తటస్థములగున్ గార్యంబులేదందు శో
కానన్ మర్రి నిరాశ నొందక కృషిక్ గావింపుమా భారతా !

కాలం జెప్పుదు నొక్కరీతి నడవంగాబోదు బ్రహ్మాదలున్
గాలంబున్ గడవంగబోదు సుఖముల్ కష్టంబులున్ గల్గినన్

మేలేయగు స్వగర్భ నిర్వహణ మోర్నిన్ జేర్చి గావింపగా
బోలున్ గార్వభలంబు చేంతవిడుదలన్ భీరత్ భారతా!

కాలాతీతుడు కాలరూపుడు జగత్కల్యాణసంధాత తా
నేలాచేసిన హర్షమే యనుచు కర్తృత్వం బుపేక్షించి యీ
కాలంబున్ మది లెక్కచేయక కృషిన్ గావించుచున్ మించి యు
ద్యేలాభీల విజత్తుబాసి ఫలసిద్ధిక్ గాంచుమో భారతా!

శ్రీమంతూడగువాడే దేనినయినన్ జేయక సమర్థుండు నే
నేమో వ్యర్థుడ నేమిచేతు నని నీ కేమీ విచారించ నా
హా, మాయం బడి భ్రాంతిలో మునిగి ముగ్ధత్వంబవై నా నయో
ధీమంతుం డొనరింపరాని పని కదే చూడుమో భారతా!

ధీమంతుండే సమస్త కార్యముల సాధింపక సమర్థుండు గా
కే మూఢాత్ముడొ ద్రవ్యవంతుడగునే నింతింతగా మెక్కుగా
కేమీ చేయగలేడు బుద్ధిపరు దూహించుక బహూపాయముల్
సామర్థ్యంబుల తారతమ్య మిది లెస్సక జూడుమో భారతా!

ధీమంతుండు తలంచినది కొదవే లేలేడే ద్రవ్యంబులక
గ్రామాలక సవరింపలేడే ఘననిర్మాణక్రియాదత్తుడై
సామగ్రిక సృజియింపలేడే బహుసంఘల్ నిల్పి కల్పింపజే
భూమ ప్రక్రియలక స్వరాజ్యపదపీఠాస్థాదులక భారతా!

స్వాతంత్ర్యంబనుచుక స్వరాజ్య మనుచుక స్వచ్ఛంద వృత్తించుచుక
జాతీయంబగు విద్యయంచును స్వదేశారాధనంబంచు వి
స్ఫీకృతీతి స్వభాషయంచును స్వదేశీయంచు బోధించుచున్
జాతిక మేల్కొలుపంగ నిర్ధనికుడుక జాల్కుగదా భారతా!

ఈదేశంబు సమస్తముక మనది మందేశరాజ్య మిందేరికన్
లే దేహక్కును నెంతమాత్రమును లే లెండింక సిద్ధింపకం
డోదేశాత్మజులార, దీక్షిగొని రంజోయంచు మేల్కొల్పుగా
నీ దారిద్ర్యము లడ్డువచ్చునె మదిక పీక్షింపు మోభారతా!

ఏదేశంబునకైన స్వచ్ఛగొని తే నిచ్చించి కష్టించువో
 పేదలోమాత్రమే ముందు వచ్చి సుమీ వేయిచి కే యొక్కడో
 శ్రీకృష్ణ మన్నవిరాగి, త్యాగియనుచుక జేర్చింది వచ్చి సుమీ
 యీ దార్శిద్ర్యముజూచి భీతిలక లెమ్మి నీరహిత భారతా!

ఇదిచి, ముప్పదిమూడుకోట్ల జనమేమీ, మానుచుబేది, బా
 నిసలై యన్యుల గొల్పుటమి యెటనేనిక కష్ట మొందిరి మీ
 యుసురుల్ దేనికి మాన మేమిటికి లెంబో స్వచ్ఛ వాడ్చింపువో
 అసహయోద్యమ పీట గొంజో యని నీవై చాటు మోభారతా!

లేదామరియు దేశభక్తి మదిలో లేదావ్యవేశాసమున్
 లేదింతేని స్వరాజ్య కాంక్షయు స్వతంత్రత్వాదులు లే విక
 భావీయన్న మరేదియన్న నభిమానం జేరతిక గొల్చి లే
 లే పీటక గొని బోధజేసి ప్రజలు లేవంగ దే భారతా!

బేదాసీన్యము మానవోయి, తమయే యర్థంబు సాయంబు నీ
 యాదార్యంబే కభిరతాగుణమే నీ కొమేటి మిత్రంబు నీ
 శ్రీ దీక్షారతియే త్రిలోకవిజయాశీర్వాద మా సంశయ
 చేచ్చదాంత్యుత్తవై చరించి సుఖశ్రీ గాంచు మోభారతా!

అలసుల్ గా రసహాయ శూరులుగదా యార్యప్రజల్ సుతయే
 నలసుల్ గారు స్వరాజ్యసూర్యహణ నిత్యానందులే కాని నీ
 మెరుమి దక్కి కృశించి ధర్మమగుచే యేకాకి నెట్లయ నీ
 కసహయోద్యమమే శరణ్యముగదా యడ్డేమిక భారతా!

ఏరాజ్యంబు ప్రతిష్ఠ చేసిన నొకంజేగాదె ఫీరాత్ముడై
 ప్రారంభించు నొకంజే యెంతి సునకార్యంబైన నద్దానికై
 చేరకవత్తురు అక్ష లీశ్వరుని మాశీర్వాదము గాంచువో
 నారంభంబు శుభార్థమైన గడువోజా నీశు జోభారతా!

ఒకడేగాదె యనన్యదుర్లభ మహోద్యోగంబునక మించి కొం
 చక యింద్రదాదుల గెల్చి ముజ్జగము మెచ్చంగా సుధాభాండము
 తుక్కుకక జేకొనివచ్చి దాయ లరుదంచుక దెల్లబో నిచ్చి తి
 ల్లికి దాస్యంబును మాన్పడే గరుడుడట్లే క్రాలు మోభారతా!

“కాళిదాసేయానధర్మ విశిష్ట కామం” నాన్మయసూత్రం

గురువుల కృపాని శేషంబులు పై పంక్తి వ్యాఖ్యా
ప్రాయంగా ఈక్రింది అంశాలు వివరిస్తాను.

శ్లో. బలం బలవతం చాచం కామరాగవివర్జితం;
ధర్మార్థయోగో ధూతేషు దామోస్మి ధర్మార్థభి.

[చ. అనుమతేషు బలోపేతులైనవారి
కామరాగ వివర్జితమైనబలము
ధూతములయందు ధర్మార్థవిరుద్ధమైన
కామయత్తును ధర్మార్థమగుచునేను]

ఇది కామతత్వార్థమైన సత్యయంతివాక్యం. ఇన్ని
బలమైన కామం దైవసంబంధి అనే అర్థాన్ని వ్యక్తం
చేస్తూ ఉదాత్తదాంపత్యాన్ని ప్రతిపాదించే ప్రయత్నం
ధర్మం ప్రతిష్ఠించేదిగా వ్యాఖ్యి చేస్తూ సూర్యునిగా వ్రుద్దు.
కాళిదాసు వాల్మీకియొక్క అంధాభిమతి. వాల్మీకి మన
ప్రత్యానికీ పూర్వయాన్ని సమర్పించిన అనుగామి. కాని
ధికారిని నిర్దించిన గాంధీతో తోడ్పడిన యుద్ధాత్మక
కవిత్వంలో కాని అలంకరించిన ఆత్మబలమైనది. కాని
శ్రీమతి లోకప్రయత్నికీ పురుషధూర్జమైన శృంగ
రాన్ని, లోకసంకీర్తికీ పురుషధూర్జమైన వాన్ని సూర్యునిగా
భూర్వంతో వర్ణించేసిన కృతకృత్యం. ఇట్లు సూర్యుని
యైన పార్వతి పర పాత్యులవంటి నాయకులను స్వీయ
సర్గంలో తెలకొల్పిన నిర్మలచిహ్నం. సర్వసోమభిమతి
వికాసాన్ని కవిత్వ ప్రసాదించిన మహిమావ్యతుడు.
ఉపనానవిభుత్వ సంపన్నుడు పరిమితపవిత్రమోగంతో
సంక్లిష్ట భావసమదాయాన్ని అమృతంగా చిగుంచే
చిరుకొండ్రువలెను. చిత్రాలను రసాన్వితంగా వాడించే
శక్తి సంపన్నుడు. అనునూర్జమైన తపశ్శక్తికాన్ని అనుభ
విస్తున్న కుమారసంభవపార్వతి కవియొక్క యాశక్తికీ
ప్రచురిస్తున్నది. మండ్రబలంతో ఎళం చేసుకున్నట్లు
శ్రోతల సానుభూతిని కాళిదాసుయొక్క సర్వవి శేషం

ఆత్మిస్తున్నది. చిక్కిరి లెమైన యీతిజ్ఞానకు కాళిదాసుని
కుమారసంభవసర్గం ఉచితవిషయం గనుక దాన్ని స్వీకరి
స్తాను. శ్రోత్రి చిత్రావీరణాన్ని కవి ఎట్లా బసగూర్చిందీ
పరిశీలించేసి తెలుపుతాను.

సర్వవి శేషంతో ప్రానుకొన్న కవి కాళిదాసు పార్వతి
దన్వృత్తాంతంతో ప్రారంభించాడు. సతి జగద్గురుకి
సలాభాన్ని, పతికృతిమైన అమూనాన్ని సహించలేక
తేరరాన్ని నిర్మించి నిష్కరుణావయన దశుడిపుత్ర
త్యాన్ని పాపుకొని ఉదాత్తుడయిన హిమవంతుడివల్ల
బల్యంతో అక్రయించినది కవి ప్రప్రసమంలోనే
శ్రోతల అభిమానంతో పార్వతియందు ప్రవేశం కలిగిం
చాడు. అన్వర్తించినంతో వాటిమైన శ్రోతలభిమానా
నికి కవి వామా మిస్తున్నాడు. లోకంలో కోమలవస్తు
సంపదంలో వున్న సాంవిద్యమంతో యేకస్థమై పార్వతి
శరీరంగా ఉపయించినాడు. హిమవంతుడి బహు
సంతానంపున్న పార్వతిని విశిష్టమరాగంతో పెంచా
చిన్నాడు. అన్వర్తించిన వారదాదేశంలో పార్వ
తికి అభిమానమైన ఉన్నతిస్థానప్రాప్త్యాకామ కల్పించి
అభిమానభావమెప్పుడు అమెయొక్క దేన్నత్యాక
యాన్ని శ్రోత్రిస్తున్నలో నిలిపివేశాడు. అవలంపమెప్పుడు
చంద్రాకళ తనల్ల నికరణాలలో పరిశ్రమను నివారిస్తూ
అశ్రితమైతదార్థ్యాన్ని తేరరానికి సమనూరుస్తుండగా అహ
రమాం సుకళి హైమవతి చంద్ర శేఖరుణ్ణి ఉపసరించి
చిన్నాడు. సతీయగా కవి కవితను ప్రామాణ్యకాన్ని తదేక
నిష్ఠతో సంతోషంగా ధరిస్తున్న ప్రతిలేని తేరరమృదు
త్యాన్ని ప్రచురించి పార్వతియనోరగం ప్రేక్షకులకు
అంధాన్వించేకాడు. తగవారి పార్వతికి ఆకాభంగం కలి
గించి రుద్రసంకరంభానికి ధయపడి నివారితిన్నతలలో
కనికరించదగిన క్షితిలోవున్న అమెను కండ్రియంటికీ తీసి
కొనివాయి నాడని తెలుపుతూ అమెవాంధను ఆమోదిం

నిన శ్రోతృచిత్తాలకు అనుకూలం కలిగిస్తున్నాడు. అవం
తరం అంటే ఉగ్రమైన తపోనియమాలకు పాఠ్యులి తినలే
రాన్ని పాథనాన్ని చేయడలచిన సందర్భంలో తల్లిను
నమ్ము తపించిందనీ, ఉద్దిష్టమహాఫలవృష్టితో తిండి చి
త్తాన్ని వశం చేసుకొని అనుభవాదానం చేశాడనీ, పూర్వో
క్తమైన శ్రోత్రమతాపాన్ని సాంద్రతావిశేషంతో కరు
ణంగా మారుస్తున్నాడు. రాబోవు దాగుతపఃప్రవృ
త్తిని దృష్టాన్ని చేసి మునుస్సును కలిగించడానికీ కని
పాఠ్యులికీరక్షణికీ మున్యైతికీ పున్న తారతమ్యాన్ని
అనుభూత్య పూర్వంతో ప్రకటిస్తున్నాడు. ఇది తల్లి
మాటలు:—

శ్లో. మనీషితా సన్నిగృహేభుః దేవతా
ప్రసాదాత్ క్వచిత్ క్వచిత్ తావతం వత్తుః
పదం సహిత భ్రమరస్య కేలవం
శివపుష్పం వత్తుః పత్రలింగా.

(స. పత్యా ఇంద్రియం దిష్టదేవత లున్నారు.
నీతినవెక్కడ తపస్యెక్కడ? వృతులమైనశివపుష్పం
కుమ్మరపాదాన్ని సహించగలుగుతుంది. కాని పక్షిపా
దాన్ని సహించలేదు.)

“అమ్మా, మనయింద్రియం ఇష్ట దేవతలున్నారు.
నాశిలరాధనం నీకు తగివున్నది. ఉగ్రమైతపోనియమా
లకు ఈనీతిగం ఎట్లా సహించుంది? శివపుష్పం కుమ్మర
పాదాన్ని సహించగలగుగాని పక్షిపాదాన్ని యెల్లూధరి
స్తుంది?” అని తల్లి పాఠ్యులిని కాగలిచుకొని అంటు
న్నది. శివపుష్పములమైన పాఠ్యులికీరమృదుత్వమూ,
కాశ్యానికీ ఛానమై తీర్థినభయము క్తమైన పక్షిపాదా
నికీ సమ్యక్మైత తపస్సు (?) ర్గ్రహిత్వమాప్రత్యక్షమైవని,
పాటితారతమ్యం వివృతమాపంతో గోచరించి వ. ఇక
తపశ్శీరణం ప్రారంభమయింది. పాఠ్యులి గృహాన్ని వద
లింది. భూమికాలను విస్మించింది. పాఠ్యాలను పతిత్య
చించింది. తాపసులవల్కలను, జపమాలను స్వీకరిం
చింది. ఇతేదానాదితాపసన్యైతితో ప్రవేశించింది.
లోకసామాన్యమైన తపోనియమాలను అతికమించింది.
అహారాన్ని వదలింది. తినుంతెలురాలిన పండుటాకుల

వైవాగ్రహించును. ఇంద్రియకాలను నష్టాదకాన్ని
మాత్రమే తీవ్రపరాధనం చేసుకున్నది. అతిదారుణమైన
తపోవృత్తితో అన్యంతరకృత్యాన్ని సాదించింది. ఇక
భావకపూర్వయాన్ని నీరు చేశిపాఠ్యులిని కబ్బి చేతుకదృ
ష్టికి సమన్విస్తున్నాడు.

శ్లో. శిలాశయాం తా మనిశితవాసినిం
నిరస్తరా స్వస్తరవాతవృష్టిః
వ్యూహిత్య మ్మన్విషితై స్తదిష్టయై
ర్యూహితవ స్సాక్ష్యజన స్థితాః క్షపాః.

(ఏ. మన్యమన్య వాయుసంయుతిగల నిరంతరవృ
ష్టులను అనావృతిప్రదేశంలో శిలాలీనా కేయనించి
పున్న ఆమెను మహాపపస్సాక్షిలుగా పున్న రాక్షసులు
విమృశ్యయాతైన అనాకనాలతో మానినవా
అన్నట్లు వుండెను.)

ఈశ్లోకంలో నిరాహారతెల్లూ తపస్సుకర్మకీర్త్యం
వల్ల మత్రించినాయి, అనిగతప్రాణంతో దీక్షపరణం
క్రమాలైన పాఠ్యులి ఏకాని నిశ్చయండు అనావృతిప్ర
దేశంలో నిరంతరమైన వాతవృష్టితో కఠినశిలాలెలమందు
కేయనించి వున్నది. విమృశ్యైతలతో రాక్షసులమెను
మాన్యవని. అక్కడ మరెయ్యవగుటకు? అది నావార
ణ్యవధ్యమైన వివృతిప్రదేశం. గాఢాంధకారబంధురమైన
కాశరాత్రి; తట్టితలు క్షణికపకృతితో భయంకరమైన
నిశావ్యయాపాన్ని తెలుపుతున్నవే. పృథ్విసంయతం
సంక్షోభిస్తున్నసమయం. కాని పాఠ్యులి నిశ్చలమైన ఈశ్వ
రధ్యానానికీ పూర్వయాన్ని సమర్పించి కేయనించిన
ఆమె కక్కడ నీకేవలం యేమీ లేదు. శివప్రపంచమైన శివు
గృహాన్ని వదిలివచ్చింది. సూర్యోబయం లేదు. అనంతరి
సుగ్రహాతగిర్వుడైన దానీజనాన్ని కిత్తిగృహానికి ఒప్పగిం
చింది. ఈశ్వరునితో సంభాషించుచున్న అపసరణ్కోసం
కవి సఖసాహచర్యాన్ని కనిబరచినా ప్రస్తుతిశీలితో
అపఖలు సాధారణశీవుల ఆర్తత్యంతో నిలలను దాచు
కొనివున్నారు. పుష్పవృత్తిమృదుకల్యాలు లేవు. మన
పూర్వకంగా సర్వపాఠ్యాలను పతిత్యం చేసి బయలు
దేరింది. అత్యంతంగా కృశించిపోయివున్న ఆమెకీరణం

ఋగ్వేదసాహిత్యాలన్ని ఆశ్రయించి క్షేత్రాన్ని సర్వాన్ని సహిస్తున్నది. మనకును అధిష్టించివున్న ఈశ్వరుడే ఆమె విలీకిస్తున్నది. తపస్సాస్థలకాంతకే ఆమె చిత్తం సమర్పిస్తమిస్తున్నది. మనోరక్షసిద్ధికే ఆమె యేమరుమాస్తున్నది. ఆరావహియ్యదైన ఈశ్వరుడిసాహచర్యాన్నే ఆమె భావిస్తున్నది. మృత్యులను కరుణాప్రభావితం చేస్తున్నది. ఈతీరు భావచిత్త వికరణకైతిని పార్వతికి కలి ఒనగూర్చును.

ఇక కవి సామమూర్యాతిశయంతో తనమూలికను ప్రయోగించి ఉపసక్తభావాలను మనోహరంగా ప్రవర్తించే చిత్రకళాకాళ్యాన్ని ఉపమానవిభుత్వాన్ని తెలియజేస్తును. ఇందుకు శ్రీ. యమ. కృష్ణనూచాక్షులవారి కృతిలో ఆగ్రహప్రదర్శనంవల్ల పార్వతికి ఈశ్వర పూజయాన్ని హరించడానికి అవకాశం కలిగిందని ప్రకటింపడానికి సమాగమకాంతకతో చిరకాలం భావంలో భ్రామిస్తున్నప్రియజ్ఞి అగ్నిశక్తిగా తనలో సందర్శించడంవల్ల ఏర్పడ్డ పార్వతి చిత్తవృత్తిని ప్రవర్తించడానికి వినిపిస్తున్న ఉదాహరణాలను పారస్పరకర్తలంవల్ల స్వీకరించి ప్రస్తుతి సందర్భానుగుణంగా సాంఘికపరుస్తున్నాను.

శ్లో. ఇతిద్వితాతా ప్రతిఘటనాదిని
ప్రవేషమాధగలక్ష్యకోపయా,
విభుజ్జితభూలత మాహితేతయా
విలోచనతీ తిర్యగపాదైలోహితే.

(వ. ఇట్లాద్వితాతు ప్రతిఘటనాది అయినప్పుడు చందలాభకోపంవల్ల తెలుసుకోనిదిని కోపంగలపాద్యతి భూలతలు ఆభంగిం, కోనలయం దైరబారివనేత్రాలను అడ్డంగాతిప్పించి.)

ఈశ్వాకం సాగ్ర్యతచిత్తరువును ప్రవర్తిస్తున్నది. ఈచిత్తరువులో గోచరిస్తున్న పార్వతి బ్రహ్మచారి అపభావదానికి ఆగ్రహాన్ని ప్రకటిస్తున్నది. పార్వతిభావాలు ధరించిన బాహ్యరూపం నిర్మలమైనది. కోమల సాంధర్యాన్ని ఆశ్రయమైనగారిలో మనోన్మత్తి స్ఫుటాకారంతో గోచరిస్తున్నది. ఈచిత్తరువులోవున్న తీన

మంత బ్రహ్మచారి మాటలయందు అనిష్టాన్ని తెలుపుతున్న పార్వతివృత్తిలో వున్నది. అధగసంకలనం, శేత్రదీప్తి, గ్రూకాటిల్యం, అమూల్యసహకారులై వర్తిస్తున్నది. ఈమాపులో పార్వతి హృదయమంత అనావృతరూపంలో గోచరిస్తున్నది. ఆమె యేవరియందు అనిర్వచనీయమైన మనోహరత్వాన్ని సందర్శించిందో, యేవరికి ప్రేమను సర్వాన్నీ నిశ్చలత్వంతో సమర్పించిందో, యేపూర్ణజ్ఞి పరవశత్వంతో భావిస్తున్నదో, ఆస్థితమణ్ణి, ఆలోక్తపదుణ్ణి, అమితభాషి, ఒకబ్రహ్మచారి అపహాసిస్తున్నాడు. ఆమెహృదయం దానికి ప్రతివచనం ఇవ్వగోరింది; అధగసంపనాదులతో తిర్యగ్స్వరూపం ప్రతిబింబిస్తున్నది; తన్మూలంగా పార్వతి బ్రహ్మచారిమాటలయందు తనకుల అశ్రియత్వాన్ని తెలుపుతున్నది. తానొనరించిన వర్ణనిర్ణయం ఆప్రకృష్టమైన బసవంబు, శ్రోగంపహించిన ఆత్మగౌరవాన్ని తెలుపుతున్నది. తన హృదయారాధనకు ఆస్పృహని తెలిసినా నిర్లక్ష్యంతో బ్రహ్మచారి అస్పృహగా తనసంకటంలో ఆగౌరవప్రసంగం జరిగినందుకు ఆగ్రహాన్ని తెలుపుతున్నది. బ్రహ్మచారియొక్క అపవేళించిన తిరస్కృతిని తెలుపుతున్నది. ఇచ్చితిని తెలుపుతున్న, అనుభావాన్ని ప్రతిపాదించినవిధానం, చాచుంగా కాళిదాసీయమైన వివ్యాచితేమం.

ఇక ఉపమానవిభుత్వం ఉదాహరణమవుతున్నది: శ్లో. తం వీక్ష్య కేవళమతీ సరస్వతయస్త్రి
ర్ని కేవళాయ పద ముద్భృత ముద్భవస్తీ
మాగ్ధాచుష్కరికరాకులి తేవ సిన్ధుః
తైలాధిరాజితయ నయయో వ తస్థా.

(వ. ఆయనను మంచి కంపాన్ని పొంది స్త్రీన్నగా త్రియైక్యలంతకవివ్యాసంకోసం యెత్తినదాదాన్ని ఉన్నతమున్న గౌరీ మాగ్ధయందు పర్యతానోగంవల్ల సమస్త మిస్తున్నదనితెల్ల క్షతికలదీ కాలేదు, గమనంకలదీ కాలేదు.)

ఇది బౌద్ధపార్వతి సమగ్రగుణ వివరణం. అతిగ్నితంగా ఉపసక్తమైన ఈశ్వరుడే సందర్శించినపార్వతి యొక్క అపహాసితేమం బ్రహ్మచారి తనమాదజాభి

నితకానికి పాశ్వరికి అగ్రహం కలిగింది, నిందాశ్రమమును
 క్రిష్ణాంతరాన్ని ప్రాపించుచుంది. పాదాన్ని కద
 లించింది; కాని అత్యంతగతంలో బ్రహ్మచారి అన్న
 పుణ్యం ఈశ్వరును ప్రత్యక్షమైనాడు. జ్ఞానులగు
 మైన చంద్రకేశకాంతిలో మందహాసాంతమైన ముఖంతో
 ప్రసాదితాలైన బాహువులతో పరమేశ్వరుడు సము
 ఖంలో నిలిచాడు. క్షుణ్ణాలలోనే అవిచారితులైన
 మార్పులు కలుగజేసింది. పాశ్వరి యొద్దనుండంతో అవి
 భంగానే నిలిచిపోయింది. అంతేకేరం కంటిపెరున్నది.
 స్వేదం ఆమెను ఆవరించింది. అప్పుడు పాశ్వరి పర్య
 కులము మార్గం నగ్నం కలపై అమలపడుతున్న నదివలె
 పున్నదిని కలిగి తెలుపుతున్నాడు. ముససామైన ముని
 పుట్టిని అనులించింది కేరన్నీ తపించజేస్తూ యెవరినూ
 గమనించి కాంటిపెరున్న కో అమహాదేవుని సందర్శనం
 లభించింది. అందులకు ముప్పిరిగోనే భావాలు ఉద
 యించింది. స్వేదంలో కలిగి ఉండినాకరియము
 ఈభావాలన్నీ సంతోషం కలపజేస్తున్నవి. ఈభావప్ర
 బుల్యాన్ని క్రియానిష్ఠులైన సూపంగానూ క్రియాప్ర
 స్థులైన సూపంగానూ కలిగి ప్రకటిస్తున్నాడు. అగ్రహ
 ప్రేమలన్నియు సూపంకరగమనానికి పాశ్వరిపాదం ఉద్ధృతి
 మైంది. కాని మహాదేవసందర్శనం అగ్రహం మాదిపో
 యింది. ఉద్ధృతిమైన పాశ్వరిపాదం విధాయకత్వ్యాన్ని
 మరచింది. అస్వాభావికమైన నిరాధారతను విస్మరిం
 చింది. పూర్వస్వాపారం ఈవిధంగా నిలచిపోయింది.
 ఇక అనంతరస్వాపారం ప్రచారంలోకి వచ్చింది. ఇది
 అవిష్టభావాల ప్రవృత్తి. ఇందులకునే స్వేదయా
 తమై గాత్రం కంటిపెరున్నది. ఈవిధంగావున్న పాశ్వరి
 కలిగి అనంతరస్వాపారం నిలచిపోయిన వదిలో ఉపమిస్తు
 న్నాడు. ముససామతో వర్షించుచున్నది ప్రస్తుత పాశ్వరి
 నిలిచి పరికల్పించిన కారణాలను పర్యవేక్షించున నది
 సంపదలైన సంగలనకారణాలతో ప్రకాశపరుస్తున్నాడు.
 సమానగ్రహులను సమగ్రత్వం కలిగించి నిలిపినాడు.
 ఈశ్వరసందర్శనం అగ్రహం పాశ్వరియందు సంకల్పిక్రియాని
 స్థుల అంటే ప్రసాననివాసం కలిగింది. పర్యవేక్షణి
 నదియందు సంకల్పిక్రియానిష్ఠుల అంటే, ప్రవాహ

నివాహం కలిగింది. సందర్శనం అంటే అతనిచేత భావా
 లమూలంగా పాశ్వరియందు క్రియాప్రవృత్తి బయలు
 దేరింది. పర్యవేక్షణి అగ్రహం ప్రవృత్తియమూలంగా నది
 యందు క్రియాప్రవృత్తి బయలుదేరింది. రెండుచోట్లా
 క్రియాప్రవృత్తి క్రియానిష్ఠులు కారణం యుక్తానై
 వున్నవి. అవిష్టభావాల ప్రబలత్వాన్ని అత్యధికమైన
 పరిమాణగురుత్వంతో పర్యవేక్షణి తెలియజేస్తున్నది. సాకు
 వార్యంలకు వదిపాశ్వరియందు గాంభీర్యంలకు పర్యవేక్షణి
 పరమేశ్వరులు సమవిధంగా వున్నారు. పాశ్వరియందు
 నదియందు సమానమైన కంపం ఉద్ధృతిపెరున్నది. ఈమా
 టలు కలియొక్క ఉపమానవిభుత్వాన్ని ప్రదర్శిస్తున్నవి.

కవి సం దేశము

మీరు కవిత్వానికి సంస్థానాన్ని న కృతు
 లను వలయు గరిగి బాకో తన మైన పాశ్వరిపరమేశ్వ
 రుల దాంపత్యమునానూ భావించిన ఈశ్వరిభావము
 ఒకసంజాన్ని కవిత్వగర్భిం చేశాడు. ఇది చాట్కి
 ప్రేమకవ్యపరిపూర్ణం. ఇది ధర్మవిష్టకామం.

చాట్కి గర్భములమైన ప్రేమను భావించాడని,
 కాలిరాను చాట్కిసంస్థానంలోపుట్టి చాట్కిభావనీయ
 యందు పెరిగినవాడైనా భారతభూమిలో ఆధికా
 రాన్ని కలిగి చాట్కి ప్రేమకవ్యానికి పరిణామాన్ని
 కలిగించిన వ్యాసుడివైన ఒకవిధమైన ప్రవృత్తియను
 నదికి చాట్కిభావనను బాహ్యరూపమైన ధర్మవిష్టకా
 మాన్ని సలకొల్పాడని, ఒకవిధమందులో ప్రేమను నిర్ణ
 యించాడని విద్యాశీలరులు ప్రేమపరిణామంలో
 తెలిపివున్నారు. వ్యాసుడియందు ప్రేమను నిర్ణయం
 చింది కామమని, కామమంటే మనస్కృతపమేకాక
 ఇచ్చుకనీ వ్యాసుడి ద్రావిడి, కళంతుల, మయందరి,
 సావిత్రి, దేవయాని, మధువు, గురువు, కంఠమడు, సంప
 గుణుడు, ప్రేమనిర్ణయంలో ఈఇచ్చుకనే కనబరుస్తున్నా
 రని, ప్రేమపరిణామం విశేషంజేస్తున్నది. వ్యాసుడేమ
 సర్వానికి బీజప్రాయమైన గంధర్వప్రేమకవ్యాన్ని వివిధ
 స్తున్నది.

విద్యాశీలరుల ప్రేమపరిణామం తెలుపుతున్న
 ఈకవియొక్క ధర్మవిష్టకామం అత్యుద్ధృతిపరమైన

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased by 1.5 million, from 2.5 million in 1980 to 4 million in 1995. The public sector has also become an important employer of women, with 4.5 million women employed in the public sector in 1995, compared with 3.5 million in 1980.

There are a number of reasons why the public sector has become an important employer of women. One reason is that the public sector has a high proportion of women in its workforce. In 1995, 85% of the public sector workforce were women, compared with 75% in 1980. This is due to a number of factors, including the fact that the public sector has a high proportion of jobs that are traditionally held by women, such as teaching, nursing, and social work.

Another reason why the public sector has become an important employer of women is that it has a high proportion of jobs that are full-time and permanent. In 1995, 65% of the public sector workforce were employed on full-time contracts, compared with 55% in 1980. This is due to the fact that the public sector has a high proportion of jobs that are essential to the functioning of the state, such as those in the health and education sectors.

A third reason why the public sector has become an important employer of women is that it has a high proportion of jobs that are well-paid. In 1995, the average salary of a public sector employee was £18,000, compared with £15,000 in 1980. This is due to the fact that the public sector has a high proportion of jobs that are in the higher pay bands, such as those in the senior management and professional sectors.

There are a number of other factors that have contributed to the public sector becoming an important employer of women. These include the fact that the public sector has a high proportion of jobs that are in the public interest, such as those in the health and education sectors. This has made the public sector a more attractive employer for women, who are more likely to be interested in these types of jobs.

Another factor is that the public sector has a high proportion of jobs that are in the public sector, which has made it a more attractive employer for women, who are more likely to be interested in these types of jobs. This has also contributed to the public sector becoming an important employer of women.

There are a number of other factors that have contributed to the public sector becoming an important employer of women. These include the fact that the public sector has a high proportion of jobs that are in the public interest, such as those in the health and education sectors. This has made the public sector a more attractive employer for women, who are more likely to be interested in these types of jobs.

Another factor is that the public sector has a high proportion of jobs that are in the public sector, which has made it a more attractive employer for women, who are more likely to be interested in these types of jobs. This has also contributed to the public sector becoming an important employer of women.

కుమారసంభవకార్యంబులో ప్రస్తుతరూపంతో గోచరిస్తున్నది. అన్యకాన్య సందర్భాలలోనూడా కవి ఈవిధమగుడాభిమానాన్ని యథార్థంగా ప్రకటిస్తున్నాడు. కాని దీనివర్తమానాన్ని కుమార సంభవాంతర్గతాన్ని చేరాడు. ఇక ధర్మవిక్రమముంటే ధర్మయ్యలమైన ఒకపరిశ్రేష్ఠి, రూపవిక్రమం వ్యామోహాన్ని పరిగణించి ఒకపాదాభివీక్షణం. ఈకామానికి కవి ప్రేమ నిర్ణయ గూఢమానాన్ని సమర్పించాడు. ఇది ఆరాధ్యమైన ధర్మయ్య నిర్ణయిస్తున్నాడు ప్రాకృతమైన కామానికి ప్రేమభావం అతీతం కావడంలోనే ఉత్తమదాంపత్యం సిద్ధిస్తుంది అంటున్నాడు; ఇంద్రియశాలత్వజనకమైన కామంతో ప్రేమను నిర్ణయించుకోని వివేకాంధత్వవోచం వున్నవని తెలుపుతున్నాడు. కాంతాపరాయణత్వాన్నే పరమార్థంగా గొప్పచే ఇంద్రియశాలత్వాన్ని ధర్మవిక్రమం మూలంగా సంఘటితమయ్యే దాంపత్యానికి అభీషేచిస్తున్నాడు.

ఈవిషయాలను బోధించడానికి కవి ప్రథమంలో ఇంద్రియప్రేరణను పరికల్పించి తన్మూలమైన ప్రేమనిర్ణయంలోవున్న అసంధ్యాలను వివరించి దాన్ని నిరసిస్తున్నాడు. అనంతరం కామాన్ని ధర్మవిక్రమత్వంతో అవిగృహించడమే దాంపత్యపథానాన్ని సమకూర్చి కామానికి వేదికావకావడంలోవం కలిగించని తెలుపుతున్నాడు. తదనంతరం సంఘటితమైన దాంపత్యంయొక్క మహిమను నిర్ణయించి ఇంద్రియమాలమైన కామం బోక ప్రాప్తికి హేతువుతున్నదని ధన్యపాదనమవుతున్నదని తెలుపుతున్నాడు.

కామప్రేరణం

శ్రీ హరస్తు కించి త్వరిత ప్రవైర్య
 శ్రీరంగోదయారమ్మ ఇవామ్యురాశి;
 ఉమామతే విష్ణుభూభరోశ్చ
 వ్యాపారయామాస విలోచనాని.

(మ. విక్రొదయగ్రామ్యమందు సముద్రునివలె ఈశ్వరుడుగూడా ధీరత్వం కొంచెంలేనవాడై దొంపెపండు

వంటి అభవోద్వంగల పావ్యరముఖుడు శేత్రాలను ప్రవర్తింపజేశాడు.

శ్రీ. వివృతరైలకుతాటి భావం
 అత్త: కుర్రవాల్కదమ్మకల్పె;
 సాచీకృత చారురేణ తథా
 ముఖేన పర్యవహించినేన.

(మ. వికసించివున్న కొనులదమ్మని సాటివచ్చే అపలనాలతో శృంగారభావాన్ని ప్రకటిస్తూ పావ్యరీగూడా సాచీకృతమే సందర్భమే వ్రాసిన రైలశేత్రాలుగల ముఖంతో వుండెను.)

ఇంద్రియప్రేరణమాలమైన ప్రేమనిర్ణయము తాన్ని కవి నాయకుల ప్రపంచాన్నివేరేలో అంటే ముక్తసంస్కృతై తిపశ్చరణంకోసం హిమనగసానువు వాక్రయించిన ఈశ్వరుణ్ణి పార్వతి నేమిస్తున్న సందర్భంలో ప్రవర్తిస్తున్నాడు. ఇందుకు మనోహరమైన ఉపాధులు కవికల్పించాడు. ఉత్తరాయణమయింది. మధుమాసం ప్రవేశించింది. మలయవామువులు బయలుదేరినవి. వృక్షాలు పుష్పపల్లవసంభోధితము లైనవి. నివిభాల్లెవి సుమాలూ వెలసినవి. వనం చీలివచ్చుమయమయింది. పుష్పదళులు రాలుతున్నవి. కోటల కపాయకంకంతో పాడుతున్నది. జింకలు మనోహరంతో పరుగుతున్నవి. అప్పుడు అంటే ప్రకృతి పసంతాలంకృతయై మనోజ్ఞరూపాన్ని ధరించివున్న అసమయంలో మిథునాలన్నీ స్నేహోత్సర్గా నివిభాల్లె జాయినవి. మగకుమేల్లె తన ప్రియురాలి ననుసరించి పుష్పపాత్రంలో జలన సేనై తానుతున్నది. స్వర్గముఖంతో నింశిపోయి కంఠుమూడున్న ప్రేమురాలిని కృష్ణసారం కొమ్ముతో మెల్లగా గోకునున్నది. పవ్యపారథంలో కూడిన ఎక్కువగరిజలాన్ని కరణువు అనురాగంతో ప్రియుణ్ణి ఇస్తున్నది. స్వర్గ క్షేమమైన తామరతూడును ఇచ్చి నికరాకం ఎక్రవాకిని అదిరిస్తున్నది. పుష్పమద్యాన్నిత్రాగి చలిస్తున్న శేత్రాలతో గానంచేసే ప్రేమురాలిమఖాన్ని కంఠుకు ముడు ముద్దుపెట్టుకుంటున్నాడు. వృక్షాలుగూడా పుష్పస్తవకాలనే ప్రసారంతో రక్తపల్లవాలనే అధరాలతో

3. టాక్ మహల్

ర. హైలాల్ లి కొండ

పరమార్థంబది జీవకోటి కొనంగ వాడేవిమై, ప్రీతిమై
హరిమై, శంకరుడై, గణేశ్వరుడమనై, యాదీశ్వరుడై, యంబమై
పరుడై, దేవీకుడై, పరాత్పరుడమనై, ప్రత్యేకరూపంబుల
ధరియింపంగల నీదుశక్తి దలఁతుం ధర్మాధికారముంబుల
బహిష్కరించిన భక్తపాలికిగదా ప్రాప్తియొక్క ద్వారాగ మో
కరుణాసాగర, రామచంద్రస్వరూపి, కైవల్యదాతాకృతీ.

పరముల్ వేదక వాంఛలేక మదిలో వైరాగ్యముంబూని న
త్వరమే నాత్మగతుండవైన విను గోల్పంగలై నాభాగ్యమే
ధర భాగ్యంబని యెంత నీ పదముల భాగ్యమితు మోదెంత నా
పరమార్థం బింక వేరఁ గోరుమనె తాత్పర్యాధియోగంబున
గరుణాసాగర రామచంద్రస్వరూపి కైవల్యదాతాకృతీ.

హరియే యీజగ, మిద్దియే హరి, యటం చాత్మావలోకంబున
హరిపూజావిధినున్న భక్తులకు బ్రహ్మసంద సంధాయకుం
డునుకొనఁగల జార్జరక్షణమున యోగీశ్వరేశుండ వో
కరుణాసాగర రామచంద్రస్వరూపి కైవల్యదాతాకృతీ.

నరనారాయణ రూపమొంది ప్రజలకు నానావిధోదంబుల
గురుశక్తిం దగ రక్షణంబునఁగు నీగోస్వత్వ మేపాటిదో
పురుషార్థంబు నెలుంగనట్టి పశుల బ్రోవంగ నేగాంతులే
కరుణాసాగర రామచంద్రస్వరూపి కైవల్యదాతాకృతీ.

జరయున్ మృత్యువు వెంబడింగ మదిన్ శంకాలవంబు గటా
చారసేదెంతయు మెచ్చు నీభవము జూచు న్నాకమ క్షీణవి
గరమర్థించుచు స్వైర మోజకతి సౌఖ్యంబుచు మోదించుగా

నకుబేంద్రా దనయజ్ఞశక్త గణపతుర్ కానించు నీమాయచే
గరుణాసాగర రామచంద్రస్వపతి కైవల్యదాత్రాకృతీ.

పొరినానాత్వము నీదు వైజమయి పొపుగాంచువో జీర్ణా
శ్చిరభావంబును దాల్చుకున్న భవవార్ధిక ముంచి బాగించి, ము
క్తిరమాదూర్ముః జేయనొచ్చెదపు సందేహంబులు బెంచెనో
కరుణాసాగర రామచంద్రస్వపతి కైవల్యదాత్రాకృతీ.

ఒరులక నమ్ముట మూఢహేతువని మూర్ఖులవల్కు నానించి బ్ర
హ్మరతిక పొఖ్కుము కలునం చనకు నాత్మారాములుగాంచి నీ
చరతిక గాలము పుచ్చుచుండెదరు విశ్వాసులు లేకుంట మా
నరు దౌర్భాగ్యము వార్జిల్లోపం దనదా నారాయణా కీనులక
గరుణాసాగర రామచంద్రస్వపతి కైవల్యదాత్రాకృతీ.

వరము బావనకేవలంబు సుమముల్, ప్రజ్ఞానముల్ భక్తియుల్
సురసాలంబును గొప్పవల్లియునగుల్, యోగంబు నీరంజనంబు
సరయక బీజమును మృహానతి యతింబు, చార్మకజే కాపుసం
సరణార్థి లభియును శక్తింబు నీనాయుజ్యమక దాని కం
దురు సర్వంబును నీ ప్రభావముగ నెరుక వేకబాహింపవే
కరుణాసాగర రామచంద్రస్వపతి కైవల్యదాత్రాకృతీ.

శరణంటి, దమచిత్తమంటి, నిత్యికి జూక పారే యంటి, నీ
చరణంటి గతియంటి, రిక్త నిక నాహ్వయ మీనంటి, సన్
బరిశోధింపకుమంటి, మంటిని సహనందంబున న్నిక్కుంటి
గరుణాసాగర రామచంద్రస్వపతి కైవల్య దాత్రాకృతీ.

యుగములు-మన్వంతరములు

కవికొండల జేరికలసత్వనారాయణమూర్తిగారు

యుగములు-మన్వంతరములు

అనుజ్ఞ
క్షిప్రక్రింద నోకవ్యాసమును ప్రాసెద
నని నేను మా వదనములకు వాద్యము
చేసియుంటిని. కొంచెములస్వ మైకములకు
పాఠకులు మన్నించెదరుగాక.

ప్రస్తుతము పురాణములలో గలయుగ
చున్న యుగ-మన్వంతర, పరిమాణము లెట్లు
న్నవి. దేవమానము

కృతయుగప్రమాణము	4000 సం.
త్రేతాయుగ ప్రమాణము	3000 సం.
ద్వాపరయుగ ప్రమాణము	2000 సం.
కలియుగ ప్రమాణము	1000 సం.
కృతయుగసంధి	600
త్రేతాయుగసంధి	600
ద్వాపరయుగసంధి	400
కలియుగసంధి	200
	12000

దేవమానము ననుసరించి యీ 12000
సంవత్సరములును కలిసి యొక మహాయుగ
మగుచున్నది. ఇది మనుష్యమానము ననుస
రించి $12000 \times 360 = 4320000$ సంవత్సరము
లగుచున్నది. * ఇట్టివి 71 మహాయుగములైన
నొక్క మన్వంతరమగును. యుగములకును
మన్వంతరములకును పురాణములలో నుదహ

రించబడిన సరిబంధమిది. ఇంక దీనియందు
గల సంవత్సరసంఖ్యములను విచారితము.

పురాణముల ననుసరించి వైవస్వతమ
న్వంతరమున 28 వ మహాయుగ మిప్పుడు ప్రవ
ర్తిల్లుచున్నది. * నిర్విభక్తి వైవస్వతమన్వంతర
ప్రారంభమునుండి 28 వ ద్వాపరయుగాంతము
వఱకు వైవ మానవసంవత్సరములసంఖ్య—

43,20,000 సం.లు మహాయుగప్రమాణము
27 మహాయుగములకు

11,66,40,000 సంవత్సరములు
14,40,000 ఇంద్రునియొద్దవచ్చు కృతయుగము
28,8,000 కృతసంధి
10,80,000 త్రేతాయుగము
2,16,000 త్రేతసంధి
7,20,000 ద్వాపరయుగము
1,44,000 ద్వాపరసంధి
12,05,28,000 సంవత్సరములు

ఇట్లే యొక్కోట్ల అయిదులకుల యిరువది
యెనిమిది వేల సంవత్సరములు. ఈ సంవత్సర
ములలో పురాణముల ననుసరించి వైవస్వత
మనువు మొదలు ధర్మరాజువఱకును తేలిక
తరములసంఖ్య* 47 అనగా నలువదియేడు
తరములలో ఇట్లే యొక్కోట్ల అయిదులకుల
యిరువది యెనిమిది వేల సంవత్సరములు గడ
చెను. * నిర్విభక్తి సగటున నొక్కొక్క తర
మునకు

* భారతి 5 సంపుట, 6 సంచిక, 850 పైట చూడుడు.

$$12,05,28,000 \div 47 = 27,77,191 \frac{23}{47} \text{ సం.}$$

ఇరువదియేడులక్షల జెబ్బదియేడువేల నూట తొంబదియొక్క సంవత్సరములు! ఏతరము నందుగాని యేరాజుగాని యిన్నిసంవత్సరములు జీవించెనని పురాణములు చెప్పసాహసింపలేదు.

కావున నీసంఖ్య పౌరాణికులు పొరబడి వ్రాసినసంఖ్యగాఁ గనబడుచున్నది. ఏలయన యుగప్రమాణము హిమాలయపర్వతములకు దక్షిణమునంగల భారతవర్షమునకు మాత్రమే చెల్లునుగాని, హిమాలయమున కుత్తరమునంగల కింపురుషవర్షాది దేవభూములకు ఈ ప్రమాణము చెల్లదని స్పష్టముగా పురాణములలోఁ జెప్పబడియుండఁగా, కృత, త్రేతద్వాపర, కలియుగప్రమాణసంఖ్యలకు $4000 + 3000 + 2000 + 1000$ సంవత్సరములు దేవమానములనియును దానిని మానవ సంవత్సరములలోనికి మార్చుకొనుటకు 360 తో గుణించి పుమనియు చెప్పట పొరపాటై యుండవలెను. ఏలయన దేవలోకము (హిమాలయ పర్వతోత్తరప్రదేశము) లలో నీ యుగ మానమేలేనప్పుడు ఇది దేవమానమని చెప్పట నమోజనముగాలేదు. కావున నీ 4000, 3000, 2000, 1000, సంవత్సరములసంఖ్య మనుష్య మానమనియే మన మంగీకరింపవలెను. లోకమాన్య బాలగంగాధరతిలకుకూడ "Arctic home in the Vedas" అను పుస్తకమున నీయభిప్రాయమునే వెల్లడించెను. ఇట్లున్న సగటున మను

ష్యునియొక్క జీవితకాలమా మెంతవఱకు తేలునో చూతము.

వైవస్వతునకు మూడవపురుషుడగు పురూరవుని కాలమున కృతయుగము పోయి త్రేతాయుగము ప్రవేశించినట్లు పురాణములు చెప్పుచున్నవి. అనఁగా త్రేతాయుగ సంవత్సరములు 3000, ద్వాపరయుగ సంవత్సరములు 2000 నడుమసంధి 400 సంవత్సరములును వెరసి 5400 సంవత్సరములును పురూరవుడు మొదలు ధర్మజునకునుగల 45 తరములకును పంచిపెట్టిన $(5400 \div 45 = 120)$ ఒక్కొక్కమనుజుని జీవితకాలము సగటున నూట యిరువదిసంవత్సరములు తేలినది. ఇది యే మనుజునియొక్క సరియైన ఆయుఃపరిమాణము. ధర్మరాజుదులును నింతకాలమే జీవించినట్లు తెలియుచున్నది.

ఈ లెక్కనే ప్రమాణముగాఁ జేసికొని చూచిన ద్వాపరయుగాంతము మొదలు కలియుగాంతము వఱకునుగల 1200 సంవత్సరములును నింతకు ముందే యెంతో కాలముక్రిందట పూర్ణమై యిప్పుడు కృతయుగము మూడవసాదము నడుచుచున్నదని చెప్పవలెను. ఈకృతయుగప్రారంభమున నుండిన గణితశాస్త్రజ్ఞులు ఏకారణముచేతనో తాము కృతపురుషులుగా నేండుటకు సంశయించి వెనుకటి మానము దేవమానమని భావించి దానిని 360 చేత హెచ్చించి యింక నుమతికొన్ని లక్షలసంవత్సరములు కలియు

గమే ప్రవర్తింపట్లు నిశ్చయించిరి. ప్రాయశః
ఇందుకుఁగల కారణము కృతయుగ మనఁగా
నేనేవియో మహద్విశేషము లుండునని వా
యాహించి, యవి యన్నియు లేకపోవుటనేత
నికను కృతయుగము రాలేదని వారభిప్రాయ
పడియుండును. కాని నిజముగానిది కృతయుగ
తృతీయపాదమని చెప్పవలసియున్నది.

మన్వంతరములు

‘యంగముల’ ప్రమాణములు భారతవర్ష
మున కుత్తరమునంగల దేవభూములలో లేన
ట్టి ‘మన్వంతరము’ సంజ్ఞ హిమాలయమున
కుత్తరమునంగల దేవభూములలోనేగాని భార
తవర్షమున లేనట్లు గోచరించుచున్నది. ఏలయన
స్వాయంభూవా (?) డి మనువులెవ్వరును భారత
వర్షవాసులుకారు. వీరెల్లరును రమ్యకవర్ష
నివాసులని భాగవతాది గ్రంథములవలన తెలి
యుచున్నది. రమ్యకవర్ష పరిపాలకులకుఁ మను
వుని పేరు. రమ్యకవర్ష మనఁగా మధ్య పైదీ
రిమాడేశము. సురలకు కొంత కాలము రమ్యక
వర్షాశీశ్వరుఁ డనివతియని తోచుచున్నది.
అక్కడివారికి రమ్యక వర్షాశీశ్వరుఁడగు మను
వే శకపురుషునివలె గాననగుచున్నాఁడు. పరి
పాలకుల రాజ్యప్రారంభసంవత్సరములే, పూ
ర్వము, వ్రాతలయందుఁ జేర్చుచుండిరి. ఇట్టి
వ్రాతలు భారతవర్షమునను గలవు. ఇందుకుఁ
గొన్ని శాసననిదర్శనములనుజూపుచున్నాను.

“స్వస్తిశ్రీ శకవర్షంబులు ౧౧.౮౭ అగు
నేటి శ్రీమదనంతవర్మ శ్రీవీరభాణదేవ ప్రవ

ర్ధమాన విజయ రాజ్యసంవత్సరంబులు ౭
అగునేటి శ్రాహికన్యా శుక్లత్రయోదశియు
గురువారమునాఁడు.”

“స్వస్తిశ్రీ శకవర్షంబులు ౧౨౦౩ అగు
నేటి శ్రీమదనంతవర్మ వీర శ్రీనరసింహ రాజ్య
తుదేవరల ప్రవర్ధమాన విజయరాజ్య సంవత్స
రంబులు ౭ అగు.....”

“స్వస్తి శ్రీ శకవర్షంబులు ౧౨౪౧ అగు
నేటి శ్రీదేవాదిదేవ శ్రీగన్నాధదేవరల విజ
యరాజ్య సంవత్సరములు ౧౩.....”

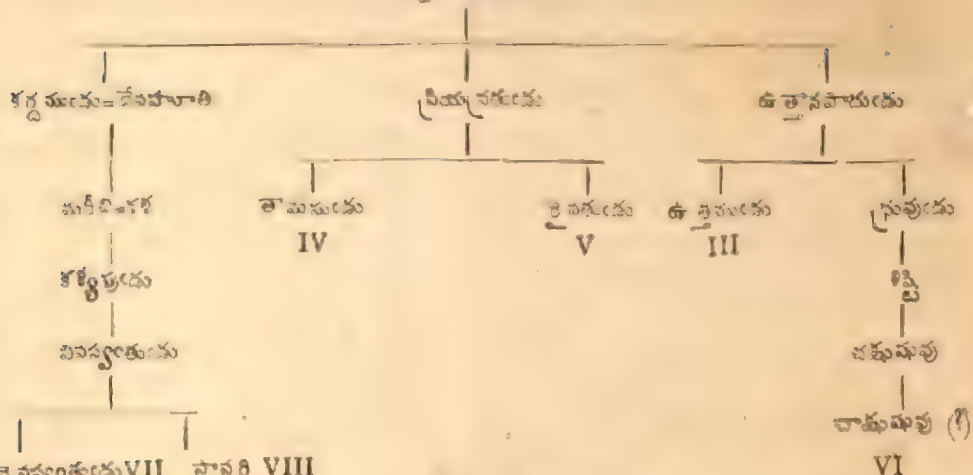
ఈమొదలగు శాసనములబట్టి శకవర్ష
ములతోఁబాటు అప్పటి దేశాధిపతి రాజ్యము
నకు వచ్చిన సంవత్సరములను కూడ పేర్కొను
నాచారముకలదని స్పష్టపడుచున్నది.

మన్వంతరమనఁగా నొకమనువుపరిపాలిం
చిన కాలమని యర్థము. ఒక్కొక్కమనువు 71
మహాయుగము పరిపాలించెననిచెప్పట ప్రకృతి
విరుద్ధము. మతియు నీమనువుల వంశవృక్షము
కూడచదువరుల సౌకర్యార్థ మిటుఁ బొందుపఱ
చెదను. (చూ. ౧౭౦ పుట)

వై వంశవృక్షమున 1, 3, 4, 5, 6, 7,
8 మనువులు కాననగుచున్నారు. నయాధిని
పౌత్రుఁడగు స్వామోచి(?)యను రెండవమనువీ
వంశవృక్షమున గోచరింపలేదు. ఈతఁడు స్వా
యంభువునకును స్వాయంభువు పౌత్రుఁడగు
నుత్తమునకును నడుమ పరిపాలించెను. వంశ
వృక్షమునుబట్టి చూచిన నీనడుమ పరిపాలింప

(పంచవృక్షము-మనుపంచము)

స్వాయంభువు I

(?) వైవస్వతుడు VII సావర్తి VIII

వలసినవాడు ప్రియంవదుడు. కాని యీతఁడే కారణముచేతనో రాజ్యమును పరిపాలింపక నీతనిస్థానమున స్వారోచి పరిపాలించెను.

వైమనువులందఱును పరమగా 6 వరములలోనివారు. అందుచే ఏర్పెల్లరును నొకరితరువాత నొకరు పరిపాలించిరనుట కెట్టి సందియము నుండదు.

ఈ మనువులయొక్క రాజ్యాంగవిధానములను నడిపించుటకు దేవతలు, ఋషులు, రాజులు, అనుపేర కొన్ని సంఘములును, ప్రతి సంఘమున కొక్కొక్క అధ్యక్షుడును నున్నట్లు కనబడుచున్నది. మనువు మాజిపోవఁగనే ప్రాతసంఘములును, సంఘాధ్యక్షులును మాజీ క్రొత్తమనువున కనుకూలమగు క్రొత్త సంఘములును క్రొత్తసంఘాధ్యక్షులును వచ్చుచుండురి. ఏలయన స్వాయంభువునాటి దేవతలు, ఇంద్రుడు, ఋషులు, రాజులు వేఱుగను

స్వారోచి, ఉత్తముడు మున్నగు మనువుల నాటి దేవతలు, ఇంద్రుడు, ఋషులు, రాజులు వేఱువేఱుగను నున్నట్లు పురాణములు చెప్పుచున్నవి. ఈ పరిపాలనముయొక్క వివరములన్నియు నేను ముందుముందు ప్రచురింపబోవు “భూతములు-అనుగులు-సురలు” అనువ్యాసములలో విపులముగా వ్రాసెదను.

వీరు క్రొత్తవరులను సమీపముననివసించువారగుటచే నున దివారాత్రములకంటె వారి దివారాత్రములు దీర్ఘములుగానుండును. వారియాయువును మరయాయువుకంటె దీర్ఘముగానుండును

యుగములకును, మహాంతరములకును నెట్లు

మైత్రి కుచిరెను ?

ఈ భారతవర్షములోని యుగములకును రమ్యకవర్షములోని మహాంతరములకును నెట్లు

మైత్రి కుదిరెనోయింక యోజించునోయియున్నది. వైవస్వతమనువునకు మూడవ పురుషుడగు పురూరపుడును నాతనియనుచరులును మొదట పాంచాల దేశమునఁ బ్రవేశించిరి. వీరు భారతేశ్వర వర్ష వాసుగఁబడి వారి దేశములో ప్రవర్తిల్లుచుండిన మన్వంతరములును భారత దేశమున ప్రవర్తిల్లుచుండిన యుగములును కూడ వీరు వాడుచుండిరి.

ఇట్టివాడుక లిష్టమును మన దేశమున వ్రాతలలో కలవు. ఎట్లున-1928 సం. జూలై 15 తేదీయగు విభవనామ సంవత్సర శ్రేష్ఠ బహుళ ౧3 తదివారమున-అనియును-
 "Dated Moon Ramadan 16 th, Hegira 1172, which is the 14 th of May 1759" అనియును, పాశ్చాత్యపాలకుల శకములను మనశకముతోఁగూడ కలిపి వాడుచున్నాము. అట్లే యాగ్యులును మొట్టమొదట యిక్కడ ప్రవేశించినప్పుడు భారతవర్షములోని యుగములతోఁబాటు ఉత్తర దేశములోని మన్వంతరములను కలిపి వాడుచుండిరి. వైవస్వతమన్వంతరములోనే ఆర్యులు ప్రప్రథమమున మన దేశమున ప్రవేశించియుండవలెను. ఏలయన భారతఖండవాసులు వాడిన మన్వంతరములలో వైవస్వతమన్వంతరమే మొదటిది. వారిక్కడకు వచ్చినపిమ్మట మఱియేడు మన్వంతరముల వలకును ఉత్తర వర్షనివాసులగు ఆర్యుల శరిపాలనమునకును భారతవర్షమునకు వలన వచ్చిన ఆర్యుల శరిపాలనమునకును సంబంధముండి పిమ్మట భారతవర్ష

మున కేకంచిన యాగ్యులు భారతవర్షముననే స్వతంత్రరాజ్యము నేర్పాటు చేసి కొని మనువులతో లేమకుఁగల రాజకీయసంబంధములను త్రొంపుకొని యుండవచ్చును. అందుచేత నే వైవస్వతమనుకు పిమ్మట మఱియేడుగురు మనువులుమాత్రమే మనపురాణములలోఁ గాననగుచున్నారు. అంతేకాని ఒక్కొక్కచునువు కోట్లకొలది సంవత్సరములు శరిపాలించినచో ప్రస్తుత మనుషుని చెప్పబడు వైవస్వతమను విష్ణు డెక్కడనున్నాడు? అని మన్వంతరము (శరిపాలనము)లో నుండవలసిన 1 అదిత్యులు, 2 వసువులు, 3 రుద్రులు, 4 సాధ్యులు, 5 విశ్వులు, 6 మరుత్తులు, 7 భృగువులు, 8 అంగిరసులు, అని పిలువబడు దేవతల యెనిమిది గణములును నేమయ్యెను? అశనికాలమున సప్తఋషులుగా నుండవలసిన 1 అత్రి, 2 వసిష్ఠుడు, 3 కాశ్యపుడు, 4 గౌతముడు, 5 భరద్వాజుడు, 6 విశ్వమిత్రుడు, 7 జమదగ్ని యేమైరి? అతనికాలమున రాజులుగా నుండవలసిన ఇత్యోకుమున్నగువా రేమైరి? వైవస్వతమనుకు పిమ్మట రాజ్యమునకు రాజోవు నాని సోదరుడగు సావర్ణి యిష్ట డెక్కడనున్నాడు? అశనికాలమున దేవతలుగను, ఋషులుగను, రాజులుగను నుండవలసి వారందఱును నిష్ట డెక్కడ నివసించియున్నారు? సావర్ణికి పిమ్మట రాజ్యమునకు రాజోవు మనువులును నాయాకాలముల నుండవలసిన దేవతలు, ఇంద్రులు,

ఋషులు, రాజులు నిష్కడేక్కడ నివసించి యున్నారు? -

వీరందఱును నిదివఱకే పుట్టినట్లు పురాణములు చెప్పుచున్నవిగాదా? ఇదివఱకే పుట్టి యొకను జీవించియున్నచో వారిష్కడెందుకు కానరాదు? ఈ మొదలగు ప్రశ్నములకు సమాధానము కానరాదు.

అందుచే దీనిసంతతిని నించుక విమర్శనా పూర్వకముగా తిలకించిన నీమనువుల పరిపాలన

మెల్ల నిదివరకే ముగిసినవియు, ప్రస్తుతము ప్రవర్తించుచున్న కాలము వైవస్వతి మన్వంతరముగాని కలియుగముగాని కాదనియును, ఉత్తరదేశములలోని మన్వంతరములకును భారత పర్వములలోని యుగములకును సంతమాత్రము సంబంధము లేదనియును, ప్రస్తుత కాలము కృత యుగములలోని మూడవపాదమనియును చెప్పు వలసియున్నది.

అనారాధి

పురిపండా ఆప్పలస్వామి గారు

నిస్తుల మనోహరమ్ము దానిమ్మపూవు
ప్రమదవనభూషణమ్ముగాఁ బ్రస్ఫుటించె
ప్రతికుసుమకోమలినిఁ జేరు ప్రణయజీవి
భ్రమరుఁ డద్దాని మనసార వలచికొనియె.

ఒండొరులు సూతనానురాగోదయమున
లోకమే విస్మరించి ప్రలోభపూర్ణ
ముగ్ధ హృదయాల గోర్కు లుప్పొంగిపోవ
నతులితానందమునఁ దేలి యాడునపుడు.

సంత దారుణమొక్కొ మహేంద్రుచేరి
యశనిపాతంబు! కాలాంబుదాళినుండి
విస్ఫులింగాల నెదచల్లి భీషణోగ్ర
నిష్వనాలతోఁ బడియె దానిమ్మమీఁద.

ఆ సుధాపూర్ణ మృదుల శోణాధరాంచ
లముల సూతనదరహాస లలితరేఖ

కరఁగిపోలేదు; యావన తరుణశోభ
వాఙిపోలేదు; ప్రణయభావప్రపూరి
తాంతరంగ మధుర వాంఛ లడఁగలేదు:

అంతలోననె, అకల! దురంతవృత్త్యు
దంష్ట్రులను జిక్కి సుమబాల తనువు వీడి
కోన మృత్తికా గర్భానఁ గలసిపోయె.

ఆపుకోలేని నిలిడమహార్తి నెడఁద
ప్రయ్యలెపోవ, నున్మత్తభయదశోక
మూర్ఛయై, విశ్వమే వగఁబొగులు, వెనవి
వనవి రోదించె హతభాగ్యబంధరుడు.

అల వసంతయామినుల శోకాతిరేక
వైస్యగీతాళి నిర్మలార్ద్రస్వనాన
నిష్పటికిఁగూడ చిరవిరహైకజీవు
లకు వినాదించు, నొడలు పుక్కురములొంద.

ప్రథమాంకము

ఇంద్రుడు

[ఇంద్రుడు యముడు, వరుణుడు. అగ్ని ప్రవేశింతురు. అంగణమును విమానముల వేల్పవై నాసి యందుదురు.]

వరుణుడు

వానకారు మొయిలు మ్రోతవలె నేది యోధ్యని వినవచ్చుచున్నది. అదిగో ధ్వని ననుసరించి యొకరథ మిటులె వచ్చుచున్నది. అందొక వీరకుమారుడున్నాడు.

అగ్ని

ఈశ్వరజేవడో రాజకుమారునివలె నున్నాడు. మానవలోకమునఁ గూడ నింత సుందరపురుషులుండురు కాబోలును.

నలుడు

[ప్రవేశించి ఆశ్చర్యముతోఁ జూచి రథముదిగి) ఎవరోధవట విమానములపై నాసీనులైయున్నారు. వీరివైఖరిజూడ వేల్పులవలె నున్నారు. సందర్శించి నమస్కరించెదఁగాక (ఎదురేగి) మహాసభాపులారా? మీయందఁ జకుఁ బ్రణామములు.

దేవతలు

(ఒకరిమొగమొకరు చూచుకొందురు.) నచో నాయమనేసి యొసంగెద. (?)

* శ్రీహస్తాని నైషధములోని 5,6,7,8,9 పర్వములను నమనించి వ్రాయబడిన రెండంకముల రూపకములుగా నిది భావానుకరణము. శ్రీ. ర.

ఓయీ! నీ వెవడవు. నలుడవా? నీయందు వీరసేనుని పోలికలు చూపట్టుచున్నవి. అతఁడు మాకుఁ జిరపరిచితుఁడు గాన నీవును మిత్రగణములోనివాడవు.

నలుడు

(తలపంకించి) సర్వజ్ఞులగు మీ రెఱుంగని దేమున్నది.

ఇంద్రుడు

నలనృపాలా? చిరకాలమునుండి నీచర్చితము మేము వినుచున్నారము. నీవిపు డెచటి కేగుచున్నాడవో తెలుసఁగలవా? ఇతఁడు యముడు. ఈయన అగ్ని వరుణు డీతఁడు. నేనింద్రుడ. నిన్నొక యుద్ధమున చూచింప వచ్చితిమి.

నలుడు

(సంతోషముతో) వేల్పులు యాచకులుగ నాదరికి వచ్చుట సుకృతాతిశయము. యాచకునకుఁ బ్రాణమేని యొసంగుట నావ్రతము ఇంద్రునియంతవాడు యాచకుఁడుగా వచ్చెగదా? ఏమి యొసంగనగును. (అలోచించి)కదగదా! ప్రాణాధికయగు దమయంతి. కో

వరుణుడు

సరపాలకుమారా? బడులు చెప్పవేయి?

నలుగుడు

అడుగక మున్నె మీకామితము వీర్పుటకు
పెర వారియునున్నాడను. అడిగించుకొని
యాచకుని దైవ్యమును గాంచి యిచ్చువాడు
దాతకాడుగదా!

యముడు

అహ! నలునిగుణము తెలి ప్రశంసాపాత్ర
ములు.

నలుగుడు

వేల్పులారా? అమృతస్వరూపులుగు మిమ్ము
జూడ వాకానంద మతియించుచున్నది. మీ
యాగమనంబున మధ్యమలోకంబు తరించినది.
మీకోర్కీ చెలువుము. ప్రాణంబైనను బ్రా
ణాధికంబైనను సమర్పించెదను.

వరుణుడు

ఇకడు త్రోవలోనికి వచ్చుచున్నాడు. ఇక
నిగ్రహింపని లోకానుట కెంతయో నేపు
బట్టడు.

ఇంద్రుడు

నిషధరాజా? ఇంక దాచునో? దమయంతిని
వరింపవలంచి మేము నలువురము వచ్చినా
ము. స్వయంవరము సాటవడినదిగదా, నీవు
దూతకృత్యము నిర్వహించి మాలో నొకనికి
దమయంతిని సమకూర్చవలయును. ఇదియె
మాప్రార్థనము.

అగ్ని

రాజా? భూలోకంబున రాజు లెందఱులేరు?
వారలనందఱును యాచించితిమా? గుణశాలి
వగు నీకు సాధింపరానికార్య ముండదని యీ
దైవ్యమునకు సహించితిమి.

నలుగుడు

(విచారముతో నాలోచించి) వేల్పులారా?
తీవులహృదయము గ్రహింపశక్తిగల మీగే
యిటుల గోరిన నికల తెప్పవలసిన దేము
న్నది. నేనును నందలకె పోవుచున్నాడు.
ఎట్లు దూతకృత్యంబు నిర్వర్తింపగలుగుదును.
నలుపువేడిచే నుడికిపావు నేను మీరహ
స్యము కాపాడగలవా? అంతిపుది కలు తేగు
దును. చిరకాలముచుండి వినుకలిచే నాపై
వలపుగొన్న ఆసుందరి కెటుల మీగుణప్ర
శంస వినిపింతును. తెలకుమాలిన భారము
నంటగట్టి నన్ను సవస్థల పాలుసేయకుండు.

ఇంద్రుడు

భూపాలా? ఆదిత్యునగునా? యాభంగుర
మగు సంసారపౌఖ్యము లాపించి కీర్తియు
ధర్మంబు దిగద్రాగెదవా? అచేతనములుగు
చింతామణి కల్పకాదులె యథుల గోర్కీ
మన్నించుచుండ వేల్పులమగు మాకోర్కీ
నీవు దీర్చవలవా?

అగ్ని

రాజా? ఇదియ మాకు బురుషార్థమునుమా.

యముడు

సలచక్రవర్తి! మాప్రార్థనము మన్నింపుము.

నరుణుడు

పరోక్షకార జన్యమగు కీర్తిని గైకొనుట కిదియ
తరుణము.

సలుడు

అశక్తి ప్రమాదంబులు గలుగునేమొ యని
వెలుచుచున్నాడ! దివిజులారా! దూరికృత్య
మున కియ్యకొంటిని. ఇంక నా కాజ్ఞ దయ
చేయఁ బ్రార్థించెద.

ఇంద్రుడు

అంతిపురి ప్రవేశించుటకు నీకుఁ దిరస్కరిణి
యను మంత్రరాజ ముఁ దేశించెదము. నీని
సహాయమునఁ బరులకుఁ గానరాకుండ నిచ్చ
కొంటిని సంచరింపజ్ఞును. (ప్రవేశించి)
రాజా? కార్యసిద్ధి యగునుగాని. పోయిరమ్ము.

సలుడు

(రథము నెక్కి) సెలవు పుచ్చుకొనుచున్నాఁ
డను.

[నిష్క్రమించును]

ద్వితీయాంకము

[విదర్భానగరమున చెంత రథము నావ సలుడు
రథము దగి పాదచారిగాఁ గనిపించును]

(కొంచెము నడిచి) తిరస్కరిణీమంత్రబలంబున
నేను అద్భుత్యమైతిని. పరుల వంచించి నే నం
తిపురి ప్రవేశింపలయును. నంచనము పాప
ముగిదా? పాపము. ద్వారపాలకులు విచ్చుక
త్తులతోఁ గాచియున్నారు. ఏరు నిక్కముగా
వంచించబడెరి. ఇంక సంతిపురికిఁ జోయెద.

(లోనికిఁబోయి) ఇటుఁ బరిచారికాంగసలు
స్వేచ్ఛావిహారము లొనరించుచున్నాడు. ఎటు
లో నప్పించుకొని అంతర్గమనము కేగెద.

మరాళిక

ఏమి యిది! అద్భుతములో నొక దివ్యపురు
షుని ప్రతిబింబము గోచరించుచున్నది. ఇసుక
నేలపై పాదసన్మముల గుర్తులు కనిపించుచు
న్నవి. కల్పసుమములతోపులు గుబాళించుచు
న్నవి. ఎవఁడో మాయావియగు పురుషుడం
తిపురి చేరినటు లున్నది.

సలుడు

నేను పరులకుఁ గనిపించుకుంటినేగాని పరులు
నన్ను గుర్తించ నవకాశములు లేకపోలేదు.
అదిగో! ఆయువతివేసిని బంతి నాకు దగిలి
వెనుకకు మఱచినది. కారణమెఱుంగక యాపె
నివ్వెఱిపోయినది. ఈపాపురమును బట్టుకొన
సలువుకు జన్యను బురికి నచ్చుచున్నాడు.
నడుమ చిక్కు నడుమనుగాఁబోలు. (తొలఁగి)
ఇంక నిట నున్నచోఁ బట్టువడకపోను. కార్య
భంగమగును. (కొంచెము నడిచి) ఇదిగో?
ఇచట దమయంతి మానీనురాలై యున్నది.
చెంతజేరి వినోదింతుగాక.

గీ. చిలువగవు వెన్నెలఁగామా చిగురుపూని
యిందుకిందుక కదల నీవంచలాక్షి
చెప్పచున్నది యేదియో చెలులతోడ
లేమ దరికేరి నేను నాలింతుఁగాక;

దమయంతి

నిషధరాజకుమారా? నిజముగా నీపై నామన
ములగ్నమైయున్నది. మన యరువుప్రతిహృదయ

ములు అంచతోయ్యలి కలిపినది. ఇదిగో?
ఈ కుసుమ మాలిక యలంకరించికొనుము.
(కనులు మూసికొని నూలికనులంకరించును.)

మరాళిక

రాజపుత్రీ? నలుఁ డెచట నున్నాడని నుమ
దామ మలంకరింతువు. నీవు కేవల భ్రాంతివశ
మున పడరుచున్నావు. నిట్టిరించి మనసు
కుదురుపటచికొనుము.

(మాలిక నలుని కంఠమునఁ బడును.)

దమయంతి

(కనులువిచ్చి) ఏమి యీమిం? అల్పరునింపయే
మైనది.

మరాళిక

నలునికంఠమున వైచితివిగదా!

దమయంతి

చేలి? నేను భ్రాంతి పడితినింటివిగదే? భ్రాం
తిచే నలుని జూచితినిని కుసుమమాల సెంసో
జారవిడిచి యుండును.

మరాళిక

ఏదో కాదు నలుని కంఠమునందే.

నలుఁడు

మరాళిక నన్ను గుర్తించినాయేమి (అలో
చించి) మంత్రబలమున నదృశ్యముగానున్న
నన్నెటుల గుర్తించెగలదు.

గీ. చలపుచేసిన వాఁడెవఁడెవరి మేమ

మాడఁ కాడఁగ నొకమింక సాంపుగూర్చి

కలుగినకొలంపగా నూర్చుకాంతిలోటఁ

గ్రాలు పడియాణువన్నె బంగారమట్లు.

దమయంతి.

రాజపుత్రా? గాఢ నేదనా నెన్నెముగు నామే
నుకొనిలించికొమ్ము. నేను నీదాన నేగదా?
(నలదమయంతులు కొనిలించికొందురు)

మరాళిక

రాజపుత్రీ? నలుఁడిచటనేడి? వలపుచే నర్థము
నీకునలన్వరూపముగాఁగిన్పించుచున్నది. తేపు
నలుఁడు స్వయంపరమునకుఁ దప్పక రాగలఁడు.

నలుఁడు

అందాతిశయమును భరింపఁజాలకున్నాఁడ.

దమయంతి

మరాళీ? నేను నలుని కొనిలించినదికల్లవనా?
ఆతఁడు నన్నును గొనిలించెనుగదే? అంతయు
భ్రాంతియేనా? కట్టామెంతదురదృష్టవంతురా
లను. స్వప్నసౌఖ్యమునేని సంపూర్ణముగాఁ
బడయఁజాలకపోతిని.

పరిచారిక

(ప్రవేశించి) అమ్మా యెవరో నలువురు చెలు
వలు మిమ్ముదర్శించవచ్చి ద్వారముననున్నారు.
నేల్చుగరితలవలెనున్నారు. వెలువైనఁ బిలిచి
కొనివత్తుము.

దమయంతి

మంచిది కొనిరమ్ము.

[నలువురు దేవదూతికలు వత్తురు. మరాళిక
యెదురేగి కొనివచ్చి పీఠములను జూపించును]

నలుఁడు

ఇచట దమయంతి నాపైఁగల ప్రేమచే నిజరూ
పాను కరణంబులగు చిత్తరువుల నెలకొల్పినది.

ఇందుగూర్చుండి జరుగఁజూపు ప్రసంగము నాలించెదఁగాక. (కూర్చుండును).

ఇంద్రదూతి

అమ్మా! దమయంతీ! వే నింద్రునిదూతికను, ఏ రిలు మువ్వరు వరుసగా యమవనశాగ్నుల దూతికలు. సీకు నమస్తలోకాధీశ్వరుండును బృందారకసంహామాలి సందానిత మందారమరంద విందు సందీప్తచరణారవిందుడు సగు పురందరుండు బారిజాతప్రసూనంబులను నాచేనుపాయముగాఁ బరిపినాడు(చినిగిచ్చును).

దమయంతి

భక్తి పూర్వకముగఁ బర్చిగోపించుచున్నాను.

ఇంద్రదూతి

ప్రేమపూర్వకముగఁ బర్చిగోపించవలయును. దమయంతీ! దేవేంద్రుండు నీకొకలేఖ కాంచన కేతకీదళముపై వ్రాయఁజూయి వేల్పువ్రాత మనుష్యాంగసల గ్రహింపఁ జాలరని మాని నాడు. ఇంద్రునిసందేశము నేన యెఱిగింతును.

దమయంతి

అస్వత్పత్రురాలనగు నాతోదేవేంద్రుండు జరుపవలసిన రాయభారము లేముండును.

ఇంద్రదూతి

అదియే విన్నవించుచున్నాను. ఇంద్రుండు నిన్ను వరింప నొచినాడు. సమస్తలోకప్రజాప్యవహు నింద్రునికి రాణివి కాఁజాలిన నీయదృష్టము నొరని కొనియాడఁగలను.

సీ. వేలుపుచెలువల విహితోపచారంబు

ప్రమదంబునిందారఁ బడయవచ్చు

నందనోద్యాన సంతానాదితిరువుల

నీడలఁ ద్రియమార నిలువవచ్చు

మాఁడుపంజులుండు మునికవ్యక్త లాసంస

సపహారవస్తువు లొందవచ్చు

అమరేంద్రురాణివామహామందు గణ్యులై

భవత్తకవిఖ్యాతి జొందవచ్చు

తే. నిధిమరలోక సామ్రాజ్య నిరుపమాన

భారభారేయుడగు కీచిప్రాణవిభుండు

తవకుదాసుగ నిమగ్న నలఁచినాడు

కవ్యకారత్నమా యెరికభవ్యవస్తు.

౧ వ చెలికత్తె

దమయంతీ? ఇదియ యుత్తమకార్యము

౨ వ చెలికత్తె

ఇంక నాలోచించక యంగీకారము చెలుపుము.

౩ వ చెలికత్తె

ఇందులకుఁదగిన ప్రత్యుత్తరంబంగీకారమేగదా!

దమయంతి

ఇంద్రదూతి? పాకశాసనుని గొప్పతనము వేదములే ప్రశంసించఁజాలకున్నవన మనమెంచి వారము. సర్వ హృదయవేదియగు నింద్రుండు నాచిత్తివృత్తి నెఱుంగనివాఁడుకాఁడు. ఇంద్రుని సందేశము శిరసావహించెద. నన్ను ఇంతికుమున్నె నలునకర్పించుకొంటిని. ఇంక నేను శేయవలసిన దేమున్నది.

ఇంద్రదూతి

నలునిమీఁదివలపుచే నింద్రునిగొప్పతనము గ్రహింపఁజాలకున్నావు. ఇంక నేని తగవూహిం

పుము. మానవలోకమున నుంటుంటే దేవ
లోకమున కేగుట యోగ్యముగదా?

దమయంతి

దూతీ? నీవెన్ని చెప్పినను నాకు మానవలోక
ముపై మమతలగ్గదు. ఈలోకముననున్న వారికి
స్వర్గము లభించుమాగ్గములు కలవు. స్వర్గవా
సులకెన్నటికేని యధోగతిగల్గుదు. దేవలోక
మున సౌఖ్యమునకేగాని ధర్మమునకుఁ దావు
లేదు. మానవలోకమున నీరెంటికిని దావుగల
దు. స్వర్గము ప్రాణాంతమున సౌఖ్యకరము.
మనుష్యలోకము మావశ్యవితసౌఖ్యకరము.

తే. నివధరాజుమారుపై నిలిచియున్న
మనుసుపురుహూతుపైకట్లు మరలనేర్చు
ఇంద్రియసుఖంబులతోడ నింతికేల
ప్రాణమెదలిననాటి నిర్వాణానంద!

మరుణదూతీ

నతీ? మామనవులుగూడ యించుక నాలిం
వలయును.

దమయంతి

చెలులారా? మీశిలంపులునేనుమున్నె యెటు
గుడును. ఇంద్రదూతికిఁ జెప్పినదేమీతును
బ్రత్యుత్తిరంబు. సర్వము విభవిహితము. నియ
తిబద్ధము. జీవులెవరి శ్రియమును వా రభిలషిం
తురు. అందు నింద్యంబులేదు. నాపై నింద్రుడు
కోపించెనేని నలునితోఁగలసి స్వత్వంతువొన
రించివావిర్భాగములచేఁ దృప్తివొందింపగలను.
ఇతఁ నీప్రసంగము ముగింపుడు.

యమదూతీ

యముఁడందఁకెవంటివాఁడుకాఁడు. ఆలోకొన్త
యనిగుణము లాకర్షింతునేని నలుని గలనైనఁ
దలంతువా? నాప్రసంగమునకు మాత్రము
కొంచమనకాశిమిమ్మా దమయంతి?

దమయంతి

వేల్పుచెలువలారా? ప్రాణేశ్వరునిదక్క- నితరు
లఁగూర్చిన ప్రశంసాదికము నాలించుట కుల
సతీధర్మమునకు విరుద్ధము. ధర్మశాస్త్రములిటు
లేచెప్పుచున్నవి. ఇతఁ మీరు మాతాజెనగేని
యంద్రునిపాదములపై నానఁజెట్టుచున్నాను.

దూతికలు

అమ్మా? మేమింక సొపుపుచ్చుకొందుము

దమయంతి

మంచిది పోయిరండు.

(దూతికలు నలుపురు స్క్రిష్టమింతురు).

(నలుఁడు)

[ముందఁకువచ్చి] దమయంతి? నీచిన్నిశుద్ధ
ప్రశంసాపాత్రము. మానవలోకము నీశుద్ధాం
శికరణముచేఁ బవిత్రమైనది. వినుకలిచేతనే
ప్రేమించి ఇంద్రాదులనందేశమును గూడఁ
దిరస్కరించిన నీవిశ్వలభావము నింకఁ బరిశో
సించునున భారము నాలిలపైనున్నది. ఎందుకు
సాహసింపనున్నాఁడు;

తే. ఒకపినకొలంది బంగారుమెలుఁగుచాల్చు (?)
సానబట్టినకొలంది వక్షము రహించు
కొలందినకొలంది యాభిమతనయచిత్ర
నిశ్చలత్వంబు స్వప్నమా నిశ్శుచిముగ.

దమయంతి

మరాళికా? లోకమంతయు నాకు నలుమయముగానున్నది. చెలికత్తె! చిత్రకేశల్యము చేస్తే పద్మని కూడ కేళావలీనము! నెఱిగినదాద నాముగ దాడివ్యమూర్తి నటించుచున్నది. నేను నిజముగా నలువిజూచినను ఇప్పుడు భ్రాంతియో సర్వముగ్రహించజాలను. చూచితివా నాచిత్తవృత్తి.

మరాళిక

అమ్మా? అనురాగప్రథమావస్థ లిటులెయ్యదును.

నలుడు

తిరస్కరణి నుడసంహరించి దమయంతికి గని పింఛదగిన తరుణమిదియే. అదిగో భీమరాజు పుత్రియేడియే నన్ను యార్చియే భాషించుచున్నది. ఇప్పుడే సమీపితుఁగాక.

దమయంతి

మరాళి; అంచ చెప్పినది మొదలుకొని నాహృదయము నలునిపై లగ్నమైయున్నది. చెలికత్తెలు వ్రాసిన చిత్రపటములను జూచుటాదిగ నాపురుషవత్తముని దవ్యమూర్తియే కనులముగద నటించుచున్నది. నిజముగా నలుఁడే నచ్చినను నేనిపుడు నిర్ణయింపజాలనేమో?

మరాళి

ఎవరోహితనపురుషుఁ డిటులవచ్చుచున్నాఁడు.

దమయంతి

(నిదానించిచూచి) ఎవరైయుందురు. ఇప్పుడొచ్చుచున్నది. అతిథిపూజ గావించుటయే ధర్మ

ము. కుశలీలాదికము! నామ! నెఱుంగవచ్చును. చెలులారా? ఈ మహనీయున కతిథిపూజ గావించుడు.

నలుడు

(సర్వము పరిగ్రహించి) దమయంతి యడకువయెరియుఁ బ్రశంసాపాత్రము. ఈయమహాశీల్యమున కీగృహాథి ధర్మనిర్వహణము వన్నె జెట్టుచున్నది. ఈయమతో నే నేమనిభాషింపవలయును.

దమయంతి

తొందరపనులులే నేని యీరత్న సింహాసనమున నాసేనుఁడవుగమ్ము. రాజకుమారా? నీవెచట నుండి వచ్చుచుంటివి? నీయూగమనపేతువు నడుగవచ్చునా?

మరాళి

రాజపుత్రీ? నీవు కొంచమాగినచో సర్వము నీయనయే నివేదింపఁగలము. కొంచెమాగరా ధటమ్మా.

దమయంతి

చెలీ! అతిథిపూజా సమాధరణాదికము లెఱుంగవు. గృహగతులఁ బూజించి కామితముల సమకూర్పుట మనకు విధియని పెద్దలుచెప్పలేదా?

శే. కలితపదార్థ భుజిత్యం గారసింహ

పీఠమియ్యది దీనిపై విగ్రహింపు

మనవరంబయినను గార్యాంతరములు

గలుగుచో విన్నవింపఁగాఁ గలననెను.

నలుడు

పీఠముపై నాసీనుడై కన్యకామణి? పరదేశము నుండి వచ్చుచున్నాడను. పనివడివచ్చి ప్రయత్నముదానవచ్చునా? నీతోనొకవిషయము ముచ్చటించవచ్చినాడ.

దమయంతి

ఇశనిముఖమునందుబలె బల్కులగునను సాకుమార్యగాంభీర్యము లతిశయించుచున్నది. నాహృదయమేమికో యీ యువకునియందు లగ్నమై మరలకున్నది. (ప్రకాశముగా)

ఉ. శేరెదివీకు, పాసాపము పెంపున నిచ్చటికేనుదేరగా,
గారం మేమి? యంతిపురకావలీకాండ్రమొరింగిమమ్ము
లకా, శేరెగ నెల్లువచ్చితో విచిత్రము? నీవుపురారపుం
డవో, మారుడవో నలుండవో పమగముగా నెలుం
గంగఁజెప్పుమా.

నలుడు

(తనలో) ఇప్పుడే యీమెకు నావృత్తాంతము చెప్పదునా? అంతరంగమెటుంగకమున్ను నాచరిత్రమెఱింగించిన నెట్లు పరిణమించునో? శర్తవ్యముతోచకున్నది. (అలిచి) (?)

శే. అరుగపల్ల వసుధ్యంబునందుమండి
మంచుచినుకులు రోచివమాడ్కిచేలున
పెదవి కదలింది నిర్మలగదవకాంతి
ప్రజ్వరిల్లగ నేదియో పల్కుచుండె

(ప్రకాశముగా) నతి? నేను దిక్పాలుర యాస్థానముననుండి నీవద్దకు నతిథిగా నరుదెంచితిని. నాకార్యము నొనరించుటయ నాకాతిధ్యము. పరులెవరులేనిగదా? నేను తలదాల్చినకార్య భరము నివేదించవచ్చునా?

దమయంతి

(తనలో) ఏమిది? దిక్పాలురు నాకడకనుపల సిన సందేశములేముండును? ఆలింకతప్పదు గదా. (ప్రకాశముగా) రాజకుమారా? నెల విమ్ము.

నలుడు

చెలువా? నీలావణ్య విలాసాతిశయము లాలించి వేల్పులందఱు నిన్నుఁ గైకొన కాంక్షించుచున్నారు. అందు ముఖ్యముగా నింద్రుడు, యముడు, వరుణుడు, అగ్ని నన్ను నీవద్దకు దూకగాఁ బంపినారు. తొలుత ఇంద్రునిసూర్పి విన్నవితము.

కా. ఇంత! సర్వజగద్విధుండియిక, శే
వేద్రుండు నీపైఁగృహ
స్వాంతుండైనను బంపినాడు నుమి, నా
సందేశ మాలించి నీ
యంతిసృష్టినదిపవమ్మ! దివిజా
ధ్యతుండు రానై నిమక
బంతుంబొప్ప వరింపగా దలచె నీ
భాగ్యంబు పామావ్యమే.

శే. వరుణుడెన్నియో యముడు నీపై విచారి
గొని వరింపగఁ దలచి కోవనజన్మేత
విరోపల నెవ్వని గోరుకొనెదో
తెలియఁజెప్పుమి నీసేర్పులేటపడగ.

దమయంతి

(అనాదరముగానాలించి) నేనడిగినప్రశ్నయొకటి, నీవుచెప్పు ప్రత్యుత్తరము నేటొకటిగా నున్నది. నీవేరును గులమునుగోర నింతవఱ కేదియో ప్రసంగించితివి? దిక్పాలురు గొప్పవా రుకానిమ్ము కాకపోనిమ్ము. నాకు నీచరిత్రమె

శిల్ప, ప్రకృతి చిత్రములు

౧. విఘ్నేశ్వర గుహల ద్వారావలి

౨. చాంపాసేర్ నగరద్వారము

'కల్యాణగంప' చాచునది.

విను నుత్సాహమగుచున్నది. తొలుత నావలు కునకుఁ బ్రత్యుత్తర మీయవలసిన భారము నీవయిఁగలదు.

తే. ఏమలంబున జనియించి తెద్దినీడు
నామమో యెఱిగింపు మో నరవరేణ్య
అప్రమత్తుఁడవగుచు దిశాధిపాధ
స్మృతిమెఱిగించియుండు నీ వింతదవక.

నలుఁడు

నేనెవఁడనో తెలివినఁగాని యీయమశనయాభి ప్రాయమును జెప్పగట్టులున్నది. నాపేరుచెప్పి దనేని కార్యభంగమగును. అస్మతము పాప హేతువు. (ప్రకాశముగా) రాజపుత్రీ? హీన కులజుఁడు తనకుఁము మెప్పుఁజెప్పకొనును గాని ప్రసిద్ధవంశజుఁడెన్నటికిఁ జెప్పకొనఁడు. ప్రత్యక్షవ్యవహారమునకు నీవునేను పదంబు లుండఁ బేరుతో నేమివని? అదికాక తనపేరుతా జెప్పకొనఁ దగ నందురు. అడిగితివిగాన కొంత వజకు నావృత్తాంతమెఱింగించెద.

తే. రమణి? నీవలె నేనును రాజవంశ
మండమండము, స్వకులాభిమానవేది
భావమున నెలకొల్పి దిక్పాలకార్య
కరణమున కభిముఖి నీవు గాఁగదమ్ము.

దమయంతి

రాజకుమారా? మమ్ము నీవు వంచించుచున్నావు. ఇఁకనిన్ను మేము వంచించినను దోషము లేదు. పేరుచెప్పట నీకెటుల ననాచారమో అంతిపుఁలోనుండిన కన్యలమగు మేము నీతో నేకతమ భాపించుటయు నట్టిద.

క. పురపురుషులతో నంక!

పురములో (1) మాటలాడఁబోలునె; ధర్మా
చరణంబు నిర్వహించుచుఁ
జరియించెద వింతసాహసము తననొక్కొ.

నలుఁడు

(తనలో) ఈయమమాటలునేర్పు అచ్చెరువు కలిగించుచున్నది. ఏమని ప్రత్యుత్తర మొసంగి యీ యమ యభిమతము గ్రహింపనగునో తెలియకున్నది. ఇటుభాషింతుఁగాక. (ప్రకాశముగా) రాజపుత్రీ నావిజ్ఞాపనము చిత్తగింపుము.

చ. వరుణుఁడు నింద్రుఁడుకా యమఁడు
వహ్ని ధవద్విరహానలంబుచే
తొరగుదురేమె ప్రాణములం;
తొయ్యలి నాకయి నెల్పులందు నా
క్కరుని వరింపుచుమ్ము
ఫలకారణమానని నాదురాకకై
గురలు తపించుచుండెదరు
చూపుల దైన్యము కందరింపఁగల.

దమయంతి

రాజకుమారా? నీకుఁ బ్రత్యుత్తరమీయ నామన మీయ్యకొనకున్నది. చిఱునవ్వుతో నూరకొందునా? గర్జవతి యనుకొనెదవు. కాదు పొమ్మందునేని నిన్నుఁ దూలనాడినటుల గును. పలుకకున్నఁ దిరస్కరించినటు లగును. కాన నేప్రత్యుత్తరమిచ్చుచున్నదాన.

చ. త్రికరణ కుక్షిగా నిజము
రెన్నెద నావృద్ధయంబు ధర్మదీ
పకు నలునాశ్రయించెఁ జెద
వారి ప్రశంసలఁ రెచ్చెదలె? చా

లిత; నలు నే వరించుటెట్లు

లేని ఘటిల్లక పోయెనేని చా

తె కడకు నిశ్చయింబు విని

పింపకు మనస్థిరణప్రసంగమూర్.

నలుడు

(తనలో) ఈయమనాపయి దృఢానురాగమై యున్నది. సంతోషాతిశయమునఁ గార్యభం గము జరుగునేమో. ఇప్పుడు నేను ప్రమత్తుడ గారాదు. నన్నీ మె యెఱింగి నేనిప్రయత్నమంతయు విఫలమగును (ప్రకాశముగా) సిరిరా మోకాలోడ్డినట్లుల వేల్పులు తమంత వలచిరఁ దిరస్కరించుచున్నావు. పిమ్మట పశ్చాత్తాపపడెదవు.

గీ. కలిగెఁజో, సర్వగీర్వాణ కాంతమట
మిగిలెని విరాజమాన కోమల పదాంబు
బాతులగు దిక్పతులెల్ల సాహసింది
యెల్ల నని వాకొనెడి మానవోద్బలాక్షి.

దమయంతి

నేను వేల్పులను వరింపనని నొక్కి చెప్పచున్నను మరల నాహృదయము నొప్పించుచున్నాడవు. నాహృదయము నలున కింతకుమునె సమర్పించితిని. దీనికి వ్యతిరేకము జరుగఁజాలదు.

నలుడు

(నవ్వి) జరుగఁజాలదుగా. వేలుపులమహిమ నెఱుంగనిదానవు గావున నేది భాషించుచున్నావు. ఎన్ని విధములఁ జూచినను నీవు వేల్పుల పాలబడక తప్పదు. ఇట్లు వినుము.

గీ. ఉద్యంధమునఁ బ్రాణ ముజ్జగించెదవేని

యింద్రుడు నిమ వరియింతుఁగలడు

వహ్ని మండలును బడి చావనెంతచా

యగ్ని హోత్రుండు, పెండ్లాడఁగలఁడు

నలమూర్తఁబడి యునురులను విడవనేని(గీ)

నరుణు కామితము సాఫల్యమాను

ఆత్మసాశ్వతము లోనై మృతికొందిన

కేమనుని పూర్వపూర్వము ఫలించు

గీ. నలను వలదంచుఁ దొలఁతొల్ల పరికి పిదపఁ

తెండ్లి యాడుట మిక్కిలి చేలత్తనము

కట్టినుఖములయొందించి కట్టి మించి

యెవ్వఁ డభిమతుడో నిశ్చయించుకొమ్మ.

దమయంతి

(విచారముతోఁ దనలో) అక్కటా! ఎంత దురదృష్టవంతురాలను. హృదయ మొకనికి, తనువొకనికి నగునుకాఁజోలు. కానిమ్ము (ప్రకాశముగా) ఓరాజకుమారా? యముని దూతవుగాన నన్ను బోధించుచున్నావు. నీ కోపికయున్న నలుని ప్రశంసింపుము. లేదా మానుకొమ్ము. షరప్రశంసలతో నాకుఁ బని లేదు.

తే. ఆంచ తెలపిన యాపునీయందుఁడోను

చున్నయది నీవు నలుడై యుండువొక్కొ

దిగధివాయక పరిణయాదికమునింకఁ

గట్టిపెట్టుము; తెలుపుమికార్యవిధము.

నలుడు

(తనలో) ఇంకను నీయమ చిత్తశుద్ధి పరిశీలింతుగాక. ఇది దూత్యమునకుఁగూడ నుపకరించును గదా. (ప్రకాశముగా) దమయంతీ, నీవు బేలువై క్రిందుమీఁద యోజింపఁజాలకుంటివని నాకు విచారమగుచున్నది. వేల్పుల వరింపనని పట్టు పెట్టెదవెగాని వారు వరించిన నెటులఁ దప్పించు

కొందువు. కల్పవృక్షము చింతామణి కామధే
నువు మున్నగువానిని వేల్పులు గోరెదరేని
నీవు వారిపాలబడకతప్పదు. హృదయపూర్వ
కముగ దిక్పతులలో నొకని వరించుటయే సర్వ
విధముల శ్రేయము.

దమయంతి

అయ్యో? వలచినవాని బెడ్లడుటకేని నోచ
నినాజన్మమెందులకు. ఓ నలమహారాజా? త్రిక
రణశుద్ధిగా నిన్ను వలచిన దమయంతిని దిక్ప
తులబారినుండి తొలగింపజాలవా? ఎంత
యన్యాయము. వేల్పులారా? మీరైన నన్ను
గనికరింపరా? (వెక్కి వెక్కియేడ్చును.)

నలుడు

ఎంత సాహసమునకు బాల్పడితిని. ఈయమ
చింత నెట్లు బాపనేర్తును. పరాధీనుడనగు
టచే గార్యసాధనమున బ్రమత్తుడనై యిం
తకు సాహసించితిని. ఎటు లీయేడ్చు మానఁ
గలదు. నిరపరాధయగు నీయమ కన్నీరు
ఎంతటి విప్లవమున కేని కారణము కాకపోదు.
(ప్రకాశముగా) దమయంతీ! విచారింపకుము.
శుద్ధాంతమున జేరుట దోసంబె. నాచరిత్రము
మఱుగుపఱచితిని. ఇది సాహసంబె. అనుగ్ర
హింపుము. విచారపరవశమగు నీ ముఖము
నొకనిమునమేని చూడజాలను. నన్ను
గరుణింపుము.

౪. చింతింపజోకుమా! దమ

యంతీ కనులెత్తిచూడుమా! నలభూ

కాంతుడను నేను నీచర

ణాంధికమును జేరినాడ నరయుమి నన్నున్.

దమయంతి

(నలుని తేరిపాటజూచి) అయ్యో! ఎంతసా
హసము జరిగినది. నిజమెటుంగక యెంత పార
పడితిని.

(నిగ్గుతో ద్వారముచాటున కేగును.)

మరాళిక

అమ్మా? ఇంతలోనే చాటున కేగవలయునా!
ఇంతవఱకును జరిపిన తర్జనభర్జనములేమిటి?
ఇంతలో నీసిగ్గేమిటి?

నలుడు

ఎంతప్రమాదము జరిగినది. ఈయమవిచార
ముజూచి మనసుచెడి నాపేరుచెప్పితిని. వేల్పుల
కార్యము పూర్తిగాభంగమైనది. కామరూపు
లగు దిక్పాలకులు నాసాహసమున కేమందురో
గదా? విరహోన్మాదియగు నావంటి వివేకహీ
నునకు బహిష్కారమకృతమెట్లులభింపంగలదు.
శ్రీ. చేసితి ప్రయత్నమును గార్యసిద్ధికొను
నర్హునిమున నరసితి క్షీణులది
కడకు గార్యాంతమున బారపడుటచేసి
విక్కులంబయ్యె నేమందునిష్ఠరులకు.

అశరీరవాణి

నలదమయంతులారా? మీ హృదయములు
అన్యోన్య ప్రేమాభిరామములు గాన నచిరకా
లమున బరిణయము జరుగఁగలదు. నలభూపా
లా? దూత్యంబుననీవు ధర్మంబు నిర్వహించితి
వని వేల్పు లానందపరవశులైరి. దమయంతీ?
నీశీలము చిత్రవృత్తి ప్రశంసాపాత్రము.

సమాప్తి

ర ల విచేల యశ్రులు సరంపరలై, చినచిన్న సోనలై,
 కాలువ చాలులై, చలదగాధతరంగిణులై, విభీషణా
 ద్వేల విలోల వీచికల వీచిడి బాతెడు నేలలై, జగ
 జ్వలము ముంచవేల? యవశంబుగఁ జేసె విచేల లోకమున్ ?
 మిడిమిడి దుఃఖ మెందఱో యమేయముగాఁ గొని యేడ్చుచుండ, నీ
 యెడలు గుటుంబముం గులము నూరును దేశము-నింతయేల-ఁగూ
 పుడమి సమస్తమున్ వెలల ముంపఁగఁజాలిన నాదు భేద మె
 వ్వడువునఁ ద్రొస నకట! బాష్పజలంబులు మాయమైనచోన్.
 అటమట సంతరంగ వివృతాక్షికిఁ గన్పడుచుండి, పెక్కుసం
 కటమున్ కొక్కచుక్క యనఁగాఁ గరమూటి, హృదంతరంబునన్
 గుటిత నిండు నశ్రువులు కొండలను న్నుటపాకవహ్నికి
 బుటపుట పొంగి పైకునికి పొర్లవిచేల విలోకనంబులన్?
 అనుదిన నూతనక్రమ విహరనిరూఢిఁ జరించుచుండి, భూ
 జనులకు లేమిఁగూర్చు నది సాజములేమికి, దేననైనను
 ధన నిలఁమాడివస్తునముదాయమునందునఁ; గాని, శాంతిఁగై
 కొనుటకు నేడ్వ బాష్పములకుం గొఱగల్గుట యేమి లేమియో!
 హితులు నెలంత బండుగులు నెవ్వరు నొప్పుననొంపకున్న, నే
 కతముననైన నేమి, సిరి గాసిల, ముప్పదిమూఁడుకోట్ల నే
 కతమున నుండువేళ, మదిఁగల్గు భరంబును దేల్చివైవ ను
 ధ్ధతిఁగొని పాకు నశ్రుఝరమైనను గల్గి దిదేమి లేమియో!
 లేమికిఁ బెంపులే దను మలీమనవాక్యముల్లె దబ్బరల్
 గా, మహనీయవై భవ విలాస మదాతేశయంబులేమికి
 దామరతంపరై కలదనక జగమంతయుఁ జాలుఁజూతు; న
 న్నోముదువీవు, నీఋణము నోపిన యంతకుఁ దీర్చకుందునే?

ఘోరదురంత చింత సమకూర్చంగ నూతడు బాష్పజాలముల్
ధారలు గాఱవేమి? పరితప్తవిలోకననీమ నాతెనో
దారుణదావహిన్ని నవిధంబయి క్రాగు నెడంద మ్రందెనో,
నీరసరూపమై చనెనో నిస్వసనా నిలఘాత ధూతమై!

భిదురసమానఘాత పటువేదన లెన్నిటి నేని గాంచియున్
బ్రదులని నాయెడంద యినుమే యనుకొంటిని తొల్లి; యిప్పు డం
గదతిఖతమై యదియె గాత్రము నీరసముంబొనర్చె గా,
కది యెరియించు? సశ్రుకణమేనియు లేనటు బాడబాధమై.

చిత్తవికల్పవేదనకు సిద్ధరసాయనధార, లాశ్మవి
చ్చిత్తిమహార్తి కంజన విశేషము, లాధిమహాగ్రబాధ పో
నొత్తేడు తైలలేపము, లనూనమనః పరితాప మార్చగాఁ
జిత్తిజిల్లు లశ్రులు నశించిన జేయున దేమి నేనికన్.

అరిమితానుకంప నను నారయు వారలజేరఁ బోయెనో,
వ్యంగతనైజభైర్య విభవంబున లేమికి నోర్వలేమి డి
ల్లవడు సతిసుతాదిజనులం గనఁబోయెనో, యశ్రుపూరముల్!
కృపాబుడనైతిఁబో! ప్రకృతికిఁ తుదినయ్యవిగూడ లేమిచేన్.

ఏడువ నర్థహైన్యమున, కేడువ నుద్యమభంగభంగి, కే
నేడువ నాలుబిడ్డలు భరించెడిలేమికి, నేడ్వ “గైతరున్
గాడితఁ” డన్నదూఱునకు; గంటికి మంటికి నేకధారగా
నేడువ జాల నందులకె యేడ్చెదఁ; దోడ్పడరారె యశ్రువుల్.

కాలవిలాసవక్రగతి కల్పిత దుఃఖశతంబు బిందులీ
లాబఘమాప్తి నూఱుచుఁ గొలందికిమీఱఁ గడంగుచుండు కీ
లాలముకంటి పేరలుఁగులున్ బ్రవహిల్లక విక్కటిల్లినం
ప్రేలిపెటిలనన్ హృదయ భిత్తిక లొక్కట ముక్కలొంగదే!

ఏవిధి నెట్టి వంత ఘటియిల్లఁగి జేసిన నిన్ను దిట్టబో
నోవిధి, యొక్కసారి నయనోష్ణజలంబుల భాగ్యమిమ్ము; చాల్!
త్రావుడుఁ బూసికొందు దిశలంబడఁ జిమ్ముడు భూమిఁ జల్లుడు
న్నా వెతల్లె చెల్లెనని నమ్ముడు నందుల నీడులాడుదున్.

ననునొకపెద్దసేసి, భవనవ్యసనానికి నెల్ల రాజుగా
నొనరుప నింతశోక మహిమొన్నతిఁ గూర్చితఁగావె; యింక రా
జునుబ్రకటింప నశ్రుజులశోభన పట్టమహాభిషేకముం
బొనరుపవేల? మాలవిధి, మూర్తము మించిన పున్నెమట్టునే!

ఘోరవిపాద మెద్దయన క్రూరవిధిన్ ఘటియిల్లెనేని, హృ
ద్భారము సర్వముం దొలఁగి స్వస్థత కల్లఁగ వేడివేడిక
న్నీరు కపోలపాళి పయినింబడి పొర్లుచుఁ బాటునట్లుగా
పారము ముట్ట నేడ్వఁగలవార లదెంత తపఁబొనర్చిరో!.

వెలికిలఁబండి, దృష్టి గృహభిత్తిక నొక్కట నిల్చి, యెట్టిసం
చలనములేక దుస్సహవిపాదములం గణియించుచుండఁగన్
గొలుకులజాతి కర్ణములకుం డిగునీరు తలాపి నింకఁగా
వలవల మెల్ల నేడ్వఁ గలవార లదెంతతపం బొనర్చిరో!.

హా! యని యాత్మదుఃఖముల నావలఁ ద్రోయఁగఁ జాలువారు, “ను
స్సు” యని శోకభార మెటనో పడనూఁచెడువారు, రాగముల్
దీయుచు భేదమెల్ల పదిదిక్కులఁ గల్పెడువారు, బాష్పముల్
పాయక చక్క నేడ్వఁగలవారు నదెంతతపం బొనర్చిరో!.

కనుఁగవ నశ్రుగోళములు గ్రక్కునఁ జిప్పిలువేళ తెప్పలం
గననగుబాగుఁ, జెక్కులుడిగఁగఁ గవోష్ణతరంగమిచ్చు స్ప
ర్శనసుఖ, మక్కునందుబడి చల్లఁగఁ దాపము నార్చుసాంపునుగా
బనుపడునట్లు నేడ్వఁగలవార లదెంతతపం బొనర్చిరో!.

పటుతరవేదనానల వివర్జిత దాహనుతెత్తవందు వొ
క్కటియయినం జగంబులను గల్గినవస్తుల దేనిమీఁదనేన్
దటుకునఁబడ్డ, నద్దిశతథా కైమురై దరికొంచు సర్వమున్
జటిలతఁ గాల్చునంచునొకా! నల్ప, యొసంగవునాకు నశ్రువుల్! [కకట
వ్యసనసామ్రాజ్యచక్ర భూర్వహణదత్తు, పటుతమాభేద్య హృదయభాస్వరన
తగదు తగదంచు మానె విధాతనాకు స్వల్పమగునార్తి కర్ణమా నశ్రుకణము.

౧

మాది సుడివాడతాలూకా ఏపూరు. వాళ్లు ఎప్పుడో యాద్రామేండ్ల క్రిందట పొలాలు కొద్దు గోదా లోకుల పాశేషి కరిణీకాలు కాలెన్ని పాటిమీద బూరల మాకుడు బోర్ల పడ్డవిని బస్తికక్కారు. అప్పటివార్లకు కలెక్టరు ఆఫీసున్నా తాలూకా ఆఫీసున్నా మాతాపితృ పాపాల్లో ఉండేవి. చెయ్యి తిడుతూ పట్టేవారు. కాని మావాళ్లు యింకా కొంతమంది మా గ్రామంలోనే ఉన్నారు. వాళ్లను చూద్దామని వెళ్లాను. వెళ్లిందాక బులపాటుగా ఉండిగాని వెళ్లిన తర్వాత నీళ్లలో నుండి బయటపడ్డ చేపలాగ ఏంతోచక కొట్టుకున్నానంటే నమ్మండి. ఆవూళ్ళో క్లబ్బా లేదు. బల్లలు కట్టియమాట చెప్పే లేమిటి! న్యూస్ పేపర్లు అసలే లేవు. మాట్లాడేవాళ్లు లేరు. వాళ్లను మనము పల్లెటూళ్ల గట్టిలాయంటే వాళ్లు నమ్మ నా పెట్టిమొఖాన్ని చూచి బస్తి గట్టి లాయి అనుకొన్నారేమో అనిపించింది. ఇది బస్తికివీరి రహస్యము.

ఒక నాడు పాయంత్రం ఏంతోచక హాండుస్టిక్కు-పున్నుకొని కాలవగట్టున పీకారుబయలుదేరాను. తుమ్మలులో ప్రార్థకుంటున్నది. అకాకాన వ్యాపించిన కంజాయ ఆకుల సందులోనుంచి చూస్తూంటే ఆవెనక ఏదైన ప్రాణికోపలుముట్టుకొని భగభగాపండిపోతున్నాయేమో అనిపించింది. కళ్లకనిపించే దృశ్యం చూపుటగా న్నా పెంటికి మాత్రం చల్లని పిల్ల వాయువులు తాకుతూంటే ఆవాయువు మైనచిత్తంతో నడుస్తున్నా. ఆపరధ్యానంలోనే ఒకసారి తలయెత్తిచూస్తే కొంచెందూరం లో ఒకమసలాయన గట్టుమీద కూర్చోని ఉన్నాడు. ముఖం కొంచెం మడతలు పడ్డది. తల మీసాలు పూర్తిగా వెలిసి సబ్బుపూసినట్లున్నది. వయస్సు అరవైదాటి డెల్టాయోపకిలో పడ్డట్లున్నది. ముఖానికి చెయ్యి అడ్డంపెట్టుకొని నాచైత్ర పరకాయించి చూస్తున్నాడు. నేనూ ఆయన్ని సమీపించా. అల్లాగే తలయెత్తి

“ఏపూరుమీది” అన్నాడు.
 “మాది బండమా”
 “మీ ఇంటి పేరే?”
 “మా ఇంటిపేరు ఏపూరివారు”
 “రామయ్యగారి కొమార్తా”
 “అవును”
 “ఇల్లా ఎక్కడికి వెళ్తున్నారూ?”
 “పీకారువెళ్తున్నాను”
 “కానేవుకున్నో?” అన్నాడు మసలాయన.

“పోవీ పెద్దవాడు కూర్చోచున్నాడు గదా అని నేనూ కూర్చున్నా.”

పోవీ పెద్దవాడు కూర్చోచున్నాడు గదా అని నేనూ కూర్చున్నా. ఆయన భరించినవి నీరకానిపట్టినము తకకద్దరుకోసములు అయినా, మాటసవ్య కిబట్టి మానే మాపసయిందూకంలాంటి సంసారి కాదనిపించింది. నేనూ క్రిందమండి మీదాక పుట్టుమట్టిరంగు కడ్డకుట్టుకున్నా. ఆయన లేచిపోయాది “మీరు నాకొకపరకావాళ్లా” అన్నాడు.

“అవును, మీరు అట్లాగే కనిపిస్తున్నారే”

“మాదేంవుంది పల్లెటూళ్ల వాళ్లం. మామసలా విడ వడిననూలు ఉంటే నేయించిట్టుకొన్నాగాని మా నేంబస్తీ పోకులున్నాయా”

“పెద్దవాళ్లు మీమాట ఏలా ఉన్నా; బస్తీలో ఉండే పావులు, కాఫీహోటల్లు, కాలేజీలు, కోర్టులు అన్నీ మీరు లేకపోతే ఊడ వీళ్లొని పోవల్సిందే” అన్నాను నేను. “అవును బాబు, అవును. అదంతా నాకునుభవము అయినదే. ఏదో మాటనుభవన అట్లా అన్నాను గాని యీగాంధీమహాత్ముడే యేపడేండ్లకిందటనో వచ్చినట్లుయితే నాగతి యిట్లా ఉంటేవీకాదు” అని మిక్కిలి దీనంగా విచారంగా అన్నాడు. నాకు ఆశ్చర్యమూ వేసింది, జాతీకరిసింది. ఇంతవఱకు అయిన యెవరో నాకు తెలియదు. అందుచేత

“మిత్రమి?” అన్నాను.

“నాశేరు వెంకట్రామయ్య”

“ఓహో! మీరా! నేను గుర్తుపట్టలేకపోయానా” అప్పుడప్పుడు మిమ్మల్నను చూచి ఉంటాను. మానాయన గారు ఉండిగా మీరు యెప్పుడైన మాయంటికి వెచ్చేవారు. కాని నేను అప్పుడు చిన్నివాణ్ణి. మీ యాశే మారిపోయింది.”

“మీనాయన గారు నేను చిన్నప్పుడు ఆడుకుండే వాళ్లం. కొంచెం యింపుమించుగా ఒకటే యీగారువాళ్లం. మీనాయనగారు పోయి చాలా కాలమైందనుకుంటాను.”

“ఆ అయింది పది పన్నెండేళ్లు. మీశేరు ప్రఖ్యాతినింటు ఉండేవాణ్ణిగాని. ఇటీవల ఎప్పుడూ చూడలే. చూచినా ఫలానా అని యెఅగును, మీపెద్ద త్వాయి ఇంగ్లండ్దేమో చెల్లాడని.....

“చిన్ని కుట్టవాడికోపాటే వీడూ అనుకున్నాము దండ్రుపెట్టాము. అప్పుడు నేను చాల యిబ్బందుల్లో ఉన్నాను. సామ్యుపంపడానికి లేకపోయింది. పైగా వాడు అక్కడ దేన్నో చేసుకొన్నాడట. దాన్ని వదిలించుకోవానికి సాధ్యంకాలేదు. అది యిక్కడికిరాన

న్నది. ఏపదివేలో యిచ్చేగాని విడాకులు పుట్టుపు ఇప్పుడు నాదగ్గర యొక్కడ ఉన్నాయి?”

“ఏమోలేంది, దైవపుటన యేలా వుందో ఆలాగు జరుగుతుంది. అదంతా తెలుసుకొని విచారపడి మనము చేసేదిమాత్రం యేమి వుంది.”

“అదంతా మరిచేపోయినాము. అదంతా ఒక చిత్రకథ. ఏదో కృష్ణారామా, అనుకొంటూ ఉన్నాము. ఇదే బాగుంది. సాఖ్యానికి, బక్ష్తర్వానికి మరం యేమి వుంది. లేని పోని పోకెళ్లుపోగే నామాస్త్రయగానే బోర్ల పడ్డారు. మావాళ్లకు ఇప్పుట్లో తెలివించేట్లుట్లు కనుపించును.”

“ఏదైనా కొంత అనుభవం అయితేగాని ఎవరికైనా తెలిసిరారు. మానీ నేర్చుకోవడం సాధారణముగా కలుగించును.”

“చదువునా ఉద్యోగాలకోసం ఉత్సేగం యిక్కడ పాలాలిందే పడడం. ఇదేగా పరియవసానం.”

“మీరు అనుభవం వుంది గనుక అట్లు అన్నాడు. మేమే అమాట అంటే బ్రాహ్మణులు ఉద్యోగాలు తమకే ఉండాలి అట్లా అంటున్నారంటారు. మా బ్రాహ్మణులూడా బి. ఏ. పట్టాలు, పంచాంగం కట్టుకు పట్టుకొని యిల్లిల్లు, ఉమాగు దిగుతున్నారు. పూటమాలికికైలు శిరస్సుకు వీంలేక పెల్లాం మెల్లోపుకైమాడా తాకట్టు పెట్టున్నారు. ఇంక అనుభవం అయినా క్రిగిలగోల వదల్లా”

“అందలు అందలం ఎక్కలంపై మోసేదారండి. మీవాళ్లమాట ఆలా ఉండండి. మావాళ్లో?”

“చదువుకుంటే తప్పేమి ఉందిలేండి.”

“అదికాదు మావాడు ఒకసారి బస్తీకి ఎక్కిన తర్వాతి మర్నీ పాలం మొఖం చూస్తాడా? నిజంగా నా పాపం నేను చేతులార చేసుకుందే. నాపిల్ల కాయలు పాలానికివల్లి నే నామాపి అనుకున్నా. సామ్యునేవాణ్ణి కాదు. వాళ్లు ను వ్యవసాయంలోనే దింపినట్లుయితే నాకీ పరపం ఉండాలిగతి పట్టేదికాదు. కాని నాపూర్వ

క్లితికంటె యిచే బాగుంది. నేను నాన్నివహించుకొని తిరిగివస్తున్నాను. తిన్న కొంట పడుకోటంటేను. పడుకున్న కొంట తినుటంటేను. ఎప్పుడు ఒకటేయనా. ఇహంపరం మంచి చెడ్డ విచారణ లేనేలేదు. ఎవరినన్న చాలెను చెక్కా వాళ్ళునున్న కొని తీవనంచేయడంకంటెయికోలా లలో మంచి పని మరొకటి లేదని నా అనుభవంవల్ల నాకు తెలిసినది. అందుకు నాచింతకు సాక్షి. ఇప్పుడు చాలా నీకటిపడ్డది. ఇకలేదాము" అని ఆయన లేచాడు.

"ఇప్పుడు నాయకుల దృష్టికూడా సిద్ధాంతరూపములో గ్రామాలమీదికి మళ్ళింది. కాని క్రితులకి వచ్చేటప్పటికి చాల కాలము పట్టుంది". అంటూ నేనూ లేచి ఇద్దరము మాట్లాడుకుంటూ యింటికి వచ్చాము.

నాకు ఆయనతో పరిచయం కలగడం ఆశ్రాలో పెన్నిభక్తిరీతిపట్టున్నది. గోలా ఆయనదగ్గరకు వెళ్ళి వాడిని. ఆయన జీవితవిశ్రాంత నాతో చెప్పాడు. అదం తాదాప్రకారం తెలుసుకోవడంగా ఉంది. కిడులో మేలుంది; మేలులో కిడుంది.

2

మా గ్రామంలో దాదాపుగా రైతాంగమంతా కమ్మవారే. వెంకట్రామయ్యకు తండ్రినని పోషేప్పటికి పెండ్లిచేసుటం అంతాచేసి ఇంట్లో యేకరాల పాలం యిచ్చిపోయినాడు. ఆయన బ్రతికి ఉన్నరోజులలో గొప్ప అస్తిపరుడుకాకపోయినా గ్రామపెద్దలలో ఒకడుగా ఉండి శేరు ప్రతిష్ఠనంపాదించుకొన్నాడు. వెంకట్రామయ్యకన్న పనిచేసేవాడూ, తెలివి లేటలు కలవాడూ గనుక ఆస్తిని అభివృద్ధిచేశాడు. అతనిభార్య కూడా పొదుపరియైన యిల్లాలే. వెంకట్రామయ్యకి మొదటినుండి పెద్ద అస్తిసంపాదించాల్సి పడినందులో శేరుగవించాల్సి బాగా ఉండేది. ఆస్తి డబ్బు ఉంటే గాని రాబోయేదనుకున్నాడు. పండిన గింజలు నిలవనోని మంచి ధరవస్తే గాని ఆమ్మేవాడుకాదు. నెమ్మది నెమ్మదిగా కొంచెం డబ్బు చేసేదాక నాలుగ బతలయెట్లు. బండ్లు, పాలేట్లు అట్ట వాసం అంతా పెంచాడు. పారు

గూరి బ్రాహ్మలని ఉద్యోగస్తులని పాలాలకవులకి వుచ్చు కొన్నాడు. వ్యవసాయం బాగా జోరుగాసాగినాడు. వూళ్ళోమాట్లాడి పాతికపరక పెట్టుబడిపెట్టి వాళ్ళను లోబరుచుకున్నాడు. ముంజేరి డొడ్డు డొడ్డి బాగా పండిస్తున్నాడు. గ్రామంలో బాగా పలుకుబడి యేర్పడ్డది.

3

గ్రామంలో అతని కారువాళ్ళలో పెద్ద పిన్న వచ్చినా మాట్లాడగల క్రికలవాడు, కావలసిన పద్దయిలు వస్తే రాలు చేయగలవాడు అతను ఒక్కడే కనుపిస్తున్నాడు. తానీట్లాడువచ్చినా, దిట్టి కలెక్టరువచ్చినా ముందు వెంకట్రామయ్యకు కబురుపంపిన వర్సిందే. ఈ ప్రకారంగా గ్రామంలోనే కాకుండా ఉద్యోగస్తు లతోమాతా పలుకుబడి సంపాదించాడు.

పలుకుబడి రోబాటు పరపతికూడా పొచ్చింది. అందుచేత డొడ్డి యెరిపాలం అమ్మవచ్చినా అతను కొనవలసిందే. అతను కొనవలదుకొన్నాడూ అంటే ఆవుళ్ళో యింకొకడు ధరపెట్టాడు. ఏధరకైన అతనికి అమ్మవలసిందేగాని తప్పించుకొని పోవడానికి వీలులేదు.

క్రమక్రమంగా అంగబలం, అర్ధబలం, అధికార బలం అన్ని యేర్పడ్డాయి. ఏమిచేసినా సాగివస్తున్నది. దానితో ఆకీరురాక అయింది. ఆవుళ్ళో ఒకశేరు బ్రాహ్మణుడు ఉన్నాడు. ఆయనకు అయిదేకరాలచేను ఉంది. ఎవరో మాలవాళ్ళు ఆచేనుచేస్తున్నారు. ఆచేనుకు ప్రత్యేకముతోదలేదుగాని అమ్మకుతంగా ప్రక్కచేసుకొనుండి నీర్లుపెట్టుకొని సాగుచేస్తుండేవాళ్ళు. ఆప్రక్కచేను కోమట్లది. అది వెంకట్రామయ్య కవులకి వుచ్చుకొన్నాడు. నాటినుండి బ్రాహ్మణులచేను సాగుకావడం గండంగానే ఉంది. వెంకట్రామయ్య చేనువిదనుండి నీర్లుపెట్టుకొనివ్వడం మానివేశాడు. ఎప్పుడో డొడ్డులన్నీ అయిపోయి ములకవస్తే వాళ్ళచేలోకి పడిపోయింది. ఇప్పుడు లేతిపోయి డొడ్డినా పండేదేకాదు. మాల వాళ్ళుసాగుచేయడం వదిలేశారు ఎంట్లాసాగుచేసేవాళ్ళ కనుపించలే. వెంకట్రామయ్యనే ఆ బ్రాహ్మణుకూడా

బ్రతిమాలుకున్నాడు. ఒక సంవత్సరం పాటికి పుచ్చుకున్నాడు. పొలుతాను పుచ్చుకున్నాడు. తేలి పొచ్చి ఉన్నాడు. మంటకోత కోసి నింజులు రాలకొట్టాడు. బూబుటిలుగ రెండుపుట్టు అయినా అన్నాడు. తన సంగతాను తీసికొన్నాడు. తొలుచెప్ప అంతరించి బ్రాహ్మణులు కొల్పారు. ఆహార్యం అమ్మి వేళ్ళకు కొట్టుబట్టుకున్నాడు. అంతరించిపోయి పొలం చేరంపెట్టారు. "పుచ్చేసీకపడ భూమి యెదురు కొంట" అన్నాడు. అంతరించి "ఏదో వెంకట్రామయ్యగారిశే బ్రతిమాలుకొండి. ఏదో ధరచేత పుచ్చుకొంటాడు" అన్నాడు. "అంతరించి పొలం చేసేంచేసుకో" అన్నాడు. వెంకట్రామయ్య. చివరికు బ్రతిమాలుగా అయిదుసంవల రూపాయలకు పుచ్చుకొన్నాడు అయిదేకరాలూ. వాటి నుండి అయిదేకరాలు అయిదుపుట్లు పంపించున్నాయి.

౪

వైచిత్ర్య విధంగానుగా మహావిధంగానుగా పొలాల సంపాదించడం మొదలుపెట్టాడు. వెంకట్రామయ్య పొలంప్రక్కనే ఒక ఉద్యోగస్తుడి భూమి ఉంది. అయినకు వెజవాడతొలూకా కచ్చేలో నుమాస్తాపని. చేతు ఎవరో గయితులు సాగుచేస్తున్నారు. వెంకట్రామయ్య ప్రతియేడు గట్టువిరిచి అతిరావు నుమాస్తాచేలోకి వేస్తున్నాడు. పొలంచేసే రయితులు అప్పుడప్పుడు మారడం వెంకట్రామయ్యకు యింక యొక్కపని పీలైంది. ఒక సంవత్సరం పొలంకట్టుబడికి యిప్పుడానికి గ్రామంలోనికి నుమాస్తా సీతారామయ్యవల్లి వేలైతులు "మీపొలం తేగిపోయింది. మామూలుకట్టుబడి ఇప్పుడూ" అన్నాడు. కరణాన్ని బ్రతిమాలుకొని పొలంకొలిపించుకొన్నాడు. దాదాపు డెబ్బపెట్టుదాకా తరుగు కనిపించింది. ఎట్లా తిగించని కరణాన్ని అడిగితే ఏంబెట్టాడు కాదు అతనుమాదా. తొలూకా నుమాస్తాయేమో జరిగిన సంగతి గ్రహించాడు. తన పొలం అతిరావు పొలాల కొలిపించవలసిందని తహసీల్దారుకు అర్జీపెట్టుకొన్నాడు. ఎన్నాళ్ళకు ఎందాడుమంటేలేదు. స్వయంగా నడిచివెళ్లి తేగిపోయినపొలం అడిగాడు. "ఈతొలూకా అర్జీ

నుమా సీతారామయ్యమెంటు పుట్టినపుడు. మాకు వెంకట్రామయ్య తానీగారే తహసీల్దారు మమ్మింపక నీవువచ్చి అక్కడ" అన్నాడు నుమాస్తా. చివరికొద్దు అో వ్యాజ్యంవేశాడు. తండుమూడేళ్లు వాయిదాలో ముచ్చుమాళిం. తీందరిచాగడకు వచ్చేటప్పటికి సాక్షులు ఎవరుకనిపించలేదు. ఎర్రం చెప్పనన్నాడు. ఇంచులో సాగుచేసిన రైతులు చెప్పనన్నాడు. వెంకట్రామయ్యకు తరంతా సాక్షులే. కరణాన్నికూడా తన తరపున సాక్ష్యం చెప్పునన్నాడు వెంకట్రామయ్య. కాని ఎర్రం బిచ్చుకోలే. తనపొలం ముచ్చటినుండి అంత ఉన్నదని, 20 సంవత్సరాలనుండి అగట్లు అలాగే ఉన్నాయని వెంకట్రామయ్యసాక్ష్యంచెప్పించాడు. కొద్దివారు కేసు కొట్టేకారు.

పొలంపోలే పొయిందనుకుంటే అసలు సీతారామయ్య ఉద్యోగానికి మోసంపెట్టించి. తిలకి వాడిపై వ్యాజ్యంవేశాడని ఇప్పుడు వెంకట్రామయ్య ఒకంటిలో కనిపెట్టే ఉన్నాడు. ఇట్లా ఉండగా వెజవాడకు ఎర్ర సింహకాస్త్రీగారు దీర్ఘకల్పరుగ వచ్చారు. ఈయన వెంకట్రామయ్యకు చాలా పరిచయం. ఈసమయం చూచి ఎవరిచేతనో నుమాస్తా సీతారామయ్య తీరుని దరఖాస్తుల్లో లంచంపుచ్చుకొన్నాడని అర్జీపెట్టించాడు. అగ్రమంగా దీర్ఘకల్పరు దగ్గరికి దీర్ఘకల్పకు రావడం తెలుసుకొని అయిదు మాట్లాడి వెళ్లిపట్టు వెళ్లాడు.

డి. క. — ఏం, చాడకిగారు దయచేయండి. ఎప్పుడు వచ్చారు? అంత కుకలమా? మమ్మ మీరు పంపిన వెయ్యి చాల బాగున్నది. ఎక్కడున్నా మీ పప్పులు మాకు రప్పవు.

చాడకి — కొద్దిపని ఉంది వచ్చి మమ్మలకు చూచిపోదామని యిట్లా వచ్చాను. మా రైతుల ప్రాణాలన్నీ మీ చేతుల్లో ఉంటాయి గదండి.

డి. క. — ఏమిటయ్యా, నీవుమాడ అట్లా మాట్లాడుతావు. ఈజిల్లా రైతాంగంలో నీకంటే ఎక్కువ పలుకుబడిగల రైతు ఎవరగ్యా? నీకు పరిచయం గాని ఉద్యోగస్తుడేనున్నాడు.

చాదరి—పరే! మందిమాట చెప్పారు. ఉద్యోగ కష్టలతో ఎట్లానైనా పడవచ్చు. ఏదో మంచి చెడ్డ చెప్పుకోవచ్చు. సుమాస్తాలతో తొత్తిక పడలేకుండా ఉన్నామంటే.

డి. క.—అవునయ్యా! అదే కంప్లెంట్లు వస్తున్నాయి. మా తంబూకా ఆఫీసులో సుమాస్తా సీతా రామయ్య అనే అతిథి సీటింగ్ రూం వరకూ వచ్చాడు. అనుమతిని ఇచ్చింది. తన సీటింగ్ రూం విచారణ చేసి రిపోర్టు పంపాడు. ఏం చేయాలి, అని అలోచిస్తున్నాడు. ఉద్యోగం తీసేస్తే యేడుస్తారు. చేసేపనులు యీలా ఉంటాయి.

చాదరి—అయినామట చెప్పారు బాబో, చాలా అసాధ్యమే. నన్నే నానాతిప్పలు పెట్టాడు. నామీద అన్యాయంగా న్యాయం చేసి బోలెడు డబ్బు ఇచ్చి పట్టించాడు. ఇటువంటి సుమాస్తాల చేతుల్లో మేము బ్రతుక గలమా. ఇంక మీతోటివా రుండబట్టి యీలా ఉంటే గానీ.

డి. క.—నిన్నే అలా చేశాడేమిటా! చిన్న రైతులను చదిరి పెట్టాడా! అరుణుల పన్నెండు చేస్తాను.

చాదరి—ఇంక మీరు కనికరంగానే చూచారు. మీరు మా సుకివాడ దీనిజనము రాలంటి.

డి. క.—కానీ వస్తారే.

చాదరి—రాలాలనే మాకోరిక. ఇక వెలపు పుచ్చుకుంటాను.

డి. క.—మంచిది.

సుమాస్తాగాడి ముచ్చటాసింది. ఇక కరణంగాడు ఒకడున్నాడు. నీకు మనతో చలాకుండా ఉన్నాడు. నీడికూడ బుద్ధి చెప్పాలి. దానికి ఒక మేమార్గం ఉంది. అది చేసి తీరే లింగం" అని ఏమీచూ ఆలోచిస్తూ వైలు మడచాడు.

ఆ సాయంత్రం సుకివాడచేరాడు. మఱువా దుదయము తిహాస్థిరు తమ గ్రామం మకాంతివిన్నాడు. తన గ్రామం యింటికి బయలుదేరినవాడు. ఆ రాత్రి

మాలవార్ల వీత పోగంబోకలోని తుమ్మచెట్టు కొట్టిం చాడు. అదుంగలు తెప్పించి కరణంగారి గడ్డివామిన్తో పడేయించే యేర్పాటుచేశాడు.

మఱువాడు ఉదయాన్నే తిహాస్థిరు గారు నచ్చారు. సాలూరునిభీతిచెల్లి పోగంబోకలో తుమ్మచెట్టు కొట్టి ఉండడం చూచాడు. "ఎవరయ్యా ఇది కొట్టింది" అని కరణాన్ని అడిగాడు.

"అయ్యా తెలియదండీ. నేనూ ఇప్పుడే మాస్తా న్నాను" అన్నాడు కరణం.

వెంకట్రామయ్య కొత్తగ మేడకట్టించాడు. అది గోడ్డుకూ కాలమూ కూడలిలో ఉంది. సాధారణంగా యే ఉద్యోగస్తుడు వచ్చినా ఆ మేడలోనే మకాం. సప్తయి అంతా వెంకట్రామయ్యనే. తిహాస్థిరు వాయకుగా రగులచేత వెంకట్రామయ్యగారి యింట్లోనే భోంచేసారు. భోజనానంతరము మలాసాగా తంబూలము వేసుకొని సమయంలో "తుమ్మచెట్టు దుంగలు కరణంగారి వామిన్తో ఉన్నాయని ఎవరో ప్పు లంటున్నా" రని తెమ్మగా వెంకట్రామయ్య అంటింనాడు. తిహాస్థిరుగారికి వెంటనే పట్టుకొని కోపం వచ్చింది. వెంటనే బుట్రోకుని పిలిచి ఆ తుమ్మ ముద్దులు పట్టించుకొని కరిణాన్ని వెంటతీసుకొని రమ్మన్నాడు.

తుమ్మమొద్దులూ, కరణంగారూ మోజరయినారు.

తన—ఏమయ్యా, గవర్నమెంటు నాకెందు యంటే ఇటువంటి బోగపనులు చేసి నైగా నిర్భయంగా అబద్ధాలు అడ్డావ్. మాడు నన్ను కిన్ మిస్ చేస్తాను. నీకేం బుద్ధిలేదూ.

కరణంగారు చేతులు నలుపుకుంటూ "అధికాగ్లు నేచెప్పినదాగా చిత్తించాలి. నే నేపాపత్రాణం నీటు గను. ఎవరో నాకు ద్రోహంచేయాల్సి అలాచేశారు. మీరు ఆగ్రహిస్తే మేము బ్రతికాలంటి" అన్నాడు. "నిన్ను చూస్తే యీవుల్లో వాళ్లకు స్పృహ! ఎందుకుచేస్తారుద్రో హం. నీవు చెప్పేమాటలు నమ్మటానికి వీళ్లకుండా

ఉన్నాయి. నిన్ను నాలుగు నెలలు పంపించుచేశాను." కలిగింది ఎంత మొత్తుకున్నా లాభంలేకపోయింది. తప్పు

"నిన్ను నాలుగు నెలలు పంపించుచేశాను."

కానిగా వెంకట్రామయ్యచేసి ద్రోహాలు అందులేకుండా ఉన్నాయి.

2

అధికార్థ ప్రాపకము కోరిన తర్వాత హోదాలు కేంద్రమైనా. ఇప్పుడు వెంకట్రామయ్య చాచిగారు తొలకాబోర్డు ప్రెసిడెంటు జిల్లాబోర్డుమెంబరు. అన్ని వ్యవహారాల్లో ఆయన పేరు మోగిపోతున్నది. స్వపంపుం లోకూడా ఆయన నాయకుడుగానే ఉన్నాడు. పది మంది పెద్దమనుష్యులు నివ్రాపోతుంటారని ఇప్పుడు మేడ కూడా కట్టించాడుగదా!

వెంకట్రామయ్యచాచిగారికి ఒక కూతురు ఇద్దరు కొడుకులూ. పెద్దవాడు స్కూలు ప్రెసిడెంటుగా ఉండి మానేశాడు. రెండో కుట్టాడు వాల్టర్ ఫారము చదువుతున్నాడు. కొమార్తెను పది నాలుగు కన్నయ్యి నుం

టూరుజిల్లానుండి పెద్దపంబంధం తెచ్చి వివాహం ఇంకా చేసి ఖర్చుచేసి చేశాడు.

వెంకట్రామయ్య చాచిగారికి యిప్పుడు సుమారు యాభై ఏండ్లు ఉంటాయి. ఇద్దరు కొడుకులూ, కావరం చేసే కూతురూ, పెద్దమేడూ, మంద ఎకరాలమాగాటీ సిరిపంపవో తులతూనున్నాడు. 'ఆయనకేం పట్టిందల్లా బంగారమవుతున్నది. విశిష్ట బోధకున్నాడు' అని వూళ్లో అమ్మలక్కలూ చెప్పుకుంటున్నారని.

వెంకట్రామయ్యగారి యిల్లు ఒక సత్రమే. కాలవలకు రోడ్లకు మాడలిగా ఉండేమో ఎప్పుడువచ్చే ఉద్యోగస్థులు. పోయ్యో ఉద్యోగస్థులు, ఎప్పుడు బీకాఫి పాలు కాసుతూ ఉండడమే. ఉద్యోగస్థులకు మేడమీద మకాం. క్రింద వెంకట్రామయ్యగారి స్వంత ఆఫీసు, అక్కడ రోజూ పేరాలుపారాలు, ఇచ్చుకోడం వ్రుచ్చుకోడం టంకపాల మోగుతుంటుంది.

౬

చాచిగారి పెద్దకొడుకు స్కూలు ప్రెసిడెంటుకు వచ్చేటప్పటికే స్కూలు పాఠాలు, పరీక్షలు, మాక్కులు, రావడం పోవడం యిదంతా వాళ్ళ పనులు అనిపించింది. అంతటితో ఇంగ్లీషు ఇంప్రూవ్ చేసి ఫారిన్ యూనివర్సిటీలకు వెళ్తుదామని రేనాల్డు నామెన్ని కొనుక్కొని యింటికి వెళ్లిపోయినాడు.

చదువు అచ్చివా అబ్బకపోయినా బస్టీచావులు వాత్రము పూర్తిగ అచ్చివాయి. ఇతను మేడమీద ఒక గదిలో ఉంటాడు. అంతలో ఒక వైపున పంజరీ వోమ. తెరవో సహా ఒక కాంతుకాటు ఉన్నది. ఒక వైపున గోడ ఉండి టేబిల్. దానికి కంటర్న రివార్సింగు లుకింగు గ్లాసు. దానికి రెండు వైపుల బుక్ షెల్ ఫ్లస్ ఉన్నాయి. ఆ షెల్ ఫ్లస్ మీద రేనాల్డు నామెన్ని, ఆంగ్ల ప్రవాగతీనారి అపరాధపరిశోధక మసలలుగలవు. ఇంకా బాయిలెక్ సామూ సులుహాజర్ కొన్నా నింట్లు కొన్నిగలవు. సిజరు సిగరెట్ల పెట్టెలు ఒకడబ్బు విడిగా ఉన్నాయి. ఇతరున్నమాదా కొన్ని ఉన్నాయి. అతని పేరు కేకనామచాచి మనిషి కొంచెము పొడుగుగా చామవచామగా వాచామగా ఉం

టాడు. బంగారాక్రావు. సుమారు ఇరవై పంచవర్షాల వయస్సు.

జిల్లాలోకి యిరవ అడవులువున్నాడు. చదువుకు నుడివాడదాకా వెళ్లివచ్చిన పిల్లలు యిద్దరు ముగ్గురు యింజనీయర్లు చేరుకుంటారు నలుగురుచేరి కాఫీలుతాగడం, చీల్లకేకలాడడం సిగరెట్లు పీల్చడంతో సవరణ పూర్తి అవుతుంది. వెంకట్రామయ్యగారు సాధారణంగా జిల్లాలో ఉండడం లేటసింపదు. వ్యవహారాలమీద బంధుకో, బెజవాడలో నుడివాడలో పోతుంటాడు. ఇంటివద్దలోడు వ్యవహారం ఉన్నా చునకేకలయే చూడరి ఆదేమి అంటింయిగోడు. ఇల్లు మొఖంమొత్తికే ఏమిందో బెజవాడలో వెళ్లుతాడు. ఇతం యిల్లాదేవున్నావు అనే వాళ్లులేరు. ఈయన ఆధునికనవనాగరిక గ్రామ నీమయమకుమా.

2

వెంకట్రామయ్యగారి శివరాత్రి కొడుకు బండ్లగోన ఫాకము నడుపుతున్నాడు. మెట్రాన్ హోటల్స్లో ఫోజింగ్చేస్తున్నాడు. అప్పటికి కమ్యూనిస్టు మొదలయి వదిలేవు. ఎవరయినా తిడిసిగాని నుడికె కట్టరు. ఆకారణంచేరి పిల్లవాడు స్వయంరాజా స్వయం మంత్రిలాగ పంపరిస్తూ నాటకాలూ, కాఫీహాల్బల్సు, సిగరెట్లు సేకుట్టోపడ్డాడు. దీనితో క్రమక్రమంగా ఆరోగ్యం చెడ్డది. బ్రతికివుంటే ఆన్నంలేకపోతుందా నడుపులేక పోలేమానో అని అండ్రి నడుపుమాన్పించాడు. బంధులలోనే కొంతకాలం పండు యిప్పించాడు. బాధకారికా లేదు. ఇంటికి తీసికొచ్చి నాటుకై న్యలను పోపించి మందులు యిప్పించాడు. చికిత్సచేసిన కొలది కోగం పెరుగుదల్లానే ఉందికాని తగ్గువలమొపలే. తర్వాత ఒళ్లు నీరుమాసి ఒకనెలకోజాలు అనన్తపడి పాపము! ఇప్పిలవాడు గరించాడు.

౩

పురవియోగము దుఃఖకారమైనను ఆకస్మికముగా కలుగించినదికాదు గనుక వెంకట్రామయ్య మా

మూలపనిలో రోజులోనే ఉన్నాడు. ఆసమయములో నుడివాడగో ఒకరై సుమిల్లు కట్టిస్తున్నాడు. ఈవాడా వుడిలో దుఃఖము మరిచిపోయినాడు. అన్నిపరిశోధన కలగనేలేదు. ఈమిల్లు పూర్తి అయ్యేటప్పటికి యెంలేదన్నా యాభైవేలు అయ్యింది. మిల్లు ఓనెకాచేసికొనాన సమారాధనలు సంతకాలు తోరుగా జరిగాయి. ఆసంవర్షములో ఉద్యోగస్థులకు జరిగిన టీ పాస్టి పైథె విము చేన్నపట్నం లాంక్వెటు హాలునువించి పోయిందన్నమాట. జిల్లాలో మూలమూలపున్న ఉద్యోగస్థులూ పోలూవారసామలూ అంతాగారు. స్పెన్సరు అందుకోనారుమాడా హాజరైనారు. నల్లకొనలకు మెట్రాడు కుక్కు సప్తయి. ఆరోజున నాటకాలు, యింకా రసితలకు మేగాలు ముదలయినవన్నీ యేర్పాటుకాబడినాయి. అనుకున్నవి ఆమమన్నట్లుగా అన్ని జరిగిపోయినాయి. అంతలు వెంకట్రామయ్యగారిని ప్రోతపాశంచేశారు.

తదనుకూలంగానే ధాన్యం చేరకుమాడా బాగా పోగింది. పోవేగారి మిల్లుకువెల్లి నే సామ్మి వెంటనే చేతిలోపకుతుందనేవాడుక కలిగింది. స్వగ్రామంలోనే కాక నుడివాడ బెజవాడలోమాడా కమిషన్కోట్టుపెట్టి ఖాయిదాపర్తకం పోగించాడు.

౪

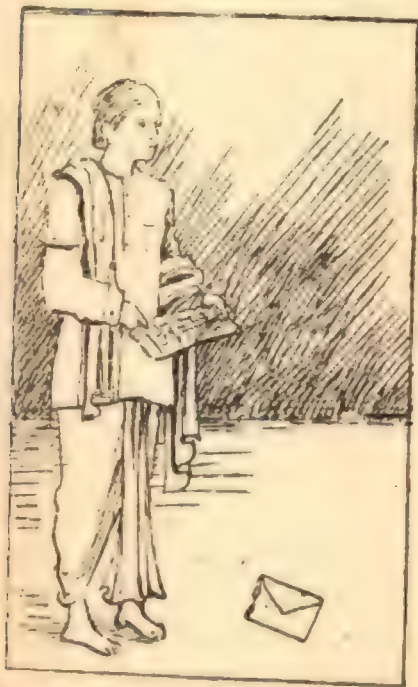
ఈవిధంగా ఆవిచ్చిన్నంగా అవ్వరియంగా బండి నడిచివాడుంటే వెన్నె తిరిగియారోనవంగాని, మందు పంకలి చివారింతుకోవలసిన అవసరంగాని యేంవుందో! అయ్యి సోగడేవాళ్లగాని ఆడేపించేవాళ్లు ఒక్కరూ లేరు. అందుకు సెబాష్ అంటే సెబాష్. వెంకట్రామయ్యచూడరేగారి మాటచెలామణి అయినట్లు కరెన్సీకోట్లు మాడ చెలామణికావడంలే. కరెన్సీగంగా ఉదాయించే కుట్టం అగమన్నా అగుతుందో పానలు, కంచెలు అడ్డం పెచ్చినా ఎగిలేమాకి చెల్లిపోతుందగాని. గౌరవమున కా లోటులేమా. కల్తెట్లు, సో కల్తెట్లు పుచ్చిలు యిస్తున్నారూ. పలకుబడా తక్కువలేమా. భదం ప్రవాసంవలె ప్రవహిస్తున్నదీ. అడిగితే లేదనేవాడు

లేదూ, మరల అడిగేవాడులేదూ. ఇక ఆయనకేం
లాంటివూలే.

ఒకనాడు క్రైస్తవులు ఆఫీసులో ఉండగా పెరి
గ్రాండ్ బ్రం. వాళ్లకు రకరీత్యా పెరిగ్రామలు
గోడవన్నంటాయి గనుక వనమోస్తరుగా ఆయన
గాభరావడలేదు. దాన్ని విప్పిచూస్తే యిలా ఉంది.
అంటాయి.

“నను శత్రు కొనసూరు ప్రియర్ ఇంగ్లాండువల్ల
చిన్నాను. అప్పటి చేగానే తెలియకీస్తాను.
సామ్యురంపవలెను. ఉ పునముల అన్ని పంకతులు
తెలియగలవు..... యే.”

కొంచెం సేపు వెంకట్రామయ్య నివ్వట్లుడై పోయి
నాడు.

“కొంచెం సేపు వెంకట్రామయ్య నివ్వట్లుడై పోయినాడు.”

మరల తెలిపితెచ్చుకొని కాంతిగతాలోచించాడు.
ఇది ఒకందుకు నుండిదే నమకొన్నాడు. వెంకట్రామయ్య
చాదరీగారి కొడుకు ఇంగ్లాండు వెళ్లినాడు గొప్ప

బట్టగా ఉంటుం నిమకున్నాడు. తనగొప్పను గార
వానితో విన్న తెస్తుందిని వెంకట్రామయ్య సరిపెట్టుకొని
సంతోషించాడుకాని తల్లిమాత్రం ఉన్న ఒక్క కొడుకు
కళ్లయెదుట లేకుండా పోయినాడని కంటికి వేరు
ఏకభావగా యేప్పింది వాచును!

౧౦

కాలచక్రపరిక్రమణంతో సుఖదుఃఖాలు, కలిమి
లేములు, శత్రోష్టులు కాశిభండల్లాగ ఒకటివెంట ఒకటి
వస్తుంటాయి. పీడలు బండ్లు బండ్లు పీటలవుతుంటాయి.
నట్టమెక్కేవాడే పడతాడు. కాటాన్ని అదృష్టాన్ని కా
సింపాల్సి ఎంతోరీతి ఉన్నా మనము కాసింపలేంకదా.
చావు కలుగు చల్లగా చెయ్యన్నా గంటారేమో నిజమే.
ఏంచెయ్యం. వ్యాధ్యాలు సాక్ష్యాలు, అప్పులు సాప్పులు
వెంకట్రామయ్యను ఒక్కసారి చుట్టేశాయి. బందరు
సహకార్యుల వెంకట్రామయ్య చాదరీగారిమీద ఒకవార
పర్యపుదావా దాఖలు అయింది. ఒక విదోరాలూకు
20 ఎకరాలభూమి ఆమెకు తెలిసినంతవరకు వారసులు
యొరులేక పోవంతరి ఆమెను ముప్పదివేలు పెట్టి
క్రమం వ్రాయించుకున్నాడు. పడేండ్ల అయింది. ఆమె
యిగావ్యం నిచ్చిపోగానే వారసులూ ఎంతోవేషాలూ
బతులు వేరినాయి. దావా దాఖలు అయింది.

వెంకట్రామయ్య పడతెలిపి పలుకువడి, హెచ్చు
అంత ఉపయోగించాడు దావా తనపక్షంకాదానీ.
పెద్దచేత పెట్టాడు ప్రియర్ గా. సాక్షులు గతాలోచించి
సమకూర్చాడు. విక్ర్యావిప్రవృత్తి చేయగలిగినంతవరకు
చేశాడు, ఇదిమన్ను సాడిమన్ను అయ్యేట్లు కొద్దు
ట్టారీవల్ల చుట్టూ తరిగాడు. వ్యాజ్యపర్యవసానం యెట్లా
ఉన్నా యీ వ్యవసాయం వ్యాజ్యంలో అనివీక్షణ
నైసర్వ్యంపట్టెట్లుగాఉంది.

ఈదావా ప్రాసంభం అయిన రెండేళ్లనుండి చేర
సారాలు ఉడిగాయి. వైరుపంటలు సన్ననినాయి.
అతను చూస్తూ ఉన్నప్పుడే ఎక్కడో జరుగుతున్నదో
తెలియకుండా ఉండేది. బోలెడు కామాలు పెరిగి
పోయింది. ఏదో మేకపాతు గభీరంగా యాడుకున్నట్లు

ఆభందారంకాస్తా బయలుపడ్డది. నాకర్లు సుమాస్తాబు
ఇష్టమునన్ననట్లు సంఠరింగటం మొదలుపెట్టారు. దీపం
ఉండగా నెచక్క-బెట్టుకోవలెనా కుమార్తె తలయినా!

ఇదివఱకు యజమానిగోతు ఇతర సు ద్రోహం
చేసేవాళ్లు ఇప్పుడాయన పాతం ఆయనకే బప్పచెప్పటం
మొదలు పెట్టారు.

కష్టాలన్నీ కట్టకట్టకొనివచ్చాయి. ధాన్యం ధర
తగ్గిపోయింది. ధాన్యం వాయిదా అయిపోయింది. వాళ్లు
సామ్యులగాలగోనియడం మొదలుపెట్టారు బనాసు పోత
లా మొదలు అక్కరాపాయిదాక నష్టము కనబడుతున్నది.
కోస్తా వేరము అసలేలేదు. ధర పెరిగి నూదనలేలేవు.
ధాన్యం అత్యంతతక్కింకాదు. నిలబోసిన బట్టబస్తామీద
మొత్తం ముప్పైచేబన్నా నష్టం వచ్చింది. బ్యాంకు మప్పు
ఎట్లాగో పరిలించుకున్నా మార్కెట్ బాధలేసిందికాదు.
వాళ్లు ఎట్లాపసిపట్టాలో పుట్టారు. ఇజవాడనుండి అంత
వచ్చివాలారు. ఇది ఈలా ఉండగా కోట్లలో దానా
నాడులపక్షమయి పాలం ఆప్యంతులమేగాకుండా పది
సంవత్సరముల ఫలసాయంకిందా భిక్షులక్రందాపం చేసు
వేలు కిక్రి అయింది. వాళ్లు ఫ్యారీ బప్తవాళంటు
పట్టుకొచ్చారు. వెంకట్రామయ్యకు నించేయటానికి
తోడలే. ఇంట్లో ఒక ఋణాదుడు కోట్లలో వెంకట్రా
మయ్యచాలిగారి ఇకాపాల్సెంటుగా కిక్కిరుచేయమని
నిజీవకాపెట్టాడు.

వెంకట్రామయ్య నిలువున కుంగిపోయినాడు. నల్లే
ల్లోపుట్టి మునిగినట్లయింది. కొంప నాలుగు వైపుల
ఒక్కసారి ముట్టుకున్నది. దానావలం చుట్టేసింది. ప్రాణం
తెప్పించుకొంటూనే ఆవకాశము చిక్కలేదు. దారి
మధ్య పాము కటిదినట్లు, మొదలు నరికినచెట్టులాగు పడి
పోయినాడు మనిషి ప్రాణత్యాగం చేసుకుంటాడేమో
అని భయమేసింది. ఇటు తిరిగి నాలుగురు మొఖంయాడ
లేకపోయినాడు.

కోట్లవారి మాకుంప్రకారము యావదాస్
ఆప్పకెప్పినాడు. ఇది సాహసకారు దివాలాకాదు. అంత
పిరానేగాని చరాస్తిలేదు దాచుకుంటానికి.

దురాశ దుఃఖంచేటు పరసివనం ప్రాణసంకటం.
వెంకట్రామయ్యకుయి యొక గొప్పలిప్తేలు. నిన్న మొన్నటి
దాక మహాదైశ్వర్యముతో కులమానుషున్న మనిషి నేడు
కాకు గర్వంకు టికాణాలేక కట్టుబాట్లతో కనిపి
వలసివచ్చింది కాని ఆ విశ్వర్యము ఆనకే కేవలము పొంగు.
కాల్పనికము. కృత్రిమం. ఇది ఒక స్వప్నంలాగ వెంకట్రా
మయ్యకు కనిపించినా చేసిన దుష్కర్మలన్నీ కాలసర్వము
లాగ కనిపించకపోలే. తివభువచ్చిన విపత్తుకు ఎవరిని నిండు
నివానికి ఆవకాశము కనిపించలే. అతిని వరిత్ర అతినికి
స్ఫూరణవచ్చింది. స్వీయవరిత్ర తరిచి మాయకొన్న
కొలది మనస్సుకు విచారసానము కనిపించలేదు. అనంత
పాపాపూరితంలోనికి ఇరిపోతున్నాడు. జడ్డిమెంటుడే
(విచారణజీవము) వచ్చింది. అచ్చట అతనే జడ్డి, అక్క
ఫీర్యాసి, అతనే ముద్దాయి, అతనే సాక్షి. మనెవ్వరు
లేరు సర్వము అతనే. ప్రళయకాల ఘుంఘామాదంతము
వలె మహాగ్రమగు తుపాను ఒకటి అతని నూపసకుమార
మునరుచున్నది. దుష్కర్మములన్ని చిన్నవి పెద్దవి
ఒకటి తర్వాత ఒకటిసాక్ష్యమిస్తున్నాయి. బీదప్రవాహా
ణునిపాలమునకు నీరు ఎక్కడుండాచేసి అమ్మించింది
ఎవరు? నేనే. సాలాలగుడుముకొని తప్పుకు సాక్ష్యాలు
పలికించింది ఎవరు? నేనే. ఉద్యోగాలు తీరేందింది
ఎవరు? నేనే. ఆవాగ్దస్త్రీ అస్తి అక్రమంగా అమ్మించి
ంది ఎవరు? నేనే. అధికారుల ప్రాపకము సంపాదించుటకు
లంచములు పెట్టింది ఎవరు? నేనే. అని అతనినున్ది
మ్రమనుండి వెడలు ప్రశ్నపరంపరకు ఇండ్లోపతండ్రి
ములుగ "నేనే, నేనే" అని సాక్ష్యమిచ్చుటకు హృదయ
కవాటము దెరుచుకొని బహిర్గతమునున్న పాపసంగోహ
ముచే అతనిగుండె బద్దలైపోతున్నది. ఇది అనాగతలతో
అతని తిరము పెట్టెపెట్టాడి ద్రక్కలైపోతున్నది. చేసు
లతో నడమినున వస్త్రముతో దిగించినను నిలుచునట్లు
లేదు. నిరీతిపాపతూటిరములు అతనిహృదయకుసారమున
స్పృశ్యకొనుచున్నాయి. పాపదావాగ్నిలోనికి మె పోగు
న్నాడు. సుఖహావిపత్సముద్రమున నీరులాడునప్పుడు
పాపచింతలు సుష్కర్మములు తప్ప నేరొండు వెంట
వచ్చుచులేదు. వద్దన్నను, మారముగ చరిమివేసినను అవి

అతనివెంటనంటి నాని హృదయతాపమును వేచుకుంటు
 త్యాగోక్తిచున్నది. దారశ్రుతములు, బంధుమిత్రులు
 నిష్పహాయులై వారు. అతను భవము కోర్కుట లేదు. భూ
 ములు కోరుట లేదు. ఇంట్లు వాకిట్లు బాంధువులులేదు.
 మనశ్శాంతి కావాలి. అదివలనవికస్యతి. అన్యపరితా
 పము. చేతోతినీవేసేదా! మాటల్లో ఓదార్చుచా!

శ్రుటముపెట్టనిది బంగారు విజస్వరూపం ఎట్లు
 వికేదముగాదో అంగులనే కలుషమృతిరే మానవుడు. పశ్చా
 త్తాపాగ్నినే. పరితప్తముకానది అన్యవిజస్వరూపము
 గాంచజాలదు. వెంకట్రామయ్య తీవ్రపరితాపాగ్నిలో
 పరితప్తమైపోయినాడు. దైవనిర్ణయమైన కీడు ననుభవించి
 టకు కృతచిత్తయ్యడె నాడు. "నాపాపభలము నేనే అను

"నా పాపభలము నేనే అనుభవించెదగాక."

భవించెదగాక" అని అన్న పోనీయములు మాని ఉపవాస
 వ్రతము సర్పి నాడు.

౧౨

ఏహస్య పరమాగతి రేహస్య పరమాపత్ను

దేహస్య పరమా లోక ఏహస్య పరమ ఆనందః.

పశ్చాత్తాపాగ్నియందు వెంకట్రామయ్య పాప

సంవయం భస్మమైపోయింది. ఆత్మజ్ఞానము సాందినవాడు
 పరమాత్ముడు సాంది కాశ్యతానందం సాందలాయట సహ
 జమేకతా. వెంకట్రామయ్య నేడు భగవన్నామామృతిము
 గ్రోలుచున్నాడు. భగవన్నామసంకీర్తనాచిత్తయ్యడె.

"పరమానందముగోరు పరబ్రహ్మ భజన నింపారు
 మనసా.

పరమభక్తులగోష్ఠిలికేరు పాయనిసత్వనిరగుడవై
 వేమారు.

....."

అని గావముచేయుచున్నాడు.

వెంకట్రామయ్య సివరండ్రి కొడుకు నరసయ్య
 సచ్చిలుడు. భగవద్భక్తగలవాడు. మంచి జ్ఞుడగుడు.
 నిరమదైన వెంకట్రామయ్యను అతను చేరదీసి పోషించు
 చున్నాడు. వెంకట్రామయ్య పెద్దవయస్సువాచ్చినవా
 డగుటచే కాయకష్టము చేయ లేకపోయి నప్పు టి కిని
 నరసయ్య గృహకృత్యములందు సహాయపడుచు కాలము
 గడుపుచుండెను.

నాబిష్టిలోకూడా వెంకట్రామయ్యను బోలు
 పరసిదనానంద నిమగ్నులు, నిరంతర భవమిట్టిసేవా
 భువంధరులు, నిరంకుశాధికారాధిలావారు, కపటనాటక
 నూత్రధారులు, గోముఖవ్యాఘ్రము లెందరో గలరు.
 అభర్తవస్త్రకలై ఎంతకాలము మనగలరు. భగవద్దేవ
 జయరే! సర్వజనాస్సుభివోధసంతు.

3. చిట్వాగి లోయలో ప్రాతఃకాలము

ఇది ఆ కైగరించూస్థానములోనిదని.

శివార్ థ మామో చిత్తము

సోలుపుగ మాటనేర్చినది మాఁగని కుండలు చెండువేలు లో
 పల నొకమాఁగుండి యిటు పెల్లె ననం గని “పంథకాకులకా”
 విలిచినాడు, మమ్ము: ముద్రల నమ్మినవారే తేరిగి నీ
 తలమున కేగినారలు? ఎవరిని మఱచినారు విన్నవ రావూర్.”

—పోషకాల.

కటకట! కమ్మరీడ!! యిటు కమ్మరీ గొల్పిని నూదిచూచి బల్
చటులత నిష్వగొల్పి కడు సాహసవృత్తినిగాంచి యిన్ను; నీ
పటుతర బాహుపాండితి సవారణ మారణయంత్రసంచయం
బిటుల స్పృశితే రేగంగ నహీనధయంకర ఘోరయుద్ధముల్.

పొగ్గులకొల్పిలో జ్ఞోవిడియూదువో; నెగయు పొగలు నిగి నేలంగవియె
పొగయాజి జిగిదేజి భగభగమందువో; నగ్నిచ్చటల్ చెన లలమిగొనెగ
సమ్మెట్టనేటులు సమ్ముచో జెదరెడు; మిణుగుల్ కనులు మిణుమిట్లుగొలువ
గజించుచు జఱచుచు గడువడి గమ్ముచో; నరులెడందల నడునడునడంక
గ్రమ్మ జెమ్మటల్ మేన నక్లందపంబు నమ్ము లీ తెలు తరవరు లాయసమున
నేమిటికి జేయుచుంటివి యిట్టివీక గడమపడకుండ జెప్పమో కమ్మరీడ!

తొలుదొల్లదేవతల్ పొలదిండి మూతలున్; ఘోరంబుగా జోర గొన్నినాళ్లు
తరువాత శ్రీరామదశకంక సైన్యముల్; ఘోరంబుగాజోర గొన్నినాళ్లు
పడవడి కారవ పాండవవాహినుల్; ఘోరంబుగాజోర గొన్నినాళ్లు
మొనమొన్న జర్మనుల్ ఘను లిగిలీషువార్; ఘోరంబుగా జోర గొన్నినాళ్లు
ప్రాచ్యపాశ్చాత్య దేశముల్ పాడువాటి; దుర్భరాఘోరదుర్భిక్ష వోగితోగి
యొక్కపెట్టున నల్లాడి యుంటకట! కావొకోనీవు కర్తవు కమ్మరీడ!

చంగుము సాహసింపకుము నేయంగబూనిన నెన్నె మెన్నె ని
ర్భంగములై సుభిక్ష నిమ ఫలవిశ్రములాది సాధనా
లంగుగనుండ; వాని నగు నంగద యేరికిలేడు; గాన నీ
వింగ స్పృశింప బూనుమవి; స్పృశ్యయు శాంతిలు శత్రుమార్జకా!

ఇంకగాలే దదే హిమశైలభూభాగ; పతిదేవాసుర ప్రతితి రక్త
మారంగా లేదదే శ్రీరామరావణ; హవరుధిరాభిషిక్తవసుమతియు
జోవంగాలేదదే పొలయానుగృహముల్; శివకాకముల్ కురుక్షేత్రభూమి
దొలంగాలేదదే వలపోయభారత; సుందరీమణుల ముసుంగు లకట!

యిట్టి భీభత్సరంగమ్ము లిన్నియున్నఁ; నలునుకైకెట్టి చూడవు తలఁగఁజూపు
ప్రజలు సంతోభమున కేమి భయమున వవు; కటికెరాయుకో నీగుండె కమ్మకిండ!

మానుముమాను మింక ఘనమారణయ్యత్రము లేల చేయఁగన్
మానుగఁ గర్ష కోవకరణమ్ముఁ జేయుము సీతిబాహ్యహా
మానన లోకమంతకును మక్కువ గూర్చుము గానిమించుని
మానితనూత్న మార్గ మిది మాయురెయించు నుత్తిష్ఠివగుల్.

యుద్ధకళావిదగ్ధులగు యోధులు నవ్విస నవ్వని మృసం
బద్ధముగాఁ దొంది యిది సావనభారత దేశమెంతయున్
వృద్ధి నిబద్ధిగాఁ గను నమృద్ధిగఁ బండుట తేత్రరాజముల్
బుద్ధమహర్షి సూత్రములు పూర్వ వికాసము నొందు కినిచే.

ఓహరి సాహరిం బగర యుద్ధములుం దెగటార్చ నాయుధాల
సాహసవృత్తి నీవు మఱి నల్పక మానితి వేని నాఁచికో
లూహలె యెల్లడన్ బ్రబలి యుద్ధతు లీ భరతావనిన్ గమన్
మోహముతోడఁ గొందురని మోహమునొందకు శస్త్రమార్గ కా!

తాత్పర్యంబున శాంతి సుస్థిరముగా ధాత్రికదగ్గ నిల్చుఁగా
హృత్పద్యంబునఁ గోరి నీవు మఱి యీడ్చునోర శస్త్రాదులున్
నత్పర్యాధివి యాచు మాని తవిచేన్ సంయార్థుల్గున్ బ్రీతి నీ
పత్సంకేజము లాశ్రయించెదకు కోపాటోపశూన్యాత్ములై.

ఆటనే క్రోధాగ్ని యతిశాంతి రసపూర; జలదాహవర్షధారలనుగాక
చెదరునే పరిపంథి తీమాత సంఘంబు; లతిశాంతి వాయుసంహతినిగాక
కూలునే యీడ్చుక్రకుంభినిజమ్ములు; తతశాంతి పరశుభాతములఁగాక
సమయునే లుభిహ జాలంబు ఘనతర; శాంతి గారుడమృతసమితిఁగాక
పోవునే యహంకారప్రభాతమద్ది; “శాంతిభేతాశభవ్దనసరణిఁగాక
దూరమిది యోజనముచేసి తొలఁగవయ్య నీయప్రాప్తనకార్మికవృత్తి మికి .

శాంతిపూనినీవు సరగ నీఘోరాతి ఘోరకర్మము లనుగొడవ లుడిగి
(?) విడిచిపుచ్చి నీదు విద్యమెఱయఁ జేయవయ్యరైతు చేవ చేర.

ఏనాఁడు రైతుబండలు నీనాఁడెపు పరికరముల పక్కపుబుద్ధిన్
బూనెదరొ నాఁడె పృథ్వి యనునవికాసమ్మునొందు నూతనశక్తిన్.

ఎపుడుకొడవండ్లు తొల్లిక లినుపకల్లు లాదిగాఁగలవనిముట్టు లాదరమున
నీవునేయుదో యావేళ నీవ్రవంచ మధికశాలిని బడసెడి నలర జనము.

శలభారమునఁజేసి తలవాంచి విషయంబు చాటుదుశాలి నన్యమ్ముతోడ
గలకలనవ్వుమ నిలువెల్లలువ్వులు బరఁగెడు నలనువ్వువైదుతోడఁ
బ్రతిపర్వముననుండి యతిరుచ్చరసపూరములుగాను పుండ్రజేషు కులముతోడఁ
గ్రొంగ్రొత్తశలములు గుత్తుగుత్తులుగాఁగ నలరారు ద్రాక్షలతాల్లితోడ
నకలనస్యాభ్యయై భూమి జగదనాఁడు నిన్నుఁదలపోసి కేల్మోప్పి నిఖిలజనము
కలుతలను మాటలలఁపక క్రూరుఁగానఁ బరఁగఁజేయుము కర్షికోపకరణముల.

ఎపుడు యుద్ధేచ్ఛయుడుగునో యీజనంబు కప్పుక తొల్లినిటి ఋషికాల మరుగుదెంచు
దాన సర్వసహదేవి సంపాదించి న్వృత్తివచనంబు వలుకుఁ బ్రశస్తమతిని.

అనువుగ ఓంశాంతిశాంతినాఁ జనువలుకు విసంబడ వెల్లముగాఁగన్
జనములు వాఁడియుఁ బంటయు ఘనముగ; మనెదరు త్వక్తియఘనతఁ పొగడుచున్.

ఏమనుచుంటి నోయి ! ఋక నీదృశకృత్యము లాచరింపఁగాఁ
బోమ; యటంచునా! భారె పుణ్యచరిత్ర! సమోసమోస్తు తే
యేమగుపాటనేని మఱి యెక్కడ నొక్కఁడు యుద్ధ మిద్ధరన్
ఏమెయి నాచరింపకయ యీశ్వరు పత్కృత్యగల్గి వెల్లువో

సురచిరకంధివస్త్రపరిశోభిత దివ్య తినువిలాసిని!

నిరుపమ వ్యోమానమఃనిర్భరపర్వతమంజులస్తనీ!!

కరములు మోడ్చి మ్రొక్కుదుము కావుము. కావుము. విష్ణుభార్య మా
చరిణయుగాల్లితాఁకుడును సైచి యపారకృపా రిసాత్మి వై.

“శ్రీశ్రీగారూ మీరు ఆ భవభూతిని కాళి
దాసునూ చదివినదే చదివినదే ఎన్ని సార్లు
చదువుతారో? ఆధునికవాద్యయం చూడలేం
వాద్యయం ప్రవాహం వర్తమానకాలంలో
చిత్రగతులలో ప్రవహిస్తున్నది. అదిగమనించ
లేం”

“అట్లాగా ఏమిటోయి ఆధునికవాద్య
యంలో ఉండే చిత్రవిషయము”

“నూతనత్వము”

“నూతనత్వమా? అంటే?”

“అంటే ఏమిటో మీరొకమాటలో
చెప్పటం కష్టం. ఉన్న విషయం ఏమిటంటే
భాష విషయంలోను భావం విషయంలోను
మాన్యం వస్తున్నది. నూతనత్వం బయలుదేరు
తున్నది. ఆధునికవాద్యయము నూతనత్వం
తోడే కళకళలాడుతూ జీవకళలతో పొంగిపో
తున్నది. త్రుప్త్యుత్పత్తి ప్రాచీనవిషయాలను
వదిలేస్తున్నాం.”

“వదిలేస్తున్నాం అని అంభావు. నీవు
గూడా కవి అయినావా?”

“కవిని గారు లెండి. అదే మోస్తరు.
ప్రేమకు వ్యాసాలు, కథలు వ్రాస్తున్నాను.”

అవును, భారతి అనే ప్రేమచూచాను.

“అదేమండీ అట్టి ప్రేమకాలోనే నేనూ
వ్రాస్తుంటాను.

అయితే అబ్బాయి నీవు వ్రాసిన కథ
ఒకటి వినిపించు చూస్తాను”

“శ్రీశ్రీగారూ, ఇప్పటి కాలంలో బాడ్డా
దని ప్రతివాడూ కథ వ్రాయటం మొదలు
పెట్టాడు. కాని నిజమైన కథ వ్రాయటం చా
లాకష్టం సుమండీ.”

“ఏమిటోయి కష్టాలు?”

“అడిగారు కాబట్టి చెబుతాను. వేన
ఉన్నాననుకొండి. ఒక కథ వ్రాయాలంటే
ఎన్నో విషయములు ఆలోచించాలి. వ్రాయ
టంలో ప్రాచీన కథలను వదిలి నేటి నూతన
విషయాలను చొప్పించాలి. పురాణయుగంలో
“అనంగ అనంగ ఒక రాజు ఆ రాజుకు ఏడు
గురు కుమార్లు, వారందరు ఒకరోజు వేట
కెళ్లారు. ఒక అడవిలో వారికి అని చక్కని
సుందరి కనుపించింది” అని వ్రాయటం ఆచా
రిం, కొంత కాలమైనతరువాత పూటకూళ్ల
పేదరాలు కథలలో ప్రవేశించింది. ఎవరో
ఒకడు ఆమె ఇంటికి వచ్చి “పెద్దమ్మా పెద్ద
మ్మా ఈ పూళ్లో విశేషాలు ఏమి అని అడ
గటం ఆమె ఆ పూరి రాజుగారి కూతుర్ని
గురించిచెప్పటం” అట్లు కథ నడవటం ఆచారిం
అయింది. పూటకూళ్ల పెద్దమ్మ కథకంటా సూ
త్రంగా ఉండేది. ఇప్పటి కాలంలో అట్లా కథ
ఆరంభిస్తే నవ్వుతారు.”

“ఎందుచేతనోయి?”

“అందులో నూతనత్వం ఏది. మాటవరుసకు చూడండి పూర్వము కృష్ణుని గానాన్ని గురించి మురళీగానం అనేవాళ్లు, కొంతకాలమైన తరువాత స్వేదగానం అన్నారు. ఇప్పుడు అల్లా అంటే అంతా నవ్విపోయా?”

“మరి ఏమనాలోయి?”

“బాంగువాయిద్యం అనాలంటే, ఇల్లం అనడంవల్ల అర్థం చెడకుండా సాంధ్యం, మాధుర్యం నూతనత్వం కుదిరినవి.”

“అల్లాగా. ఇప్పుడు కొంచెం అర్థం అయింది నూతనత్వం అంటే ఏమిటో. ఇది వదిలేసి నీ కథ విషయం ఏదో చెబుతానన్నావు చెప్పుచూ?”

“ఇంతకూ చెప్పవచ్చేదేమిటో నీ కథ నూతన స్క్రీన్లో ప్రారంభించాలని. నేను ఆ విషయాలన్నీ ఆలోచించి తూచి చివరకు ఇట్లా కథ మొదలుపెట్టాను. [ఆమె మొదట ఆయనను మామిడిచెట్టక్రింద నుంచుని చూసింది.]

“ఆగవోయి. ఇదేమిటోయి ఎవరు ఆమె? ఆమె పేరేమి? ఏమారు ఆమెది? ఇవన్నీ చెప్పకుండా నామరూపాలు లేకుండా కథారంభం ఏమిటి?”

“చూశారా మీరు అడిగిన ప్రశ్నలన్నీ వస్తవి. వాటికి జవాబు కోసం పాఠకులు కథను కొనా చదువుతారు. ఆ విధంగా కథ

పూర్తిగా చదువవలెనే ఉత్సాహం పుట్టిస్తున్నాను. కథారచనా చమత్కృతులలో ఇది యొకటి. అయితే నా కథానాయికకు ఏమి పేరు పెడదామని మహాబాధపడ్డాను. ఆధునిక కథకులలో వేలూరు శివరాశాస్త్రి గారు న్యక్తులను పేర్లు పెట్టటంలో అసమాన ప్రజ్ఞ సంపాదించారు. ఎవరూ వివని పేరు ఒకటి ఆయన సృష్టించగలడు.

నేను అటువంటి పేరు ఒకటి అడిగి పుచ్చుకొందామనుకొన్నా గాని మళ్ళీ ఇంకో ఆలోచన నచ్చి మానేశాను. నాయకికి సావిత్రీ అనే పేరు పెట్టాను.”

“సావిత్రీ. పాత పేరేనే. నూతనత్వం ఏది?”

“పేరు పాతదైతే నేమండీ, పాతపేర్లే పెట్టి వాళ్లకు కొత్త సృక్తిస్వము కల్పించటంలో జూకున్నది. Old wine put in new bottles అనే సిద్ధాంతాన్ని ఆచరణలోకి పెట్టాను.”

“బాగుంది. కథపేరు గూడా సావిత్రీ అనే పెట్టినావా?”

“ఎవ్వో! అల్లా పెట్టలేదండీ. కథకు ఇంకా నామకరణం చేయలేదు. ఆ విషయంలో శివుడుగాని అవగాలే. ఆయనదగ్గర కొఱవి దయ్యము, దొరసావి దూఖము, దయ్యాల కొంప, అనే చక్కని పేర్లు కొన్ని ఉన్నవి. అందులో ఒకపేరు అడిగి పుచ్చుకొంటా. ఏదో విధంగా ఆ గండం గడుస్తుంది. కాని కథావస్తువు విషయమే చెడ్డకష్టం వస్తుంది.”

“ఏమిటి కష్టమోయి?”

“అదే కష్టముండి శాస్త్రిగారు. నే పక్ష కష్టాలు చూడండి! కథావస్తువుగా దేనిని గ్రహించాలా అని. ఒక పెథవముండ పెండ్లి తీసుకొందామని ఒక ఆలోచన వచ్చింది.”

“ఛీ అదేమిటోయి. పెథవముండ పెండ్లి కథావస్తువ.”

“మీకు కష్టంగా ఉందా. పెథవముండ పెండ్లి అయినా స్త్రీ సుమంగళీభవ అని పేరు పెడితే ఆదోషం పోతుంది. ఒకాయన కుమారుడికి నాగడు అని పేరు పెట్టాడట. అందరూ చీవాట్లు వేశారు ఆయనని. ఇదేంపేరు పెథవ పేరు వాడు రేపు స్కూలుకు వెడితే అంతా నవ్వరా అని. అప్పుడు కాయన క్రాపింగు పెట్టండి ఆ పాతపేరు పెట్టిన దోషం పోతుంది అన్నాడట. అట్లాగే పెథవముండ పెండ్లి కథా వస్తువుగా గ్రహించినా పేరు పెట్టటంలో ఆ దోషం పోగొట్టవచ్చు. కాని అదొకటి దొరుకుతున్నది!”

“అదేమిటి అట్లా అంటావు పెండ్లిచేయటానికి పెథవముండ దొరకలేదు?”

“సరే. ఏ పెథవముండను తీసికొని ఇంత ఇంటిదాన్ని వేసి చేరేడు ఎవరూ, చేరేడు కుంకుమా, ఒక చీరా ఇద్దామా అని వరకాయించి చూస్తే ఎవ్వరు కనిపించలేదు. ఎందుచేత ననగా పెథవముండ లండరికి శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు కొద్దిరోజుల క్రిందనే వివాహం చేశారు. ఇంక ఒక్కతే మిగిలింది. ఆ ఒక్క ఆమ్మాయికి

మొన్న నే సుమంగళీభవ అని వివాహం జరిగింది.”

“హానీ మొగ్గల్లి వివాహం చేయరాదు”

“హానీ మొగ్గల్లికు ఎవరికైనా వివాహం చేసి కథ నడుపుదామా అంటే మా భావమరిదపెండ్లి అయిపోయిందా! కలెక్టరుగారి అబ్బాయికి వివాహం అయింది, చింతలపూడి వారి సంభావన అయిపోయింది.”

“అట్లాగా మళ్ళీ వివాహం కథావస్తువుగా తీసుకుంటే సూతనవ్వం పోతుందన్నమాట. ఆహా బోధపడ్డది. అప్పుడేమిచేశావు?”

“ఏం జేసేదండి. మనుష్యవర్గం మానేసి జంతువర్గంలోకి పోయినా. జంతువును తీసికొని వాటిచేత మాట్లాడించి కిక్కిరియాలాగ కథ నడుపుదామంటే గొప్ప యిబ్బంది వచ్చింది.”

“ని ఇబ్బందులన్నీ విచిత్రంగా ఉన్నవి. ఇప్పుడు వచ్చిన ఇబ్బంది ఏమిటి?”

“చూడండి. ఉన్న జంతువులలోకల్లా కుక్కలూ, పిల్లులూ, తాలూకా గుమస్తాలూ కాస్త గౌరవంగా జంతుకుతున్నవి. అయితే ఇందులో కుక్కలన్నీ కిక్కిరియాలి దగ్గరున్నవి. పిల్లులన్నీంటిని చింతాకినీ తులుగుకాజేశారు. ఇక దున్నపోతూ గాడిదా మిగిలినవి.”

“అవా నీ కథకు వస్తువు.”

“ఏం జేసేది? నాకు విచారం వేసింది. హానీ వాటిపైనే కథ వ్రాద్దామంటే అవీ అను

హితేను. గాత్రమొచ్చిత్రలాగ ఒక గాడిద స్వీయచరిత్ర వ్రాద్దామంటే ఒక్క గాడిదైనా ఒక్క దున్నపోతైనా కనుపించడే! ఏమా చిత్రం అని సరకాయించి చూస్తే, స్కూలు మాస్టరు విమర్శనిమిషానికీ గాడిద, దున్న పోతూ అంటం వినిపించింది. ఇంక మన కెల్లా వస్తవి. అవి వాళ్ళ నాత్తు. నిస్పృహ చెందాను. చూశారా శాస్త్రిగారూ నిజంగా మంచికథ వ్రాయాలంటే ఎన్ని కష్టాలున్నవో. ఇవన్నీ ఏం తెలుస్తాయి ఇతరులకు. కథ వ్రాస్తే అది బాగుండలేదు, కథకు ఉండాలిసిన యీతాలు లేవు, టెక్నిక్ లేదు అని అడ్డేపెస్తారు."

జోధ. పడుతున్నదోయి. అప్పుడేమి చేశావు."

"పోని అని పట్టివగ్గం లోకి వెళ్లానండి. ఏదైనా ఒక పట్టిని తీసికొని దాని చేత మాట్లాడించి నీతిపాఠం చెబుదామని"

"అయితే మరిచిపోయినా నీవు వ్రాసే కథలకు నీతి ఉంటుందా."

"అయ్యో ఉండేటట్టు చేస్తానండి. గుంటూరులో ఉండే భావనాచార్లుగారు లోకంలో ఉండే నీతులను అన్నీ క్రోడీకరించి సంక్షేపించి పది ముఖ్యనీతుల క్రింద తేల్చారు. నా కథకు అందులో ఏదీ తీసుకొన్నా సరిపోతుంది."

"సరే. సరే. పక్షులను మాట్లాడిద్దామనుకున్నావు. ఏమయింది"

"విన్నారా, సరే మంచి ఆలోచన వచ్చిందని ఇటు చూద్దాను గదా ఒక్క పక్షిలేదు."

"ఏమయినవి?"

"కోయిలలు చిలుకలు పార్వతీశకన్తలు దగ్గరున్నవి. ఇంకేముంది. ఇక గుడ్లగూబ మిగిలింది. దాన్ని చూస్తేనే నాకు భయం. అయినా తప్పనిసరి గదా దాని దగ్గరకు పోదునుగదా అది దేవులపల్లి వారి సంస్థానంలో ఆస్థాన కవిగా ప్రవేశించిందట. ఇక నాతో అది మాట్లాడుతుందా."

"కనరకు ఏమీ తోచక ఆంగ్లకవిలాగ చీపురుకట్ట వైన కథ వ్రాద్దామనుకొనేసరికి గురిజాడ అప్పారావుగారి పూటకూళ్ళమ్మ వెంటబడ్డది చూశారా శాస్త్రిగారూ కథకుడి కష్టాలు ఇవి ఎవ్వరు గమనించరు. ఇంకేమి వ్రాసేది చెప్పండి. గంగిరెడ్డు మీద వ్రాద్దేమంటే అడివి బాచిరాజుగారికి కోపం వస్తుంది. చిమ్మట మీద వ్రాద్దామంటే వేదుల ఆయనకు కోపమాయె?"

"అప్పుడేమి చేశావు. గొప్ప అవకాశం."

"నూతనత్వంకోసం పడ్డ పాట్లండి ఇవి. అప్పుడు తీవ్రంగా ఆలోచించగా ఆలోచించగా ఒక్క విషయం తట్టింది. అప్పుడొక క్రొత్తవ్యక్తిని సృష్టించినాను."

"అంటే వైన చెప్పిన స్త్రీకాకుండా, పెద్దవముండకాకుండా, కుక్కకాకుండా, ఉండే ఒక నూతన వ్యక్తి అన్నమాట"

సరిగ్గా అంతే. అది యొక వ్యక్తి. అది చూపులకు మనిషే కాని మనిషికాదు. దున్నపోతుగాదు. గుడ్లగూబ కాదు. కోతి కాదు.

పిల్లికాదు. కుక్క-కాదు. నెక్కవమున కాదు. అయితే గుడ్డు గూబవి. ముఖం కోతివ. బుద్ధి కుక్కది. ఎక్కింది దన్నపోతు. చూపులు పిల్లివి. ఇటువంటి వ్యక్తి ఎవని చెప్పండి?"

"దన్నపోతు ఎక్కాడు అన్నావు కాబట్టి యముడు అనాలిన్నావ్వి. అయితే యముడు మళ్ళీ పాతవస్తువేనే?"

"అయితేనే. యముడిని ఎక్కడైనా ఇటు వంటి వ్యక్తి అని చెప్పారా. ధర్మసాక్షి అన్నా రుకాని కుక్కబుద్ధి కలవాడు అన్నారా? చూ శారా వ్యక్తిత్వంలో నూతనత్వం. ఇందాక తమకు మనవి చేసినా లేదా? పాతసాము క్రొత్తసేనాలలో పోయటం అనే సిద్ధాంతాన్నే మనస్సులో నుంచుకొన్నావని. అదండి ఇది."

"సరి సరి చాలా కష్టించారు."

"అయితే ఇప్పుడెంతవర కయింది? నా యిక పేరు కుదిరింది. నాయకుడు యముడు. ఇక ఏభాషలో వ్రాద్దామా అన్న శంక పట్టి కొంది. గొప్పకవులు ఏభాషలో వ్రాశారా? ఎవరు గొప్ప కవులు అని మళ్ళీ ప్రశ్న. నన్న యభట్టాది కవులు. నిజమే కాని వాళ్లు పాత బడ్డారు. ఆధునికకవులో ఒకరు వాడుక భాష లో వ్రాయాలన్నారు. శ్రీపాదవారు గ్రాంథి కంలో పుస్తకాలు వ్రాయాలన్నారు. వాళ్లేదో కొట్టుకొన్నారు. నాకెందుకు ఆసంగతి. మొత్త ముమీద చాలమంది వాడుకభాషలో వ్రాస్తు న్నారు. అయితే ఇంటిటితో కష్టాలు గట్టెక్క లేదు. గిడుగు పంతులుగారు అరసున్నా

లేకుండా వ్రాయమన్నారు. అసలు సున్నాలు లేకుండా వ్రాయమంటారు ఉమాకాన్తము గారు. ఈ ఉమాకాన్తముగారు—(ఉమాకాన్త మందులు కనిపెట్టింది ఈయన గోమో నాకు తెలియదు.) ఈ మధ్య కొన్ని పుస్తకాలు వ్రాసి అందులో సున్నాలు పెట్టి వ్రాయడం మూలానే నన్నయభట్టు దగ్గరనుంచి నానాసా హేలువరకు కవిత్వం చెప్పిపోయిందనీ, అంతకు ముందు సున్నాలు లేకుండా ఉండి కవిత్వం సలహాగా ఉందని వ్రాశారని ఎవరో అను కొన్నారు. కృష్ణశాస్త్రిగారి కవిత్వం నిండా సున్నా. నీ అసలు ఆయన కవిత్వానికి అధిష్టానదేవత సున్నా అని పేరు సిద్ధాంతం చేశా రట. వారిమీద అది. రెండు కలిపి కాస్త గ్రాంథికం కాస్త గ్రామ్యం కలిపి వేడపువ్వు పచ్చడిలాగ భాష తయారైతే వంటికి మంచిది. దేశానికి మంచిది. వైశ్యపువ్రేలాపసలన్నీ పోరియి అని మల్లది సూర్యనారాయణగారు వాడిస్తారు. ఉచ్చారణను ఆధారణను చేసు కొని వ్రాయాలని అతివాదులు, భాషలో శబ్దరూపాన్ని పాడుచేయకుండా ఉండాలని మితవాదులు అంటున్నారు. వే నిడులో ఏ మతాన్ని అవలంబించినా నా వ్యక్తిత్వానికి లోపం వస్తుంది. నూతనత్వానికి భంగంకలుగు తుంది. అందుచేత నేను గూడా ఒకరకం భాష తయారు చేశాను. నేనంటు ఏమిటంటే ఏదో పూర్వంనుంచి వస్తున్న అరసున్నాలు బాట్టుగా తీసివేయక, పూర్వంనుంచీ శబ్దాను శాసనాన్ని అనుసరించి అరసున్న వేసేచోట

1. பெரிய கிணறு - கிணறுக்குள் சென்று
 2. பெரிய கிணறு - கிணறுக்குள் சென்று
 3. பெரிய கிணறு - கிணறுக்குள் சென்று
 4. பெரிய கிணறு - கிணறுக்குள் சென்று

అనుబంధ వివరము: - 2015 జూలై 1 నాటికి పనులు జరగాను. 14 ఏకరాలకు గానీ యనుబంధం.

వేయకపోవటం, వేయనక్కరలేనిదే! వేయ
కపోవటం.

“అయ్యో, అదేమిటోయి, భావను పాడు
చేయటమే”

“పాడుచేయటం యేమిటి. భావకు క్రొత్త
క్రొత్త అలంకారాలిస్తున్నాయి. దానికి నూతన
నత్వం కూరుస్తున్నాయి ఏమంటారు”

“ఏమిటనేది, మీ చిత్తం.”

“శాస్త్రిగారూ, ఈ విధంగా, వేరు, వస్తు
పురనం, భావ మొదలైనవి ఇట్లా ఉండాలని
నిర్ణయించి అప్పుడు కథ వ్రాయాలి చూశా
రా ఎంత కష్టం ఉందో!”

“చాలా కష్టమండీ—నాకు ఇప్పుడిప్పుడు
తెలుస్తున్నది మీ నూతనత్వ తత్వము—ఇంత
కూ మీకథ ఏమైంది? సావిత్రి కథ ఎట్లానడీ
పారు పాత కథ చెప్పారా?”

“శాస్త్రిగారూ నేను మొదట మనవిచే
సుకొన్నా పాత విషయములకే క్రొత్తరంగులు
వేస్తున్నానని. కథ మట్టుకు పూర్వపుకథే కాని,
ఈ క్రొత్తభావ, ఈ క్రొత్తభావాలు, ఈ నూతన
నత్వం. ఆ కథకు అమర్చేటప్పటికి బహు వ్యా
ద్యంగా ఉంటుంది కథ చదివి వినిపించనా?”

“ఇప్పటికే చాల కాలహరణము అయి
పోయింది వినటానికి ఓవిక లేదు. ఆ కథలో
ఉండే నూతన విషయము లేమిటో మాత్రం
చెప్పండి.”

“అట్టిదేవు మొనరించుకొని సావిత్రి
ఇంత వలసి చేరు గలవాడని కథలో ఎక్కడా
చెప్పకపోవటం.”

“ఎందుచేతనూ—వాడికి పేరుందిగా”

“నెధన. వాడికి ప్రాముఖ్యము ఏముంది
కథలో. సావిత్రి మొగుడనే వాడికి పేరు. మన
పూర్వ ఆయనను పెంకమ్మ మొగుడు అని
చెప్పకొంటారే అదేమోస్తరు! వాడు అలా
మధేయుడు.”

“సరే ఇ దోగొప్ప విషయమే. ఇంకేము
న్నది.”

“మిగతావర్షి సామాన్య విషయములే
అదోరంగుతో కనబడుతవి. సావిత్రి సావిత్రిమొ
గుడు అడవికి వెడతారు. మొగుడు చస్తాడు.
యముడు ప్రాణాలు హరించి మోటారుకారు
మీద వెల్లిపోతాడు. సావిత్రి ఇంకో కాసులో
పెంటబడుతుంది. యముడు కారు మెల్లగా పోని
స్తాడు. ఆయన దృష్టి సావిత్రిమీద పడుతుంది.
కొంచెం సంచలనం కలుగుతుంది. ఇంక కొంచెం
నేపు చూసేసరికి మోహములోకి పరిణమి
స్తుంది ఆవికారము. సావిత్రి అంత చక్కనిదా
న్నిచూస్తే “ప్రహ్లాదేవునికైన పుట్టుకమ్మతె
గులు” అని కేంది. మరి యముడి మాట చెప్పన
క్కఱలేదు. వికారపుచూపులు చూస్తాడు మె
ల్లగా పలుకరించి ఏమి కావాలె అంటాడు. నా
విభిన్న ప్రాణములు ఇయ్యమంటుంది. యముడు
సావిత్రియొక్క ఆవింగనం కోరతాడు. సావిత్రి
నిర్ధారపోయి ధర్మోపదేశం చేస్తుంది.

అంతటితో నాలుగో ప్రకరణం పూర్తి అవుతుంది.

ఆరో ప్రకరణంలో వైతరణి దాటుతారు. ఏడో ప్రకరణంలో మళ్ళీ అడుగుతుంది సావిత్రి తన విభుని ప్రాణాల నియ్యమని. యముడు మళ్ళీ అయిదు నిమిషములు సావిత్రియొక్క భౌతిక శరీరం తనవశం చేయమంటాడు.

ఎనిమిదో ప్రకరణంలో భౌతిక శరీరానికి ఆత్మకుగల సంబంధం చర్చకొస్తుంది.

సావిత్రికి ఒక్కటే కోరిక. అడేమీ భర్తయొక్క ప్రాణములను తెచ్చుకొనుట.

ఆమెకు భర్తయందు అపారమైన ప్రేమ. ఆమె ప్రేమ ఎంత విచిత్రమైనదో ఎంత అగాధమైనదో ఎవ్వరు చెప్పలేరు. మహావత్సినత. ఆలోచించి సావిత్రి భర్త ప్రాణములకొరకు ఆయనమీద ఉండే ప్రేమచేత తన భౌతిక శరీరాన్ని యముని కఠిన బాహువులలో వదేసి అయిదు నిమిషములు ఆ సుకుమార శరీరాన్ని

ఆ సురునివశం చేస్తుంది. యముడు సావిత్రితో సంభోగించి ఆమె పతిభక్తికి మెచ్చి ప్రాణాలు ఇచ్చేస్తాడు.

ఆ మహావత్సినత చేసిన పని తప్పలేదని భర్తయందు గల ప్రేమ అద్వితీయమని, భర్త ప్రాణరక్షణార్థమై ఆమె అమానుషమైన మానత్యాగము నొనరించినదనీ సురాసురలు ఆనందించారు. నీచ మానవులు ఏమంటే లెక్కేమిటి. దేవదాండుభాలు మ్రోగినాయి అని వ్రాసి పూర్తిచేశాను”

“అయ్యో అయ్యో. నా చెవులలో నీసంకరిగించి పోసినా నా కింత బాధ పుట్టవోయి. ఇదేమి అన్యాయమోయి సావిత్రిని దొమ్మరిముండను చేశావు. అప్రాచ్యుడా.”

“శాస్త్రిగారూ. అంటే భయపడపోకండి. నూతనంగా ఉండంటారా? లేదంటారా?”

“ఒరి నీ నూతనత్వం తగలెయ్య! నేను పోతా. ఈ మాటలు నా చెవులకు సోకనియ్యకు.”

సతత శ్రీవిభవాభిరాముఁడగు రాజన్యండు నిజ గాంచునే
తలకుంబాలెర షోలికన్ ననలపై దారుణ్యలావణ్య తో
యతివల్ పాదము లొత్త తెమ్మెరలు పుష్పసారసారం బనా
శతముం జల్లగఁ బవ్వళించియును నిద్రా! వేడ్కమై నొక్కెడన్.

తనుసారంబు ద్రవించి వెల్వెడల స్వేదస్ఫూర్తి కాతొడలో
చినమెల్లెన్ ధర దున్ని కర్మశక్తితో జాపపై బండి క
ప్పను గట్టంగనులేని కాపులకు భూపాలుం డమీంచు నీ
ఘనబాహుఁదిరంధ సౌఖ్యమునఁ జక్కండేతు నిద్రాసతీ!

వరగ నిన్నొకరాత్రి పొందమికి సత్వంబు నార్పెల్లదం
దుర, సత్వంబగునేని గాలి తగులు దూలాడు కందోయి దు
స్తరమానే ముకుళిం యత్నమున, సత్వానికృష్టమే సౌఖ్యమా
ధరిసింగూడిన వానిదే సుఖము నిద్రా! కామ్యసౌఖ్యప్రదా!

ధరణిఁ దివ్యసుఖంబులీయఁగల యుద్యత్సంపదల్ గల్గియున్
నరుఁ డత్యంతవ్యధార్తుఁడై పొగులు నిజ గానంగలేకున్న నీ
కరుణలోకసజాలమోహనము స్వర్గంబన్న మర్యాళికిఁ
నరకం బున్నదె వేరు నీయదయకన్నన్ నిద్ర కామ్యప్రదా!

నినుఁ గన్నంతనె యెట్టిదఃఖచయమేని బంచబంగళమా
తనజన్మంబునఁ గాంచలేని సుఖసంధానాతి చిత్రములు
గనుఁ గామ్యంబు జనించుటే తడవుగా మౌనాలచంద్రుండు చూ
డనివి నిర్ధనుఁడనైన నిజ గలసి యుండన్ నిద్ర కామ్యప్రదా!

ఎంతకీయిగారు గడ్డిపాలెంలో ఉండర నిమిత్తం బడిపంతులుగా కుదురుకున్న పాధారణము. ఆయన బహు సామ్యము. ఆయనకి స్థిరాస్తి భార్య, చరాస్తి తనే. అలాగనికీ మమకంగా వచ్చే పాలాదాయం ఏమీ అంటే ఒక అవకాశము; కొండొక్కడో కలలు. పైబిచ్చుకి నాలుగురూళ్ళకాక, పంటలలోకొట్టో ఉరివాళ్ళు ఏమాలచేసి అతడికి ముట్టచేప్పి ఇరవై బస్తాల ధాన్యము అతని సుసారానికి కొంతమాత్రం. పంటలు అటూ ఇటూ అయి వస్తున్నా ఉభయం గురించి జనం లోపల కొంచెం తిట్లు గున్నా ఇమానే ఉండేవారు. ఇది కాక, ఇంకరైతా ఓ అక్షరాభ్యాసం ఆనో, ఓ వసరా ఆనో పేరెట్టి అతడు ప్రజల దగ్గివించి ఓ వామాకో గ్రామం నుంజుంటూండేవాడు. పైగా, ఓ వస్త్రావేశ గోకిపెట్టో, ఓ సంబంధం ముడెట్టివో, ఓ సామ్యునికి తలదో, ఓ బ్రాహ్మణాగ్గానికి ఏడికో దిష్టి కొట్టుకుంటూ ఇంతో అంతో కడుకుతూండేవాడు. ఇంకా, స్కూలు తనిఖీదానలో ఎవడేనా ఒకొక్క తరిపి కుటుంబం వచ్చినప్పుడు అతగాణ్ణి మనుగుడువుకి మేపినట్టు మేపి అతని సిఫారసుల గ్రాంటు కొడుతూండేవాడు. క్రితం ఏడు మాత్రం, పై అధికారి, గ్రాంటు సరిగా పోయిందేమిట—ఏనో ఒకానొక పద్ధతి రైక్షికంగా జరక్క! ఇన్నిన్నీ పిళ్ళా ఉండడంవల్ల అతనికి మరోపాలోటు ఏమీ రాకుండా నిమిత్తం నీకోసినట్టు జరిగిపోవలిపిందేకాని, ఒక్క అసీమాత్ర పచ్చిపడింది. ఆ పాలెం మొత్తానికి అతనికే ధర్మలోగిరి. అందువల్ల ప్రతిప్రయాణికుడూ కుడా పిల్లలతో అగడం పొగించాడు, పొద్దెక్కితే పొద్దెక్కిందనీ, ఏండైతే ఎండనీ, వానైతే వాననీ, ముచ్చైతే ముచ్చనీ, ఏడ్చితే అదనీ కారణంగా చెప్పి, తన్ని మెడేసునని బలవంతపెట్టగా అవతల తన పట్లన్నీ నిప్పటిపొయినా సరే ఇక బాగుండదని తప్పనిపరిమల్ల అనిపాతూన్నట్టు నటించి వాల్లింట్

అగని బంధువునూ, తిమ్మ వెయ్యని పరిచయనూ, బస చెయ్యని బంధుపరిచయనూ, చెయికడిగని పరిచయ బంధువునూ లేడు. అల్లాంటిప్పుడు ఖర్చు ఒకయెత్తూ, చాకిరి వాని పైయెత్తూగా మరి! పిల్లల చాకరీతో కాక ఈపెట్టల చాకరీతో కూడా ఇంటావిడ తంటాలు పడేది. వానడం రూడ్డే లేకాని, రావడానికి మార్గాలు ఏర్పడవు. వెంకటాయిగారు సుసారవిషయంలో వీక్షక చగువు చెప్పడం విషయంలో మాత్రం కుమ్మరిపురుగులూ ఉంటూ అర్జునకి ఇంకా అవ్వమార్గాలు అన్వేషిస్తూండే వాడు. పక్క-ఉల్లో ఎక్కడేనా (అనగా, గడ్డిపాలెం చుట్టూ ఉరగాయ కుండలున్నట్టు అనేక గ్రామాదు లున్నాయి) ఎవరేనా కుండ తినుపుకుంటే సరి, అక్కడల్లా ఇతడు వాజరు—కబురు ఏకాక చెప్పేవోకాని! ఏదేనా తూతూబాకాగాని, రాండోలుగాని వినిపించితే అదేకన్యా ప్రదాతగారి సవివరహాస్యం, వేరే పిలుచెందుకు! అని వెంకటాయిగారి మతం.

ఒకసారి వెంకటాయిగారి పెళ్లం పురుషోత్తమగోదానికి పుట్టింటికింది—ఏటేటా ఇదో చిక్కగా! తొచ్చాపుకొడుకు ఒక్కడూ మాత్రం భండ్రితో ఉండి పోయాడు (చదువు చెడిపోతుందని). ఆ తరవాతవాళ్ళు అంతా కూడా ఆ డాపిల్ల రే అనడం వల్ల వాళ్ళ అయిదారుగురూ తల్లితోనే వెళ్లి పోయారు. దాంతోటి ఇంట్లో గంజికాచి పోసేవాళ్ళ కరువయారు. కాని, జనం రానడం మానలేదు. కొన్నాళ్ళు వెంకటాయిగారే చెయికాలుస్తున్నాడు. అయితే తన పెట్టెలోటి తనూ కుర్ర పొడగట్టుకుంటూ దిగవారుకు రానడంవల్ల తన పిన్నత గార్ని పదిరోజులపాటు పంపిపెట్ట వెలిసిందని అవిడ కొడుక్కి వెంకటాయిగారు రాయగా రామేశ్వరశర్మ గంగని కలవడానికి అవిడ కాకీ వేంచేసిందని అతడు అప్పట్లో జబాబు రాసి మరి మామనాటికి అదిట్టి పంపించాడు.

అవిడ వచ్చింతయవార కొంపలో పడ్డారేని పాద మాత్రం మునిగింది. వెనకటికి నుట్టే ఎండేనా వీర్లింట్లో పైటా యిద్దానునును గవసాలో పాదం పెట్టేసరికి అవిడ వెంకటాయిగారి మీద పీటావ్వచేత బూతులు దిమ్మరించేసి, లేకపోలే కుర్రాణ్ణి మాటని పిట్టి నుంకా వాయించినట్టు బాడేది. అవరోగా వచ్చినవాడు తారెల్లి నిమ్మగిరి నుండేవాడు. కాని, మరో గ్రహచారం! ఎవరు మాట్లాడుకున్నా సరే అవిడ వినిపించుకోదు. పైగా, అవిడ వచ్చిన రాత్రినే ఉల్లో ఒక పెల్లి పోలేంపు! అప్పుట్లో బాదాసంచా కాలస్తూంటే, “ఇదేమిటి? ఇంత పొగ ఎక్కడితో!” అని అవిడ ముక్కుమీద వేలేసుకోడాన్ని బట్టి, అవికి ఏమాత్రమో కొన్ని పీటలు చెమడు కుడా ఉన్నట్టు వెంకటాయిగారు గ్రహించాడు. గ్రహించి, అవిడ ఎంతైనా పట్టుకు దులిపేటప్పుడు లేనే నోరు నోక్కునుని, తోరుకోనుని, అవికి సంజ్ఞ చేసేవాడు. సంజ్ఞలు చేస్తే చెమటివాళ్లు కంట్లో పడతారు. అందుకని అల్లంబుప్పుడు అవిడ గట్టిగా, “నాకేం? నీ నోరే నోక్కిస్తా! ఎల్లాగారేం, చేతావు నోడి ఉద్యోగం, మా అమ్మాయి! ఒక్కసారేనా పెట్టలేక పోయావు!” అని అరిచేది. “కొంపలో ఇంకో రెండు కుడా వచ్చి పడిందేమిటా ప్రభో!” అనుకుంటూ వెంకటాయిగారు స్వహస్తపాకం చేసుకునే నాటి కంటే కూడా చిక్కి సహమయాడు.

మరికొద్దితోజుల్లో పక్కచేరైన నందిల్లిలో వివాహం అయింది. కర్మంజాలక వీరికి పిలుపుకూడా వచ్చింది. వడిచే త్రాగలేక వెంకటాయిగారు “పోనిస్తూ దాం తగ లేనన భోయనం” అని చాలాభాగం విరక్తి తెచ్చుకుని మానేసెయ్యాలని అనుకున్నాడుగాని అవిడ “వెడిలేవెట్లు, లేకపోలే మాను. వెడిలే నాకేమీ పుట్టిలేదు, లేకపోలే నాకేమీ నష్టలేదు. చచ్చినాపరే నేను ఈవారే రియ్యమూ పొయ్యమూ పువ్వావెయ్యమూ” అని కేకెట్టింది. పాపం. వెంకటాయిగారు ఎనిమిదింటికే స్కూలుకట్టేసి (ఇవన పెట్టరు కొత్తవాడోచ్చాట్టు నాడెల్లంటి వాడో గదా అని మనస్సులో కొంత

భీరగా ఉన్నా) కొడుకుని చెంటేడుకుని నంకిల్లికి అడ్డం వడ్డాడు.

అవేళ్ళ రెండుబామలు పిరిగింతయవార ఇద్దరు మనుష్యులు గడిపారెంట్లో ప్రవేశించాడు. ఒకడు, కొన్ని కాసేరాలా కొడుకూ చంకని డెబ్బకుని భంట్లోనుకే మన్నే కొంపరగా ముందు నడుస్తూంటే, రెండోవాడు బుబ్బిల పాగా మట్టి, పిట్టి నడక అభినయించి, తల పెక్కింది, అంగలు వేస్తూ వెంటించాడు. ఆయన నడక యొక్క మాంద్యానికి ఒక కారణం ఏర్పా అయి ఉంటుంది కాని, అంతకంటే బలవంతున కారణం బోజ్జ. ఈ చింత లక్షణం తోటి ఆయన సరిగ్గా మూడుమాడ్లులా స్కూల్ తనిఖీ దారులూ ఉరుకున్నాడు. ఉల్లో చాలమంది పాడిరిపోయి పగటి మలేచాలు కాలస్తూ వీధులో నిలబడి ఉండగా, వాళ్లని దర్బాపుతెయ్యడంలో మేచ్చరుగారు గ్రామాంతరం వెళ్లడం గ్రహించి, వాళ్లు తిన్న గా స్కూలు భవనం దగ్గరికి దారెట్టి, దాని సింహద్వారం తలుపు ఉతగయై తి పాడేసి లోపల ప్రవేశించిన మీదట భంట్లోను మాత్రం ఇవతరికివచ్చి మేచ్చరుగారి ఇల్లు అడిగి కనుక్కొని ఆయనా పిల్లాడూ నందిల్లి భోజనానికి వెళ్లడపు సంగతి ఆ చెమటమ్మగారి దగ్గర్నించి కొన్ని పావుగంటలలో కమ్మెచ్చులూని పుచ్చునుని, ఒక కూలివాడిచేత ఆ కూలి కబురు పంపించి, తను మళ్ళీ స్కూలు భవనంలోకి వెళ్లి పోయాడు. ఉల్లో పెద్దలకొందరు చొరవచేసి లోపలి కల్లి ఆ అధికారితో అనవసరపు సంభాషణ చేస్తూ కూచున్నాడు.

మనిషివాడు చావంతపని జరిగి నందిల్లిలో పడి పండిరినేసి ఉన్న ఒక ఇంటిదగ్గర అనే సరికి అప్పుడప్పుడే గ్రామాల్లు ఇవతరికివచ్చి శ్రేణుస్తూ చేతులు కడుక్కొండంలో మేచ్చరుగారు కూడా తనచేతికి ఏమాత్రమో జిడ్డుపట్టుకోగా తన చిరుగుగడ్డం వరహాకే పైటా ఉండడం వల్ల వేళ్లు గడ్డావ్నట్టి పాడుతూ పక్కాయనతో, “పరాయి ఇంట్లో విస్తరివేపేటప్పటికి ఎంతమొక్రో అంటూవా నెయ్యి కాస్త ఎక్కువగా పడితీరుకుందిన్నంది. జిడ్డు పెరిగింటేడు!” అంటూ ప్రసంగంలో ఉండగా

మనవివాదు ఆయన్ని సమాపించి, “మల్లంబంబి. ఇన పమేష్టరు వచ్చారంటి. తమర్ని యెంటునే దయచేయ్య మన్నాడు” అన్నాడు. “ఓరి నీ యినుం కాల్చా! వచ్చింది మాసిగంగా, కాల్చుకడగడంగారా? ఈ మధ్య మాసిగంగారు వారి కొత్తవాడు కూడా వచ్చాడన్నాడు! అతనిొక్కడేనావచ్చింది? పెద్దాంబిలూకూడా రాలేదుకద, నాలుగెట్లబండి చేసగుని? అతిదేవీ భాగీబక్తలూ, భాగీబక్తలూ చేసగునారేదు కద?” అని మేష్టరు కనుక్కున్నాడు. నాకు సమాధానం చెప్పకుండానే వెంకాకటి పక్కాయన, “అయ్యా, మాసిగం, కాల్చుకడగడం అంటున్నారేమిటి? తెగతిని పెట్టిపండ్లతో ఇవేం కూర్చు మీ క్రాంతి పునరుత్థులు?” అని కొద్దిగా కూకలేస్తూ హెచ్చరించాడు. తను మేష్టరుగనక అన్నీ పడితీరాలి అనుకొని గావున వెంకటాయగారు అన్నీ పడి, “అయ్యా! మార్కెట్ పెద్దతెలిసేదార్ని మేం తిడిం అనీ, తరవాత ఆయన్ని మాసిగం అనీ, మరి మైసరుతెలిసేదార్ని కాల్చుకడగడం అనీ సంభాషణలో చేర్చుకుంటుంటాం. తద్వలన ప్రాంత అస్మదారులైన అల్లులకి లేకపోబట్టి నేను మైసరిగా ప్రవించాను. వారు మాకు పిత, పితామహ, ప్రపితామహ లాంటివారు. ఇదీ సంగతి!” అని చెప్పి, “కుర్రాడా, పడకోయ!” అని కేకపెట్టెమిది. కొల్లాయి నడుంకి పట్టాలాగు లిగింది, అమాంతంగా ఎగడి, “మండు సూచించకుండా వచ్చాడు, ఈ కొత్తవాడికి ఇకోకోగం గావున” అని అనుకుంటూ ఉదాములమీద స్వగ్రామం తేరుకుని, పరిగెత్తే అవస్థలోనే బొట్టు గిల్లేకుకుని, బొట్టు రక్కేసుకొని, తమ యింట్లోకి అడుగుపెట్టి “గాల్లండి వంటకానీవమ్మోయ్!” అని పిన్నతగారి చెవులో ఉరిమి, బయటికి తిరిగి, “తెంపురని పడ్డట్టు మూట్లో! దూకీ, ఆ బొజ్జాయనే అధికారి అయి ఉంటాడుగదా అనుకుని, ఆయన పాద పద్మపన్నిన గాగుపుకట్టి గుడ్డుగేలేసి నోరువల్ల చెట్టి కర్రలా చిరుకుకుపోయినట్టు పడిపోయాడు. ఈ అల్లరంతా నిజమే అనుకుని నలుగురూ పోతూ, “క్షణంలో వచ్చేది తెలియదుగదా!” అంటూ భారీపడి ఓపెద్దచెంబుడు చచ్చిళ్లు వెంకటాయగారి మొహంమీద చరిచి,

ఓతక్కొత్తెడు చేడిగంజి లోపలికి ఎక్కించగా, అప్పుటికి ఆయన కాస్త కళ్లువిడచి, పెద్దవికడిసి, అధికారికేసి తిరిగి, “అయ్యా—తమరు—నందిపిల్లి—దార్ని—కప్పున్నారని—తెలిసి—అట్లా—వెళ్లి—” అని చెయ్యిచూపుతూ, “ఏమైతే? క్షమించాలి!” అని గొణగగా, అధికారి నిజంగా ఆతడు గాగుపుడెట్లు తిన్నాడనుకుని, “ఓ యేస్, క్షమించాను తెంపి. ఎండిగదా ఎందుకొచ్చిన శ్రమ మీకిది? మేం రామా! బండి పంపలేవని కోపగించే బాపకు కాను మాది! ఫర్వాలేదు లేవండి!” అని అభయం ఇచ్చిన మీదట వెంకటాయగారు లేచి, “తమకు వేరదాటింది. దొరువుదగ్గర ఒళ్లుతడుపునని మాసిగట్టుకోండి” అని ప్రార్థించగా, ఆయన “అట్లానే, కాలక్కర్తాయి అయినాయి. ఇక లేవడిమే. మా ఆలస్యంలేదు. కాని, నా కోసం తెగశ్రమపడి ఎక్కడలేనిది పుట్టింతు గొచ్చి విశేషయత్నంచేసేరు గనక! ఒక్కటి వద్దు. ఈవక్కడల్లో—ఏమిటి? (అని కళ్లుమూసుకుని) దేవుడు చాలామేలుచేస్తే, గోకారం! (కళ్లు తెరిచి) గోకారంలో వాడు పెట్టిన భోయినం ఏంభోయినమండీ! నాలుగు కూర్లు, నాలుగుపచ్చెళ్లు, ఊరాన్నం, మామచక్రాలం, అబ్బ, అబ్బ! యభావిధి, యధావిధి! అయితేం, నేను అడివించి ఇంత జరగాగ్ని శక్తులపై ఉన్నపుటాన్ని గనక అట్టే చిక్కులేక పోయింది. మరో వాదారీప్యరూపం అయితే ఈపాటి టిక్కెట్టు పుచ్చుకోవలసిందే, సరే, త్వరగాకానీండి. నేను ఉండలేను” అనగా, “దిర్ఘం, పచ్చడి మెతుకులూనండీ, నాకేమాండీ, కుటుంబీకుల్లి, రండి” అంటూ వెంకటాయగారు అధికార్ని తిన్నగా తనఇంటికి తీసికెళ్లి, ఆయన మొఖం వెంకా ఏకో అలావనలో ఉన్నట్టు కనిపెట్టి, “వస్తూ” అని ఆయన దగ్గర ఒక్కమాటు వెలపుపుచ్చుకుని, “అబ్బాయి, పండులు గారికి కుంగచాప చెయ్యి, మాస్తావే?” అని కుర్రాణ్ణి కనురుగుని, లోపలికివెళ్లి, ఒకపావుగంట తరవాత ఒక గిన్నెపట్టుకుని పైకివచ్చి, “వంటాలస్యం ఉందండి ఒక్కక్షణం. ఈ లోపులో తయరీచి స్వీకరించాలి!” అని అది అక్కడపెట్టుగా, అధికారి “మీకేమన్నా మరి చరించినా ఏం?” అని గట్టిగా కోపపడి, వెంటనే “ఏం

తెచ్చాకేమిటి? " అని నిమ్మగంగా కనుక్కున్నాడు.
"అచ్చే, ఒక నేరుపాలు—పట్టే పొడవంటిది—యరగి కాచి,
ఇంత మిరియన్నాడీ పటిగి పంచదారమార్గమూ రంగరిం
చావండి. మంచిపని చేస్తుంది. ఇదివరకానున ఇంటి
చెవికోసుగునే వాడు. మరొకామూలు చెప్పకండి, తుమ్మ
గోండి" అని మేష్టరు పట్టుపట్టగా, అధికారి అతి
నిగ్గుతో అయిష్టంగా (విమంతువృత్తునుంటూన్నట్టు అభిన
యము) నిమిషంలో గిన్నెలో అడేనాలేకుండా పొడి
చేసి, పిదప నాలుగైదు నిమిషాలు కళ్ళుమూసుకుని
ఆయాసంపడించి, కళ్ళు తెరిచి, "అబ్బ!" అని,

అ—అయితే పంతులుగారూ!

వెం—చి త్తం!

అ—మంటావ్వం ఉండనే ఉంది గమక, ఈ
లోపున వాని నేను తలంటు అభ్యంతరం తీర్చుకుంటే?

వెం—(మనస్సులో, "నాదుంప తంతు, నీ మొహం
తగ...." అను కుంటూ.) ఓ మరీ మంచిది! తమ
ఓపిక! మంగర్నీ పిలిపిస్తాను! అబ్బాయి, ఇల్లారా!
(కుర్రాడు వస్తాడు)

అ—మంగరి ఏం లాభం! అంటుకునే విస్తుపు
లభ్యంకావచ్చును!

వెం— ఏనడువు?

అ—అవునయ్య! నేను గోఘృతంతోగాని అభ్యం
గనం చెయ్యను. అల్లులు వాడుకునే లైలాలో మొదలు
మొదలవాడన! నామెదడు కొనుక్కోవాలని పెద్ద పెద్ద
కంపెనీలవాళ్ళు, రెన్నుకుంటున్నారు!

వెం— ఎదురుతెచ్చుకున్నా, సాయంత్రం డిప్లొ
కనుక్కోని కాస్తకాస్త పోగుచెయ్యాలిడి.

కుర్రాడు—అమ్మకి పురుడొచ్చిన తరువాత
తాతయ్యగారికి పంపడానికి ఓకేరు అవునయ్య
కొన్నావుగా నాన్నా! ఇంట్లో ఉంటేనే లేదంటావే?

వెం—(కుర్రాణ్ణి చేగోడి నమిరినట్టు నవలుచాం
అని మనస్సులో అనిపించినా పైకి నవ్వుతూ) మరేలోవ!
ఇట్టే మరిచిపోయాను! (అని అధికారికేసి తిరిగి) మావాడికి,

పోతాలుతప్ప కడంది అన్నీవృక్కలవిగా జ్ఞాపకం ఉం
టాయండి, మీ భర్తమూ అని.

అని ఇంట్లోకి వెళ్లి, నయ్యితెచ్చి, మంగర్నీ పిరి
పించి, అధికార్ని తలంటుకి కూర్చోపెట్టి, దొరుతున్నట్టు
తెచ్చి, నీళ్ళ కింద మంటచేసి, నీళ్ళ అధున కోరినన్నీ తా
లింతరాలికి పోసివట్టుపోసి, ఆయాసకర మొత్తానికి మడి
కట్టించాడు.

ఈలోగా, అడవుగంటానే కుర్రాడు చెప్పిన
మాటలవల్ల వెంటచేసే అవిష్కరణ మనని అనిన్నీ, తన
ప్రూతేంద్రియ సాహాయ్యంతో తయారవుతున్నా పిండి
వంటల స్వభావమున్న అధికారి పసి పట్టి, పొట్ట
వాగునుపోకుండా బుట్ట కొంచెం వొడులు చేసుకుని వీధి
అరుగుమీద పసాకు చేస్తున్నాడు. వెంకటాయగారు
వచ్చి, "పిటా అది వేకారు, రండి" అని అధికార్ని పిరి
చాడు "చివ్వి! అట్లాంటిదిలేవు వడ్డించెయ్య మనండి"
అని అధికారి నవ్వుతో మాటలు ఇచ్చాడు. మేష్టరు మగ్గీ
లోపలికి ఒక్కక్కణంలో పైకొచ్చి, "నవ్వునయ్యండి,
రండి" అని అధికార్ని లోపలికి తీసుకువెళ్ళేసరికి, అధి
కారి నీళ్ళవుడైపోయినాడు. అనగా, మరేంలేదు, విస్తరి
తేసి మానేసరికి గుండె పుల్లుచుని పోయింది. దాల్చి,
బకాసురుడికి నోడినట్టు కుంభంయట్టుకు తోడి ఉండ.
దాని అగ్రముందు — సార్వత్రి గడ్డికొంపమీద కొంప
ముచ్చుమొహంలాగ—చెక్కిరిస్తూ ఉన్న కామంత బిసెరి
పచ్చడి ఉంది. అధికారి, అంతమనిపిస్తూ, ఇట్టి పాకం
పరిమిడి అయిపోయి అపేటమీద కూలబడి, మరొకేమీ
అనలేక "మీలో మరీ!" అన్నాడు. వెంకటాయగారు,
"నేను తరువాత కానిస్తానులేండి, ముందు తమరుపున్న
గోండి ప్రార్థనపొయింది, ఏమీ అట్టేచెయ్య లేకపోయాం.
నిమ్మగంగా కూర్చోవాలి. కావలసినవి నాతో చెప్పి
వెళ్ళిమరీండి, అనివీడి చెయ్యడు" అని మనవి చేసుకు
న్నాడు. అధికారి కళ్ళ నీళ్ళతో పరిపించి, విస్తరి
చూచిస్తూ, "నిల్లా నేనిది ఏడువం!" అన్నాడు. తక్కు
గామే, వెంకటాయగారు, నిరుడు తనకి తక్కువ గ్రాంటు
మాత్రమే రాగలదని వైసిందివచ్చిన ఆక్షరకాగితం తెచ్చి
అధికారి మొహంమీదపెట్టి, "నేనెల్లా ఏడువం ఇదీ!"

అని ఒకొక్క అక్షరమే ఉచ్చరించాడు. అధికారి ముక్కుమీద (ఎడంచేత్తో) నలుపెట్టుకొని, "ఇదివరకు నాడికి ఏకదాహంటు, నేమావిన్నా. అది తీరక చాలా చొట్ట ఇల్లునే చేశాట్ట. నేను గ్రాంటు కురిపిస్తాను చూడండి, అన్నం పట్టుకు చెయ్యకున్నాను!" అని వెంకటాయిగారిని సమదాయించాడు. "అల్లాయిలే రావీ నమ్మా రావీ! ఆపెద్ద విస్తరి ఇల్లాపెట్ట!" అంటూ వెంకటాయిగారు ముసలమ్మకి సంజ్ఞలు చెయ్యగా, ఆవిడ వేసివున్న విస్తరి పట్టుకుపోయి, తానావిస్తరి తెచ్చి పెట్టింది. అధికారి మొఖవికాసంతో, దంత పరిశ్రమ చేస్తూ రంగంలో ప్రవేశించాడు. నేరిగిన్న పక్కనే ఉండడం ఇంటివద్దగ ఆలవాటుని అయన చెప్పడంవల్ల, వెంకటాయిగారు ఆవిడచేత అల్లా చెయిందడమేకాక, దొన్నెకుట్టివేసి, అందులోకూడా ఆద్యం ఉంటుందామని చిటిగలో అధికారి, గారెల పర్యంలోకి వచ్చాడు. మొదట్లో, ఆవిడ రెండు పుండలమాత్రమే వడ్డించింది. అది జమీలిగాలింటూ, అధికారి, బొజ్జ ఎడంచేత్తో నిమరు కంటూ,

అ—అల్లా! ఏమటో అనుకుంటున్నాని, భోజనం

చెయ్యడంకూడా కష్టమేస్తుంది.

వెం—అడ్డమా! నా ఉన్నతంకూడా అంతేనండి.

నింపాదిగా కూర్చోండి. తమకు తెలియని కేమండీ! కోటి నిర్మలా కూటికొరకే!

పకపడి, ముఖానిక పల్లెతో గార్లు మూతలెచ్చింది. వేసవి వడ్డించమని ఆవిడతో చెప్పమని అధికారి (అంగాస్త్రంపెట్టి ఎడంచేత్తో ముక్కుతుడుచుకుంటూ) కోరగా, వెంకటాయిగారు తనవేలితో పల్లెలో వేసిన గారెలన్న భాగంచూపించి, ఆ ప్రాంతానిని విడ్డించమని ముసలమ్మకి సంజ్ఞ చేశాడు. వేసవి అప్పశ్శెలో మరో ప్రాంతాన్ని ఉన్నాయని తన తాత్పర్యం అయినట్లుగా, ముఖించిట్టిస్తూ అధికారి ఆ భాగం చూపించాడు. వెంకటాయిగారు తనమాటే పెగ్గలని తన మొదలుచూపెట్టిన చోటే మర్చిచూపించాడు. ముసలమ్మకి ఈయొక్క వయనం బోధపడక, ఇది, అది, మరి మిగిలినవి కూడా

అధికారి విస్తర్లో చూర్చించి, పల్లెం వెంకటాయి గారి నెట్టికొట్టి "సరేనామన్న జంతువుల్ని తీసుకురావద్దని ఎన్నిమాట్లుచెప్పినా సిగ్గులేదు. నుర్యాదట! తెచ్చి తెచ్చి ఎవ్వరో పర్యభక్తులుట్టి తెచ్చావు! కుర్రాడికి ఒక్కటేనా లేదు. నాడికోసం మళ్ళీవండి తగులదాటి!" అని పొదిస్తూ వెంటిల్లోకి తురుముంది. అధికారి, "ఈమే! ఇంత కోపం ఏమిటండీ! నేనుగతక సరిపాటుంది. మనోరేయిలే తక్షణం లేచిపోదు రిపోటి! బాగానే ఉంది. మీకు చెప్పి తగలేదుకద!" అని వెంకటాయిని ఓదార్చినిశ్శేషంగా గార్లుపుచ్చుకుని, "మట్టిక ఆక్కరేనండి" అన్నాడు. వెంకటాయిగారు చాలా నొచ్చుకుని "అయ్యో కర్మమా! కోపంవచ్చినట్టుంది. మీ రేమీ అనుకోకండి. ఆవిడ స్వభావమే అంత!" అన్నాడు. అధికారి "అందుకోసం కాదండి. గార్ల కరివారి పెద్దన్ననా సరే చేతే." అని లేచి చెయ్యకడుక్కుంటూనే ద్రెన్ను వేసుకోబోతూ "ఇక మనం బజ్జీకేవేదాం. పిల్లల్ని నిండునుకండి. మీ కుర్రాణ్ణి ఇంతలో భంట్లోతుకి అన్నంపెట్టుకనండి" అన్నాడు. వెంకటాయిగారు "చిల్లం" అని లేచి కోటు తొడుక్కొని పిల్లలకోసంవెళ్ళాడు. కుర్రాడు భంట్లోతుకి పిటవేసి బడ్డన ప్రారంభించాడు. అధికారి కోటుతొడుక్కుని, గుండీలు పెట్టుకుని, తలపాగా పెట్టుకుని "బాబోయ్!" అని కెవునికీకెట్లాడు. "ఏమిటి! ఏమిటి" అని భంట్లోతు అడిగాడు. "నేను నేను! తలంతాఅంట పొడిచింది. పాగాలో ఉంది గావున బాగా నొవ్వకుడు నోంది." అని కష్టం బిగించి మూలుగుతూ ఉరుకున్నాడు. తరువాత భంట్లోతు చెప్పిన మీదట అయన పాగా తీసి దులపగా కప్పంధి తేలు రాలింది. చెప్పుయ్యన కొట్టి కుర్రాడు నంపాడు. తంపి, "మా నాన్న పల్లెగ ఉల్లిపాయి నోచేసిన తేలుమంతు ఉందిండి" అని ద్రెన్నం చెప్పాడు. "అది ఒకవేళ వెల్లులిపాయేమో నాకు సయించదు. నేనే మనోవ కుర్రాణా!" అని అధికారి దోక్కొడం ప్రారంభించాడు. భంట్లోతు కరువో కాలమా అన్నట్లు అన్నం అంతా రెండు ముద్దల్లోలూగుతూ, అధికారి "భయంలేదండి, అయ్యగారు! తలమీద పట్టుడం మునుపిపై ఎక్కడానికి వీలేదు. తమరు వేపపుల్ల,

కవి-వ అఖిల భారత జాతీయ మహాసభ-కలకత్తా

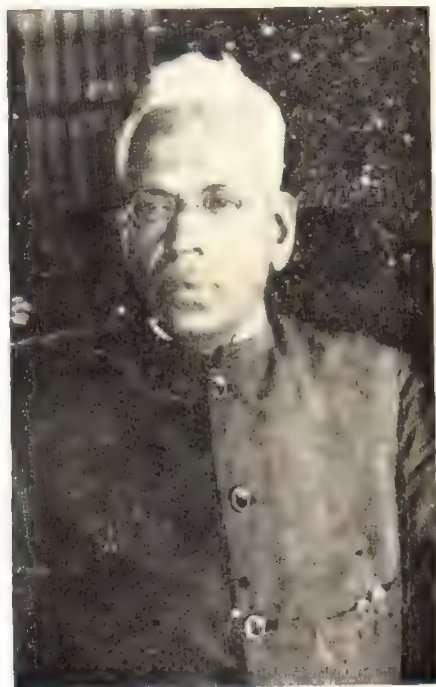
అతిథి మహాసభలు

౧. శ్రీ సత్యనారాయణ
జనాపతి లాల్ బేహరాగారు
అధ్యక్షుడు, భారత సామర్థ్య యువజన
మహాసభ కలకత్తా

౨. శ్రీ సర్ పురుషోత్తమదాస్ తాకూర్ దాస్ గారు
అధ్యక్షుడు, భారత వాణిజ్య మహాసభ కలకత్తా

౩. శ్రీ కే. నటరాజ్ గారు
అధ్యక్షుడు, భారత ప్రకార వియతలసభ, కలకత్తా

గ. శ్రీ యస్. శ్రీనివాస అయ్యగారు
అధ్యక్షుడు, భారతి స్వయంప్రేరణమండలం

చ. శ్రీ మహాత్మా గాంధీగారు
అధ్యక్షుడు, రాష్ట్రభాషామండలమండలకర్త

గానాంటే వద్దు వ్రలు వానితారు గనుక ఆ చేదుకి వేలు కాలు లోపలికి ఆసుని ఎక్కను. మందు అనవసరమంటే అన్నాడు. మిగిలి గిండి అవుతూనే ఇద్దరూ మూలుకి పరిశ్రమారు. మేష్టాకర్నాయిమాడా వెనికాలే వెళ్లాడు. మిగిలి కాన్సేప్షన్ కిందనుండి కుర్రాళ్ళని వంట బెట్టుకుని మేష్టాకు న్యాయ కేసుకున్నాడు. అధికారి కొట్టి కొడిలి కలపట్టుకుని ఆపసోపాలు పడుకున్నాడు.

మే—అదేమిటంటి?

అ—లేంటి!

మే—ఎక్కడా?

అ—కలమిడ.

మే—మందు తిన్నా?

అ—రద్దండి. ఇప్పుడు మైము లేదు. అనలుపని పాడవుతుంది మందేస్తూ కూర్చుంటే!

అని మూలనుకూనే "మ—ఇండి! మేష్టాకు!"

మే—చిత్తం!

అ—ఈవేళ కుక్కవారం. మేష్టాకు అన్నం తినను.

మే—దయచేసి చెప్పండి, ఏం తింటా?

అ—ఇంకాకటివే అయితారు పెరుగులో పాక యించుమని ముసలమ్మకి కుటుంబంపండి.

మే—(లేలయేది వెళ్ళిపోయి ఆ మినప దినుసు మిగిలి ఏది ఏది అన్నానే ఉంటే అని మనస్సులో అనుకోని) అవ్వో!

అని ఇట్టునుంటూ కుర్రాళ్ళింపించాడు. వాడు ఇట్టేచిల్లి చక్కావచ్చాడు.

అ—మేష్టాకు! వాడు తాళగా ఉంది! సంగతి త్వరగా తెలుపుండి!

మే—తమ చిత్తం! వాలో ఏమిటి!

అ—సరే! మూలంతా సరిగ్గా ఉన్నట్టేవా!

మే—చిత్తం.

అ—హాబదు పట్టి, పట్టెరా, అన్నీ! (అని మాలు గుతాడు).

మే—చిత్తం.

అ—అయితే, తమరు కాస్త కలపాగాయేనా కుడా లేకుండానే వచ్చారే!

మే—మీకు చాచ స్తంగాని, మా పరమటింట్లో కలకొన్నామా పిండి పట్టి! దాన్ని గుమ్మిపిండు లాటి ఇస్ట్రీమింట్ కలపాగా వాది ఉంట్లో లేదో తిమకు బోధ పడుతుంది! లేదనే మీ ఉహ!

అ—హాబదు పట్టిలో ఉన్న కేరేనా ఇప్పుడు చిచ్చిన వాళ్ళవి!

మే—మీకు వెరిగాని, కానివాళ్ళంటే నేను విధులోనే పండించెయ్యను!

అ—సరే, పిల్ల ఏయే క్లాసులు!

మే—అంతరికీనూడా ఏక మొత్తాన్ని గట్టిగా చెప్పడమేగాని, క్లాసులంటే భేదమంటే ఎరగను. అక్కడికి, అనుకో ఆ ముగ్గురూ పైక్లాసు. ఈకడం వాళ్ళంతా కిందిక్లాసు!

అ—పైక్లాసు వాళ్ళకి కూడా పుస్తకాలు లేవట్టున్నారే!

మే—ఈ మధ్య పెళ్లి ఉలేసింపు! పాలెం అంటునుండి, అప్పుడే కాలిపాయి ఉంటాయి

అ—సరే. అల్లాయిలే నేను కాస్త లోకజ్ఞానం పరీక్ష చేస్తాను. మీరు తప్పుగోండి. (అని కొంత మా జగుతాడు. పిల్లలు కొంచెం నవ్వుతారు)

మే—చిత్తం.

అ—ఏయ్! విధుని కుర్రాడు! మీ ఇంటి కేరు!

ని—గడ్డిలు.

అ—నీ కాన్సేప్షన్లుంటాయి!

ని—పెద్దవాళ్ళని కనుక్కోవాలి.

అ—నేను పెద్దవాణ్ణేవా!

ని—అవునండి.

అ—ఏంచేరే?

ని—మీకు బోజు ఉందిగా!

అ—“విషయం మాన్యు ప్రశ్నలు చేసి ఆమెను
మాట్లాడకపోవద్దు” అని మనస్సులో ఆమెకు ఉన్న
వారివారు! బాట ఎలా వస్తోంది!

రె—గార్లు తింటే వంటి.

అ—(పట్టుకుని తన మాటలను విన్నవించుకుంటూ) అవును
అన్నాకే!

మే—చి తం తమ దయ!

అ—మూడో వారు! బార్లు తింటే మాత్రం
రామా?

మే—మరి ఆమె— (అని విన్నవించుకుంటూ) ఆమె
లు తిన్నా వస్తుంది.

అ—(కోపంతో) వేరంది, ఈ పిల్లవాడు! మా
చెడ్డవాడూ!

మే—చి తం. కుమించానీ. మా వాడేవండి.

అ—మీరా! ఆమె అమ్మాయి. అమ్మనా పిల్ల
అమ్మనా పిల్లనా పిల్లనా చెప్పాడను. నేను కనక పిల్ల
పోయింది, కుమించాను. (అని మాటలని) నాలుగో వారు!
బాట నాంబుకు?

నా—బండి యెక్కడా అందరి!

అ—,! అయితో వాడు!

అయితో—పెద్ద పెద్ద కోర్టు బుక్లెంబుకోవాని
కంట!

అ—మీరా! ఆమె వాడు?

అ—ఆమెనుగా ఉంటాంటే చేతులు తీస
చేసగో వాకండి!

అ—మీరా! ఆమె కాదు. అమ్మనా పిల్లనా
పెద్దగో వాడు. చాలా కానీ, ఈ పుస్తకం తీసగో!
పెద్దగో వాడు ముడివాడు! ఎక్కడో తీస వాకం
కానీ!

మే—(అని తన) “ఆమె అంటిలు...”

అ—“మీరా” అంటే ఏమిటి, రెండో వారు!

రె—అనివండి.

అ—మరి నేను మరచినా!

రె—కాదండి.

అ—ఎంతో!

రె—“మీరా” అంటే వంది వానివండి.

అ—అక్కడికో ఆమె మూడో వారు! నావ్వు
ఉత్తరం చూడట్టు!

మే—ఇంటిదగ్గర ఉండండి.

అ—ఉత్తరపు పట్టుకుని వానివంటి తిక్కరా.
(అని పట్టుకున్నాడు).

మే—అదాంటి! (అని ఇంటికప్పుడు మాట్లాడు)

అ—ఎవ వాడెట్టింది!

మే—నా అమ్మయ్యకి, మమ్మ కెలలకి వచ్చి
మాట్లాడు మాపించాడు.

అ—చి తం గానీ, మేష్టానా, తమరు కొంచెం
కళ్ళెట్టింది, వందాం.

మే—చి తం! తమరు బాధ పడిందాంటి!

అ—చి తం! నా గొడవెంబుకు, తమరు ఉత్తర
మించండి!

మే—ఎంతో వాడు! అమ్మనా. చాలావారా!
(అని కొంచెం కళ్ళెట్టింది. మూడువారా భూమిచుట్టూ నిరస
తీసిందా నిరసయన్నాడు).

అ—అమ్మనా అమ్మనా!

మే—ఆ మాటలతో మారు చెప్పండిమాట్లాడు!
ఏం ఎక్కడ చెబుతానో మేరా! ఇంకాకట్టింది విన్నాగా
నేమాను!

అ—స్వగిరిని మాట్లాడకండి!

మే—నావ్వు, పిల్లలుగలవాణ్ణి! పెద్దలవాటి
నింటి ఇంటి! వైగా వాడు పట్టుకు ఆయివాకోంది.
ఇంకా తప్పుగోవని పట్టుకున్నా ఆయివ్వురు (కోపంగా)
వైద వినితం!

అ—పిల్లలుగలవాణ్ణి నే మాత్రం, తల్లికింబులు
నిదువా చెప్పింది!

మే—యవచేగా! అల్లాయిలే కాలులారా
భూమి ముగ్ధుని కట్టు తిరులమోం! విన్నారా!
నిగిరా!

అ—ఇదేమిటి! నమ్మకం ఇంతలో ఎల్లా మార్పు
నవ్వావు? మళ్లీ ఆప్యకే భూమి నిగిరా!

మే—అయ్యో! నా దీతం రాళ్లు నాలుగు నిగి
నిరా తిగి వస్తూంటే నాకు వాయి.

అ—నాకు అంతే.

మే—చాగా అన్నార! మీ కనుపు అల్లగా!
అల్లంబుప్పుడు కేంవట్టూ ఎవరు తిరిగి, ఎవరింప
ఏంమునిపోయింది చెప్పండి. పైగా ఎవరిచుట్టూ ఎవరు
తిరిగివా, తెక్కల్లో రేదాయించిని మా పంచాంగం
కావట్టుగానవ్వాడు. మీలో నేను ఏదీకట్టున
ఉన్నాను. గాన స్వల్పాల్లో నాలో పట్టించుకోకండి,
ఉరికేను.

అ—నరే లెండి.

అని అధికారి కాయదం ఆధినయ్యిందీ, తావిది
నరకే రాసి నోవ్వంగా తెచ్చిన కాగితపుయక్క ఒకటి
పైకినీ, ఆపలు రివాట్టు తెరవాలి పంపుతాననిన్నీ అని
ఎట్లా ఉంచెనన్నో నేను మోపించుకున్నాననిన్నీ
చెప్పి, తరువాత సంగతులు చూచి, ఆప్యకేరసిట్టు చది
వాడు.

“మనోగణితము మోతాగు. తెక్కలు నుమారు.
తెలుసు జెల్లు. పల్లెటూరు పల్లెగామానము, బల్లపగువు
గామాలేను అది పొలిగినవరమన్నీ తోలికినీ. మృగాలు
లో క్షేప్రకేషకపక్షులు నవ్వు. బోధనా పరికరములు
సాధ్యము. ఉత్తరేభనము తప్పులకువ్వు. మాదివాణ్ణా
తెగ మిడితమైతేను. మాదివాణ్ణా మాచులయ్యనా
యించులము, ఇద్దరుము ముళ్ళములు. ఉత్తరేభనము
ఎండైన వృద్ధి బాగా పెనునయ్యెను. నేను, అంతరికి
తెలివిన విషయమునరించి, నవారమి, ఒక మాత్ర పాత
మిడిని. పిల్లలు పద్యములు ఆధునకట్టు నడచుచునెను.
గొంతెల్ల పాపాలెను. ఉపాధ్యాయుడు పిల్లలకు పాను
చేకొని వచ్చినట్లు కనిపించును.”

మే—కనుమ చదివిన వాటిలో చాలా ఇప్పుడు
అర్థమేలేదే!

అ—అమాత్రం నాకు తెలియజేసలేదు. నా
ఉద్దేశం ఏమిటంటే,

ఒకచో అవిసూచా నరిగి ఉంటే కాటి విమర్శ
ఇల్లా ఇల్లా ఉంటుంది నుమా, కబడ్డాకో, అని.

నరే పిల్లలకిరేపు నెంపించెప్పి పంపించెయ్యండి.

మే—అంతే. కొంతెం కిక్కిరిస్తూచూసి మరీ
చెప్తారా?

అ—అవును. పరే. చెప్తక్కాడు ఎంతమా!

మే—యగుదు.

అ—నరే. మృగ కనుక అంత పాల్గొన. చెప్ప
క్కాడు చూడచ్చారా?

మే—యరేనండీ! చిక్కాచ్చింది!

అ—నాకు పిల్లల నెంపించెప్పి, చెప్పండి!

మే—అ పిల్లలకి కుర్రాడికేనండీ.

అ—ఇలా నేమ్యరి! నాకు తగ్గి చెప్పి క్లాపెంతా
కుడా పాల్గొన!

పిల్లల్ని పంపించెప్పి, మృగాలుకట్టే, అంతే మే
మనగానా పాల్గొనకున్నాడు. క్రితం నా మీదకి పడింది.
అధికారి అయిట్టి పరావర్తనాకు. నేనూ, నీవూ
పిల్లల్ని “వైకో మృగాలు గ్రాంటుచూడా మీరు బాకతూ
వృద్ధులవ్వారు. వైకో మృగాలకి పంపించే మాన్దాం”
అన్నాడు. అందుకు, నేనూ, “అవును. వైకో మృగాలు
ఏదీ అని అడిగితే ఒకటి చెబుచు ఏనండి. వైకో మృగాలనే
పరావర్తం తెలు కలుగుతుంటేనంతో నాకు నా అంతరికి
గాని చేత ఉంటుంది మామనవ్వురా యేమిటి? ఇప్పు
డు తెలుగు వయచేయ్యగా ఈ పగటిమృగాలు నివేదం
చునవ్వాడు, ఈ విధానము! ఈ మాటలు తెలుగు వేం
చేసినప్పుడు అక్కడికి అకా న్నమాటా నర్సింజుకుం అ
వైకో మృగాలనిమాడా తను ఎదురు చాటుచేసుకుంటా
డు!” అంటూ విధేయతతో చాటుచున్నాడు. అధికారి
తేవ నాని క్రితం నా పునరేవ్వు, “ఈ మాటలు చెప్పకండి”

అని హెచ్చరించాడు. మేష్టరు నాటిక కరువును
“అంత! తెలూకు” అన్నాడు.

మరికాస్తేపటికి మేష్టరు అధికారి దగ్గరికి వెళ్లి
“ఇక నేను పదకే ‘అరణ్యమెంటు’ చేస్తాను” అన్నా
డు. తక్షణం భంజ్రాతు వెంకటాయని వీధులోకి పిల్చు
గుపాయి కొంతనేపు చెవిలో ఏదో ఉపదేశించాడు.
వెంకటాయగారు, “తప్పునుండి బాబూ; అట్లానే!”
అన్నాడు. భంజ్రాతు “అమ్మిది చాటమాడను. చాటి
లే మళ్ళీ పంతులుగారికి భయం. భయం అంటే మనుష్యు
ల్ని నురించి కాదు. పురుషు యిలా ఉంటుంది చని!”

అన్నాడు. వెంకటాయగారు, “అట్లానే వెళ్లి పదే!”
అని కండువా వేసుకుని ఎక్కడికో నెట్టాడు.

ఆయన వచ్చేసరికి వీధుల్లో, నిడ్రపాతూన్న కొ
డుకుని లేపి వెంకటాయగారు అదేగా నాడు ఏమీ
ఎరగనన్నాడు. ముసలన్ను సమాధానం గ్రహించే సరికి
తెల్లారుతుంటేమో అని భయ మేసి వెంకటాయగారు అవిగ్ని
అదేగనేలీరు. ఆరాని వెంకటాయగారికి నిడ్రపట్టలేదు.

మర్నాడు టపాలో వెంకటాయగారికి మరీ నా
లుగు కోజాల్లా ఆ మార్నాటికి తనిగేలేకుండు జరుపుకుంటే
గవక నిద్రముగా ఉంచులపించని అపలు అధికారి దగ్గి
ర్నించి ఉత్తరం వచ్చింది!

పసిపిల్ల

చిట్టాపూడి కామేశ్వరరావు గారు

వనజదళమున మకరింద కణమువోలె

శుభ్ర గగనాంగణంబునఁ జక్కవోలె
తల్లియొడిలోనఁగల పసిపిల్ల, నిన్నుఁ
గనుఁగొనంగ సంతోషము గలుగునేల?

తల్లి ముఖమును జూచి నొప్పువదన
వై నకనక నవ్వెదవు నిరంతరముగ!
అందు నూతనసోయగ మరసెదో? ను
ఖాలయముఁ గాంచెదో? మత్తేమైనఁ గనెదో?

జీవనంబును నిర్దారఁజెంది, మృత్యు
దేవతానికేసిన శోభ చెలియలేక
మెలఁగెదము మేము;—విదవై మేదినీవ
లయమున కరుచెంచితివి విలాసగతి వి

నూతనముగ మధుర మాననాతనాల
య సుఖసంపదలు సృరించి యలరు గుత్తి
వోలె మురుపుగ నవ్వెదవో? ప్రపంచ
మను విశాల నాటకశాలఁ గనిన కతనఁ

బలుకనేరని యానందభావ మనుభ
వించెదో?—అనిమిత్తము తెంచరాని
హేయవిభావ కర్తవ్యముతములు
నగుమనోగతములెఱుంగమి, నదిదికుతుక (?)

మొలుకు తీయని నగవులు ప్రియఁగఁ జేసె
దో?—ఒకటియుఁ గాకుండిన నుజ్జ్వలం బ
మలమహానందభరితనికృపగుణంబు
పుణ్యమగు నాదికారణ మూర్తివేమో!

రాగిణీకుమారి నివాసము కలకత్తా నగరము. ఆమె పూర్వీకము ఘోషద్రవాభిరము; తల్లి పేరు శివకామినదాసి. తండ్రి కలకత్తానగరమున వైద్యవృత్తి వలన జీవించుచుండెను. రాబడి యంత యధికము; లేకున్నను వారుమాత్రము గౌరవముగ నే జీవించుచుండిరి. రాగిణీకుమారి మిగుల పౌండర్యవతి. ఆమె మొగము చందురుని హసించుచుండెను. అంతియగాక యాయను మిగుల గుణవతి. పూర్వీకీ తన కుమారి తను ఉన్న తవిద్యును నడివింపవలయునని కోరిక. రాగిణీకుమారికి పదునాళ్ల ప్రాయము. ఆయను నాగవహరమును కీర్తిను ఎలిజబెత్తు కళాశాలలో చదువుచుండెను. పిల్ల అందజీలో నామెయే శిశువితలులలో మిన్నయగుటచేత నుపాధ్యాయునిల్లె రామమ్మాయి యన్న ప్రాణదముగ నెంచుచుండిరి. విద్య విషయమున్నప్పుడే రాగించును. రాగిణీ దేవి మూర్తిధివిండిన విషయదేవత. ఇంతియగాక యాయమకీల మోతయు కొనియాడదగినది. బసికి నేళ యత్రికమింపకుండ నరిగి తన పాఠముల నెల్ల క్రమముదప్పకుండగ వల్లించి మరల యిటి కరుగుదెంచిన తోడనే తన మాతృదేవతకు గృహకృత్యములలో సాహాయ్య మొనరించు చుండెడిది.

ఆచారపు సెలవు దినములయందు రాగిణీదేవి తన చెలికత్తెలతో సముద్రపు తీర్థము

నకు పికారున కేగుచుండెడిది. ఒకనాడామె తన వాడుకచొప్పున చెలికత్తెలతో సముద్రపు తీర్థమునకు పికారేగినది. కాలమాసము వాతావరణమును చాల బాగుండుటచే చెలికత్తెలామెను జులక్రీడలకై ప్రోత్సహించిరి. వారి మాటలు కాదనజాలక రాగిణీదేవికూడ వారితోడ సముద్రజలములయందు క్రీడ నొనర్చు మొదలిడెను. కర్మవశమున రాగిణీదేవి కాలు జారి చెలికత్తెల చేతుల పట్టు విడచి సముద్రమున పడిపోయెను. చెలికత్తె లెల్లరు భీతమన స్కలై యార్దనినాదము లొనర్చుచు నచటి కనలి దూరమున గూర్చుండియుండిన పురుషులను బిల్చివారికి జరిగిన సంగతిని వివరించిరి. కాని యా పురుషులెల్లరు 'అయ్యో, పాపము' అనువారలే కాని యొక్కడైన నా గభీరజలముల దిగి యాలనావతంసమును మృత్యుగ హ్వరమునుండి తప్పించువాడు లేకపోయెను.

అప్పుడే గాని పికారున కరుదెంచుచున్న యదుభూషణుడను యువకు డీ జననమూహమును సమీపించి వారివలన జరిగిన సంగతి నెఱింగి దన ప్రాణములనేని లక్ష్యపెట్టక సముద్రము పోటివేళయందున్నదని జడియక యదటున నా గభీర జలరాశి మధ్యమున దుమికి మిగుల కష్టముతో గలయనెడకి రూపంబున సుధాన్తిఃట్టియగు నిందిరను తిరస్కరించు జలభాతాక్షి రాగిణీకుమారిని దన బాహువుల

చే పట్టకొని తీరమును తేల్చెను. ఇది వీక్షించుచున్న జనుల్లెరు నా యువకుని పుర్యస్థైర్యముల వేవిధముల గొనియాడిరి.

రాగిణీదేవి పైశస్యవిహీనయై యుండెను. యదుభూషణుడు దగ్గరనున్న చిదుగుల నేరిచి తెచ్చి యగ్ని రగల్కొల్పి రాగిణీదేవికి ఉష్ణమును కలిగించెను. కొంతసేపటికి తపఃప్రేక్షణయగు రాగిణీకన్నులు తెరిచి తన వ్రాణ రక్షకుడగు యదుభూషణునకు వందనము లర్పించి తన కంఠముననున్న యొక బంగారుగొలుసును బహుమతిగ నీయబోయెను. కాని యదుభూషణుడు కాంచనాధరణమును వందనములతో నామకే ఇచ్చి యొక బండిని గొని తెచ్చి యా యిదుముఖిని పితృగృహమునకు గొంపోయెను. జరిగిన కథయంతయు రాగిణీకుమారివలన నామె తెలిచుచు లాంకించి యదుభూషణుని తమ కొనర్చిన యువకృతి కభినందించి యష్టవష్టకు తమ గృహమున కిరుగుదెంచుచుండుమని ప్రార్థించిరి.

యదుభూషణుడు ప్రవేశపరీక్షకు చదువుచుండెను. అతడు తన తరగతి యంతటి విద్యార్థులందరికన్న మిగుల చురుకైనవాడు. అంతియకాక యతని కీతయన్న మిగుల సరదా. 'అభిభారతి-శుభసందేము'లో నాతడు మొదటివాడుగా గెలిచి 'కింగుజార్జి' సువర్ణసృతమును బొందెను.

యదుభూషణుడు పైన వివరించిన సంగతులు జరిగినప్పటినుండియు రాగిణీకుమారి

యింటికి వరును వెళ్లుచుండెడివాడు. రాగిణీకుమారియు తనకు తెలియని పాఠముల నీతని వలన తెలిసికొని బాగుగ చదువుకొనుచుండెను.

కాలక్రమమున వారిన్నేహము మోహముక్రింద పరిణమించినది. ఇందర యా శరమందవనః; అరవిందనాభు డా యదుభూషణుడు. వారిరువురు సుగుణయుతులు; అనురూపవంతులు; విద్యాసంపన్నులు అట్టివా రొకరి నొకరు ప్రేమించుటలో నేమి చూశ్వర్యము?

శివకామిని విద్యావిహీన. ఆమె కెంత సేపును భవవంతుడగు నల్లుడు దొరకవలయుననియే కోరిక.

కొమార్తె నున్నతవిద్యకై చదివించుటాపొంతి కెంతమాత్రము నిష్ప్రములేదు. కలకత్తా నగరమున సంబాలాల్ అను బ్రహ్మణికారి కలడు. అతడు విద్యాశూన్యుడు. అంతియకాక బోధకమునైన నాతని హాసముగూడ విశ్మయముగ నుండెను. అతనిభార్య కాలధర్మమొందెను. శివకామిని వారి యింటికిగి తనకొమరిత రాగిణీని వివాహ మొనరించు కొనవలసివని కోరెను. వారి కింతకన్న నేమి కావలయును? వా రొప్పుకొనిరి. తండ్రికి రాగిణీని యదుభూషణున కిచ్చి వివాహ మొనరింపవలయునని కోరిక నున్నది. యదుభూషణుడు బ్రహ్మణికారి గాకున్నను విద్యావంతుడు.

రాగిణీని అంబాలాలున కీయనియెడల యే నూతిలోనో, గోతిలోనో పడుదునని పట్టుబట్టు

కొని శివకామిని అన్నాహారముల నర్పించి కూర్చుండెను. చివరకు భర్తగూడ తొంగిపోవలసినచెప్పును. క్రయసుఖదీనాలాసములాయనుచెవి జొరలేదు. యదుభూషణుని వీక్షించిన యువకాగ మింతలోనే నూమె స్మృతి వధమునుండి మాయమైనది. ఆమె కంబళాలని బట్టలూపాయలు దప్ప నింకేమియు నోవరింపలేదు. చివరకు రాగిణీకుమారిని అంబాలి నుండి కిచ్చుటగో నిర్ణయించి. యదుభూషణుని వీక్షించి రాగిణీ వదనమునుండి వివిధ విధముల మొదలునడకబడిన కదళీశిఖరులవలె నేలగుండ్ల కొంత విడవనకు స్వహా వచ్చుకొని మిగులు విచారించెను. రాగిణీకుమారికి గూడ తేమిచేయుటకును వోవలేదు. పైవనమానునిని విడిచిపెట్టు మాల భక్తులించుట యామె కెంతయో పాపకార్యముగ దోచినది. అంతవలన యదుభూషణుని కనపై నూతన వడలుకొనుమని చెప్పినచో తనకు గాంచి "జననీజనకులారా, ఈ దేహము మీరలన నున్నదిమైనది. నా సుఖమును చూడవలసిన మీరలే యివ్వినమున నా గొంతుకోయ దలచుచుండ నిక నాకు దిక్కెన్నను? మీ మాటకు నేనెదురునమ్మను గావున మీ చిత్తమునచ్చినవారికి నన్నిచ్చి పెండ్లి నేయుదు." అనగా విని శివకామిని హర్షపులకితిగాత్రిమై అంబాలాలు ఇంటి కరిగి ముహూర్తము త్వరలోననే కుదుర్చుకొని వచ్చెను. వివాహ దినము సమీపించినది. రాగిణీదేవిని చూచి చీనాంబరములతోడను, అమూల్య రత్న

భరణముల తోడను అన్నివస్తువులముగ నంబరంబిరి. కాని హస్తమాళికలకు దరింపనియ నామె మోమునమ్మిపై మాత్రము కల్గివైచినను విస్తరింపనక్కలేదు. ఆమె సూరసము పొంతాకులినిమై యుండెను. పెండ్లికొమరును పెండ్లికొమరినియు, రంగీశోలావీగిగూడ శ్రీరామచంద్రుని సహాయమున వివాహ మునుటకై నూరేగింపుతో బయలుపెడలిరి. ఇల్లిదండ్రులును, బంధుమిత్రులును మహాత్మాహముతో నూరేగింపు పెంట నడుచుచుండెను. ఈరేగింపు జమ్మూమండను సమీపించినది. ఆ సమయమున శిల్పిహిందూస్థాన మంతయు హిందూమహమ్మదీయ కలహములతో నిండియుండెను. మహమ్మదీయులయందు సత్సత్కారము గాదు. అదియగాక మతమున్న వో వారు తమ ప్రాణములైన నర్పించుటకు వెనుదీయరు. బెజాబాద్ ప్రాంతో దిక్కినము ముగ్గురుకు పోవుచుండెను. ఒక్కొక్కటి పెక్కుమంది మహమ్మదీయులు తాముండిన జమ్మూమండనుండి వెలునడి నూరేగింపుపై బడిలాటింతో మోద మొదలిడిరి. అన యనుండున్నగానున్న రాగిణీదేవిని రక్షించుటకై న యత్నింపక అంబాలాలు రిక్షించడమై యీ దేహము శాశ్వతమైనదని మించి కాళికి బద్ధులై పారిపోయెను. రాగిణీదేవి ఇల్లియు శిల్పియు అంబాలాలు చర్యనుగాంచి మిక్కిలి వ్యసనపడిరి. శివకామిని యుక్తాయువకులు నెఱుంగక యిట్టివానికి తనతనయ నర్పించుచుండల కెంతేనియు మదిజంపి

చెను. కాని కాలము విషమస్థితియందుం
డుండెను. కాలాన్ని రుద్రులవలె మహమ్మదీ
యులు హిందూ-ఉత్సవమందున్న వారిపై బడి
మోడుచుండిరి. అందఱును తమకు మరణ
మకాలమున రానున్నదా యని వగచుచుం
డిరి. అట్టిమొద యదుభూషణు డాత్రోవను
పోవుచు నాదురంతమునుజూచెను. ఆతనిరక్తనా
ళములయందు దుష్టరక్తము ప్రవహించుచున్నది.
చేతిలో నొక్కకత్తి తప్ప వేరు ఆయుధమె
ద్దియునులేదు. ఇరిస్థితులగాంచి యాతడించు
కేనియు వెనుకయలేదు. తలచుకొనినయెడల
నికొక సందుగూడ నాతడు నిరపాయముగ
దాటిపోగలడు కాని యితరులకు కష్టసమయ
ములయందు తోడ్పడుట యాతనికి చిన్నప్పటి
నుండియు నలవాటు. చుట్టుపక్కల పాపులపై
గూతుచుండి తమాషాను ఇరికించుచున్న
హిందూవర్తకులతో నాతడిట్టలనియెను “హైం
దవ యువకులారా” ఏల యీలీల చూచుచు
నూరకున్న వారు? మీనాళములయందు దా భీమ
సేనుని రక్తము పారుటలేదా! సింహశాస్త్రాల
ముల చించిచెండాడిన భరతుని భూమియందు

జన్మించినమీ కీచికిగన మెట్లు లభించినది?
జన్మఅశాశ్వతము. మనకు మరణ మెప్పు
డైన నుచ్చదియే. వీరమరణమును పొందిన జన్మ
రహితమగు వీరస్వర్గమును జూరగొందుము.
లేక విజయుఁడైన యెల్లఱామానసంరక్షణ
పుణ్యఫలమును బడయుచుము.” అని వీరాలాప
ములబట్టి వారిస్లలర దనపొట నిడుకొని
మహమ్మదీయులస్లలర తన యనక్రవిక్రమం
బున బారదోలి పెండ్లివారిసందడిని మృత్యుగ
హ్వరమునుండి రక్షించెను. పెండ్లికూతురు
రాగిణీదేవి తన ప్రాణరక్షకుడు యదుభూష
ణుడే యని వినినప్పుడు పొందిన చూనందము
తితియనరాదు. శివకామిని ఫణీంద్రుడు ఆయ
దుభూషణుని భూషించి యనుకొన్న ముహూ
ర్తమునకే శ్రీ రామచంద్రుని యాలయమున
రాగిణీకుమారిని కన్యాదాన మొనరించిరి.
నూతన దంపతులు పొందిన చూనందమునకు
మేర లేదు. శ్రీ రామచంద్రుని కరుణవలన నా
దంపతులు చిరకాలము మానవసేవ యొన
ర్చుచు నతడు జన్మమును సార్థక మొనర్చుకొనిరి.

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కావలెనా?

అన్నిటైన అత్తరులకు రాజని పిలువబడు ఆటోదిల్ బహార్ ను ప్రయోగించుడు

కొన్ని దిండువులను మీ కేరుమాలపై చివినతోడనే యింపక, ప్రవృత్తంబునకును వాడున నీమిట్టపువ్వువ్యాపించును. ఇంతటికన్న మైన, మనోహరమైనవాసనను నీవు బహుళముగాను యితర అత్తరులలో పొందజాలవు.

'ఆటోదిల్ బహార్' అను కేరును యిప్పుడు వ్యాపకమునకు తెచ్చివేసెను. దానిని ఒకమా రుచయోగించును. దాని మనోహరమైన, శాశ్వతమైన సువాసనను దిండువువ్యాపకమునందుదువు.

1 బొట్టు బుడ్డి కల రు. 2-0-0

1/2 " " " రు. 1-4-0

1 డ్రాము " " రు. 0-12-0

మాదిరిసా " రు. 0-2-0

సువాసనగలకార్డులు రు. 0-1-0

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనునపుడు దయచేసి 'ఆటోదిల్ బహార్' అను కేరును బాగ్రి తగా పరిశీలించి కొనుడు. అన్ని బొట్లను అమ్ముబడును. సాధ విజయము:—

అంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్స్ అండు కెమికల్ కంపెని,

285, కామ్యూనువీడు బజారు, బొంబాయి.

నొప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైనను సరియే తొలగింపవచ్చును

మీరు నీల నొప్పులవలన బాధపడుచును. ఆ నొప్పులు తలయందునుననరే, దేహమున యితర కొన్నిచోలనుననరే, నడుమునొప్పి వాయువునొప్పులు, సరీశము, గొంతు రాపిడి, కాళ్లనొప్పులు, కీళ్లనొప్పులు, నాడినొప్పులు, బేణునొప్పులు, మొదలగు నొప్పులైనను సరియే, తప్పక త్వరలో

'అథమెస్ లైప్రిన్ సాల్వ్'

అనుకొనిచే నొప్పిచిల్లదు. ఇది వుపకారాంతికము అంజనము కాదు. ఇది చాలా మేలైన తైలము. ఇది చాలా విలువగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. దీనిచే నొప్పులుముదిలంబుపోయి తీర్చిదిద్దుమే నిన్ను అనొప్పియొక్క బాధనుండి తొలగింపదు. చిరుతలు దీనివల్ల లాభపడిరి.

మెల బుడ్డి 1 కి రు. 1-0-0.

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ అత్యున్నతమును బాధనివారిచే ఫలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద కేర్పాటైన అంగడినంది 2 అణులకు శాశ్వతముపెట్టి తెప్పించుకొనవచ్చును.

వెన్నురు:—వి. పి. పార్కె, 289, వై నాబజారు, మద్రాసు.

సాధ విజయము:—అంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్స్ అండు కెమికల్ కంపెని,

285, కామ్యూనువీడుబజారు, బొంబాయి.

ఏల మీరు కామినియాత్రైలమునుమాత్రమే వాడవలెను?

(రిజిస్టరు చేయబడినది)

ఎందుకనగా:

కామినియాత్రైలము వెంట్రుకలకు చాలాభోగమివ్వినది
కామినియాత్రైలము వెంట్రుకలు పోషింపుటను ఆపును.
కామినియాత్రైలము వెంట్రుకలు పోషింపుగాను, వర్తమా
గాను కాంతిగాను పెరుగుటకు
తోడ్పడును.

కామినియాత్రైలము సువాసనలైలము మాత్రమే కాదు.
అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు
కావలసిన పీచుధులు ఇందులో
గలవు.

కామినియాత్రైలము పుట్టెను ఇల్లడనమును గలిగించి పె
దమును బ్రాంతి నిచ్చును.

చదువుడు,

ఆలోచింపుడు,

ఆర్థమును పంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న భార్యగృహస్థులకే తెలిపినది:—“ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే
పంపబడిన ఆత్రయలు, వాదనలైలములు విభజింపబడి, పరీక్షచేయబడుటవలన ఆందులో హానికరమైన వస్తువులు
లేవని రుజువుపరచబడినది. కామినియా వాదనలైలమునందు మనోహరమైన ఆత్రయ చేర్చబడినది. పాత్రడుకు
చిలువను గాగించును.”

సి. యు. ఆర్. కాన్వెల్లా, ఎన్. ఏ. స్టాఫు, పెరా ద్వీపమునుండి వ్రాసినది:—“కామినియాత్రైలము
మిక్కిలి మంచిదనియు, తృప్తికరమైనదని నిస్సందేహముగా శనుకొంటిని. ప్రత్యేకముగా మిందుకు, పుట్టెకు
త్యగలో నులుమును గాగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా శోగులకంగరికిని దీనిని శిష్యాత్వచేసితిని.”

బుడ్డి 1 కి ధర రూ. 1-0-0

వి. పి. ఖర్చులు రూ. 0-6-0

బుడ్లు 3 కి ధర రూ. 2-10-0

,, ,, ,, 0-12-0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టణమునందును, గ్రామమునందును యున్న శుభ్రపీఠమైన గుర్రాణములందు కామి
నియాత్రైలము విక్రయింపబడుచున్నది. మీరు అడుగునట్టి గుర్రాణమునందు దొరకనిచో అతనిచేరును మాకు
తెలుపుచూ, అడ్డరును మాకు చేరుగా పంపును. కొందరు వర్తకులు ఎక్కువలాభమునకై అశుభదీ చేరులేని
వర్తకులనుబట్టి గలవి, తక్కువలాభముని “శ్రేష్ఠమైనదని” తెలుపుదురు. గనుక అట్టి తొల్రెములను నమ్మి మోప
టోకుడు. ఎల్లప్పుడును కామినియాత్రైలమునే పట్టుపట్టి తెప్పించి వాడుడు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించవద్దు.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

మూన్నా శ్శనుండియు ముద్దులకృష్ణు
వెదకుచున్నావుగా పెరిరాధమ్మ!
మూడుజన్మలకైన ముగ్ధమానసము
కనుగొనజాలునే కల్యాణరూపు?
అయానమేకాని అన్వేషణమున,
దయ కల్గ నాతండె దర్శనం బిచ్చు.
చాచేల అతని కో చంచలనయన?
ప్రత్యక్షముగ నుండి భ్రమియింపజేయు.
వీక్షణవరణంబు వీడిపోకున్న
సాధ్యమెట్లైన తల్పందర్శనంబు?
అతనిజాడలు పట్టు నంత నేర్పరివ?
గుట్టుమట్టెల్ల నీ వెట్టెనుగుదువో?
పాదంబు కడుపులో బ్రహ్మాండమెల్ల
నిందును ముంచీర నిసదంబుతోడ.
పిచ్చిదానా, నీకు బృందావనమున
అతని చిన్న లే అగపడలేదే!
బృందలో నేటికి—పృథ్వీ నెల్లెడల
కన్నులు గలవారు, కాంచగాగలరు.
నెమిలిఁగించము భవన్నీలాంశుకమున
బంగారుకాలువు బాహుయుగ్మమున
వెలయుచున్నవి చూడు పెరినారాధ!

పుష్పమై యాతండు పొదలలో లేడు
నీకొప్పులోననే నిండియున్నాడు.
తమ్మిలో దేనగా ద్రవియింపలేదు
నీముఖాబ్జమునందె నెలవుకొన్నాడు.
వంశిలో లీనమై వర్తిల్లలేదు
వరలుచున్నాడు నీవాక్కుధార్యురిని.
మోహనాంగుని ఏల మూలల వెదుక
నిఖిలలోకమ్ముల నిండి యుండంగ?
ఆతడు దొంగిలి నట్టి దోరాధ,
వెన్న కా, దాలాటి స్విన్నమానసము
సిగ్గులు హరియించె, చీరలుకాదు,
తరుణు లాతని దారి తప్పింపలేదు,
దారితప్పినవారి దరిజేర్చునతడె,
మధురలో పారులేమరపింపలేదు,
భక్తు లెల్లెడ నాని బంచుకొన్నారు.
నిలువజాలవయేని నీవు శ్రీకృష్ణు
విగ్రహంబును నేడు వీక్షింపకుండ
బాహ్యచక్షువు మూసి పరమార్థదృష్టి
వీవృతంబు నేయ, తద్విశ్వరూపంబు
సాక్షాత్కరించు ఈ యీగములోపలనె!

ఇతి శ్రీమ ౧౦౮ బ్రాధావల్లభో విజయతే!

* మన్నిత్రులు, పూజ్యులు నయిన శ్రీ ఉన్నవలక్ష్మీనారాయణ పంచులుగారి కోరికపై శ్రీ శారదా విశేష వార్త కోర్కెను మన పాదములకై చెప్పినది. శ్రీ రాయప్రోలు శుబ్బారాయణశర్మగారి "జడకుమ్మలలోని" "రాధపిలుపు" నకు మారుచేసిన కృష్ణుని ప్రత్యక్షరమము.

[౧౦. పంచనమస్కారకథ]

శ్లో. తేనో చేవ మోక్షపదవీ, తేనో చియ సరణం జగన్మ సర్వస్య,

తేనో జీక్ష్మారణిన్దో జాయజరామరణవాహినో.†

—పంచనంద్యచార్యుడు.

మిక్కిలీ ప్రసిద్ధిపొందిన దేశాలల్లో పూర్వకాలాన అంగదేశం వొకటి. మనకథజరిగిన కాలంలో అంగదేశాన్ని పాలిస్తూన్న రాజు కేరు నరవాహనదత్తుడు. నరవాహనదత్తుడన్న పేరు కొంచెం రాజుపాన్ని కనప గుస్తూన్నా, పరిపాలనకార్యాలు ఆలోచిస్తే ఆ పేరు కుదరని ద్వికాన్ని చెల్లడిస్తూ (నరులకు వాహనుడు-అనగా ప్రజల ప్రేమకు పాత్రుడు) ఉండేదని పెద్దలు చెబుతంటారు. అసలే మాంస తిరిదితేటలు కలవాడాయె. అపైన ప్రజాప్రేమా ఆస్తికత్వం — మొదలయిన వన్నీ వుండటంచేత, అంధర్నీ సమానంగా చూసుకోవడం చేత ఆరాజుపరిపాలనా అంటే మహా ఆనందం ప్రజలకు.

ఇట్లా వుండగా నరవాహనదత్తుడి రాజ్యానికంభా అలంకారప్రాయమైన చింపాపట్నంలో వృషభదాసు-అని వక కోమటి మహాపుణ్యాత్ముడు వుండేవాడు. పుణ్యాత్ముడంటే పుణ్యాత్ముడా! ఎప్పుడూ జనస్మరణే. ఏప్పుడు చూసినా జనిసేవయే. జనకథాశ్రవణమే, రాక్షుక్లూ పగక్లూ విధివిరామం లేకుండా ఎంతెంత మందో భక్తులు సన్యాసులు పండితులు మొదలయిన పెద్దలందరూ రావడం, నానావిధాలయిన మతసంభాషణల్లో కాలక్షేపం జరగడం—ఇదీ ఆయనపని. దీనికి తగ్గట్ట ఆయన భార్యగారుకూడా—ఆమె పేరు అర్హదా

సీలేంకి—అమితవైషభక్తి కలది. భర్తచేసే ప్రతిపక్షానా ఆకువకుపోడిమెలాగా అంటుకూనే వుంటుంది. కాబట్టే అనుమలమైనదాంపత్యంకంటే మించిన భక్తి లోకం లేదంటారు; పెద్దలు.

వృషభదాసు చాలా సంవత్సరాలూ, కావలసినంత నాకరీచాకరీలు కలవాడూ; అపైన పెద్దపెట్టికూడాను. ఆయనదగ్గల ఉద్యోగం దొరుకుతుందంటే ఉచ్చిపోని వాళ్లు ఎవ్వరూ ఉండరంటే వచ్చుంది. అంక్షప్రేమతో సేవకులకు అదరిస్తాడన్నమాట. వృషభదాసుదగ్గల ఉండే సేవకులలో గోపాలుడుకూడా వాడు. వాడిపని ఎప్పుడూ అతనిపశువులను మేపుకోరావడం. ప్రతికోజా పొడుటే లేచి పశువులు తోలుకోవాయి మేపుకోని వస్తూంటాడువిసుగులేకుండా. ఇట్లా వుండగా వకనాడు మామూలుకు మల్లే అడవికిపోయి వస్తూండగా దోవలో మాంచి మంచులో కూచోని కడలకుండా మెదలకుండా సమాధిలో వున్న చారణయోగినిచూశాడు గోపాలుడు. గడగడ వణికిపోయ్యేచలిలో—ముద్దులు ముద్దులుగా నుంచుపడుతూన్న బయలులో—చివటకు గోచీ అయినా లేకుండా నిశ్చలంగావున్న ఆమెన్నీ చూశేప్పటికీ గోపాలు దుస్సౌదయం వీరైపోయింది. కాని ఏంచెయ్యడానికికూడా తోచలేదు. తనదగ్గరా బట్టాపాలా ఏమీ లేవాయె అతనికి కప్పుడానీదీ. పైగా అతన్ని గురించి బాలిపడుతుం

†**భాష:**—శ్లో. తేనో చేవ మోక్షపదవీ, త్వందైవ కేరణం జగన్మ సర్వస్య, త్వం నిష్కారావైద్యో, జాతి జరామరణన్యాధిహరః.

అర్థము:—ఓజనదేవా! మాకునీకే మోక్షమార్గం. సర్వజనానికీనీ నీకే దిక్కు. (మాబోంట్లకు) నీకే నిష్కారణదైవము. జాతి జరా మరణం కోగం—మొదలయినవాటి వన్నీ నారించేవాడవు.

దేగానే ప్రాద్దు వారిపోతున్న దామను, ఏం చెప్పా అనుకుంటూ చాలానేపు అక్కణ్ణే నిలుచున్నాడు. ఎంతసేపు నిలుచున్నా కొయ్యబొమ్మ తెచ్చి కొట్టినా పల్లెడు అన్న మోస్తరుకు ఏమీ లోపం లేదు.

చివరికి ఎల్లాగో ఓటగా ఇంటికి చేరుకున్నాడు. అక్కరి ఏమీ నిద్ర పట్టలేదు వాడికి. తరవాత వాడు చాలానేపు అలోచించుకొని వ్యవధిదాసు ఇంట్లోవుండే కొన్ని బట్టలు తీసికొని ఇంకా యామరాత్రి ఉండగానే బయలుదేరి పశువుల కోలుకొని సరిగా చారణముని వున్న పోటుకు చేరాడు. అతడిచ్చిన బట్టలన్నీ ఆయనకు చుట్టతెట్టి పశువుల్ని చుట్టుప్రక్కల లోలి తానుమాత్రం ఆయనకు సేవచేస్తూ ఉన్నాడు. ఇంతలో తెలుతెలు వార నిసున్నది. ఇంతలో చారణముని కన్ను తెరిచి చూశాడు. ఎదట గోపాలుడు తనకు నిండాబట్టలు కప్పి పరివర్య చేస్తుండడం గమనించి నవ్వుకొన్నాడు. తర్వాత ఎవని నీవు? అన్నాడు. ఉన్నదంతా చెప్పగానే బారీపుట్టి వాణ్ణి దగ్గరికి తీసికొని “నాయనా! బుద్ధిమంతుడవోయ్. చూడూ నీకు ఎకమంత్రం వుపదేశిస్తాను. దాన్ని నీవు జపంచేస్తూంటే ఎంత కష్టమైన పని అయినా సులభం టుంది నుమా.”— అని చెప్పి “ఇమా అరిహంతా యః”— అని ఉపదేశం చేసి వెంటనే పల్లి పోయాడు. గోపాలుడు అప్పట్నుంచీ దాన్ని శ్రద్ధతో జపం చేస్తూ వచ్చేవాడు.

ఎకనాడు గోపాలుడు పశువుల దగ్గరికి వెళ్లకుండా ఇంట్లోనే వుండవలసి వచ్చింది. అందులోనూ ఆనాడు వ్యవధిదాసు దగ్గరకూర్చోనే పనిచెయ్యాలని వచ్చింది. పనిచేసేప్పుడంతా ముందుగా ఏమో పెదవులు కదలిస్తూ చెయ్యదాన్ని చూచి “ఏమాయ్. ఇంత పొగరు వచ్చిందా? ఏమిటి కొలుకుతావు?”— అని అగ్రహ పడ్డాడు వ్యవధిదాసు. ఏమీ లేదు— అని ముదట తప్పించుకోదానికి చూశినా వ్యవధిదాసుకు అగ్రహం పెచ్చి పోతున్నది: ఇది విధిలేక వున్నదంతా చెప్పేవాడు గోపాలుడు. వ్యవధిదాసు మహా ఆనంద పడ్డాడు— ధైరీ! నాకు సేనకు దనిపించావు.— అంటూ అతణ్ణి

శ్రీమదృష్టితో ముంచెత్తివాడు. ఎందుకని అంటారా? చెప్పలే సజ్జన లక్షణమే అదీ! కాబట్టి ‘సతత స్సత్యం ధర్మానురాగిణి’ అన్నారు.

గోపాలుడు ఇల్లముంఠ్రాన్ని నిరంతరంగా జపిస్తూ తనపనులు తాను నిరర్థంకరంగా చేస్తున్నాడు. ఈమధ్యకాలంలో ఇంకోచిత్రం జరిగింది. గోపాలుడు మామూలుగా పశువులను లోలుకొని అడవికి పోయేడు. అక్కడికి గంగానది కూరవేటుమారంలో వుంది. వస్తూ కాలం అయినందుచేత ఆరోజుల్లో గంగ ఇద్దరి అనర్థి తన్నీ పారుతున్నది. గోపాలుడు పరధ్యానంగా పశువుల వెంట వెస్తున్నాడు. ఇంతలో పశువులకి అడ్డవని మిసమిస బాడుకూ ఏపుగా వెతగిన పచ్చికపట్టు కనపడ్డాయి. వెంటనే అవి లోకాలెత్తికొని అరుస్తూ ఏటికవ్వంగా పరివ్రజిస్తాయి. గోపాలుడు ముసంగతి కనిపెట్టేలోపల్నే దాదాపు ఆవులన్నీ నదిలో దూకివది. ప్రమాదం చాలా తోరుగా వున్నది. ఏమో ఏ ముపుకుండా? అనే చింతతో అమంఠ్రాన్ని పఠిస్తూనే గోపాలుడు తానుమాదా నుభాలున గంగలో దూకాడు. సరిగా ఆనమయనితో అక్కడ పెద్ద సుడిగుండం ఏర్పడ్డది, ఇదివరకే అందులోకి వచ్చి తల్లెక్రిందులుగా ఒక పెద్దరవాణీ తిరుగుతున్నది. నురిమాణీ దూకినట్లు ఆమాలం గోపాలుడి బొక్కలో పాడుచుకున్నది. సరి గోపాలుడు ముగిసి పోయాడు. ప్రచ్చన్న దుర్లవకృత్యంలాగా ఆతనాచీ అతని ప్రాదాలు తీసివేసింది.

ఈవిధంగా చెచ్చిపోయిన గోపాలుడి అశ్మే కొన్నాళ్లకు కర్మశేషంపట్ల అర్హదానీగర్భంలో ప్రవేశించింది. భార్య అపరూపంగా గర్భం ధరించినందుకు వ్యవధిదాసుకు కల్గిన సంతోషానికి హద్దుపడ్డారేదు. ఆ సంతోషాన్ని ఆయన అనేకధర్మకార్యాలపట్ల పట్లడించాడు. ద్విచివలకు అర్హదానీకి మొగపెట్టాడు పుట్టాడు. పిల్లవాడన్న పిల్లదా? బంగారపు విగ్రహం. అమిత గారాబంగా పెంరుతున్నారు. పిల్లడిపేరు సుదన్వనం— అన్నారు. లోతులంతా అన్నారకదా— ఒక్కపేరే కాదు, రూపం, నూనె, తేజస్సు— అన్నీ కూడా సుదన్వనమే— అని.

క్రమంగా సుదర్శనం భవితకారు ఏండ్లవాడై వాడు. అందుకు తగ్గట్లే చక్కగా విద్యాబుద్ధులు— మర్యాదామాన్యత అబ్బినాయి. కావలసినంత వశ్యతనం. ఓ—బోలెడంత హితులూ ఏర్పడ్డారు. మంచి అందం, దానికి మెలుగుపెట్టే యావనం, క్రమంగా అతనిలో జతపడ్డది. ఇక చెప్పనవసరమండీ! వీళ్ల వాళ్లూ అనేకేదం లేకుండా అంథా అతిన్ని రెప్పల కుండా చూసి మరసి పోతుండేవారట. ఉల్లోవార్ల సం గతే ఇల్లావుంటే కన్నతల్లి తండ్రుల ఆనందానికి మేర వుండా; చెప్పండిమఱి.

వృషభదాసు నన్నే వాసీ కల కొడుకుని చూసి కోవి పొంగిపోతూవున్నా, వైరాగ్యమార్గంలో నుంచి నందితుడు కాలేడు. కాబట్టి భార్యతో ఆలోచించి, అన్నివిధాలా విద్యునికి తగ్గసాగరద త్రుక్కెట్టికూతుర్ని మ వోరమును కోడలినిగా చేసికొన్నాడు. తర్వాత మఱి కొంత కాలం పొందిచ్చి రాజాగారితో మనవిచేసి తనకెట్టిపదవిని అతనికి ఇప్పించి తాను భార్యతో సహా సమగ్గినువుని ఆశ్రమానికి వెళ్లి అక్కడ జనదీక్షున స్వీకరించి మహా ఆనందంలో శ్లో. ధన్యోఽస్మి పుణ్యనిలయోఽస్మి నిరాభులోఽస్మి కాంతోఽస్మి సద్భవిపదస్మి విదస్మి దేవ!

శ్రీమజ్జనేంద భవతోఽంబ్రయుగం కిర్యాం ప్రాప్తోఽస్మి చే దమా మతీంద్రియసాఖ్యకారి. అని భజనచేస్తూ పీడిపొందినాడు. నిజమే. విచలుల కృత్య ముంటే అంటారు.

సుదర్శనం తర్వాతి తన సుఖసంపదల రాజుకు అత్యంతం విశ్వాసపాత్రుడైనాడు. విశ్వాసమంటే కాస్తా కూస్తా గాడు. సుదర్శనం ఒక్కతూణం దగ్గల లేకపోతే ఇటు రాజుకు మతిపోతుంది. అంటే. నిబట్టి తెలిసికొంది. వారిన్నేనాం ఎల్లాంటిదో!

రాజుల్లో స్నేహం పాముల్లో తెలిగంటుం— ఎకటే అంటారు. రెండూ ముదట చాలా ఆనందమే కలిగిస్తాయి. కాస్తంత మధ్య చిక్కుపడ్డవా అంటే— రెండూకూడా ప్రాణాలు తీసేస్తాయి. ప్రస్తుతం ఈసా మెతకి ఉదాహరణంగానే ఉంది సుదర్శనంకీదంతం. ఏనుటారా—రాజుతో మైత్రి కోపాకు రోజూ

ఎక్కువ అవుతుండడం మూలన్నీ అతనికి సీరియతగా ప్రజల్లో పలుకుబడి పరవతీ—అన్నీ వున్నాయి. సరే దీనికి ఆనందించాలనిండే.

కాని ఇంకో తెడద పట్టుకొన్నది. రాజాగారి పట్టుపుడేని వుండి మౌ మహాయుల్లాలు. ఆమెకు రాజు ఎంత ప్రేమించినా, ఏమేమి చేసినా తృప్తిలేదు. ఆయిల్లాలు 'వాఁడన్నీ శ్రుత్యుతి కాష్టానాం' అనేవరవలోని. సుదర్శనాన్ని మాటేలుప్పటికల్లా ఆమెమనస్సు దుర్ధర్శనం అయిపోతుంది. ఒట్లు జలనీస్తుంది. తర్వాత ఏమిటో ఏంచేస్తున్నదోకూడా తన్నుతాను తెలిసికోలేనంత జడ మైపోతుంది ఆ ఆత్మ. ఏంచేస్తుందిమఱి! విచారిస్తే ఆమె తప్ప ఏమీ కనపడలేదు. వ్యాయంగా మొలుల నవ్వులూ కుళ్లులూ—ఆ తర్వాత నైగలూ—పిమ్మలూ రాయబారాలూ సాగించింది. ఏంపాగిస్తే ఏమంది! పాపం. అన్నీ—అంభేమా—జయమంత, మహాభిరంభారాన మంత—అన్నట్లే అయ్యాయి. చిట్టచివలు, తనదాసీని ఆశ్రయించి ఆమెను ఎల్లానైనా కార్యం గట్టికింద మని ప్రార్థించింది.

అనాదానికి వాసీదే. ఆయినా అది—పేరు నిపుణిక—ఎన్నో విధాల నీకిది తగదని చెప్పింది. అదరించింది. తెడరించింది. ఏమీ ప్రయోజనం కనపడలేదు. చివరికి దిసిగి సరే ఏలాగో అతిన్ని ఇక్కడికి తేవడం వావని. తర్వాత పాధించుకోవడం మీ పంటే—అన్నది నిపుణిక. ఓ! చాలు. ఈ పాటిచేస్తే అంథా అయినట్లే!—అని చిటికెనేసింది రాణి.

తరవాత నిపుణిక సుదర్శనాన్ని వెంటించే ఉండేది. ఎందుకంటే—కాస్తంత సందు దొరికితే ఈమంత్రం అతినిచెవులో వుపదేశించడానికి! అయితే ఏంచెయ్యమో? ఏమీ సందు దొరకలేదు. ఎప్పుడు చూసినా, ఏవో చెల్లి నా రాజా సుదర్శనం కలనే వుంటున్నారు. అభయి! మౌనాడు ఎల్లానైనా ఇవాళ్ళ పట్టికీరాతనని పట్టుడల్లో అతిన్ని అనుసరించింది. రాత్రి చాలానేపు అయితే తర్వాత సుదర్శనం రాజుదగ్గల సెలవుతీసికొని వెళ్లుతున్నాడు. దాని ఆతనిదంటు వెళ్లింది. వెళ్లగా వెళ్లగా చివలకు వాళ్లదరూ ఒకరివెనకాల మఱొకరు చొప్పున స్వీకారంలో!

చేరారు. సుదర్శనం అక్కడ కాయోత్సవం చేయడానికి కూర్చోబోతూ వెళ్ళి నిలిచి చూసేసరికి నిపుణి వచ్చింది. విచారిస్తే సంగతి సందర్భం అంతా బోధపడ్డది. సుదర్శనం ఆమెను గట్టిగా చీవాట్లు పెట్టి తరిమి వేసినాడు. దాని వెనక్కినది రాణిలో జరిగిన విషయం యావత్తు చెప్పింది. అయినా ఆమె వెనక్కి వెళ్ళింది. "సరే! ఉండే చోటు తెలిసిందికదా! ఇది సరేగా లేదు. శత్రు ఎల్లాగనా తీసికోరాక తప్పదు. లేకుంటే నిన్ను ఏంచేయిస్తానో! చూచుకో!" అన్నది రాణి. పాపం పచ్చి నెల క్కాయపాకంలో బడ్డది నిపుణికి.

మత్తాడు రాణి దాని — ఇద్దరూ మాట్లాడుకున్నారు. ఎల్లాగనా సుదర్శనాన్ని ఆవాడు చేపలసిందే అనుకున్నారు. అయితే ఉపాయం మెల్లగా పోతుంటే మాత్రం కూడా జనానాకు పహారా ఇస్తుంటారాయన. అందుకని నిపుణికి ఒకయత్తి చేసింది. పగటిపూటే డ్యూటీ తిరిగి మనిషి అంత ఎత్తుల మట్టిబొమ్మను సంపాదించింది. దానికి మగవాడివేషం వేసి కనికనిచీకట్లో అబొమ్మను బండ్లో పెట్టుకొని జనానాలోనికి వస్తున్నది. పహారా వాళ్ళు ఆబండ్లని చూసి ఆసక్తి పడినారు. లోపల ఎవడో మగవాడు కూర్చున్నట్టు కనిపిస్తే ఆగ్రహంతో ఆబండ్లలో వచ్చి బొమ్మని చెయిబట్టుకొని జట్టున లాగాడు. వెంటనే అది క్రిందపడి తుత్తునకై పోయింది. వెంటనే నిపుణికి లేచి కండ్లెత్తేసి అరుస్తూ — "ఇంత పొగ రెక్కందా! రాణిగారు ఇవారల్లా ఉపవాసం వుండి సర్వత్రం చేస్తూంది. ఆమె ఈబొమ్మను పూజిస్తేనే గాని ఇది గంగముట్టుకోదు. అందుకే నేనీబొమ్మను వాల్చికోజలనుండి చేయించి తీసికొచ్చాను. మీరు బద్దలు చేస్తారా! నేను వెళ్లి రాణిలో చెబుతాను. ఏపులు బ్రద్దులు అవుతాయి" అని ప్రవచనంగా ఉపన్యాసం ఆరంభించింది. ఆదెబ్బతో పహారావాళ్ళు హాళిపోయి ఆమెను అనేకవిధాల ప్రార్థించారు. చివరకు ఎల్లాగో సమ్యగ్గిం చిగట్టునటించి — "అల్లా అయితే నేను మట్టిబొమ్మను తేస్తాను. మట్టిమాయ అడ్డుకోగలదా" — ఉన్నది. "తల్లి — బుద్ధివచ్చింది. ముఖ ఇల్లాంటిదప్పుడేస్తామా?" అన్నారు వాళ్ళు. నిపుణికి పట్టరానంత ఉత్సాహం వచ్చింది.

వెంటనే నిపుణికి కృతానంతోకెల్లింది. అక్కడ అప్పటికప్పుడే సుదర్శనం కాయోత్సవాన్ని అలంబించి వున్నాడు. నిపుణికి కదలకుండా మెదలకుండా కూచున్న వాణ్ణి కూచున్నట్లే బండ్లో పెట్టుకొని అంతఃపురంలోకి వచ్చి రాణిగారి యెదుట సరకు దిపింది. రాణిగారు ఆమెకు చాలా బహుమతులిచ్చి పంపివేసి ఏన్నోవిధాల అతన్ని సమాధిలోంచి చలింప జేయుటకై పాట్లుపడ్డది. ఆలింగనాలు, గిచ్చుట్టలు మొదలయిన విద్యుతంభావేశానికి కాని సుదర్శనాడు కదలకుండా, చలింపకుండా ఉన్నాడు. స్థానంలో అదే వలచట్టుననే. కాబట్టి పెద్దలు అన్నారు కూడాను: —

'సంతా! కష్టకైతన్యం చేసి చారిత్రాన్ని చలం త్వచి.'
— నేమిదత్తుడు.

ఇంతవరకూ వున్న రాణిగారి మోహముంతా చివరకు విసుగెత్తి నిరాశగా మారి క్రమంగా ఒక్కొక్క మెట్టు ఎక్కి ఇక్కడినుండి కోపంగా అవర్ధింది చివరకు ప్రబలమైన ద్వేషంగా అభిముఖిస్తుంది. ఇది మట్టి ఆ ద్వేషాన్ని అపుకోలేక దాన్నంతా సాహసంగా వార్చి వేసుకొన్నది. వెంటనే ఆమె ఏకేసింపకున్నారూ! ఒక్కంతా గిచ్చుకొని గాయాలు చేసికొని పెద్ద పెద్దరాగాలు తీయడం ఆరంభించింది ఆదెబ్బతో అంతఃపురం అంతా వక్కమాటు గొల్లుమన్నది. ఒక్క గొల్లుమనడం మాత్రమే గాకుండా ఆ యెత్తు ఫీరంగి దెబ్బలాగా నూటిగా వెళ్లి రాజాగారి నుండెటకు భాంతుని తొక్కింది. దానిలో అయన దిండరవంశక అంతఃపురానికి పరుగు తిరిగి వచ్చాడు.

రాణిగారు అయన్ను చూస్తూనే వెళ్లి వెళ్లి యెదుర్కు సుదర్శనాడు తన్ను బలత్కరించాడు — అనే మొదలయిన కృతులెత్తుకొని స్వరమున తాళలయాడుం తప్పకుండా గానా బళాయించింది. రాజాగారి వివేక మంభా ఇదివఱకే గంగలో కలిసింది కాబట్టి వెంటనే అతన్ని పురిదియించడానికి ఉత్తరువొచ్చాడు. అయినా సుదర్శనాడు కదలలేదు. మెదలలేదు. కలార్లు అయన్ను తీసికోపాయి అప్పుడే కృతానంత ఉరి ప్రంభానికి గట్టివేసి కత్తులతో ఒప్పుటాటుగా కంఠానికి గురిచూసి కొట్టారు.

కాని ఏచిత్రం జరిగిననుకొంటారు— అప్పుడా కత్తులు పూలమాలలై అతనికంఠానికి చుట్టుకొన్నవి. దేని కిలు అతన్ని పూలతో వింపారు.

తర్వాత రాజుగారు ఈసమాచారం తెలిసి ఆక్కడికి వచ్చి అతన్ని ప్రార్థించి తీసికొనిపోయి యప్పటిలాగానే అతన్ని ఉంచారు. కాని సుదర్శనుడు విరక్తుడై తనకొడుకు సుకాంతుడికి అపదవి ఇచ్చి తాను విరక్తుడై అవతలకు వెళ్లి మునియై కై సేంద్రదీక్షను పూని దర్శన

జ్ఞాన వాగ్మిత తపోత్కాశాదులచే కేవలజ్ఞానము వొంది విర్యాధికమను మోక్షపదవి వొందినాడు. కనుకనే పండితులు జీనుని యిట్లు నులించుచుందురు గదా!

శ్లో. సజయతి జననంధః కేవలజ్ఞానకాంతిః
మంత సకల ధన్యోక్తిప్రస్థ స్రోతృతానైః;
అసురసుకరేంద్రైః భవరేంద్రైః స్ఫురత్కా
మ్రుజలభిమునీంద్రైః స్పృశిత క్షీర్మదాతా.
గం పంచమస్కార మంత్రకథ మగిసిపతి.

రాధికావిరహము*

మద్దూరి సాంబయ్య గారు

లలితయమునాననీతిర కలితవనుల

నొంటిమెయి నొక్క విరిహదరింటియందు

నీవయి విరాళి దామంచెడిని రాధ

నాధ! దయచేయు, మో జగన్నాథ, కృష్ణ!

మోవిలేనియ లానుచు ముద్దగొనుచు

లాలనలునేయు నిన్నుఁ దలంచి రాధ

మంతనంబున నీకయి మరులు జెంది

దెసలఁ బరికించుచుండే నేతెమ్ము కృష్ణ!

నిన్నుఁ గలయంగవచ్చుచు నెలతె మిగుల

వడిగ నడువంగజోయి కంపంబు జెంది

తొట్టిలు దాంబుజంబులఁ ద్రోవనమమ

సోలి నడుచుండే రమ్ము గోపాలకృష్ణ!

వలపు సెగలకుఁ దాళక వెలది తెల్ల

తమ్మితూసులె చే కడియమ్ములట్లు

పూని నీశోడఁగూడి సంతోగమందు

నాన జీవించియుండే రావయ్య, కృష్ణ!

మాటిమాటికి నొక వింత మంపంబు

లిలఁడై నేసి తానె శ్రీలోలుననెడు

భావనాపారవశ్యమై పడఁతియుండే

నొక్కఁచి చూతుగాని రావోయి, కృష్ణ!

“చెలియ, యిదియే మె తనవయ్యు చెలువుఁ డింక

రాకయుండె నడుమ నుప్పదవములేమి

గలుగఁజోవుగదా” యని పలుమరు నను

నడుగుఁ గడు నాతురత రాగదయ్య, కృష్ణ!

కరిమొయిలులీల నలమిన యిహులఁ గాంచి

పతి యిదే వచ్చెనని బాహులతలు సాచి

కొఁగిలింపుచు మై నెఱుంగని వలపున

ముద్దమచునుండు మాటి కమ్ముదిత కృష్ణ!

తాను కై నేతఁగాంచి సిద్ధపడియుండి

నీవు వచ్చుట తప్పవైన నిలువలేక

సిగ్గువిడి నల్పురు వినంగ బిగ్గరగ మ

హార్తితో నేచ్చు రాధ రావయ్య, కృష్ణ!

ఇది జయదేవకవిరచిత

నదమంగీతంబు రసికజనులకు మిగుల

ముదమొసేగి కృష్ణుని పయిన

గదలని నద్యక్తి నిలుపుఁగారతనము.

*జయదేవకవి రచిత గీతగోవింద మహాకావ్యమందలి “వాధహరే జగన్నాథహరే” అను ద్వాదశాస్తకపదికి అనువాదము.

16 వ శతాబ్దియందొక పురుషుడు డిల్లీ సమీపముందలి యరణ్యములో వసియించుచుండెను. ఇతని యూరుమేరులేవియో, కులగోత్రములేవియో, తలిదండ్రులేవ్వో, పూర్వపుత్రాంతమెట్టిదో, తెలియరాకున్నవి. కాని జనము వీనిని 'హరిదా'సని పిలుచుచుండిరి. ఇత డైహికసంపదలు నశ్వరములని గుర్తించి మునిజనములకు శరణ్యమైన యరణ్యముజేరెను. అక్కడ నొక కుటీరము నిర్మించుకొని యందు నివసించుచుండెను. అక్కడ నితడు ప్రశాంతముగా గూర్చుండి పరమపురుషుని ధ్యానించుచుండువాడు. ఇట్లత డొకొకమూరి భక్తిపరవశుడై మహానంద మనుభవించుచు నాకలి దప్పలగూడ నెరుగకుండు వాడట. సంగీతశాస్త్రమున బాగుగా బరిశ్రమించిన వాడు. గాత్రము శ్రావ్యమైనది. తంబురా బట్టకొని భక్తి తత్పరుడై పరమేశ్వరునిగూర్చి భక్తిగీతములు పాడుచున్నప్పుడు శ్రోతలకుఁగూడ హృదయముఁ జలించి దేహము పులకరించునట్లు భక్త్యావేశముపొరలివచ్చును.

ఈతనికి 'తానీ'ననువాడు శిష్యుడుండెను. తానీనితనియొద్ద సంగీతము జక్కగానేర్చుకొన్నాడు. తానీనుడు సుగుణమణి యనిపించుకొన్న 'అక్కర్ చక్రవర్తి' యాస్థానమున సంగీతపండితుడుగా నున్నాడు. సార్వభౌముడు తనకు తిరిక గలిగినప్పుడెల్ల తానీ

నుని పిలిపించుకొని గీతముల పాడించి యానందించువాడట. శ్రావ్యమైనవాని గీతసరణి ననేకమార్లు పాడుమా ప్రశంసించుచుండువాడు. ఇట్లతడు ప్రస్తుతించినపుడెల్ల తానీనుడు 'రాజా! ఇందు నాప్రజ్ఞ యేమియులేదు. ఇదంతయు నాగురుపాదుల కటాక్షమే! నేను వారి పాదపరాగపరమాణువును. మీప్రస్తుతులన్నియువారికి జెందదగినవి.' అన్ని విన్నవించుచుండువాడు. ఈ మాటలు వాని వినయశీలమునకు నిదానములని చక్రవర్తి యనుకొనుచుండెనేకాని వానిసంతగా సరకుచేయకుండెను.

ఒకనా డేలనో సార్వభౌముని మన మీ మాటలపై పారినది. భగవానుడు హరిదాసుని పరీక్షించుటకీసంవిధానము సంఘటించుచున్నాడేమో? సార్వభౌముడు ఇట్లడిగినాడు. "తానీ! నీగీతములందలి మాధుర్యముచే ముగ్ధుడనై నిన్ను ప్రశంసించినపుడెల్ల నీవు నీగురుని ప్రస్తుతించెదవే అతడెవరు? ఎక్కడనున్నాడు? ఆతని గీతమాధుర్యము నాకు చెవిజూడవా?" అని. అత డామాటల కేమియు బదులు చెప్పలేదు. ఎంత గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి యడిగినను బదులు చెప్పకుండుటచే అక్కర్ శోషించెను. అప్పుడు తానీనుడు "అయ్యా! అతడు ఆస్థానములకువచ్చి అడుగుకొనువాడు కాదు. సమయముచూచి ఆయనకడకు మిమ్మువీరికొని పోయి ఆయనపాట వినిపించెద" నని ఆయన

చెప్పెను. “నరే యట్లేచేయు” మని చక్రవర్తి యనెను.

పిమ్మట తానను డొకనాడు పాదుషా గారిని తన వెంట తనగురువు హరిదాసు ఉన్న యడవికి తీసికొనిపోయి సార్వభౌముని ఆతని కుటీరము వెలుపల కూర్చుండబెట్టి “అయ్యా! మీరిచ్చట సడివచ్చడి చేయక గూర్చుండియుండుదు. నేను లోపలికి బోయి యాభక్తవర్ష్యుని ప్రసన్నుని జేసికొని పాటపాడించెదను.” అని చెప్పి తాను లోపలికిబోయెను. గురునకు సాష్టాంగపడి లేచి కుశలాలింకము లడిగి “స్వామీ! సంసారపు గజబిడి పాటులచే మనస్సు చీకా కైయున్నది. భక్తిపూరితమైన తమగానమును విని చిత్తశాంతి సమకూర్చుకొనుటకు వచ్చినాను. అనుగ్రహింపకోరెదను.” అనెను. హరిదా సంతట తంబురాను చేతికి తీసికొని శ్రుతిసవరించి పాడ నారంభించెను. కొంత సేపకు నప్పటికి భక్తివివక్షుడైన యతనిగానప్రవాహము మృదుస్వరముతో ననర్గళముగా ప్రవహింపసాగెను. కుటీరము వెలుపలనున్న అక్కరు చక్రవర్తిగూడ ఆ గాన మాధుర్యమునకు ముగ్ధుడై ఆనందపారవశ్యముచే నప్రయత్నముగ నోరెత్తి ‘వహ్వరే’ యని ప్రశంసించెను.

ఆధ్వని విని హరిదాసు “తానా! వెలుపల నెవరో యున్నట్లున్నారే!” యనెను.

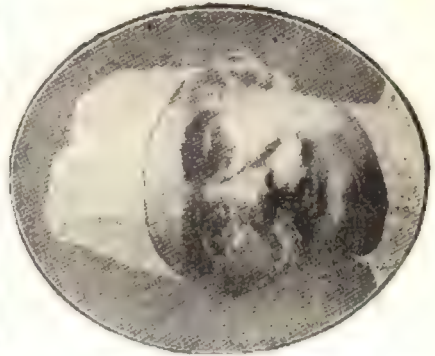
“ఔనుస్వామీ! అక్కరు సార్వభౌముడు శ్రోత్రపేయమైన మీ గానమును విని గుతూహలపడి నన్ను గోరగా తీసికొనివచ్చి వాకిట

కూర్చుండబెట్టితి” నన్నాడు తానను. హరిదా సామాటలు విని “తానా! నీవవిజేకివిగదోయీ! ఐహికభోగములలో నంటుకొని యున్నవారి నిట్లు తీసుకొని రాదగునా? అట్లయిన మన చిత్తశాంతి జీర్ణింపదోయీ! అయినను వాని నితరదూరము తీసికొని వచ్చితివి కాన లోపలికిగూడ గొనిర”మృనెను. తానె నట్లు చేసినాడు. అక్కరుపాదుషా లోపలికి వచ్చి తాను సార్వభౌముడనని గర్వింపక హరిదాసు పాదములపైబడి నమస్కరించినాడు. హరిదాసు పాదుషాను కుశలమడిగి “చిరునవ్వుతో నాపాట వినుటకా యింత దూరమువచ్చితివి? ఇదిగో పాడుదును. నీమన సార విను” మనెను. అని తంబురా దీసికొని పాడసాగెను. ఆగానమాధుర్యముచే నాకర్షితములై రెండులేడిపిల్లలు పరుగుపరుగున వచ్చి యక్కడ నిలుచి చెవులు దోరగించికొని వినుచుండెను. హరిదా సీట్లు కొంతసేపు పాడి విరమించెను. అక్కరప్సడు తన మెడయందున్న అమూల్యమైన హాక్తికహారమును తీసి హరిదాసుని పాదములపై నిడెను. సర్వస్వము త్యజించిన నన్నానని కావెలలేని ముత్తియపు పేరుతో ప్రయోజనము? మట్టిబెడ్డయు, మణియు వాని దృష్టిలో నమానములేకదా! హరిదాసు డాపేరును తీసి తన చెంతనున్న జింకపిల్లలలో నొకదానిమెడలో వైచెను. ఆజింకపిల్లలు చెంగుచెంగున దుముకుచు పరుగెత్తిపోయినవి.

అక్కరదిచూచి లజ్జపడి తనలో నిట్లును కొనినాడు:—“అమూల్యమైన ఈ హారమును

౭. శ్రీ కే. యచ్. వారిమూలగారు
ఆగ్రా, భారత మహాసభ-కలకత్తా

౧౧. శ్రీ వైకృత యం.వ. అన్నగారు
భారత మహాసభ-కలకత్తా

౯. శ్రీ యం. ఆర్. అయ్యగారు
ఆగ్రా, భారత మహాసభ-కలకత్తా

౬. శ్రీ కే. వీ. వేణుమూలగారు
ఆగ్రా, భారత మహాసభ-కలకత్తా

౮. శ్రీ సుభాష చంద్రబోసుగారు
పుచ్చంద్ వాడే వాయుకు, జాతీయ మహాసభ-కలకత్తా

౧౨. జాతీయతాకముచేత
మహాభాగ్యము, మహాత్ముడు

౧౨. జాతీయతాకముచేత
మహాభాగ్యము, మహాత్ముడు

౧౩. జాతీయతాకముచేత
మహాభాగ్యము, మహాత్ముడు

నేనెంత కష్టపడి సంపాదించితిని. ఈయడవిజను నకు నీవిలువ యేమి తెలియును. కోతికి కొబ్బరికాయ చిక్కినట్లునునది నీవి కీహారము లభించుట" అని అక్కరు పాదుషా ఆతనిగానసాక్షవము గుర్తించినాడు; అడరించినాడు; నీహము జైన యతి డది స్వీకరింపకుండుటచే సిగ్గుపడినాడు; చీకాకుపడుచున్నాడు; తనహారపు విలువ దలచికొని చింతించు చున్నాడు కాని వాని యాధ్యాత్మికసాక్షవమును గుర్తించలేక పోయినాడు; దానికి విలువగట్టలేకున్నాడు. అది సామాన్యజనులకు సాధ్యమగునా? హరిదాసు పాదుషాయొక్క ముఖవికృతిచూచి ఆతని హృదయము తెలిసికొన్నాడు. తెలిసికొని మరల తంబురా మీటించు గాన మొనర్చసాగినాడు. ఆననమందలి లేడు లన్నియు పగులు పగులునవచ్చి గానము వినుచున్నవి. వాని యన్నిటి కంతములుండును పాదుషాహారముః బోలిన వెలగలహారములేయున్నవి! ఆ విచిత్ర సంవిధానము పాదుషాచూచినాడు. ఆశ్చర్యపడి లజ్జతో తలవంచుకొనుచున్నాడు. వాని యాహాప్రపంచమంతయు స్వప్నమువలె సంతర్ధానమైపోయినది. హరిదాసుని ప్రభావము గుర్తించినాడు. అత డాక మహాత్ము డనుకొన్నాడు.

తన యవివేకపు తలపుల చెలిసికొనియే యతడు తనను మృదువుగా మందలించుట కిట్టి సంవిధానము గల్పించినా డనుకొన్నాడు. మిసమిసల చూచి మోసపోయి ఐహికసుఖములు మాత్రమే యపేక్షించి పారమార్థిక సాధాగ్యము భంగపరచుకొనరాదని తెలిసికొన్నాడు.

ఇంతలో హరిదాసు "సార్వభౌమా! నీవిలో మీహార మేదయో గుర్తించితీసికొం"డని చెప్పినాడు. పాదుషా కష్టదేమి చేయుటకు తోడలేడు. హరిదాసుని పాదములపైబడి "నన్ను క్షమింపు" మని వేడుకొన్నాడు. హరిదాసు వానిని లేవజేసి "రాజా! భయములేదు. ప్రాపంచికసౌఖ్యము లే పరమార్థమనుకొనకు. సద్వృత్తికలవాడవై పరలోకపాథేయమును సమకూర్చుకొనుము. న్యాయద్వైతో ప్రజాహితముగా రాజ్యము బాలింపుము. మతవేక్షపాతము లేని నీవంటిప్రభువు లభించుట ప్రజలభాగ్యము. నీకు మంగళమగుగాక! పోయిరమ్ము." అని యాశీర్వదించి పంపెను.

ఈ కథ హిందూమహమ్మదీయమైత్రికొరకు పరిశ్రమించిన అక్కరుపాదుషాయొక్క సౌజన్యమును ప్రకటించుచున్నది.

“ప్రతివర్ష వనంతోత్సవ
కుతుకాగత సుకవి నికరగుంభిత కావ్య
స్మృతిహోమాంచ విశంకిత
చేతురాంతేపురవిఘ్నానసాదన సరసికా!”

అని పండితి ‘పారిజాతాపహరణ’
సత్ప్రబంధమునందు—అతీణమునందె
మనసునకు సవళిత ఘటిల్లెను! గ్రహింప
రాని ఆవేగమున చేతిలోని పుస్త
కము ధరణిపైన పడియె! అఖండవివిధ
భావభంగీతరంగ సంపదలు పొదల,
హృదయమెగసెను పూర్వ విస్మృతనితాంత
దశదశాంత పరిశాంత ధవళీర్తి
చామరమ్ములతో నముజ్జ్వలవిభావి
రాజతమ్మగు శ్రీకృష్ణరాయభూష
మంటపమునకు—

—కవిశిఖామణి లనేకు

అదియె మధురామధురదివ్యప్రబంధ
కథన సుధల సఖింప సుఖప్రదముగ
చిలుకుచున్నారు!—

—కృష్ణరాయలు మజ్జ

లాంగరీధితు తెగసి స్వీయాక్షికోణ
నిర్గితాపాంగహుచి నము స్నేహమునకు
వింతసాగసుల నెగడించు విధము చూప
అదిగో ముదమున పారవశ్యమ్ము చెంది
మెచ్చుచున్నాడు నయన నిమిలనమున,
కమ్రదరహాసమున, శిరః కంపనమున!

* * * *

మది గలందిన కైశిహోన్మాదరేఖ
నదలి సంతట నూత్న లావణ్యమునకు
నదమలానూన తేజః ప్రశస్తి నొసగు
శ్రీగర్భ్యవసంతసమాగమమున
మెల్లగా వీచు పిల్ల తెమ్మెరలు కులికి
కులుకు మెలకువతో నవకోరకములు
నూతన నయః పిపాసాసరీతహృదయ
సదనసంస్థిత గాఢవాంఛలకు రేగి
తెరలు తెరలను సిగ్గుదొంతరల పారలు
మనసు బిగువున నెగజమ్మకొనుచు, ఘనవి
యోగశాంతిని కలగాంచి ఒడలు నిలుపు
పుంకరిల్లిన హృదయ మాపుకొన లేక
వలపుచెనల పిసాళించు వలను తెలిపి
విరిసి వెలిగి విజృంభించువేళలందు
ఏమనోహరమంజు లారామభూమి
సౌకభానంతసౌందర్య సౌఖ్యగతుల
నందనవనోప మానంద బంధురంబు
అదియె వినిసిలు కృష్ణరాయల సభాద్ర
భాశుభాకరతలము—

* * * *

—ఆ వైభవమ్ము

అప్పటి ధరారమణ గౌరవాతిశయము,
అదినమ్ముల సౌఖ్యానుమోదరక్తి,
నాటి సంపత్సమృద్ధి, ఏనాటికైన
అంధనిర్భాగ్యధాత్రకి నలవడునోకొ?

దరిద్రావుగా ఇమ్మారు సంవత్సరాల కిండు గుంటూరి

త్రివిక్రమశాస్త్రి అనే పండితుడు గోదావరికి పుండి విశాఖపట్నంకిట్లాకు వచ్చెను. ఈ జిల్లాలో నొలి మజిలీ ఉపమాకాశేత్రానికి పడుకురగా వాలుగుమైళ్ల దూరములో ఉన్న కేంపాడు అనే గ్రామములో చేసెను. ఆ ఊరిలో అప్పుకు బ్రాహ్మణులు లేరు. సంపన్నులయిన త్రివిక్రమశాస్త్రి గారిని ఆ ఊరిలో నిలిపిరి. త్రివిక్రమశాస్త్రి గారి వాడుక కేరు పాపయ్య. ఈ పేరు ఆయనకు రాధాకానికి చిత్రమయిన కారణమున్నది.

త్రివిక్రమశాస్త్రి గారి పల్లి పొత్తిగా అపసంతి, పశుపత్నికాలము, గడుడుదనము లేకమా లేనిది, అలాటి అపసంతిగారిని వేదాశోకాలు చేయడము చాలామంది సరదాగదా. ఇక్కా, పట్టిగా, ముద్దుగా ఉన్న తన కొడుకును (త్రివిక్రమశాస్త్రి గారిని) అమ్మ యెడుకుని ముద్దులాడుతూ ఉన్నప్పుడు ఇరుగమ్మలూ పొరుగమ్మలూ ఆమెతో, "మట్టంమకు అలాను ముద్దులాడు తావు? అదివడు నీ కొడుకు కాదులే" అనేవారు. వారు హాస్యా లాడుతూ ఉన్నారని గ్రహించలేని అసత్వికాలపు ఇల్లాల అబ్బితుగట్టిగా సంజు బట్టుకుని ఆ హాస్యాలాడే వారితో, "నా పాపజేసరా, నేకనుక్కున్నానరా, నా పాపజేసరా, నాకర్లనోడరా," అనేది. ఈలాను దినదినమా నాలుగయిరుమాడ్ల 'నా పాపడు, నా పాపడు' అనబడినట్లుండేది. అబ్బిట్టి 'పాపడూ', 'పాపా', అని పిలుస్తూండేది. తరువాత తిరువాత ఇరుగమ్మలూ పొరుగమ్మలూ, "నీ పాపజేడీ, నీ పాపయేడీ." అంటూ అబ్బిట్టి: 'పాపడు', 'పాప', అని నామకరణమే చేసి వేసిరి. అతడు ఎవనిని తిరువాతకుడా 'పాపయ్య' అన్న వాడుక కేర నిరమయ్యెడు.

త్రివిక్రమశాస్త్రి గారికి ఇద్దరుకొడుకులు. పెద్ద కొడుకు అచ్చన్న గారు, చింపన కొడుకు పెద్దయ్య అనే

వాడుక కేరు గల వంకట శివుడు. ఈయన అన్నదమ్ము లిద్దరిలో చిన్నవానియి ఉండిగా పెద్దయ్య అన్న కేరు ఎండుకు వచ్చెనో తెలియదు. దానికారణము ఆయన శ్రీ కంకభారతీస్వామివారితో పద్యములో నమస్కరించి చెప్పిరి. ఆ పద్యము తరువాత వ్రాస్తాను.

పెద్దకొడుకయిన అచ్చన్న గారికి తండ్రి నరువు ఏమీ అట్టు లేదు. సాము చేయడమా, ఊరిలో రాజు లతో గూడి వేటలకు వెళ్లడమా, అడవిపండులూ కలు జాలూ మొదలయిన మృగాలను పొడవడమా—ఈ విద్యలు అభివనవి. ఆయనకు లోకజ్ఞానము తక్కువ, తిక్క హెచ్చు.

పెద్దయ్యగారు అలాటివాడు కాలేదు. ఆయన తండ్రిపద్ద మంచి సంస్కృతపండిత్యము సంపాదించెను ఇంతే కాక ఆంధ్రపాండిత్యమూ కవితానైపుణ్యమూ కుదుర్చుకొనెను. ఈ విద్యలవల్ల ఆయనకు చాలా లాభ మున్ను గౌరవమున్ను వచ్చెను.

ఆయన ఉన్న కేంపాటికి ఎనిమిది మయిళ్లదూర ములో ఉన్న సత్యచరము కాకర్లపూడివారు ఏలతూ ఉండివారు. అప్పటిరాజాగారు విద్యాప్రియులు. 'దుక్క వలీపరిణయము' అనే ఆంధ్రప్రబంధమున్ను, 'ప్రద్యు మ్మార్కుడయము' అనే సంస్కృతకావ్యమున్ను చెప్పి, అపేదము నూనకదినికి సమకాలికింపుయి ఆయనతో వాదాలాడిన రేకపల్లి పోమనాథశాస్త్రి గారు ఆ కాకర్ల పూడివారి ఆధానపండితుడు, మన పెద్దయ్యగారు ఆ సరి పానాధిపతు నిర్వనముచేసి, శ్రావ్యమయిన పెద్దపెద్ద సంస్కృతకూసాలూ చిత్రమయిన పార్సీలబ్ధులూ వేసి ఒక నవోత్పలమాల చెప్పెనట. అది నాథురొరకిన ప్రతి నిబట్టి మా నరువ వ్రాస్తున్నాను. రేఖక పాతక ప్రమా దాలు ఉన్నట్లు తోడబడి. ముఖ్యముగా అవి పార్సీలబ్ధు లలో హెచ్చుగా ఉన్నవేమో.

న వో త్ప ల మాల

వీరు తెనుగు సామంతుల

వీరు వీరులు లాప్ప గొప్ప న

రూపుల బహు జమీలు దుర

భార్యగ నేరిన రాజమాన్యసం

వీరులు దక్కనీలు రజ

వీరగ లాయక యున్న మేటి మం

వీరు వీరులు యాదులు మ

మారు మదారు భార్యదారు లి

4

లూపులు ముప్పవారులు పా

లోపలగోలు కుపాళిబారు బ

దారు జిరాగుటాల సర

దారులదారు కదాని లేరు లం

బారు మిటారు నామకు పు

మారు ఫిరంగి పుకారు ముత్తినీ

దారు గుడారు పైకము తొ

టారు మదారు బహులందు నే

8

దారు మదారు దారుసర

దారు సవారు పికారు లందునే

కూర్చగ నూలుమాటులు త

యారుగ వీరి పావారమందు వే

యారులు పెద్దకేరులు తొ

వారులు చూచి హమీదు లొర ద

రూపుల ఫసందుమీలు నవా

వా యని మెచ్చు నవాలువారు మన

12

నేను బహుగురుల పెదన

దారులు నూలులు మాటుకొన్న దా

రూపులగ మోచి కొట్టెను

మానీ తమాము మకాము లెల్ల ఫీ

రూపుల నొసరించి మిక్కిలి మ

రాత్రు లంది రిచేజమాలు ద

రూపులు దారు గేరు దర

వారులు చాయలు దేరు కల్లుకై

16

బారు కదానిబాసు నిమ

చాలు తెలు క్కన బందో బహుగా

బారు బహు కాళరల

పూడి వీరు లదే యనన్ మహా

దారులు పూర్ణ నిర్మల మ

ధార కాంతిలావణీర్తి వి

ప్రారులు భూరి భూసుర వి

తాన మహామతి గంధ గౌరవి

20

తీర నిపర్ణ దుర్గ పరి

దీపివార్య తిలగభాగ సం

చారులు, దేవ వారవన

బారమువీసమ వారకామినీ

వారకరాజ్యవీర మ

వర్ణమణిమృతి దండచామర

ప్రేరిత వారధూత నవ

ఫేరసమాన విశాసమండపా

24

గార మువర్ణవీర పరి

కల్పితరాజ్య రమామహీమహా

దారులు నేను కిరివసు

ధాధరమధ్య మహీతలస్ఫుర

ద్వీరవిశేషసంజనిత

తీరవానల బాడబాన్ని సం

హా మహాగ్రానేత్ర చిలు

లావలకుల్య పలుప్రతాప త

28

ప్రారివృపాల బాల మకు

టార్పితపాదపయోజితసం

స్కారులు, రామచంద్రపుర

పాలనివాసులు, రామచంద్రవం

దారులు, రామచంద్రవసు

ధావరపాక్షులు, రామచంద్రవ

ద్వీరయశోవిష్ణునగా

విస్తృతిమంతులు, రామచంద్రధా

32

తీరమదాభిధానులు, వ

రిష్టవస్థిసగోత్రపావనుల,

కారణజన్మ, లలిత

కల్పకథేనరగోత్రదానీ

మీరను, వింజరాగురిన
సంతజయంత సమానముండరా
కారులు బ్రహ్మకల్పము ను
ఖంబుగ వర్తిలు వార లిద్దరవ్.

98

ఈనాటికప్పుడే కాక యీ కించవ్రాసిన పద్య
మున్ను చెప్పిరట:

నీ. నీమేను కేరలు నెమ్మేరి కెగలరాను;
నీకాను నైరుల నెరుకపాను;
నీ కటా రరులతో నీకటారుగఁ జేయు;
నీగవ పరుల దం దించును గద;
నీ బల్లె మహితుల ప్రాబల్యముదలించు;
నీ కత్తిరిపులు ఖం దించుకేత్తి;
నీ పంకి పరింపని నిర్మాలనమొనర్చు;
నీ యమ్మపురవాహినికి భయమ్ము;
నీనుకెటారు కై జాటి నిభలకేతులఁ
దార్చు జనువీటికి నిజము ధాటి ధాటి
కడగొల్పెను నొంచుఁ గాకరలపూడి
రామచంద్రవాసినప, మూర్ఖప్రతాప.

పై నామోక్షలమూల శిష్టు కృష్ణమూర్తికాస్త్రీగారు
చెప్పినవని మొన్న మొన్న బకమాలు వింటిని. “గాతమీ
తీర...సంచారు,” “రామచంద్రపురవాసులు,” అనే
మాటలనుబట్టి యీపద్యము గోదావరిజిల్లాలో ఉన్న
రామచంద్రపురము నేలుచుండిన కాకరలపూడివారి
పయినిచెప్పిన పద్యముగా కనబడుతుంది. శిష్టు కృష్ణ
మూర్తికాస్త్రీగారు గోదావరిజిల్లావారు గనుక ఆయన
యీపద్యము చేసినవారేమో. నీపద్యముందున్న “రామ
చంద్ర” రాజుగారికిరే ఉండవలెముచేరి అదిన్నీ ఆయనదే
యేమో. కానివికాఖిపల్నంజిల్లాలో అవి గంటూరి పెద్ద
య్యగారి పద్యములే అని చిరకాలమునుండి ప్రతీతి.

ఈకించ వ్రాసిన పద్యము వర్ణనావాయివారిమీద
చెప్పిరట. ఎన్నడో ఏకాంతిలోనో తెలియదు:

ఉ. భూమిపతిత్వదిగ్విజయ
భోగసమృద్ధులు గర్భి వానర,

స్తోమసహాయమండముని
దూషణకార్యము లెల్ల మావి నా,
పా మను వర్ణనావాయిమని
సంభవరామనరేంద్ర చంద్రు లో
రామనరేంద్రులైన లెన
రారు కృపాకర భాగ్యకాంతుల.

ఈ క్రింది పద్యములున్న ఆయన చెప్పినవే అని
వాడు దొరకిన పద్యాల కాకితములో ఉన్నది.

ఉ. రిట్టివఁ బర్వ తక్కువని
రిట్టెగరా దొకవేళఁ గాక చేఁ
రిట్టివఁ చెట్టుకాయ వడిఁ
దెంచిన యట్టులు లోకు నీళ్లలోఁ
బుట్టి మునిగినట్లు పెను
బూతము గొట్టినయట్లు మారిచే
ముట్టినమాడ్కి బల్ పిడుగు
మొత్తిన భంగం దుపాకే గుండుచేఁ
గొట్టినరీతి నుండవలెఁ
గో! యన లోభివృథాల కోటికిన్.

రిట్టిరివా భుజంగవివ
దిగదవావలధాగదగ్గరి
చిట్టి చిటార్భటి ప్రకట
తీమనాగ్ర మహాగ్ర విష్ణుర
దట్టవ విష్ణులింగ లయ
కారణ కారణ లబలుబధా
ట్టట్ట గోపురధ్వజని
పాతపాతపాతిఁ గాగ నే మతీ
రిట్టిరివా జగద్విలయ
తీమనికార్యతాంతవఃకసం
ఘట్టవకారితావకరి
భాతరి భగ్గన మండలేతుఁ; తే
పట్టిరివా మధామధుర
పాయనగోఘృతగోస్తనీరుమల్
తట్టుపుమంగు వానవల
దాగొను మత్స్యైతాచమత్స్యైతివ్.

ఉ. వ్యాధివిధము ప్రజ్వలం
వాడని చెప్పటే కాని రెండు వే
ల్లాలు కలుపడెనక దినము
నంతకంటెనను జూడలే, ధనా!
వ్రాలిన కంకిపాటి భగ
వాసు నృపాని ప్రజ్వ యెట్టివో
నా లక యొక్కటే, దినము
నక బనిలక్షణ బొంతు నిద్రకం.

చ. గురుతిర ఘోరరతువము
కొంచునులుంగుపట్ట, ద్రావిడి
తిరుజిపయోధరంబు పయ
దార్కొనుపట్టు, వాల్మీకముదరి
సరసమన నువంబు నర
చాటకుచోట్ల, జనాశీచేతిలోఁ
గరమరుదైనచోఁ బొడుము
కాయయె

ఈ కవచపటిపద్యము తయనకుమారుడు పాప
య్యగారు చెప్పినదని వా.వి.

పెద్దయ్యగారు పద్యాలు చెప్పి, తమ పాండి
త్యము మరొక విధముగా కనపర్చి సత్కృత సంతానా
ధీశ్వరుల మున్నన కొంత వారివల్ల మాన్యాలు సంపాదించిరి. అవి యిప్పటికిన్ని ఆ కుటుంబమువారు ఆచరణముగా
ఉన్నారు

ఆ దినములలో 'వేంపాడు' మొదలయిన యేడు
గ్రామాల కరణపునది భారీ ఆయెను. ఆ పనికోసము
చాలామంది దరఖాస్తులు పెట్టిరి. పెద్దయ్యగారిని మాగా
దరఖాస్తు పెట్టుమని ఆ ఉపరివాసాలు చెప్పిరి. కాని,
"నేను కావాలా ప్రబంధాలా చదువుకున్నానుగాని
తాత్కాలికము చేర్చుకోలేదు. కరణపునది నే నేలనుని
రెయ్యారు పడగలను?" అని పెద్దయ్యగారు చెప్పకదీసిరి. కాని
రాజులు చాలా బలవంత పెట్టెముచేత ఆయనకూడా దర
ఖాస్తు పెట్టిరి. కమిషనరు దొరగారు దరఖాస్తువార్ల
నందరినీ పిలిపించి వారి వారికి గల అర్హత తేల్చిపెట్టిరి.
ఎవరి ప్రజ్వలు వారు చెప్పుకున్న తరువాత, దొరగారు,

"మీ రందరూ బ్రాహ్మణులుగదా, మీకులవిద్య అయిన
సంస్కృతము నేర్చి ఉండురు. 'మహిమ్మ స్తోత్రము'
(పుష్పనంతకృత కినుహిమ్మస్తోత్రము) లో మొదటి
అయిదు శ్లోకములకూ అర్థము చెప్పగలవారు లెండి," అని
రట. పెద్దయ్యగారు ఒక్కరే నిలబడిరట. దొరగారు
పెద్దయ్యగారిచేత ఆ శ్లోకముల కర్థము చెప్పించి విని
సంతోషించి పయిని చెప్పిన కరణపునది పెద్దయ్యగారికి
ఇచ్చిరట. ఆ ఉద్యోగము ఆయన మనుషులవరకూ
ఆకుటుంబమువారే చేస్తూ ఉండిరి.

ఆ రోజులలో తమను జిల్లాలలో మరచివేయుము
లలో అధికారము గల శంకరాచార్య పీఠములు
"ఉద్దండ భారతీ స్వాములవారు." ఆయన చాలా చిండ
కానముడట. ఆయన చెప్పినట్లు పాదపూజలు చేల్లించని
వారిని డిబ్బలు కొట్టించేవారట. ఆ స్వాములవారు తమ
సంచారములో వేంపాడు వెన్నావుండగా విని పెద్దయ్య
గారు పిలిచియుట స్వాములవారి తోహాతుడన్న చెరువు
గట్టుమీద కాచుకొని ఉండిరట. స్వాములవారు రాగానే
పెద్దయ్యగారు ప్రత్యుత్తానాభిసంధవాలు చేసి స్వాముల
వారిని పట్ల పిలిపించి అక్కడనే భార్యుండచెట్టిరట.
స్వాములవారు నీపే రెవరిని అడుగుగా పెద్దయ్యగారు

ఉ. ఆరయవేముపాటిపుర
నుండఁ బ్రసిద్ధుడు; సద్గుణుండు; గుం
టూరుకులప్రమాతుడు; ప
టుత్వకవిత్వమూర్త్య రత్నని
ద్యౌషికప్రధాన ధన
వాసవిధాన నిదాన మాన గం
భీరమహారసజ్జలన
పెద్దఁ 'పెద్దన' పెద్దయ్యగారిండ్లక.

అని చెప్పిరట. స్వాములవారు విని, "తమను కవిత్వపు
ముక్కలు నాలుగు బలబడబోకింది పండితుడనని చిగ్ర
వీరుకూ ఉన్నావు కావోలు. 'ఆపాహిష్టేత్యాది' మం
త్రానికి అర్థము చెప్పి, నీ పాండిత్యం చూస్తాము"
అనిరట. పెద్దయ్యగారు తమముగోసుండా అర్థము చెప్పి
రట. స్వాములవారు సంతోషించి, "మీ గ్రామానికి

నస్తాము, తోవలియి," అనిరట. పెద్దయ్యగారు, "స్వామీ, మా గ్రామమే మీదర్శనానికి వచ్చినది. మా గ్రామంలో బ్రాహ్మణింప నాది ఒక్కడినే. ఇక్కడ ప్రముఖులు రాజులు; వైష్ణవ సంప్రదాయము వారు." అనిరట, స్వాములవారు, "అయితే ఇక్కడ మాకు పాదపూజలూ భిక్షలూ ఏమీ జరుగవా?" అని రట. పెద్దయ్యగారు, "ఇదుగో, శిష్యుడు చెల్లించు కునేపాదపూజ," అని పల్లెముఖ రూపాయలువాసి, "ఇంకంకంటే ఈ గ్రామములో ఏమి అభింశము," అని సరిసయంగా విన్నవించిరట. స్వాములవారు పెద్దయ్య గారిని తమచెందినకుని నక్కపల్లి చెల్లె ఆరాధి తమ పంశీకులమా పెద్దయ్యగారిని కూర్చుండవైట్టి కొంతగొప్పి చేయించి మెచ్చి మరునాడు పెద్దయ్యగారికి సుగ్రము కోకలు బహుమతిగా ఇచ్చిరట. సుగ్రముకోకలు ఇయ్యకమున్నది అసాధారణ సమృద్ధము.

నక్కపల్లి వలండా పదిహేను గ్రామాలు కొత్త గా ఇంగ్లీషువారి స్వాధీనముయ్యెను. వాటికిను వనూలు కాక చిక్కులుపడి కనిపనకుగారయిన అలెగ్జాండరు దొరగారు పెద్దయ్యగారికి అసాంధా గుత్తడిచ్చి రట. శిష్టులు వనూలుచేసి యిచ్చి పెద్దయ్యగారు మెప్పు పొందరట. ఆ గ్రామాలలో చింతగిల్లు (దొడ్డిగిల్లు అనేది నామకరూపము) చిక్కులుపెట్టెనట. పెద్దయ్యగారు ఈ ది పద్ధతు చెప్పిరి:

గీ. వట్టిమాటలు గల్పింపఁ బట్టినిల్లు
కడను వ్యవహారముల కరకాలిముల్లు
గుత్తడిచ్చిన యాళ్లలో గొడ్డిపల్లు
దొంగలకు ముడ్డిగిల్లు నీడ్డిగిల్లు.

ఒకసమయములో ఆయన తన వృత్తాంతము చెప్పు కోవలసి వచ్చినప్పుడు ఈ కిందిపద్యము చెప్పిరి.

గీ. జన వాడుకలు మాది సర్వదుంబాలగ
మెచ్చి యేకి మాన్య మిచ్చివాణ్
బ్రాహ్మకన్యైలెక్కపట్టి కన్యలలో
మెచ్చి యేకి వెలివిచ్చివాణ్

అల్మసాంధరుదొర యాదిలో నేరికి

మెచ్చి హుండా గుత్తడిచ్చివాణ్
కంఠభారతి స్వామివాణ్

మెచ్చి గుత్తముకోక రిచ్చివాణ్
అట్టియొక్కత లెక్కల గట్టికనము
మామలీయకు సాహిత్య మహిమమలకు
బెద్దయగువారి కవ్వార బుద్ధిరలఁపఁ
బరగడా కర్లము లోకి బహుదరికి.

ఈపద్యము ఆయనే చెప్పినదో ఆయనను సొగడుతూ మరియెవరైనా చెప్పినదో తెలియదు.

పదాపద్యము లన్నింటిలోనూ నెరసులు కలపడ నయ్యెను. అవి కలలో శేఖరపాశకులవో చెప్పవలెను. పద్యములు నాకు కొరకైన కాకితములలో ఏలూరు ఉన్నవో ఆలాగు వ్రాసివాను. ఆయన పాండిత్యము గొప్పదయినా కొద్దిదయినా సర్వేపరిసంస్థానములలో మాన్యాలు సంపాదించెను దొరగారిపల్ల విశ్రాంతి మల కలకాపు పని సంపాదించెను. కంకరాచార్యుల వారిపల్ల సుగ్రము కోకలు సంపాదించెను.

పెద్దయ్యగారి అన్నగారు అచ్చన్న గారు విద్యాంధులుకారు. ఆయనకు తిక్కనామృ కటుంబము అస్త్రీ అంతా పెద్దయ్యగారు సంపాదించినదీ అయినప్పటికీ కొందరి దుర్మోగవల్ల అచ్చన్నగారు అస్త్రీ పంచి పెట్టించిరి తమకై బలవంకపెట్టిరి. పెద్దయ్యగారు "మనకు పంకజవనగా ఏమిటి? మన అస్త్రీలో మీకు కావలసినది మీరు త్రుచ్చుకొండి" అనిరట. ఆందుపయిని తిక్కనామృగారు ఇంట్లోనుండి రుబ్బుకోలూ పాత్రరమాలెచ్చి, రుబ్బుకోలువాదీ సాత్తరము నీదీ అనిన్నీ సన్నెకల్లాసాత్తరమూ తెచ్చి, సన్నెకల్లునీదీసాత్తరము వాదీ," అనిన్నీ, కోలూ కోకల్లా తెచ్చి, "కోలువాదీ, కోకల్లునీ," అనిన్నీ, ఈలాగే నీలూ వంచాలూ పరువులూ మొదలయినవి పంచి, "దానీనుచ్చిని పిలుపు, దానిని ఈ ఫిరంగ్ ద్రితో రెండుముక్కలు చేస్తాను, నీకోముక్కా నాకోముక్కా" అనిరట పెద్దయ్యగారు లోలోపల నవ్వుకొని, "మన అస్త్రీలో నాకు వెతు ఆక్కరలేదు. ఈ

అస్తితంతా మితో ప. పుత్రాన; మీరు సత్యవరమువెల్ల
అగ్ని మనమావ్యాలు అన్నీ మీరు అనుభవిస్తూ సుఖ
మనగా ఉండండి" అని బల్లమీద పామాను కట్టించి
అన్నగారికో సత్యవరము పంపిరి.

అన్ననగారి మామగారు కొల్లూరి బాపన్నగారు.
అయినా తిక్కనారే. అల్లుడు జయంతి సోమన్నగారు;
అయినా తిక్కనారే. వారి తిక్కలు చూచి పెద్దయ్య
గారు ఈ కింది పద్యము చెప్పిరి.

క. కొల్లూరి బాపన్నయ్యని
కల్లుడును గుంటూరి యన్న నాఖ్యుఁ డెరివికొ
అల్లుడు జయంతి సోమన;
అల్లురకును మామగార్ల కదాదోనఁ గూర్చెన్.

పెద్దయ్యగారికి ముగ్గురు కొడుకులు. వారిలో పెం
దనవారైన పాపయ్యగారికే యింటివీధి అచ్చెక. ఆయ
నను గురించి మరొకవారు వ్రాస్తాను.

భరతధాత్రి

బండారు తిమ్మయ్య గారు

విజ్ఞాన సర్వస్వ విఖ్యాతిగైకొన్న వేదముల్ గన్నవిత్రవాణి
దేవదుర్జేయుడౌ రావణుఁ బొరిగొన్న శ్రీరాముఁ గాంచిన వీరిమాత
ప్రాణకుట్టనమైనఁ బలికి బాంకని బలిదానవేద్రునిఁగన్న దానకీల
సత్యాధమై కష్టశతములువడిన హరిశ్చంద్రుఁగన్నసూక్ష్మతచరిత్ర
పేర్చియరాదులఁ జిన్నవ్రచ్చెడు మేటి కాళిదాసునిఁగన్న జ్ఞానరాశి
తరతరంబులనుండి పరదేశనరఁతి ప్రతతి కన్గుట్టిన రత్నగర్భ
కూర్మితో నెత్త ముప్పది కోట్లరజల భవ్యజాహ్నువీముఖనదీయము లొసంగి,
లీలఁ బాలించు వింతబా లెంతరాలు స్వర్గసౌఖ్యప్రదాత్రి, శ్రీ భరతధాత్రి.

మైసూరు సబ్బువరి శ్రమ చిత్రములు

౧. పన్నెండు మైలుదూరమున నున్న శ్రమ మైసూరు

౨. సబ్బును తయారు చేయు యంత్రములు

3. స్వచ్ఛవిద్వేషకు మాన్యువల్స్

౪. స్వచ్ఛవిద్వేషకు కార్గిమూల చుట్టూ

మైసూరు సబ్బుపరిశ్రమ చిత్రములు

గి. సబ్బుపెట్టినను పినుమసికొనుకై కైలుట్టిననుకు పంపుట

జి. మైసూరు దనకొండదర్శనమునందు ప్రవర్తించబడిన గవర్న మెంటువారి సబ్బుపాల్పకృతాల

మైసూరునందు సబ్బుపరిశ్రమ

(బి. సుబ్బాస్వామిగారి అండ్ల వ్యాపకమునుండి)

౧

పకిసబ్బముకొరకు హిందువులు పీకాయ,

కుంకుమకాయ, కొన్ని చెట్లపట్టలు, ఘోరముగల మట్టి (సర్క్లికా) మొదలగువాని నుపయోగించుట యెక్కువ. ఇప్పుడు సంవత్సర సంవత్సరమునకును సబ్బుల యుపయోగమును హెచ్చగుచున్నది. వచ్చిమ దేశములలో సీసబ్బుల కిదివర కెక్కువ వాడుక యున్నను భారతీయులను సబ్బువాడుక యందు త్వరితభివృద్ధిని గొందుచున్నాడు. ముత్యకరకముగాను, ఆధునిక శాస్త్రీయపద్ధతులవలన నాగరికముగాను కూడ భారత దేశమందు చేయుటకు సబ్బులు కాక 1926-27 సం. విదేశములనుండి రూ 1, 59,00,000 విలువగల సబ్బులు దిగుమతియైనవని యొకరి లెక్కనలన తేలుచున్నది.

సబ్బులచేయు విధము సూత్రరహితమున చాలా సులువు. కాపిక్ సోడాతో కలిపి తైలములు క్రొవ్వలు ఉడుక బెట్టి గ్లిసెరిన్ చేర్చిన యెడల సబ్బు తయారగును. సోడియమ్ లవణములయొక్కయు క్రొవ్వల అమ్లముల యొక్కయు కలయికయే సబ్బు.

౨

1916 వ సం. చెన్న పురి వస్తుపరిశ్రమల ప్రదర్శనమునందు సర్ ఫ్రాడరిక్ నికాల్సన్

గా మున్యసిండుచు “ఫితిగతులు ప్రతికూలముగా నుండున తప్ప యే దేశమందైనను కావలసినంత ఉపయోగకరమగు ముడిపదార్థము దొరుకునప్పుడు దాని నుపయోగించుకొని మంచివస్తువులు తయారుచేయకపోవుట దోషమే యగును” అని చెప్పిరి. ప్రపంచమంతటిలోను భారత దేశమున నూనెనిచ్చు పదార్థములు చాల ఉత్పత్తియగుటచే నూనె చవుకగాను యెక్కువగాను కానూసిన యే పరిశ్రమయైనను భారత దేశమందు వృద్ధిపొందుట కవకాశములు గలవు. సబ్బు తయారుచేయుటకు భారత దేశము మిక్కిలి తగియున్నది. సబ్బు తయారుకు కానూసిన ముడిపదార్థములలో ముఖ్యమైనవి నూనెయు, కాపిక్ సోడాయును. 100 కి 85 వంతులు తైలములును మిగత 15 వంతులు కాపిక్ సోడాయు నవసరమగును. అంతేకాక ప్రపంచమున సబ్బుచేయు దేశములన్నియు నెక్కువ నూనెనిచ్చు పదార్థములు కలివికావు. భారత దేశమొక విషయమున ఏటిని మించిన యవకాశము కలది. విదేశములు మొదట నూనెపదార్థములపై రవానాఖర్చుల నిచ్చుకొని, పిదప తయారైన సబ్బులకును ఖర్చుల నిచ్చుకొనవలయును. అదిగా ముడిపదార్థములపై 100 కి 85 వంతులపై మొదట రవానా ఖర్చులుపెట్టి తీసికొనిపోయి, తయారైన పదార్థముపై నూ

టికి నూరువంతులకును ఖర్చులు పెట్టికొని మన దేశమునకు చేర్చిన వెనుక నే విదేశీయులు తమ సబ్బుల నమ్మకొనవలసియుండును. మన దేశమున దిగుమతియగు నన్ని వస్తువుల విషయమునను సుమారుగా నీ విషయమే నిజము. మన దేశములోనే సబ్బులు తయారైన నూటికి 15 వంతులు ముడిపదార్థములు, కాస్టిక్ సోడా, కొఱ్ఱకై మే మనము రివానా ఖర్చులు పెట్టుకొనవలయును. మన దేశములోనికి దిగుమతియగు సబ్బులన్నిటి పైనను నూటికి 15 చొప్పున విధింపబడుచున్నది. ఇదియు భారతదేశమున సబ్బు షిక్రమకు తోడ్పడుచున్నది. భారతదేశపు సబ్బుల షెల్లుబడియు భారతదేశమున నే యుండును గాన తయారు చేయువానికిని సులువు. భారతీయ కార్మికుని పని బాగుండనిచో, వానికిచ్చు కూలియు తక్కువయే కదా.

ఈ విషయములను గమనించిన మన దేశమున సబ్బు షిక్రమ యద్భుతముగ సాగగలదను నుత్సాహము కలుగును. కాని ప్రతికూల విషయములును కొన్ని కలవు. విదేశమున వస్తువులు చేయువారు పెద్దమెత్తున నొకే సమయమున లెక్కలేనంత సామగ్రి చేయగలుగుటచే వారి తయారుధర యెక్కువ యుండదు. మరియు విదేశములలోని వస్తునిర్మాతలు సుమారు నూరేండ్లుగా సాంకేతిక విద్యయందు గొప్ప నైపుణ్యమును అనుభవమును గలిగి యుండుటయు వారికొక గొప్పబలము. అసలు మొదటనే విదేశవస్తు నిర్మాతకు పెట్టుబడి ఖర్చు లెక్కువ యుండకపోవుటచేత మూలభవము

నకు వడ్డీ ఖర్చు మొదలగునవి సంవత్సర సంవత్సరమునకు నెక్కువ యుండవు. ఈ కారణములవలననే మరమ్మత్తులకును, ప్రాతయంత్రముల విడిచి కొత్తయంత్రములు కొనుటకును కూడ నగు ఖర్చు తక్కువయగును. తయారుచేయు వస్తుసామగ్రి పెద్దమెత్తుబడిమీద యెక్కువ యగుటచేతను, కాయకష్ట మెక్కువ లేకుండ యంత్రములములముననే యన్ని పనులను చేయుచుకొను నుపాయము లుండుటచేతను యూరపుఖండమున దేచోట్లనైనను భారతదేశమున దేట్టణమునకంటెనైనను సబ్బుచేయటకగు వ్యయము తక్కువయగును. తయారైనవస్తువుల వ్యాపారముగూర్చి చూతుమనిన నేడు భారతదేశమున రైల్వేరవానా ఖర్చులు చాల యెక్కువ. మద్రాసునుండి బెంగళూరునకుగాని బెంగళూరునుండి బొంబాయికిగాని యగు రవానా ఖర్చు విదేశమగు లండనునుండి భారతదేశమున బొంబాయి, కరాచి, చెన్నపురి, కలకత్తా; యే నగరమునకు గాని యగు వ్యయముంటే హెచ్చు. నిర్భాగ్యమగు మన మాత్రమే దేశమున యే షిక్రమగాని వృద్ధి నొందుట కీ విషయముక గొప్ప యవరోధము. ఇంతేకాక భారతదేశమందుకంటె పారిశ్రామికవిషయములు నెక్కువ యభివృద్ధిగాంచిన విదేశములయందు వ్యాపారమునకు పెట్టుబడిపెషయమన సహాయము చేయుటయందు ప్రభుత్వమువారైన నేమి, యితర ప్రత్యేకవ్యక్తులైన నేమి మిక్కిలి యుదారముగను ఉపకారబుద్ధితోను ఉండును. ఆధునిక విదేశీయ వ్యా

పారమునందొక శతాబ్దముకింటి హెచ్చు అనుభవము, ప్రకటనలద్వారమున వ్యాపారప్రచారము, ముఖ్యవ్యాపారమునకు తోడుగ నితరచిన్న చిన్న పరిశ్రమలు; ఇవన్నియు నుండుట వలన యూరపుఖింకపు వస్తునిర్మాతలు ప్రపంచమందరితోడను వ్యాపారమున పోటీకలిగెలువగలుగుచున్నారు. ఈమధ్యనే క్రొత్తగా రసాయనిక పరిశ్రమాదులయందు ప్రవేశించి చిన్న యంత్రసాధనములను కొలది పెట్టుబడిని మాత్రము కలిగిన భారతీయ వస్తునిర్మాతల పోటీయందు జయమొందుట కష్టము కదా. మొనమొన్నటివఱకు భారత దేశమున రసాయనసాంకేతిక శాస్త్రజ్ఞులు బహుకొలదిగ నుండుటయు నిజముగ నొక లోపమే. ఇప్పుడట్టివారు వలసినంతమంది యున్నారు; వ్యాపార పరిశ్రమలకొఱకు తమకాలమును శక్తిని వినియోగించి పాటపడుచుండు పెట్టుబడిదారులట్టివారి సేవాసహాయములను వినియోగించుకొనకుండిన దోషము వారిదే యగును.

3

మైసూరు సంస్థానప్రాంతముల లభించు ముడిపదార్థములతో మంచరకపు సబ్బులు తయారుచేయు సలకాశముల విషయమున బెంగుళూరు ఇండియన్ ఇన్ స్టిట్యూట్ ఆఫ్ సైన్స్ నందు వరుసగ కొన్ని పరిశోధనలు గావింపబడిన పిదప 1917 వ సం॥ బెంగుళూరునందు మైసూరు ప్రభుత్వమువారి వలన నొక పబ్లిక ఫ్యాక్టరీ స్థాపింపబడెను. మైసూరునందు పరి

శ్రమల సన్నిధి నభివృద్ధిచేయుటకు దివాను నర్. మో. విశ్వేశ్వరయ్యగా కేర్వరచిన విధానము దిదియొక భాగము. ఇంగ్లాండునుండి యంత్రసాధనములు తెప్పించబడి 1918 సం॥ మే నెలనుండి యంత్రశాలయందు పని యారంభింపబడినది. మైసూరు ప్రభుత్వమున పారిశ్రామిక రసాయనికుమను, రసాయన యంత్ర శాస్త్రజ్ఞుమను, ఇంగ్లాండునందలి సన్ లైట్ సబ్బు ఫ్యాక్టరీ యందు ప్రత్యేక శిక్షణమును బడసిన వారునైన బ్రీ యన్. జి. శాస్త్రి, బి. యే. యమ్. యస్. సి. (బండన్), యఫ్. సి. యస్. యఫ్. యమ్. యు. గారు వ్యవహారగ్రామంబి పనుల సాగించుచున్నారు.

మొట్టమొదట, బజారులోదొరుకు మంచరకపు బట్టలుదుకు సబ్బుతో చేవిధముగను తీసిపోని బట్టలసబ్బును మాత్రము తయారు చేసిరి. కాని మఱి కొలదికాలములోనే మంచి రకపు అందమైన ఒళ్లుతోముకొను సబ్బులు చేయుటారంభించి 1918 నవంబరు నెలలో మైసూర్ టామెలెక్ సోప్స్ ను విక్రయించుటారంభించిరి. మైసూరు ప్రభుత్వమువారు స్థిర పథముపై నేర్పడిన పరిశ్రమలను ప్రోత్సహించి యభివృద్ధిచేయుచు సంస్థానమున నున్న యితరపరిశ్రమలకును, వస్తునిర్మాతలకును ఆదర్శప్రాయముగ నుండునట్లు తమ యంత్రాలయములోని వస్తువులు అత్యుత్తమమైనవిగను సమృద్ధిమైనవిగనునుండునట్లుచూచుచున్నారు. అందుచే నీ యంత్రాలయము నవీన సాగరిక

పథశులపై నడుపబడుచున్నది. పెట్టుబడిగా వ్యయపరచిన మూలధనమంతయు, దానిపై వడ్డీతోనహా నేడు మైసూరుప్రభుత్వమువారికి వచ్చివేసినది.

ఈ సబ్బులు తమకొక పేరును గడించికొన్నవి. భారత దేశమున నన్ని ప్రాంతములవారి చేనుపయోగింపబడుచున్నవి. మైసూరు చందనపుసబ్బు చాలమంది యెరుగునదే. ఈ యంత్రాలయాధికారులు తమ సబ్బులు యేవిధమగు కల్రిగాని లేక చెడుపదార్థములు చేరనివైయున్నవని పూచీకత్తు (హామీ) నిత్తురు. అధమము పది ఆంగ్లేయుల యంత్రశాలలయందును, మరన్ని భారతీయ యంత్రశాలలయందును, నేడీ చందనపుసబ్బులను తయారు చేయుటయే యిక్కడి చందనపు సబ్బుల శ్రేష్ఠతకు నిదర్శనము. ప్రపంచమంతటిలోను మంచి చందనపు నూనె యెక్కువగా గలదగుటచే మైసూరుసంస్థానమున శ్రేష్ఠమైన చందనపు నూనె సబ్బులు తయారుకాగలవు. చందనపుసబ్బేకాక యింక మూడు నాలుగు విధములసబ్బులు నిచ్చట చేయబడుచున్నవి. టర్కిష్ బాత్ సబ్బు, కార్బాలిక్ సబ్బును తయారుచున్నవి. వైద్యాలయములందును, ఆరోగ్యసంస్థలందును, క్లబ్బులందును మిక్కిలి యుపయోగపడునట్టి యొకవిధమైన తేలిక సువాసనగల ద్రవరూపమైన సబ్బును తయారుచేయుట యీ మధ్యనే యారంభించిరి. బెంగుళూరులోను, మైసూరులోను, సివిల్ మిలి

టరీవైద్యాలయములం ద్రవరూపమైన సబ్బునుపయోగించుచున్నారు. ఈ వస్తువుయొక్క యుపయోగతకు తృప్తిపొంది చెన్నపురి జనరల్ హాస్పిటల్ వారును కీని యుపయోగము నారంభించినారు. ఇట్టి ద్రవరూపమైన సబ్బు ఆమెరికాయందును మూరపు ఖండమునందునుపయోగింపబడుచున్నది. గ్రేట్ బ్రిటన్ లోను యిప్పడిన్స్ ముపయోగించుచున్నారు. భారత దేశమునమాత్రమిట్టిది మొదటి ప్రాయ త్నమేకాని జయప్రదమైనది. కాలక్రమమున నిది తగు నాదరమును బడసి పేరుపొందునని యాన కలదు.

మైసూరుప్రభుత్వ సబ్బుఫ్యాక్టరీని స్వయం పోషకమగునట్లు చేయుటకొక ఎలెక్ట్రోలైటిక్ ఆల్ కాల్ సెల్లూట్ ను స్థాపించి దానిద్వారా ఫ్యాక్టరీకికావలసిన కాబ్టిక్ సోడానంతయు తయారు చేసుకొనవలెనను నుద్దేశ్యము కలదు. బెంగుళూరునందు విద్యుచ్ఛక్తి చాల చవుకధరకు లభించును; ఇండియాప్రభుత్వమువారివద్దనుండి పన్ను (duty) లేకుండ ఉత్పన్న సులభముగా పొందవచ్చును. ఇచ్చట తయారగు కాబ్టిక్ సోడా యంతయు బెంగుళూరులోనే ఖర్చుకాగలదు; అందుచేత నొక ఎలెక్ట్రోలైటిక్ ఆల్ కాల్ సెల్లూట్ నేర్పరచి ఫలితిమును పరిశీలించి చూచుటకు మంచి యాశావంతమగు నవకాశములు కలవు. ముతకరకపు గ్లెసరిన్ తయారు చేయుట కొక వాక్యూమ్ ఇవాపొరేటర్

తెప్పించబడినది; వ్యవహారము దానిని నిర్మించి పని నారంభింతురు.

మైసూరు ప్రభుత్వమునా శీక్రొత్తపరిశ్రమను నెలకొల్పటవలన సంస్థానమున ప్రత్యేక వ్యర్థము ప్రయత్నించుటకును ప్రోత్సాహము కలిగినది. ఈ కార్యములోనే సంవత్సరమునకు సుమారు నాలుగువేల రూపాయల వ్యాపారమును చేయు మామూలుగా సబ్బు యంత్రాలయములు కలవు. ముందు చెప్పబడినట్లు మైసూరు వర్షారువారి విధానమునః క్రొత్తకొత్త పరిశ్రమలు నారంభించుటయు, భారత దేశమునను ఉత్తమతరగతి వస్తువులు తయారుకాగలనని చూపుటయు. సంస్థానములోని ప్రత్యేకవ్యర్థమును వ్యవహారికులు సిద్ధపడి యీ ప్రభుత్వమువారి పారిశ్రామిక సంస్థలను తీసుకొని జమీన్దారముగ నడువగలమను హామీనిచ్చుచో ప్రభుత్వమువారు వీనిని ప్రజలకు బదలాయుంతురు (అంటున్నారు.)

౪

సబ్బు పరిశ్రమకు సంబంధించినంతవరకు, భారత దేశమున వ్యర్థము తరగతి సబ్బులు తయారుకాగలనని యనేకమారులు నిరూపించబడినది. ఈ పరిశ్రమ బాగుగా వృద్ధిచేసి

వ్యాపించుటకు కొన్ని యాధికాంశము లట్లు తగులుచున్నవి. అంతేకాక, స్వదేశ పరిశ్రమలను గట్టిగా ప్రోత్సహించుటకు మరియు జ్ఞానవంతమగు ప్రజాభిప్రాయమింకను కొంతవడియున్నది. కాని పరిశ్రమలు యేటటు సుభనూచకముగ మారుచున్నవి. భారత దేశమున నేడు కొన్ని పరిశ్రమలు చక్కగా కొనసాగజాలకుండుట కీ స్వదేశపరిశ్రమభిమాన లోపమే కారణము. లేనియెడల నర్. పి. సి. కే గారి యధ్యక్షతక్రింద నారంభించబడిన కలకత్తా సోప్ వర్క్స్ వారి పని చాలించబడియుండకుండును. ఒక్క సబ్బులకొరకే భారతదేశమునుండి సంవత్సరమునకు సుమారు ఒకటిన్నర కోట్ల రూపాయలకంటె నెక్కువ విదేశములకు పోవుచున్నవి. సబ్బు వాడుక యెక్కువగుచున్నకొలది యేటటు సీ మొత్తము యెక్కువకూడ నగుచుండును. మన దేశమునుండి పరిదేశముల కేకధారగా పోవుచున్న యీ ధన ప్రవాహమును దేశభిమానులింకను నెన్నాలు సాగనివ్తురు? ఈ యపార ధనప్రవాహము నాపుటకు జ్ఞానవంతమగు ప్రజాభిప్రాయమే ముఖ్యవసరము.

జ. బ్రహ్మానంద

కానన పరిశోధకుడు

యస్. ఏ. డి. యస్.సి. (ఆన్.ఎస్.) యఫ్. ఆర్. యస్.

క. ఉత్తర మేగసి యబాంధము, చిప్పలు రాలంక మేరుఖిరంబులపై

నుప్పించి యొగసి కొండు కొ, తప్పక నామనసులోని తహనూదీర్క. — శ్రీ నాథుడు.

మహాత్ముల జీవితము లత్యద్భుతములు. అన్యులము లన్నమాత్రమున నే పొందుదమిను వాళ్ల జన్మితములతో దన కాంక్షక మేమని నిరుత్సాహపడ నవసరము లేదు. అననూయమైన మనస్సుతో వారల చక్రల నెన్నడేని

శ్రీయుత రామన్ మహాశయులు

దలచుకొనిన దన్యతత్వము గలుగునన్న యావంతయు నతిశయోక్తి లేదు. వారల నర్థము చేసికొనవలెనన్న నన నూయమైనబుద్ధిమాత్రము కావలయును. అందులకనే శ్రీ కృష్ణభగవానుడు తన భగవద్గీత పెట్టి విశ్వామైన తాత్పర్య విమర్శనకై నను జనా విదగలుగు దానినిగా తెప్పినను

నప్పుడప్పుడు తన నర్థముచేసి కొనుట కననూయమైన బుద్ధి కావలయునని వక్కానించెయున్నాడు.

మహాత్ముల జన్మితము లన్యులములు మాత్రమే కాదు. అవి పాపనములు కూడను. మనము చీటిలో బడి దారిద్ర్యకక యనిధిపడునపుడు, వారల జన్మితము, వారల యాదర్శములు, వారల భావములు లేకోమయములై మనల నజ్ఞానాంధకారమునుండి విడుదలమ చేయ సమర్థములై యున్నవి. వారల ప్రకాశ మొక పర్యాయము కేలము గడిపారైన బ్రహ్మించిన వాగ్విప్రకూడినోకా నోకకాలమునకు ఉత్పన్నమైనవనందుటకవకాశమేర్పడును.

ఒక సంఘముయొక్కగాని, ఒకదేశముయొక్కగాని, వ్యక్తిత్వమును వాగ్వికరయును స్ఫుటముగా గుర్తించ వలయునన్న, ఆసంఘములోనిగాని, ఆదేశము లోనిగాని, మహానీయుల జన్మితములను, యాదర్శములను దిలకించుటయేముఖ్యమున్న ఎవరును అపార్థము చేసికొనరని భావించెనను. తనతరులజన్మితములను జోషించేయుట యన్న ఒక మూగుడు గణితశాస్త్రమునందు త్రిభుజము యొక్క మూడు కోణములు కలసి 180 డిగ్రీలని నిరూపించుటకు గాను, తనకు కత్తి యున్నంతవరకు, లేక తనజీవితకాల మంతయు నేరుచేరు త్రిభుజములను గీయుచు వాని కోణములను కొలచుచుండిన ట్లుండును.

తండ్రి నేనంటిగానూహించి శ్రీరామగారి

చర్యలనుకూర్చి, జీవితమునుకూర్చి యాలోచించినప్పుడు పైన తెప్పినభావములే నాయాలోచనములను గప్పించినవి. మొదట ఎవ్వరులేని యాత్మీయభావము, తదుపరి నా పా మరత్వమును నేమరుచిటోయి పారంభ్యభావమును జూచి తిని, మా దేశము పరదేశయుల ఇచ్చాప్రభుత్వమునకు

లోనికి తన కృత్రిమమును జూపుట కవకాశములు చాల తక్కువగునున్నను, మాదేశముయొక్క చాన్యనిష్ఠత్వము బలపరచిన యవసరమునది గాంధీయవాన్మునినంటి దేశభక్తులను బహుముఖముగాక శాస్త్రపరిశోధనముగాను విన పారతంత్ర్యరహితమేమి, భాగ్యవారిత్వమేమి, యను నవకాశములు మాదేశమున పూజ్యములైనను, పేదరిక గన్న వివాహముల శాస్త్రములతో—గొప్పయవకాశము అంటి గొప్పవారలైన శాస్త్రములతో—సుల్యముని పీఠము నలంకరింపవలయుగలగు శ్రీరాముల మహాశయునినంటి అధిక మేధావారిని మాదేశము బహుగణననని తలచుకొనిన, యే స్వదేశీయునకు పరమానందము కల్గునందును? అట్టియానందోద్రేకమే ఈమహాశయునినిందించినా తెలుసువారలకు తెలియబరచాలయునను కోరికకలుగజేసినది. ఈవాదమునం చాయనను మహనీయునిగా నేనెందులకు భావించినది మనిన కొలది క్రమముగ తేలవవలయును. ఆయననుసూచి వ్రాయుటకు బూర్వ మే శాస్త్రమునం చాయన ప్రవీణుల వినిందియున్నాడో ఆపదార్థమున శాస్త్రవిషయమై చూచునట్లు, వేర్వేరు శాస్త్రములయందు దానికి గల స్థానమును గుర్తించుటకై కొంతపరిశ్రమ కలుగజేయ సాహసించెదను.

ప్రకృతిశాస్త్రముల ప్రకృతిని కనించు శాస్త్రములు. ప్రకృతియందు వింతలను కనుగొని వాని నలవాటు పరచుకొనుట ప్రకృతిశాస్త్ర ఉద్దేశ్యములలో ముఖ్యమై వలయునని చెప్పవచ్చును. అలవాటుపరచుకొనుటయనెనె ముఖ్యముగా గమనింపవలెను. ఆయనదే, ప్రకృతిని జూచి ఆనందించు కవిత్వమునాండి మన ప్రకృతిశాస్త్రములను సృష్టికరించును. కవి యెంతవేపటికి ప్రకృతిలోని వింతలను జూచి గంతులవేయును సంగీతము పాడుచుండును. తనకిం లాశ్చర్యము కలుగజేసినదానికి కారణమేమోయను విచారన మాత్రమే కుండెను. అట్టి విచారనతో యున్న ఆతిథి ఆశ్చర్యము కొద్దికాలముమాత్రమే యుండుగలను. ఆపద్య కవిత్వమున కవకాశ సేయుండును. కావున ప్రకృతి నర్థము జేసికొనుటకు, కవిత్వము ప్రథమసాధనమైనను, “అర్థీనతావాద్ధి”చే ప్రకృతిని నిజముగా నానందించుట కంతరాయమై యున్నది.

ప్రకృతిలోని వింతలను జూచుటతో కవిత్వముని యొప్పుకొనబడిన, ప్రకృతిశాస్త్రము కవియై యుండవలెనని చెప్పవచ్చును. కవిగాకుండుటయే, మనము జానుచాలమంది ప్రకృతిశాస్త్రముల నెన్నవైన శాస్త్రములుగా కుండుటకు కారణము. కవి యానందించు విద్యుచ్ఛక్తిగదా యని (వా ప్రమాటలనే) కవియై యుండవలసిన, ప్రకృతి శాస్త్రములముద్రకు వల్ల ఆనందించునకు బహుల విషయమునుగూడ బహియును అగునుకాదు “వింత” యను మాటకు గొంతయగును చెప్పవలసియున్నది. ననకు తెలియనిదే వింత. అదేకారు; మన గొంతుకు కలిగినదాని మూలకముగా అర్థము చేసికొనుటయే వింత నర్థముచేసికొనుట. ఒక్కొక్కప్పుడు మన గొంతుకు కలిగినవిషయమేమిదనియును, అట్టివానిలోనాండి మేధావారియైన శాస్త్రము వింతలను జూచగలను. అదిగా మనకు సామాన్యముగా దోచు విషయములనుండియే అనివిషయాన్వయ శేషమును బహియగలకు. మాకుకు! ఆనందింపును! గాఢీయాయొక్క అధిక మేధానంపత్తిని! ప్రాగ్భవానంపకమున తనకుమాత్రమేగాక ఇతరుల యందులకు ప్రేమాదును పేద్యులలూకవన్న ఒక దీపమును జూచి అట్టి యుష్మదులన్ను చూచి యేమిప్రభుగూడ చెందుట్లు, కొన్ని సిద్ధాంతములను నిరూపించినారు. (Laws of pendulum) ఈసందర్భమున ప్రకృతిశాస్త్రముయొక్క మనోముకండుగతి భావకమునకు విచ్చినది. ఆయనప్రకృతియొక్క కొకచోట వొక శేషము కనుగొని, దానిప్రకృతియంతయును యేయేయస్థలం దాగగ్గము చెందునో కనుగొనుటగూడదు. ఇది మనశ్రమలన చాలములకు తగ్గించును. ఇది మన శ్రమలకు విరామమునడి భలననినాని చెప్పవచ్చును. ప్రతివస్తువు మొదట వల్ల నీలగతి యేమియని యనుగడుండు మేధావారియైన వారు తన విమర్శక బుద్ధిచే (Analytical mind) పర్యాంగీకారమైన భక్త్యమును బహిసింపును వాని యానందించునకు మేరయండును. ఆనంగతి నితరులకు చెలియబరచిన వాడు “అన్యాయ్య మనకష్టములనుండి బయట బడితిమి. కురచిగామాముగానున్న ఈ ప్రకృతి, చివరకు కొన్ని భక్త్యములకు లోనైనదే” అని మనసునకు విశ్రాంతి కలుగును.

ప్రకృతి సాధ్యమైనదికదా యని పూర్తిగా గర్వమును చెంకపూర్వమే, మరల ప్రకృతి యసాధ్యమైనదిరా యని వెంటనే యనిపించును. ఏమన ఎవరైన ప్రపంచమున జరుగు ప్రతిసంగతికి కారణమును జెప్ప సమకట్టిన, అప్పుడు ప్రకృతియొక్క విచిత్రమును, దాని యనంతత్వమును దానిముందు మనయొక్క స్వల్పతయును గోచరింపకమానదు. దీనికికారణము ఒకతీరుగా యిట్లు జెప్పవచ్చును. విస్తువులనుబట్టి మనము తెలిసికొనిన కొలత సంహేయము హెచ్చునుచుండును. ఒకానొక కాలమున వస్తువుల చలనమునుగూర్చి పరిశ్రమచేసి, ఆకాస్త్రమందు సర్వాంగీకారమును గ్రహించుట, ఆగ్రహములనుండి, అవిత్తమైన దూరముననున్న, నక్షత్రములయొక్కయేమి, గ్రహములయొక్కయేమి, చలనమును, వానిబరువును, వానికి మనకుండు మారమును, సూర్యగ్రహణమును, చంద్రగ్రహణమును, అవి ఎప్పుడు వచ్చునదియు చెప్ప వేర్చుకొంటిమి. అయ్యది యహేళుమైనపనియే. అంతమాత్రమున విస్తుతత్వము ముగిసెనా? ప్రకృతి క్వాస్త్రపరిశ్రమనుపరిచిననో, మనము ప్రకృతి వైభాగముండే యుంటిమనియు, దాని ఒక్క పారశ్రమను చీల్చబాలకుంటిమనియు ఇప్పటి మనజ్ఞానముతో గ్రహింపగలము. తర్వాతనే నిశితమైన మానవునిబుద్ధి తనకన్న ఎన్నతిక్రమముగాని రెట్లు ఎక్కువ పరిమాణము గ్రహములనుండి అనేదిధముగా జన్మతరముగాని తనకన్న పెన్ని రెట్లో తక్కువ పరిమాణముగల హేళి క్షూతో అను నణువుపై ప్రసరించినది. కాని కొన్నాళ్ల నరకు ఈఅణువులు మహాగ్రహములలో మహానక్షత్రములలో నిరాకూటముగా విహారముచేసిన మనవిచర్య నాణుబిగిని, మన గణితకాస్త్రమునకును, చోగవనిచ్చినవికావు. ఒకప్పుడు ఈగ్రహము లమితమారముగా మండుటచే వానిసంగతి మనకు ఏమి తెలియగలదామని నిరుత్సాహపడినచోజాలును గలవు. అంతేకాదు. మనవిచర్యనాశక్తి ప్రవేగింపలేనినోట, మన కవితాశక్తి విజృంభించినది. సూర్యగ్రహణము చంద్రగ్రహణమును, కుష్టరాక్షస నిరోధమని యూహించితిమి. చంద్రునియందున్న కళంకమునకు ఏమియో గాఢలను కల్పించితిమి. కాని కొన్ని నా

ళ్లకు అవి ఎంతమారములైనను, మనగదిలోగూర్చొని, గడితలుపులు జైచికొని, కాగితమును, కలమునుతీసికొని, మనలెక్కను పూర్తిచేసితిమి గదా?

ఈఅణువులు ఎక్కడమోచినను అవియే. కాని వానిని మనస్థూలదృష్టితో చూడజాలము. వానినివయమై మనము తెలిసికొనగల్గినది అని సమిష్టిగా మన ఇంద్రియములు గోచరింపగలుగు కొన్ని గుణములను. అల్లయిన, పాతకును, ఈగుణములనుండి అసహనాటిసంగతి ఏమో గ్రహింపగూడదా యని సులభముగా ప్రశ్నింపవచ్చును. అయ్యది, అట్టి పెనమాగ్గము అనహయకరమైనదికాదు. ఏమన, ఒకవస్తువునుచూచుట, వానిపైకి గలుగు మార్పులను గ్రహించుట ఇది సులభమే కావచ్చునుగాని, ఒక గజబోసేమున్నది తెలియకుండనే, బయటగోడలను, ద్వారమునుజూచి గదిలోని సంగతులన్నియు తెలిసికొనప్రయత్నించుట మొదలిదానియంతసులభము కాజాలదు. పూర్తిగా చెప్పలేముని చెప్పుటకు వీలులేదుగాని, మనమాగ్గము మాత్రము ప్రమాదాపృథమైనది యని చెప్పవచ్చును ఈఅణువులపైని పరిశోధనయు వట్టిదియే యైయన్నది.

పదార్థములు అణువుల సమ్మేళమని సిద్ధపడినది. (మరికొన్ని నాళ్లకు) ఇకనంతట వస్తువులగుణములు రకరకములుగానుండుటకు కారణము యీఅణువులనుండి మొదలిడితిమి. కొన్నాళ్లు మనయాటలుసాగినది. కాని, మన యమిత శోధనయే మరల మనకు ముప్పునుజెల్పినది. ఈ శౌతిక అణువు (Molecule) అనేదానినికూడా విభజించి వేయనిపిపెచ్చినది. Atom అనేదియే పరమాణువని నిశ్చయమునకు వచ్చితిమి. మనకాస్త్ర మింతటితో పూర్తియైనది అనిబ్రృపిపడితిమి. కాని విరామ మేమోయని ఎరుగని, మనబుద్ధి, తపనకులమైన మనపరిశోధన, ఈ పరమాణువునుకూడా భేదించినేసినది. అయ్యది ప్రోటాన్ (Proton) అను ఒక సూర్యగ్రహమునట్లు ఎలక్ట్రాన్ (Electron) అనుగ్రహములు పరుగెత్తుచున్నవని. చూచితిరా, మనముమూలనక్షత్రమండలినుండి మూత్తునక్షత్రమండలికి దిగితిమి. ఇదియంతయును శ్రద్ధగా చూపుచున్న

పాశుమను, సకారణముగకే, ఇట్లు ప్రశ్నింపవచ్చును. మీరుచెప్పనదంతయును ఈహాశేలవముకాదని మమ్ముల నొప్పింపగలరా? మీగుమాకు అప్రామానుమత, Electron నును మాయాకంటికి చూపగలరా? యని ప్రశ్నింప వచ్చును. అప్పుడు ఏదైనలేదని చెప్పబడు వెంగా? వాడు ప్రయోగించు మంత్రహాసమునే మేమును ప్రయోగింపవలసియుండును. కాని మామంత్రహాసము వెంగా? వానియంత భావనాన్యమైనదాదు. కాని వెనుకనే ఇట్లుల జవాబునూడానిచ్చెదము. "నాయనా, ఒకవచ్చువు న్నుచుచెప్పబడుచునకన్నులు చూచినచూచిట్లు లేవన్న చూడవచ్చు! మన సేండాకాలముని తోపింపజేయుచు పీచుపట్టుగావ్వు, దానిను-పమును తిలకింపనంతమాత్ర మున, లేదని యనుకొనగలమే? దానిని తిలకించినను, చల్లనికాలమునహుడి, నుండెట్లునుమానునే! అంతయకాదు. మన ఇంద్రియ స్ఫూరణచూచకౌకతములేకయే, ఒకవచ్చువు యొక్క సుగుములను విమర్శించు పద్ధతులను మాత్రామ్రమవలించించుచున్నది. అప్పుడు జ్ఞానదృష్టియును, పరి తోధనయును చెందును ఒకవానికి నొకటివోస్తూ ఏవోము సూలదృష్టినినిసింపజేయె యచ్చుట నొన్ని హాశేలవ మనుకొనుడి, మరి ఏమైననుకొనుడి; వస్తుతత్వమును గ్రహింపపాపాపించెదము. మాసాహసము మీరెన్నడు తలచని, విననిసంగతులను నూయాపై జ్ఞానముపయోగపర చుకొని, మీకన్నుల కనుపడునట్లుగనే, మీచెవులకు విను పడునట్లుగనే, కొన్ని సంగతులను చూపగల్గు బహుమతిని పొందుచున్నది. "అట్లైనప్రోటాన్(Proton)Electron విధిపడినట్లేకదా! ప్రకృతికంతయు గనిపెట్టిరికదా! " యని ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞుని నభివందింప మొదలిడెవరా, నము భావముతో, అతితిట్లుచెప్పను. "ప్రకృతియనంతమైనది. కానిచెప్ప లభ్యతములు. ఒకపరి తనరహస్యమునంతయు జల్లుబయలు చేసినట్లుండును. ఒకపరి గంభీరముగ నగాధ ముగ నుండును. Protonను Electron ను గనిపెట్టిగి నీ యనుగర్వము నూ కావంతయునులేదు. ప్రకృతి ఇంకను నుమ్ము చక్కిరించుచునే యున్నది. కాని అయ్యదియే నేము కొరుకొనునది. ప్రకృతి ఎంత అసంతృప్తమును

చాల్చునున్నదో వానితోబాటు నితరును నూ బుద్ధియు నవంతిత్వమును చాల్చుచున్నది."

ఈ సంజగమున ప్రకృతిశాస్త్రమునకు ప్రతిప త్తులనుండి కలిగిమైన ప్రశ్న పరంపరలను నురిపింపజేయు నంతమును కదలించితిని. అయ్యది మన యింద్రియస్ఫూరణ చూచకౌకతలేకనే ప్రకృతిత్వమును గ్రహించు పద్ధతులను ప్రకృతిశాస్త్రము లవలించించుచున్నదనుట నురించి ప్రతి పక్షుల ప్రశ్నల Max Planck గారి మాటలతో సం జేపముగ చెప్ప వచ్చును.

"Is the Physical world simply a more or less arbitrary creation of the intellect or are we forced to the opposite conclusion that it reflects phenomena which are real and quite independent of us? Expressed in a concrete form, can we rationally assert that the conservation of energy was true, even when nobody could think about it or that the heavenly bodies will move according to the Law of gravitation, when our earth and all that there is in is in ruins?"

ప్రపంచమే నిజమని నమ్ము పాశ్చాత్యుల నుండి ఇట్టి సందేహములు బయలు దేసినవో, వేదాంతశాస్త్ర మును మొదలిడుటతోపాటే ప్రపంచ మంత కల్గి యని ప్రాచీనముల మన హిందువులు, ఇంతకన్న గాఢతర మైన ప్రశ్నలు చేయక మానరు. Max Planck మహా నీయుడు, ఆప్రశ్నలకు సవినయముగా జవాబునిచ్చినాడు. అనగా సవినయ మనుదానికి చెప్పుచున్నాను. ప్రపంచ ములో నూటిగా జవాబిచ్చుటకు తక్కువగాని ప్రశ్నలు కొన్ని ఉండును. దీనికి కారణము జవా బను మానావృద్ధి మయినది యగుటయని ప్రతిపక్షులు భావించవచ్చును. భ్రమింప వచ్చును. కాని ఆయావిషయములయంద ననుభవ మున్న వానికి, మొదలునుండి, మాయావిషయములయందు పెంపొందిన వానికి, తనజవాబుయొక్క సమ్యక్తము నే మాత్రము ననుమానింపడు. కాని అట్టి ప్రశ్నల కున్న కష్టములవలన నూటియైన జవా బీయజాలదు. అతిని

జవాబుఅనుభవమే. ఈవిషయమును స్పృశించును Max Planck గారు వ్రాసిన దిండు పొందుపరచెదను.

"No Physicist doubts the truth of the observation that a being endowed with physical intelligence and possessing means of detecting ultraviolet rays, would recognize these rays as being similar to the normally visible ones, though no one has seen either an ultraviolet ray or such a being. No chemist has any scruples about ascribing to solar sodium, although he can never hope to put a salt of Sodium into a test-tube..... Indeed however confidently one lays the foundations of the world-picture of the future no general rules can be formulated. The greatest foresight is here desirable. There is a second consideration in connection with this question what it simply and solely depends upon is the realisation of a definite object even though unattainable. This object is——not the complete adaptation of our ideas to our perceptions but the complete liberation of the physical picture from the individuality of the separate intellects. This is perhaps a more accurate paraphrase of what I have calledin order to avoid misunderstanding "the liberation from the anthropomorphous elements" as if a picture could be independent of the painter: this is a contradiction in terms."

దీనికి పోల్చుదుగు విషయము భగవద్గీతయందు కొకటి యున్నది. ఆ న్యూటి కర్మచేయుచుండుము, కర్మను నమ్మి యుండుము, నాని యందు దాసత్వము వహించుటయు అని చెప్పు సందర్భము. ఇయ్యది పైకి మాచుటకు ఒకదాని కొకటి సంబంధింపనట్లునవుడును. అంతేకాదు వికలువాదులున్న యెడల నవహాస్యములను జేయ సాహసించెదరు. ఇనుక ఒకదొకడట భార్యను కాఫీ వియ్యమని యడుగుటకు

My dear idea, will you give me an idea of coffee?" అని అన్నాడు. వీనిమటలనే పరికించి, కృష్ణుని వేదాంతమున కర్థభూవ్యము చేయుదురా? దీనికి జవాబు, అనుభవములను వేదాంతరే. ఈ భావమునకు ముగింపుగా, భగవద్గీత నుండి 2 శ్లోకముల మదానా రించెదను.

శ్లో॥ నైవకించి త్కా-హి-యో-మ-స్యేత-త-త్త్వవిత్
పశ్యేత్ కృష్ణే స్పృశేత్ జప్తు-న్ శక్నో-న్ గచ్ఛేత్
ప్యవ-న్ కృష్ణ-న్.

శ్లో॥ శ్రువ-న్ విశృజ-న్ గృహ-న్ స్మరి-న్ న్నిమి-న్ న్నపి
ఇద్ధి-యా-దీ-ద్వి-యా-ధే-వ-న్ వ-ర్త-న్ ఇతి ధారయ-న్.

మయ్యర్థముచే, మాప్రకృతికాస్త్రముల యాచర్యముల కన్వయించును గాక!

పదార్థ విజ్ఞాన కాస్త్రమును నురించి చెప్పటకు మొదలు ప్రకృతి కాస్త్రములను వర్ణించెదను. నిజముగా ఈకాస్త్రముల మొక్క యుద్దేశ్యము బరికించినచో దాని ద్వియోభావము వలన, కాస్త్రములన్నియు ఒకేకాస్త్రముగా కనపట్టును. ముఖ్యముగా గణితకాస్త్రము, పదార్థవిజ్ఞాన కాస్త్రము, రసాయన కాస్త్రము ఒకదాని కొకటితోనుగా నుండును. ఒకదాని హద్దులుమిరి మరొకదానిలో పొందుచుండుటయును సంభవించుచుండును. అందుకనే ఇప్పు డీక్రింది కాస్త్రములు కూడ బయలుదేరినవి ఏమనగా Applied Mathematics (లేక Mathematical Physics, Physical Chemistry) కాని ఒక సంగతి మాత్రము చెప్ప వచ్చును. Physics తదితర 2 కాస్త్రములపను ముగ్యస్థానము నాక్రమించుచున్నది. అచ్చమైన గణితకాస్త్రమును తాను రచించుకొన్న ప్రపంచమును తనవిమర్శకబుద్ధిచే వెంపించియుండును. అందు ప్రపంచమును జూడ వెదచును. రసాయనవిజ్ఞానో, ఓషికగణి పైమాపుటకు (అతని మాపుటకు గూడను) పరస్పర సంబంధములేని ప్రకృతిలోని విశేషముల జూచితాను తయారు చేయును. వానిని విమర్శించుననున్న కాలింది ప్రతునికుండను, ఇక Physicistలో

ఈ 2 సూత్రములును పేరవించినవి. ఈ 2 సూత్రములలో నరని కేవలారవడినను నిజమైన Physicist అనిపించు కొనడు. కాని దాని స్థానమును మీకు పొందు పరచినను కొనడు.

పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రము మొదలెన్నియో ఉపభాగములతో నిండి బయలుదేరినది. ఆవిభజనము ఒక మోస్తరుగా మన ఇంద్రియవ్యాపారము మూలముగా జరిగినదని చెప్పవచ్చును. ఉదాహరణము కన్నులతో చూచినది లేక ఇంకను మరీశాస్త్రీయముగా దెప్పవలయునన్న కన్నులతో జూచుటకు సహాయభూతిమైనది. అది లేజము. దానిపై వేకోశాస్త్రము బయలుదేరి. మన కీరము ఉష్ణమును, శక్తిమును సుద్రించును. మనల్నిసింద్రియమునకు, అట్టిభావమును కలంకదేయునది ఉష్ణముంటిమి. అయ్యది ఉష్ణశాస్త్రమయ్యె. వర్షానీ కర్ణములతో వినునది శబ్దము. శబ్దశాస్త్రము ట్టుల్నిన్ను మయ్యె. దీనికన్న పూర్వము (Mechanics) ఉన్నవమైనది. అయ్యది వస్తుచలనమును గూర్చినదై యున్నది.

మన ఇంద్రియములతో నేసంబంధము లేకుండ, మరి 2 శాస్త్రములున్నవి. అయ్యవి, Magnetism, Electricity యివి, అనగా అయస్కాంతమును సుదించియు, విద్యుత్తును సుదించియు. మొదటిది—ఇనుము నయస్కాంత మకర్షించును. దానివిషయమైన చర్చ Magnetism. రెండవది—అట్లుమన పట్టువేసి నిద్దిన, పట్టునకు జెండుంటి పదార్థముల నాకర్షించును. ఇది విద్యుత్. దీనిశాస్త్రము Electricity యని యనిపించుకొనును. ఈరెండు శాస్త్రములును, పరస్పరసంబంధము లేకుండ మొదలైనవి. రానురాను మనజ్ఞాన మభివృద్ధియైనకొలఁకదబడివిద్యుత్, కదలని అయస్కాంతమెట్లు వర్తించునో, అట్లు వర్తించుననియును, అయస్కాంతమును గురించినయెడల, దానిపరివరములందున్న విద్యుత్తుతోవలయును నుండెనను (circuit, విద్యుచ్ఛక్తి కలిగించుచున్నదనిన్ని సుద్రించబడినది. దీనిని స్వస్థముగ నర్థముచేసికొనినది Faraday, ఫారడే అను మహానీయుడు. అతనియూహ యప్రతిమానమైనది.

అంతకుపూర్వము 2 విద్యుత్తుకేంద్రమును చెందిన వస్తువులను (Electric charges) దగ్గరకు తీసికొని వచ్చిన, ఆరెండు నాకర్షింపబడకుండనుండవలెనన్న, దానిరెండిని ఆగబట్టువలెనని కనిపెట్టుబడినది. ఈశక్తికారణము, ఆరెండువస్తువులయందున్న విద్యుత్తే కారణమని తలచిరికాని, ఆరెండువిద్యుత్తునుండు స్థలమునకు (Space) ఏమైన సంబంధమున్నదా యని యాలోచించిన వారు కారు. కాని ఈమహానీయుడు, ఆస్థలమునందు వేర్వేరు పదార్థములనుండి, అప్పుడు ఆ 2 చార్జీలకు నుండెడి యాకర్షణ శక్తిని కొలువగా, వేర్వేరుపదార్థములను వేర్వేరుగా నుండెనని గ్రహించెను. దానినిను అయస్కాంతించిన దేవునగా, 2 (Charges) విద్యుత్తునుండు స్థలమునకు నూడ, ఆశక్తితో సంబంధ మున్నదని, అది డెట్లుగోచించెను. ఒకచార్జీనుండి మరియొకదానికి, దారములు కట్టి నట్లు గాని, లేక రబ్బరునాళములతో కట్టినట్లుగాని, తీసివించినచో, వాని కట్టి యుపకలుగునో, అట్టియెవ స్థలమే ఆరెండుచార్జీల మధ్యప్రదేశమునకు కర్షింపని భావించినాడు. అనగా పరస్పరమాకర్షించుకొను చార్జీలను, ఆకాళమును ప్రదేశమును గుంచితీసి, అయాకాళమునందు స్థితి ఎట్లుండుననగా, రబ్బరునాళములను రెండుచేతులతో లాగిన నెట్లుండునో, అట్లుండును. రబ్బరునాళమును మీరు లాగినపుడు అది ఏమిచేయుచున్నదను కొనెదరు? అది మీరెండుచేతులను దగ్గరకు తీసికొనరా బ్రతుక్కించుచున్నది. దానినిగుంట మీప్రయత్నమునకు అది ముడుచుకొనబడెనని దానిప్రయత్నమునకును, రాజీకునినది. అట్టిస్థితియే ఈయాకాళమునందు కూడ కల్గినది. అట్లుగాక, పరస్పరము నైమిశ్యభావమును జెందు చార్జీలను ఆకాళప్రదేశములోనికి, దీసికొనివచ్చిన యెడల, అమధ్యప్రదేశపు పటము నెట్లుగోచెనదో? నేతిప్పనలెనా? అప్పటిస్థితి, రబ్బరు తనసహజస్థితినుండి యేకిమినట్లుండును. ఇట్టి యర్థ్యులమైన యిహాహ, ఎట్టి యమోఘమైన విశేషములను బయటికి తీసికొనివచ్చినదో విద్యుత్తునకును పదార్థమునకువలెనే, జడత్వమున్నదని నూచింపబడినది. కాన, విద్యుత్తుచలయమునయినపూర్తి చేయుటతోడనే, రావలసిన విద్యుత్ ప్రవాహము రాదు.

కొంచెము ఆలస్యము పట్టును. ఎవరో అడ్డుకొన్నట్లుండును. ఈమహనీయుని నామమే, అయస్కాంతపుంబనము—కాక—అయస్కాంతముయ్యట్లు నుండెను ప్రదేశమునందున్న క్షిప్రేవయిన మార్పుగల్గిన అయ్యది విద్యుత్ ప్రవాహమునకు సమానమని కనిపెట్టబడిన విషయమందును కోణించుచున్నది. ఈతడు విద్యుత్ పరిసరప్రదేశమును వర్ణించినరీతి, అయస్కాంతత్వమునకును, విద్యుత్తునకునుగల పరస్పరసంబంధమును కనిపెట్టెట. ఈరెండును (Physics) నకు గొప్పమాత్మ లేజము నిచ్చినవి. వీనిభరితములు మీరు వినియెడల నాయర్థమేమోమీరగుర్నింపగలదు. ఆమహనీయుడిట్లు (Magnetism) నకును (Electricity) కి నైకకృతి గూర్చుటయేగాక లేజమునకును పైవారికిగూడ సంబంధము గల్పించినాడు. ఈతడు పూర్తిగా తత్సంబంధము కనిపెట్టెనని శేషచెప్ప నుకాని మనకదృష్టకరమైన యతని యమహానము తత్సంబంధముపైకి పోయెను. అయ్యదియే పదిలేలు. అతడు చేసిన ప్రయోగములు సంబంధమున్నదని నిరూపించినవి. సంబంధమిట్టిదని నిరూపించుటకు ఆతడు శేవలము (Physicist) అనుటలన చెప్పలేకపోయినాడు. కాని అసేదది అగణితమైన గణితశాస్త్రప్రజ్ఞ. అది యతనికొరతపడియె.

ఈసందర్భమున నాయభిప్రాయము నొకదానిని చెప్పదలచినందుటకు పాశకులు క్షమించుదురగాక. ఇట్టిమహనీయులబుద్ధి గణితశాస్త్రమందు విహారమునర్చిన బుద్ధికన్నను ఎన్నతరమైననని వాభావము. ఇది గణితశాస్త్రముని తీసినేయుటకాదు. అపటితమైన యెన్నియేని సమస్యలను సులముగ పరిష్కరించు వీరిమేధాశక్తియెల్ల క్షేత్రేనీకొండ తెప్పదలచినది. అట్టి మేధాశక్తికినిగూడ మించుచున్నది. Faraday వంటి మహనీయుని బుద్ధి అని. ఏమన గణితశాస్త్రమనన, Physicist నకు ఆయుధమువంటిది. వానిలో నిరంకుశక్రాధి యజ్ఞేనా,

ఎట్టి విపదంధ కారమునుండియైనను తత్సహాయమున విముక్తినందగలదు.

అదినిశ్చయము. ఈగణితశాస్త్రమునందుండు చిముక్కారమేమనగా, అయ్యది, ఒక్కొక్కప్పుడు తదధిశేతమ అంధకారమునుండి బహిర్గతునిజేసినప్పుడు అతని కన్నులకు మిగులుట్లుగొల్పవకాకమైన విశేషములను జూపును. గృహస్థువయొడయైనా వాని నగమచేసి కొనును. కాదు గృహస్థువయొడకుమాత్రమే కాదు. ప్రపంచజ్ఞానమువూడ కావలెను. నాభయమేమన తల్లి నతావ్విడెందిన యాగణితశాస్త్రములకు ప్రపంచస్ఫురరణమే ఒక యవమానముగా భావించురు అందులన శేషేననూనచేసిన ప్రకారముగ నీ శేషములు వీరికాశ్చర్యమునగాని అనంపమునగాని కలుగజేయువు. నెంటునే పుట్రుపిప్పివేసి మరి యొక ప్రశ్ననందుకొందురు. అది యట్లుండె.

Faraday గణితశాస్త్రమును నాయుధము లేనివాడు. కాని అతడు కనిపెట్టియగము చేసికొని విషయములో గణితశాస్త్రజ్ఞుడయినవాడు. దీనితర్వాత ఇది, దీనితర్వాత ఇది, ఇట్లు సక్రమముగనే వేసినగాని రాదు అని గృహనిశ్చయమై చెప్పు విశేషములు. ఏమని భావించురు? Faradayయొక్క మేధాశక్తిని! చెనుటగడిసి, అప్పటికి అర్థముచేసికొనలేని జవాబులనుబడినెడు ఈగణితశాస్త్ర సహాయము లేకనే కన్నులకు గట్టినట్లు, అహెముమైన ఫలితములను బడయుటకు అబద్ధి ఎట్టిద యుండవలెను! అయ్యలారా! ఇదే మహనీయత. సామాన్యులమైన మనము అడుగులో అడుగువేసికొనుచు నడచిన నేగాని గమ్యస్థానమునుచేరలేము. అదియును అనుమాన పే. మహనీయులలో, మనమాగములు వారలకనవసరము. అంతయు వారి దివ్యదృష్టికి ప్రసన్నమగును. వారల కేత్రోనవెడలిన గులగిమో, మనకన్న వాగుగ తేలియుగలదు. అట్టి మహనీయులయే, క్రియతరీమిగా మహాశయవియం గున్నదని నాకక్షికొలది మాప ప్రయత్నించెను.

(సశేషము.)

గుడిసె ముంజూరిలో మాటు మడగియుండి-బిందుగువలె వచ్చి నీవార వేసికొనడె
నన్నో? ప్రేయసిలో? చిన్ని నాయనలనో? - నీగి నీ కే మొనర్చితే చెనటికత్తి!

బ్రహ్మయిచ్చిన యాయువు స్వదుకనీవు-పోవునెడ నిముసమ్ము వాపోయనీవు
భార్యకుం బిల్లలకుఁ దుది పలుకుసున్న-ముందుగాఁ జెప్పి రారాదె మొండికత్తి!

తిండికి నీకు బాహుసముఁ దియ్యని పండ్లును బిండినంటలున్
దండిగలేవే? యేల కరుణాలవకూన్యత మమ్ముఁ జంపెదో?
పండుగ లేవివచ్చిన సపారముదల్చిని నీవు దేంగా
గండము మాకెగానె? కడికండలుగా మముఁ జేసె దోసరా!

నీదునాకిలికడ వచ్చి నిలుచుబండి-బిందుగువలె దెచ్చుఁగాని మాసాలి కతఁడె
మృత్యుదేవత యనగ నసత్యమానె? - బిండియూ మా కది ఫిరింగిగుండుగాని?

పాప మెఱుంగమోయి, నిరపాయముగా మముఁ జేయ వైతి వే
పాపముఁ జేసినామె తొలిబామున, నీభవమందు మమ్ము దు
ప్రాపులుఁ జేర్చి యిట్లు బలవస్థరణంబును గూర్చితే? మా
తాఁముఁ దీర్చువా రెవరు దైవమ! నీవే కయం దొలంగినన్.

కరకర నూఱకోయి పిడికత్తిని నాయడ, బండరాతిపైఁ
బరకర గోసి నీపాలము పంటకు నన్నలి పెట్టకోయి, ప
త్సరముఁ గుటుంబపోషణము నల్పడి నీవరిఁ గోసికొమ్మ న
న్నరవడిఁ జంప నాపలల మొక్కదినమ్మునఁ గుక్షీనింపునే?

ముప్రౌద్ధుల స్థమ్ము ముద్దుగాఁ జేరిచి తవిటియుండల మేపు తల్పడి నీవ
కుక్కలు నక్కలుం గొఱుకకుండగ మమ్ముఁ గూటఁగాచెడి రక్షకుండ నీవ

పెంపను మముః బట్టి చంపను విక్రయింపను శక్తిఁ గల్గిన ప్రభుఁడ వీవ
కల్పవైతాళికు ల్లాఁగ ని న్మేల్కొల్పు చరణాయుధమ్ముల స్వామి వీవ
ఏయెడం గృతజ్ఞులము నీయెడనుమేము-అట్టి మముఃగొట్టి నీపాటఁ బెట్టికొనెదె?
తనయులం జేతులు జంపి తినెడితండ్ర-యుండు నే యెండు మానిసిదిండిగాక?

గోముగఁ గాపువాడు మముః గూడును గూడును గూర్చి పేర్చియు
త్రేమను వీడి చంపి పలురీతులఁ జేసిన మందుమాకుల
న్నీమము నీటఁగల్గి యవిసీతిని బాపఁజె సాపడంజె? ని
స్సేమముగా మనీషులకు శేముషి యిట్టి యమానుషంబులకె.

ఖగనాథుండఁ నింగి నిశ్చలత రెక్క ల్గాని చక్రాకృతిం
దిగుచున్ రివ్వన మీఁదికేఁగుచును సంధింపంగ నేగున్న నే
నెగురందన్నకపోవ నిల్లాడుపుమై నెంతే నివృజ్మంభింప నా
నగప్రాణం బెటు సంతతిం దనదు పక్షద్యంధము గ్గపైడిన్!

అకట! బేలపునుమ్మి నాప్రాణపదమ!-సంతఁ గావంగ నెంతే దిసంతుఁగొట్టి
గ్రద్దవై ముక్కుమొగ మెఱ్ఱగాఁగఁ జేసె?-తాచికొనెదవా యర్చకుక త్తినుండి?

కొండలమించుమేటి వరికుంధముమింగెడిదేవి పొట్టకుం
గండియ యున్నదో యది యగాధమొ? యూఁకలి దప్పి తీఱకే
కుండలతోడఁ బానకముఁ గ్రోలుచు మారుధిరంబు జాఱు నా
చండికకొల్పు కుక్కుటపు జాతికి మారణహోమ మక్కటా!

తప్పక నృగాలవైద్యండు తమముమీఁట-విధిగ మముఃజూచు మేమన్న బ్రీతిగాన
వాని గనినంత జాడ్యము ల్వాయుమాకు-వానిపంటివైద్యము చేయలేని దేది?

గుడిసెలో నీవింక గుఱుకల విడకుండఁ బ్రాగ్విశాంగన వెల్లఁబాఱకుండ
నభిసారిక ల్పగృహములకుఁ బోకుండఁ బిట్టలు పొట్టకై పెడలకుండఁ
జక్క లొక్కొక్కటే రుక్కుదక్కొనుచుండ రిక్కరాయుడు చిక్క పొక్కుచుండ

బాయానతులయల్కు సమసిపోవుచునుండ జోరులనతు లింక స్రుక్కుచుండ
నటచిత్రపెద మోయి నిన్ననుప గృహికి-“కొక్కురోకోయి” కాదోయి కోడికూత
“కొయ్యోబోకోయి” యంచువేకువను మొదలు-బ్రాహ్మము జేతుమోయిమాపాలిరేడ!

అన్న! నామాంసమన్న సీపాణమైన-నకట నే జావకిత తప్పదన్న నాడు
వీర నొక ప్రేటునం కెగవేయుమయ్య-నులిమూత్రము నష్టంప వలదు తలదు.

వీరానైసర! కత్తివట్టితని గర్వింపంగ నేలాజి మా
వారి స్నీవలె దున్నలేనె కలహవ్యాజంబు లేకుండ? నా
గోరు ల్చాలవె? నవ్యసాదినిజమీ కూలంకషప్రజ్ఞనీ
నారంగస్థలులందుఁ జూడవె నను న్నాశత్రుశత్రుమున?

అని వెనుఁ జూపినంత మన నక్కడె యోధుండ! పోషకుండు జం
పును మఱి నిన్ను నక్కలకు బువ్వముఁజెట్టును గాని చూడు నే
పెనుకకుఁ దగ్గినన్ రిపువు భీతిని, గాయముఁ జెందినన్ దలూ
లున నను వెచ్చగాఁ గడుపులో నిడికొంచు భరించు నాదృతిన్.

జినుడ, బుద్ధుడ, బాసఁగా జీవహింస-మఱు నొకసారి యవతరింపంగరాదె?
కావవేల మహాత్మ! యోగాంధి మమ్ము-నాల్కై కంకణముఁగట్టు నపరబుద్ధ?

కొందఱు తిందురు మము మఱి-కొందఱు మేమన్న ముట్టుకో నొల్లరు మీ
రందఱు విడచి యమందా-నందము మా కిడఁగరాచె నరవరులారా!

చైతన్యవల్లభములకు సమీపమున ఆరొక్కవర్ణములను చూపించి ఆరొక్కచోయుటకు చక్కని ఆశ్రయము

ఆవడి ఆరోగ్యాశ్రమము

నా దునిలతో మేము, చక్కనిమీదను, వచ్చుచున్నాము, చచ్చుచున్నాము, చచ్చుచున్నాము నన్ని తో ప్రవేశ
మైనది నివాసయొగ్గమై యున్నాము. ఈమధ్యను నీవుతోను ఉన్నాతి నాకన్నా మేలును, నీ దాకరు ముఖ
మొనలని ప్రక్కనా ప్రవేశము మొల్లుగా నీదిని నిలువనూరు.

పాపము ఆ. లిక్కినది,

[illegible]

ఆంధ్రదినపత్రిక

ఆంధ్ర ప్రదేశ్	పొరుగురాజ్యాలు	చెన్న పట్టణం
సంవత్సరమునకు	౨౪-౦-౦	౨౦-౦-౦
జరుమానములకు	౧౨-౦-౦	౧౦-౦-౦
మూడుమానములకు	౬-౪-౦	౫-౪-౦
మానమునకు	౨-౨-౦	౧-౧౨-౦

వారపత్రిక

ವಾರಃ ಶಿಕ್ಷಕು ಸಂವತ್ಸರ-ಚಂದಾ

8-0-0

వాగ్దత్తానాం సంవాత్సరమునకు బ్రహ్మచర కాలము నను పంచబడినది.

విభవ సంవత్సరాది సంచికలు

దస్తవేజు చందాదారులకు	౧-౦-౦	పాఠశాల చందాదారులకు	౧-౦-౦
చందాదారులు కానివారికి	౨-౦-౦	పాఠశాల చందాదారులకు	౧-౦-౦
మొత్తము	౩-౦-౦	మొత్తము	౨-౦-౦

= అ శ్వ న్ =

బలమున, చేరవత్వమును యిచ్చును

అశ్వన శక్తియు, సోమలయొక్క బుద్ధివంత, వీర్యవృద్ధియు, మరలిమి, నాశీకరము, అపస్మారము, అన్ని విధములను ద్వేష విషయమున అశ్వన దుష్ట ఫలముల నేర్పును. దీక్ష కాలమునంచి యున్న అశ్వనాధునిను, బహుమానముగలను, స్వర్గముననున్న కులలో శోగములనుకూడ కురుర్చును.

అశ్వన చాలశక్తి శాసిత, మానసిక పరిశుభల కేగునానె ముఖ్యముగా ముఖ్యులను విశ్వాధికల కునుకూడ నుపయుక్తమైనది. పరిశ్రమలో సారా, లీ, కాఫీలకంతు యొక్క శక్తి గలది. కాశ్రమ మన వ్యాధి కలిగించు పన్నాము లిం దేవియు చేయించలేదు.

అశ్వన మనోరియా ప్రదేశములందు అంబుష్వాధుని సోకరీయను.

అందు వివిధములకర్తవ్య, అన్ని ప్రాంతములను లభింనును.

బెంగాల్ కెమికల్ అండ్

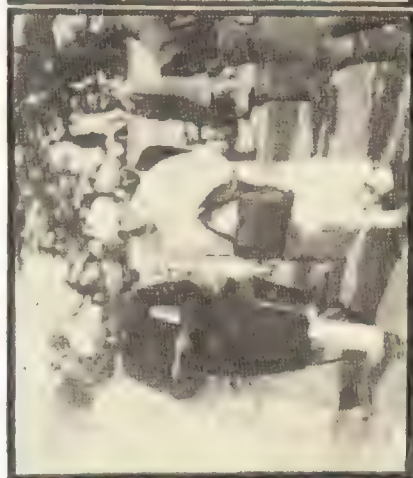
ఫార్మ్యూటికల్ వర్క్సు లిమిటెడ్, కలకత్తా.

౧౬. పండిత మాలవ్యాదులు
విషయనిర్ణయసభకు పోవుచున్నారు

౧౭. అన్నకూలు, పంపాతాడేవి, నేనుగర్జు
మున్నగువారు సభకు పోవుచున్నారు

౧౮. బాబూ రాజేంద్రప్రసాదు,
శ్రీనివాస అయ్యంగారు మొదలయినవారు
సభకు పోవుచున్నారు

౧౯. నర్ సి. పి. రామస్వామి అయ్యంగారు,
వి. సెంటింగారు కన్వేక్షన్ సభకు పోవుచున్నారు

౨౦. భారతీయ వస్తువర్జన ప్రదేశము

౨౧. దేశబంధు నగరమునందలి
విషయనిర్ణయ మహాసభ

౨౨. అశ్వశ్రవణి తో సోంపు

శ్రీ. శివ్యైర్మిత్ర మేదై ని విద్యానాహ్వా తియ్యచి, బ్రహ్మచర్యవ్రతస్యాప్య స్రవణమ పాద ఉచ్యతే.

(తా. సత్యము, శాంతి, ఇంద్రియ నిగ్రహము, మొదలగు పద్మగుణములే బలిమండై విద్యాభ్యాసమున రించువారెని నియమ మే బ్రహ్మచర్యము మొక్క మొదటిపాద మనబడును.)

ఈ మనునాడెము బట్టి బ్రహ్మచర్య శాసనమును విద్యాభ్యాసముగాని, విద్యాభ్యాస భావమును బ్రహ్మచర్యముగాని లేదనుట స్పష్టము. ఈ కారణము బట్టియే మనపూర్వులు సుగుణులవాస మొక్కనియమముగ శేర్వణవిధానములు.

పూర్వము విద్యార్థులు సుగుణులములనేయుండి, సుగుణుల యాశ్చర్యము బ్రహ్మచర్యమును జాలించుచు విద్యాభ్యాస మొనరించుచుండెడివారు. ఇట్టిదండ్రులు బాల్యముననే కాలభర్తము వొంగినచో, వారితృప్తులను సుగుణులవాసమునుండి వచ్చుపర్యంతము, ఆశ్రమవిధాన జంగ నాత్మకమైన యాస్తి రాజ కాపాడవలయునని మనువు కాపించియున్నాడు. ఆ కాలమున సుగుణులవాస మొనరిటి నియమముతో కర్మముండెనో దీనింబట్టి తెలిసికొన వచ్చును. భిక్షాచార్యులను సుగుణులవాస శిష్యులయే ద్రోహచార్యుని మూలమున కారణపాపవలెనని పక్షం విద్య లుపదేశేనీనట్లు విదితమయ్యెడిది.

మఱయు, పూర్వకాలమున విద్యార్థులసమూహముల పరిశీలించి వారివారి యిష్టానుసారముగా వివిధవిద్యలతో ధించుచుండెడివారు. విద్యార్థులు పండుభూతములతోపాటి సుగుణులతోను స్నేహము గలిగియుండి, స్పృహకావ్యము లోని శీతలరహస్యముల ముఖ్యముగఁ దెలిసికొనుచుండెడి వారు. భూతయ, కృత్కృత, మొదలగు బోతోత్తర సూక్తులులనువేదజీయుచు, విద్యార్థులను బ్రహ్మచర్యపాల కులనుగాఁ జేయుటయే యావాటి సుగుణులముఖ్యకర్తవ్య మైయుండెను. కనుకనే యప్పటి విద్యావింశతి శేషో నంబులై ఘనకార్యములూనర్చి నేటికిని మనచేగిర్తింపఁ బడుచున్నవారు.

ఇక నేటి విద్యావిధానము వరయుడు. మన పూర్వులచే నిశ్చయపఱచిన భృతకాన్యాయనాధ్యాపన ములే (దబ్బుఇచ్చి) నడుపుకొనుట, దబ్బుతీసికొని చదువు చెప్పట) పద్ధతుల ముఖ్యముగా రాజ్యము చేయుచున్నవి. ఈపద్ధతులననన్వయములు కకతానులకములగుటచే విశేషం చి విరంపఁబని చేరు. తాత్కాలిక సుగుణులు; తాత్కాలిక శిష్యులు. ఒకమాట యధికముగ మాటాడినచో “నేను శీతముగట్టలేదు?” అని విద్యార్థియనును. అందు యమును చుకల నొకపర్యాయము చేపట్టవలసినదని విద్యార్థి యడిగినచో గంబయియినది. ఇంకొక పర్యాయ మాటా చింతింపని యుపాధ్యాయుడనను. శివ్యపాత్సల్యము, సుగుణై ఆమవానికి బ్రవాసము నెట్లొందుట కీవిద్యా విధానమేకదా కారణము.

మఱయు, ఈ కాలమున విద్యార్థిని బిట్టయై పుట్టు గలవను భావములేక విద్య గణపఁబడుచున్నయది. ఉపాధ్యాయులవృత్తిలో బాలరు యంత్రములుగఁ బరిగఁ గొంపఁబడుచున్నారు. ఇంతయేల? చిరంజీవులను విత్తవ ప్రతిమలనుగ నీవాటి విద్యావిధానము చేయుచున్నవ ము. యుతియొక్క మనఃజాలము, ఆత్మికశక్తులను విరుద్ధమును పరీక్షింపబడు నెడతగక చేయుచుండుటచే విద్యార్థుల వారోగ్యవంతు లగుచున్నారు. ఇట్టివినిబో దేశసేవ యన్న వారికిఁ దల కంటగించిననుబో నాత్మగృ మేమి! అధ్యాపనమూమున వుపాధ్యాయులెట్లు పాట్లు బోసికొనుచు, బాలక ధివ్యశక్తివలము ముఖభావం మగా నొనర్చుచున్నారను విశ్చయము. ఇట్టి విద్యార్థు లకు మాతాపితృభక్తి, కేశభక్తి, బ్రహ్మచర్యము అనునవి యెల్లవివదును! విచారింప నేటికాలమున భానోపన్యా

కోడేశముతో విద్యాభ్యాస మొనరించుచును అనునదియు తెప్పినను, కనుకనే పట్టభద్రుల ముగిసిన నగును నిష్ప్రయోజకులగు నుండగలుగుట.

ఈసంవత్సరమున విద్యాపరమార్థమును గురించి యిందుక ముచ్చటించుట యవసరము గాకపోదు. విద్య యన అత్యంత. మానవకల్పితమును జలగరించుటయే శత్రు యనబడును. విద్యాంప, ఈశ్వరాంశమున నును జూచి నాగరియున్న పాస్త్యత్యాగము గర్హనము, భూతి జయ భోజనము పవిత్రగుణముల వికసంపక్షములుయే విద్యాప్రయోజనము. క్రతులు, సృష్టులు భోజనము వియన్నియు నాత్మవికాసమును పెంపొందుటకేయేర్ప డినవి. అత్యజ్ఞానమునకు మారయగు విద్య యొకవిధ గా నేరదు. ఈవిషయముననే పాస్త్యత్యలభున, భాగతీయు లనునొప్పు విద్యత్యాసము గలను. 'మృత్యుమలకం పి మనుజుడు విలక్షణమైన బుద్ధిగలతీవి.' అని పాస్త్యవిద్య సిద్ధాంతము. కనుకనే వారి పరమాపధియు శక్తికాలాది ముదికి సానచెట్టి, ఆపాద్యములను పాద్యములుగా నొన ర్చుటనాత్రమే. దీని ననుసరించియే వారి విద్యావిధాన మును ననుయజ్ఞ. ఇకభారతీయ సిద్ధాంతము గాని శక్తి యును సృతిరకము. మనుజుడు ఈశ్వరాంశసంధానము. ఇతని పరమాపధి తనయం దిదిపియున్న యాత్మరచిత్త్వ మును బ్రతిఫలించుకొనుట. వివిధవిద్యాప్రయోజనమును ఇయ్యలేదు. తొల్లింటి విజ్ఞానము, ఆత్మజ్ఞానమునకు సాధన ముగాని ప్రయత్నము నిరర్థకమనయే ఘంటాపత్యముగా తెప్పియున్నాడు. భాగతీయ సిద్ధాంతమునకు మారమై, నీవుని శృంఖలాబధునిగా వియనునందును నిట్టి విద్యా విధానము, ఇట్లే కొంతకాలమునకునో భారతదేశము నామమాత్రవేద్యముననునది యాత్మమంతయు పెక్కువలె నుడువుచుండుటకు గారణ మిదిగ మేమియుఁగాదు.

విద్యాప్రయోజనము ఆత్మికశక్తిని వికసంపక్షే యులుయని తెలిపియుంటిని. అట్లయిననే సర్వకార్య ములను సాధకములును, సామాన్యవృద్ధినికో, జూచి ననో మనకై నాల స్వల్పమనియే చోచెడి. కాని, ఈ ప్ర హృదము లన్నియు స్పష్టించి అంతరిక్షమున నాలు

మాగు గానుంచి నిలిపిన యాత్మకుని శక్త్యంశముని తలచితి నీని యానుజిత శక్తి యందు పరిమాణ మపారమని తెలియగ లగు. ఇట్లు మనము శక్తి క్షయము బను మన శక్తిబలము నిండుకొనక గమనమునందున్న, జన్మము గుర్తినియొ గ నొనరించువలె బ్రయత్నింపవలెను. నానీ ముఖ్యసాధ నము నిగ్రహము. దీనినే యింద్రియనిగ్రహ నుందురు.

నిగ్రహముచే నాత్మికశక్తిబలన్నియు నపారబల మున్నతియు లభును. ఈరహస్యము దెలిసినచో నొల్లించి యుభయ శక్తినిగ్రహమునకై పడవ పోల్చు పడి తుడుకు సంకల్ప పేరు పడెను వినుచున్నారము. కొందఱునునులు మునెనెరియులుగాని తమ జాత్యక్తిని కేర్వనంతముగ నొన ర్చుచున్నాడు. అట్టివారిపలకులు నేమనాశ్యములును, నిట్లు శాసములును గాఢాలినవి. ఇక సంకల్పశక్తి సాను క్షయమిందిగ్యము. నీవికే భావనాశక్తి యనియుఁ జేరు. దీని ప్రభావముచేతనే కవింధ్రులు భోజోహగ గ్రంథముల రచియించి మృతశక్తివృద్ధి. దీనిప్రభావము చేసే నూరులు శత్రుసంహార మొనరించి కీర్తికాయు లైరి. దీనిప్రభావముచేతనే పరమములు బ్రహ్మసాక్షా త్యాగమును బడసి విత్యాపంపదగినున్నారు. ఇంతియే? ఈశక్తి మింపనవార్థము బ్రహ్మసృష్టిలో నొకకడన నొక్కమాటతో నుపావును.

ఇట్టి యన్యుతశక్తికి గారణమును నిగ్రహము బ్రహ్మచర్యమునై నాధారపడియున్నది. గృహమునకు ముంధమునై శరీరమునకు మూలధారము బ్రహ్మచర్య మనననను. "బ్రహ్మచర్య మాయుష్యక రాజాంక్షాక ముగో వాయుష్యను సృష్టిరణునొకమటకు గల సాధన ములలో బ్రహ్మచర్యమును మించినది నేను. కేవల వాలభిలాషి యుపిపత్తిములు దీర్చుచున్నారము బడ యజాతీయో, అట్టి బ్రహ్మచర్యరహితములను గ్రోలి మీదను దీర్చుచుంఁగోగ్య బలసంపన్నుల రగుడు" అని చరకముని యుపదేశించియున్నాడు.

"ఆచార్యో బ్రహ్మచారి బ్రహ్మచారి ప్రజాపతిః; ప్రజాపతి ర్విరాజతి విరా డింద్రోభగవద్భగో" బ్రహ్మచర్యబాలనముచే నునుభూతు ఆచార్యపతి ములంక

రించును. దానిచే ధూపాలకుండ్ల జనులను విసిరి వేస్తారు. గావించుకొనునది పైవలనాశీప్రాయము. అయితే, వీర్యము, బుద్ధి, కీర్తి లోనినవి యన్నియు బ్రహ్మచర్యమును వారింపని కఠిమున నెట్లు పులుగునని మను బుద్ధిని పంపి యున్నాడు.

ఇట్లు ఆయుష్షునై వలెను, స్వాకార్యసాధకంబున విని నీ బ్రహ్మచర్యము బాగున పంపి నూన శ్రీకృష్ణుడు నేని చెప్పబనిలేదు. భవిష్యత్తులో సాధ్యము

నానీతి నాధాంపశియుండుటచే నా నీతిపాలనంబున నశ్రమమునై యుండిననీ, ఏనాటికైన భారతమాతకు ముక్తిగలుగునని చెప్పట కవికాశిమీర్పడును.

‘బ్రహ్మచర్యం త్వవిద్యాగ్రహవాక్’

విద్యాభ్యాస మొనరించునంతకాలము బ్రహ్మచర్య సత్యమెంతయు ముఖ్యమను ఋషిపుంగవుల వచనమును నానెంచియు వివిధదృక్పథుల లేకోనంతుల లేక సాధ్యము మనకు నానట లగుదురు నాక యని కోరుచున్నాను.

శ్రుతి-స్వరముల పరికరము పండిత పింజముగారి వరాహవిరసింహాచార్యులుగారు

కో. "ప్రపంచ సర్వధూతానాం విప్రీ జగదాత్మన నాదబ్రహ్మరదానంద మద్విలీయ మహాస్మహే".

పెమ్మ-స్వామిలనుండి భారతీయ సంగీతమునది
 ప్రముఖగూర్చియు, స్వరములగూర్చియు మనఃశ్రమ,
 పాశ్చాత్యులైన వివాచకమును చేయువారు ఒక క్షాయ
 యగు పృథ్వీదేవస్వామిలమాత్రము కలవని కొంద
 లును, బహువారుగలవిగందమును ఆధిప్తాయ పశుమ
 న్నాడు. ఈభిన్నాభిప్రాయములకు కొంతభావులేక
 పోలేను. భారతీయములకాంగ్ల దేవుడు, నాగరుడు,
 రామామాత్యుడు, సోమనాథ్యుడు, వేంకటాచార్యుడు,
 రాధాకృష్ణ శిష్యులుండే కాభిప్రాయముకాక భిన్న
 మతియు జెప్పియుంటయు నొకకారణము కాకపోదు.
 కొంపకొరికాలపు సంగీతజినిగూర్చి గమనింపవలెనని
 పాశ్చాత్యగ్రాస్త్రకాముల సర్ విలియము బోన్ను, పాల్
 గుక్, కప్టను విల్లెగ్గు, కప్టమడే, ఏ. జె ఇల్లిస్, బా
 సానోగ్ మొదలగువారు వాచకారియలను పరివ్రాసిన
 క్రియతో భావనాతీతము జేయజాలి యుండుకపో
 వుటచే గొంత భిన్నాభిప్రాయములతో నుండిరి. ఇవివరి
 మనకొకప్పుడవిశేషము సర్ విలియము బోన్నుగారు
 బాసానో, సోమనాథు, ఆచార్యుల మండితార్, దీవర్
 మొదలగువారు కొందఱు పాశ్చాత్యుల కనుసరింపుటకే
 నుత్సాహము జూపివెట్లు కొన్ని విరుధాభిప్రాయము
 లనే జెప్పెడి. మఱికొందఱు విరుధాభిప్రాయములను జెప్పి
 నవారును గలరు. ఈ సంగతులన్ని నాదిన్నిపాఠ్యమును
 42 ప్రతులు-స్వరావళిని వివరించినవి. కావున నాన్ని
 టిటు కప్పకనే నానెప్పుకొలది మనప్రతులు స్వరావళి
 యొక్క కలనునో పశుమగా జెప్పుము

మధ్యమగా ప్రకృతిపు కర్మచక్ర సంగీతమున
 విమలమి రిమభిగానియు, వత్సస్యరి రిమభిమియు
 స్థితి కొన్ని స్వరములు క్రతులసంఖ్యతో కేర్పాటుచే
 స్వరముల పెంచునపుడెల్ల క్రతులగూర్చిసూపి కొంత
 తేలియనియు. ప్రాసుమునంకియు నీతేకమున నొక

సాయియందలి గ్రును లియనొందుమాత్రమ కలవి చెప్ప
బడుచుండెను. క్రీ. పూ. నాల్గవ శతాబ్దము వాటి ఖరతవా
బ్బుకాస్త్రమును దీనికి పూర్వమైన గణాంకపనివత్, కుటి
మియమిత్తి కావనములు మున్నగు కాస్త్రములు దీని
గూర్చి చెప్పుచుండుటచే, మన ద్వ్యాదిశలి ప్రతిపక్షలి
గ్రీకుకాస్త్రముల "బెలిసియన్" మొదలున్నవలె ప్రతిపక్షలి
"(Quarter tone)" కన్న పురాతనమైనవని గ్రహిం
తుము. "ద్వ్యాదిశలి" ప్రతి నిర్వ్యంధే అని యిరువది
నందు ప్రతులుమాత్రము గణంపటవిధిని మనవారు
జిస్సుచుండిరి. కోహులును యిరువదియారు ప్రతులు
కలవని చెప్పునది శ్రీకృషియందలి నాని శేర్కొ
నులే యని ఖల్లివానాడు చెప్పెను. "అనంత్యంహి శ్రీ
నాం నూనియం న్నిం విపక్షలి" అని చెప్పుటనుగూర్చి
మాడె ఖల్లివానాడు వ్రాసెను కాని యీ పంగలి పం
గీతి ప్రశంసమును భిన్నులని ఖండినది. నాది మనగణ
నాత్మికము కావున కొన్ని కలనములు కలిగినప్పుడెల్ల
నాది ముదియించుచుండును కావున యనంతములగు నాది
ములు కలవని గ్రహించినను యన్ని నాదిములను శ్రవణేం
ద్రియము గ్రహించుట లేదు. కావుననే నిమిషమునకు
రెండు కలనములకు తిక్కునకలవి, రి, 000 కలనములకు పైన
కలవి శ్రవణేంద్రియము గ్రహించని పాశ్చాత్యకాస్త్ర
ములు లెక్కచేసిరి. "శ్రవణేంద్రియ గ్రాహ్యత్వాత్ స్వని
రేణ ప్రతిగతే" అని యెంచబడుటవలనను అనంత
ప్రతు లిది యప్రమతము.

ఇట్లేను మింగేద, పనాసమునగారు 44 క్రతు
లుగలవని వివరించినారు చెప్పిరి. కాని వీరిపక్షోధము
లదిగి ఫలవంతములు కాకుండెను. 22 క్రతులను గణిం
చుటే భావము. కడపినవిత్సరమున చేస్తూ పుట్టామున
జరిగిన అభిలభారత గాయక మహానభివారు వాచిష్ఠ్య
చొప్పున 22 క్రతులే మన సంకీర్తమునకు దగియొప్పునని

యెందులకు మనభాగ్యము, యెందునుండి యావివాహము సమన్వితమగునది వారలంపు. ఇందుకు నివర్తనముగా చెన్నపట్టణమందలి సి. సుబ్రహ్మణ్యయ్యయ్య కౌలదివ ములక్కినది 22 శ్రుతులకు నే తెప్పిన విలువల గణించి వ్యాసములు వ్రాయుచున్నారు.

ఒక స్థాయియందు 22 శ్రుతులకన్న తక్కువ, ముఖ్యముగా 88 యేల యంతి మనదానికి సమాధానములు. యప్రభుత్వమునను, ఒక వాక్యములో శ్రుతు లెక్కువనుకొని పానివిలువయు మిక్కిలి తక్కువనుటచే ప్రవేశించియును పాని వరసనానముల నంత తక్కువగా గ్రహింపలేదని తెప్పవచ్చును.

మనస్థాయియందలి స్వరావళి మామరకముల శ్రుతిచేరికలచే నలరాయుచున్నది. భగవద్గీతాశ్లోకము లును ఈమామరవిధము లగునానినే "ద్వితీయ శ్రుతి శ్రుతి" అని చెప్పియుండిరి.

యందుచే నొన్ని విభాగములు చేయవలసినను యీ మామర హంకములు జ. స్థాయిం నుంపులయు : 1. స్థాయియందు 3 విధములగు శ్రుతియంతిగము లుండి యుండును; 2. పెద్దయంతిరములు (Ratios) రెండేసి లెక్కిన ద్వి. యంతిరములు ముండులను, 3. అంతిరములు క్రమింప న్నములతో (Integers only to be used) సంబంధిం యును. ఈసంగతులు 11 సంగి వట్టు స్థాయిని యీవిధమున శ్రుతులుగల విభాగముగ మాత్రము చేయవచ్చును—

స్థాయియందు శ్రుతులు	విభజనముల ప్రతియంతిరం (Ratio)	అంతిర గాంధార మందలి శ్రుతులు	అంతిర గాంధారము విలువ	సంబంధము శ్రుతులు	సంబంధము విలువ
సంఖ్య					
22	4:8:2	7	882	13	709
29	5:4:8	9	872	17	704
33	6:4:5	10	875	19	712.5
34	6:5:8	11	888	20	706
41	7:6:4	13	880.5	24	702
46	8:7:4	15	891	27	704
53	9:8:5	17	885	31	702

ఇందుచే 22 విభాగములే లెక్కువనంబు గలిగి పైపంగతులను కరము నిలబెట్టుచుండుటయే కాక, హామెహాల్లు కాస్త్రునేత్రి సప్త గాంధారవిలువ 886 కును, పంచమమువిలువ 702 కును మాడ సరస ముగా పరిపావుచున్నది. 88 బ్రతుల విభాగపు పద్ధతిగా నవ్వయ్య పైకారముచే యెక్కువ భాగములు సంగీతమున నొప్పువు. లెక్కినపద్ధతులు 28 భాగమున పంచమము నవ్వయ్యయు గాంధారమున కొంతక్రొత్తది తగ్గుచున్నది. 32, 34, 33 మాడ నవ్వయ్యగా లేదు. ఇందుచే 22 శ్రుతులే మిక్కిలి తగినపద్ధతియని యెంచవలయును. అందుచే మనవారు మిక్కిలి ఘనతెలిసిరి. వీరి వాదార్థ మాశ్చర్యము.

శ్రుతులసంఖ్య 22 అని యెంచినప్పుడు మీ పేర్లు సప్తస్వరముల స్థానములు మున్నగు సంగతులు ముఖ్యములు భాగతవాగ్గయలలో భగవద్గు శ్రుతుల పేర్లు వదిలియుండితేను. కాని కాంగదేవునకు వ్యాగ్యము నారదుడు "సంగీతమకరందము" వీరిపేర్లు ను తెప్పెను. కాని యేమికారణమునో యీపేర్లు యసంతమున వాడి బడి గుండులేదు. కాంగదేవునిపేర్లనే ప్రతివాగ్గయం దును రామామాత్యుడు, సోమనాథ్యుడు, అనాచలయ్యుడు వాహించుచు మున్నగువారు వాడియుండిరి. 1. తీర్థ, 2. కుముద్వర్ణి, 3. బండి, 4. ధంతోతి, 5. దయాశి, 6. చంబి, 7. కైక, 8. తాద్ర, 9. కోశ, 10. వజ్రక, 11. ప్రసారణి, 12. ప్రేతి, 13. మార్గవి, 14. తీతి, 15. రక్త, 16. సందీపిని, 17. ఆలాపిని, 18. మదంతి, 19. గోపిణి, 20. రమ్య, 21. కాగ్ర, 22. తోభిణి, ఇరుసన సప్తస్వరములు ధంతోపతియందు వచ్చుమును, పైకాయందు రిషభమును, కోభాయందు గాంధారము మార్గవియందు మధ్యమము అలాపినియందు పంచమము, రవ్యాయందు ధనిశ్రము, తోభిణియందు నివాసమును మనవాగ్గయలు చెప్పుచుండిరి. ఇందుచే శ్రుతులు నాలుగేసికాని మూడేసి కాని, రెండేసికాని చేరినప్పుడు దయమును స్వనము స్వగ మనబడుచున్న దని గ్రహించుము. మధురగానేరములు ప్రత్యేకముగా నంతమానుర్యము కలది కాకపోయినను ఇట్టివి కొన్నిచేరి మధురమైనానో అట్లే శ్రుతులు

కొన్ని చేరి స్వరములై రంజింపజేయుచున్నవి. ఊము
 దధిరూపము చాల్చునెనిమున, మృత్తిక ఘటముగ నేర్ప
 ముగియున, సప్తస్వరములు చెలుతురునకు కాగల మగు
 భౌతి ప్రతులు స్వరరూపము చాల్చుచున్నవి—మక్షగ్రామము
 నుమన స్వరము లిట్లున్నవి ధౌ ధౌ తానులమతిము. మక్షము
 4 వ ప్రతియందును, పిమ్మట 7 ప్రతియందును
 గాంధారము, 9 వ ప్రతియందును, మధ్యమము 13 వ
 ప్రతియందును పంచమము, 17 వ ప్రతిపైనను ధ్రువి
 రము, 20 వ ప్రతిపైనను నిషాదము, 22 వ ప్రతి
 యందును కలుగుచున్నది. ఇందుచే మక్షగ్రామము
 సరిగ మ ప ద ని స

సరిగ మ ప ద ని స
 8 2 4 4 3 2 4 ప్రతుచోప్పున మున్నది. ఇం
 తయే కాని తోన్నుగాదు, పాటర్నను జే, ఇల్లిను మొదల
 గువారు చెప్పువిధమున

చోప్పున లేదు. వివియంతిరములు మొదలగు సంబంధ
 ములు, యిత్యేచి సంకతులకెల్ల క్రమముగ కేవలరాసిన
 ప్రకమున జూచుకొనునది. మృత్తిక మక్షగ్రామము
 ప్రవిధమున మొంటివే ప్రకృతిపు స్వరాలవీరిన, దీనికిని
 మిగుల భేముకలగు. మృత్తిగ్రామరాగపద్ధతి రామామా
 న్యునికాలము 1749 నాటికి ముంతిముందులయు,
 మార్కనలలో గూడిన రాగము లన్నియు నిచుమించు
 ఒక్కస్వరము మక్షగ్రామంకినే ప్రాధేయ బహువర్తి
 పద్ధతి వాడుకనందులయు, మక్షస్వరము గ్రామసంపుటి
 కలుగుచే మృగము 'విశాఖ' గ్రహంపలములయు,
 మొదలగు గాన్తులు కలిసిను. ఇందుచే బూర్వప్రపద్ధతి
 యప్పటికి కనబడుటలేదు.

మక్షస్వరము
 కాని మక్షగ్రామమున స్వరావళి యుపరియందు విధ
 మున అనగా స్వరములు సరిగ మ ప ద ని స
 8s 2s 4s 4s 3s 2s 4s ప్రతుల
 చోప్పున కలిగియుండు విధమునదానిని రామామా
 న్యుడు ముఖారి మేళమని పేర్కొనినాడు. దీనికే యితి
 డు మక్షస్వరావళి నెంచినాడు "మక్షస్వరస్వరములతో

ముఖారి మేళభేదతో" అని చెప్పినాడు. ఇందు 8 రక
 ముల యంతిరములు అనగా మక్షయంతిరములు 4 ప్రతు
 లు చోప్పునను, 4 రకముల చోప్పునను కలవియు తిన్నయం
 తుము 2 ప్రతులను కలిగినదియు మున్నవని గ్రహింపవల
 యును. తన వింతిర మేళములందు నిజయే ప్రధానమైన
 వల ఆక్షరములు గను యా విధమున స్వరసమూహమును
 మక్షస్వరావళి నెంచెను. అంతిరము మేళములుభియు
 నీస్వరావళిని మక్షములుగనే నొంది ముఖారి మేళమని
 పిన్ లక్ష్యాన్నితి మగు 19 మేళకర్తలందు ప్రథమమున
 వేర్కొనినాడు. అంతిర మితలం దెబ్బదిరెండు మేళ
 ముల కేర్పరచి తనకర్తృరములని, చెప్పు విధమునవిరి
 మొదటిర గాంధారము కనకాంబరియన చెప్పునదియే
 యా మక్షస్వరావళి కి ముల్లమునుమన్న పని నవీనుల యక్షప్రా
 నుపముచున్నాడు. కాని యిప్పుడు దక్షిణమున శివరం

సరిగ మ ప ద ని స
 భద్రామేళము అనగా 4 3 3 4 4 3 2 ప్రతుల

స్వరాలదానినే తుగ్ధ మేళముగ కొంచె రెంచుచున్నను
 ఈ మేళమున దీనికే మక్షస్వరావళియని చెప్పుదురు. అది
 దీనికంటే కొంచెలవ్యతమును గాని తీవ్రస్వరములు కాని వే
 ర్కొనుట కర్దు. మృత్తిక మేళములందును యాస్వరావళి
 నీ (Diatonic major scale) మక్షస్వరావళిగా నెంచ
 బడుచున్నది. మన శివరాధిగమునకును వాక్యాస్యల
 యా మక్షస్వరావళిని (Major scale) విధిమునందు
 మాత్రము కొంచెము వ్యత్యాసము కల విమనంతి మన
 ము మరువకూడదు. వీరిస్వరావళి యందుచే

సరిగ మ ప ద ని స
 4 8 2 4 3 4 2 ప్రతులచోప్పునయున్నది. అనగా

మనము 400 స్వరంపములుగల మై వింశము మనగొనిండు
 తిరి వారు 400 స్వరంపములు గలదానినే వాడుదురు.
 స్వరములను మన ప్రకృతిపు శివరాధిగముమండెయే
 మిగిలిన వికృతిస్వరములు కలిగినవందుము. వికృతిముల
 కాధారము లగునవే మృగస్వరము లందుము. ఇందులనను
 శివరాధిగ మేళపు స్వరములే మృదులుని చెప్పుదురు. అ

హోమము వీరేంద్రయ్యయ్య తుస్థిస్వరములను కలగ జేయుటకు దివ్యయంకములు మనము గమనించిన యాది స్వరములు శంకరాధరణమునకు సుల్యములే యవి కలంకుము,

ఈస్వరావలియొక్క-యంతరముల నారయుటపైనే చేర్చినశ్రుతులబట్టి యుండును. ఇత్యంతరమును ఘన స్వరము (Major tone) అనియు, ద్రిశ్రుతికమును (Minor tone) అనియు, స్విశ్రుతికమును (Semitone) అనియు వాళ్ళాళ్ళుయు చెప్పుకొందురు. వీని విలువలు ఇరుసగ (1) ఒకశ్రుతికము $8/2 \times 8/2 = 2/1 = 9/8$, (2) ద్రిశ్రుతికము $5/4 \times 8/9 = 10/9$ (3) స్విశ్రుతికము $4/3 \times 4/5 = 16/15$ అగును. ఈ సంకతులవిలువ మన ప్రకృతి వికృతి స్వరానికి ఏల 22 శ్రుతుల తిట్లు కనుగొనవచ్చునో యందు చూతుము—శంకరాధరణస్వరానికి యీ విలువలతో నిట్లున్నది:—

స రి గ మ ప ద ని స
9/8 10/9 16/15 9/8 8/10 9/16 15

వికృతి స్వరములు

స్వరములు నియతశ్రుతులనుండి మరీ వేరుపడములం నుండినప్పు యవి వికృతిస్వరము అని గ్రహింపబడుచుండెను. ఇట్లు నియతస్థానములనుండి ఒకశ్రుతిప్రమాణమున కొని, ద్విశ్రుతిప్రమాణమున గాని తిక్కిరప్పుడును, హెచ్చినప్పుడును యీ వికృతిస్వరము జేర్చబడుచుండును. ఒకస్వరమునుండి మరొకస్వరమునకు చెందుశ్రుతులు మాత్రమున్న నిది ఒకవికృతిస్వరమే కలుగునని గ్రహించబడుచును. ఇట్లే వికృతిశ్రుతులు స్వరము లన్నియు జొందునుండిన ట్టిప్పుడు కాని, పూర్వకాలమున గాని చూడము. గ్రామరాగకాలమున, అనగా 4 వ శతాబ్దము, భానునికాలమునకు బూర్వమునుండియు గల్గినా యది శ్రీ. వ. 1460 లేక రామామాత్యుని కాలము శ్రీ. వ. 1549 వరకు 'మధ్యమము' 'అవిహారి'గ చెల్లువచ్చెను. ఇందుచే మత్తపంచమము చిన్నతరతాక వికృతులు కలవిగనే భావించబడినది. రామామాత్యుని కొంత యాపద్ధతివలంబించినను, సోమనాథ్యుడు,

అహోబలుడు మొదలుగాగు మత్తపంచమములు 'అవిహారి' స్వరములగఁ జెంది, మధ్యమము 'విహారి' లేక వికృతులు సొందునదిగ జెప్పి మాగ్గదరించుటైరి. ఇప్పుటికి నీవద్దతి యాచులునిండు కలను. ఇందుచే రి, గ, మ, ప, ని, స్వరములు అయినమాత్రము సోమనాథ్యుని కాలమునుండియు వికృతులు సొందునదిగ భావించ బడుచుండినను, యీ వికృతుల సంఖ్యగూర్చిన పాకభేదములు భిన్నాభిప్రాయములు వేరైనవిక. ప్రబులుచునే యున్నవి. సోమనాథ్యుడు చెప్ప 7 వికృతులు వేంకటసుఖికి రుచించెనెడ, రామామాత్యుడు చెప్ప 7 వికృతులు సోమనాథ్యుడు భిన్నముగ తెచ్చెను. శాస్త్రజేవుని 12 వికృతులు రామామాత్యుని ఖండించెను. ఇట్లు పూర్వపు వాగ్గయ్యలే భిన్నాభిప్రాయము వేరువేరు పతముల జెప్పుతరి పదయువా లెట్లుందునో యలోచింపుడు.

భరతాది వాగ్గేయుల మతములు

వికృతిస్వరములను ప్రశ్నకేంది భరతముని చెప్పకపోయినను, 1. కాకతీనిపాద, 2. అంతర గాంధార, 3. మత్తసాధారణ, 4. మధ్యమసాధారణములను, "స్వరసాధారణము" అనుపేర మరీనాలుగు యితరస్వరములను చెప్పియుంటుండెను. కిని నుపయోగించుటకు కొన్ని నిబంధనలు చెప్పుటచేతిను యీతరును రాగకళను పోషించుటకు స్వరములు మాత్రము చాలకపోవుటచే వికృతి స్వరముల చూచక్కతను గమనించె నందుము. 8 శతాబ్దము నైవఱకు శాస్త్రజేవుని కాలమునాటి కియాని శ్లోకరి యత్యంత ముండుచే కాబోలు, పెక్కువికృతులు చెప్పబడుచుండెను. శాస్త్రజేవుడు 12 వికృతిస్వరములను చెప్పుటచే వికృతి మత్తయు 19 స్వరము చేర్చడినవి. కాని యితకు భరతుని 'స్వరసాధారణ' ములను చూచి జెప్పియుంటుండె వికృతిములు లక్ష్మ్యములు కావనియు, వాచే వానిని యెంచి చెప్పినవియు గ్రహించుము ఈతని వికృతిస్వరములు చులెన్చులెత్తవచ్చుములు త్రిశ్రుతాత్మిక మత్తశ్రుతాత్మిక గాంధారములు లేక సాధారణాంతర గాంధారములు, మత్తపంచమ ములు, మత్తమధ్యమ గ్రామపంచమములు, మత్తశ్రుతిక

రివశ్యత విధియును, కాకలి కైశి నివాస భేదములు —
 కింధియును, ఏనే శ్రుతియం దివి కలుగునదియు మొద
 లనుపంజములు నావ ప్రకమున స్పష్టముగ గలియును.
 ఇతని అమృతమష్టపాద్యములు మున్నగునవి శుద్ధముల
 నుండి భిక్షములు కావు. కావుననే రామామాత్యుడు,
 సోమనాథ్యుడు, ఆహోబిలుడు యిత్యగులు యాసుకీ
 మగులభించి యుండిలేను. ఇందుచే 3 కేతాబ్దములకు
 వెనుక రామామాత్యుడు వీరి ఖండించి ఏడువిక్యములనే
 చెప్పెను. ఇతనికి ముత్తము పనునాలుగు స్వరములు
 కలవు. అవియెల్ల లక్ష్యమందు స్థానము గలిగించెను.
 ఇతడు పంచమును పూర్వపువారివలె కాక విక్యములు
 పొందునదిగ నెంచెు కాని వక్ష్యమము వారివలె విక్య
 ములు పొందునదిగ చెప్పెను. ఇతని విక్యతిస్వర
 ములు 1. 10 వ శ్రుతిగల సాగ లేక మట్టుతిరి.
 2. 11 వ శ్రుతిగల అంతర గ. 3. 12 వ శ్రుతిని
 గల చ్యూతి మ. లేక చ్యూతిమధ్యమగాంధార; 4. 16 వ
 శ్రుతిగల చ్యూతి ప లేక చ్యూతిపంచమ మధ్యమము;
 5. కైశి ని. లేక మట్టుతిరి వితిము; 6. కాకలి ని.
 7. చ్యూతి ప. లేక చ్యూతిపక్షపనిహద. ఈయన చ్యూతి
 మధ్యమగాంధారము, చ్యూతిపంచమ మధ్యమము, చ్యూతి
 పక్షపనిహదములు జక్కొనుట కవి గాంధారమధ్యమ
 నిహదపంచగ లు చెప్పుటకే. వీరినే సోమనాథ్యుడు
 పెరునగ మృదుమధ్యమము, మృదుపంచమము, మృదుపక్ష
 పని హదొనివాడు. కాని వీరిని ప్రాచీనవిక్యము, *
 లగి నులక్ష్యము చేసినాడు. సోమనాథ్యుడును రామా
 మాత్యునివలె 7 విక్యములనే చెప్పెను కాని వీరిరువురకు
 భేదములు కలవు. ఇతనికి ముత్తము 14 స్వరము లగు
 చున్నది. ప్రాచీన విక్యములతో 17 స్వరముల
 నును. ఇతనివిక్యములు 1. 4 వ శ్రుతియందలి పశుక్య
 తిరి. లేక శీవరి. 2. 10 వ శ్రుతియందలి సాధార
 గ గ. లేక మట్టుతిరి తి. 3. 11 వ శ్రుతియందలి
 అంతరగాంధారము; ౪. 15 వ శ్రుతియందలి మట్టు
 తి మ. ఇదియే మన ప్రతిమధ్యమము; ౫. 21 వ
 శ్రుతియందలి తీవ్ర ద. లేక చుమ్మితి ద. ౬. 28 వ

శ్రుతియందలి కైశి ని. ౭. 24 వ శ్రుతియందలి కాక
 లి ని. ఈయనచెప్పు స్వరములందు శు. తి., శు. ద. లు
 తప్ప తక్కినస్వరము లిప్పు డాస్థానములకే, అనగా
 ఆయాశ్రుతి విలువాయండే, వాడబడుట విధితము. అం
 దుచే నిప్పుడు శు. తి. శు. గ. లకు వదలి, అంతర గ.
 కాకలి ని. స్వరములను శుద్ధస్వరములుగ నెంచినప్పుడు
 5 విక్యములు గ్రహించుము. కావున 7 శుద్ధస్వరము
 లతో నివి తీసి ముత్తము 12 స్వరము లగుచున్నవి.
 అంతర మధ్యకేతాబ్దమునకు వెనుక ఆహోబిలుడు
 తన విక్యతిస్వరములకు కేర్లను వీరివలె నెంబక జక్కొక్క
 శ్రుతి యధికమగునానిని పెరునగ శీవ్ర, తీవ్రతర, తీవ్ర
 తమ, అతితీవ్రతములు లనియు, నొక్కొక్కశ్రుతి తక్కి
 యుండిన వాని నిట్లే కోమలములనియు, మారిన కేర్లను
 చెప్పి యుత్తర హింమాస్థానమువారికి వ్యాపరింప నా
 యెను. ఇది తీవ్రతరవిభేదము శుద్ధగాంధారమే; తీవ్ర
 తమ గ. శుద్ధ మధ్యమమే; పూర్వ ని. శుద్ధనిహదమే.
 ఈయన చెప్పు శు. తి. శు. గ. మొదలగు శుద్ధస్వరములు
 వక్ష్యగ్రామమును పూర్వము చెప్పనకే.
 ఇక వేంకటమఖి కాలమున వక్ష్యపంచములు
 పూర్తిగ 'అవినాశి' స్వరములుగ నెంచబడెను కద!
 ఈయన పంచశ్రుతి రివశ్యత విధియులు పెరునగ శుద్ధ
 గాంధార నిహదపానిములందే కలవని చెప్పుటచే విక్యతి
 స్వరములు ముత్త మియన అయిదే చెప్పినవాడాయెను.
 సోమనాథ్యుడు, వీరి నొకశ్రుతి కోమలముగ జకుశ్రుతి
 రివభేదమని, చకుశ్రుతి కైవితమని చెప్పుటచే నివి శుద్ధ
 గాంధార, శుద్ధనిహదములతో దుల్యములు కావనియు,
 నివియే యిప్పుడు వాడబడుననియు గ్రహింపకలయును.
 వేంకటమఖి చెప్పు విక్యములు పెరునగ (1) 10 వ శ్రుతి
 యందలి సాధారణగ లేక మట్టుతిరి; (2) 11 వ
 శ్రుతియందలి అంతర గ; (3) 16 వ శ్రుతియందలి వరాళి
 మధ్యమము; (4) 25 వ శ్రుతియందలి కాకలినిహదము.
 (ఇటు పంచ శ్రుతి, తి. ద. లు, శు. గ., శు. ని.
 లందే కలవు. శు. గ., శు. ని. లిప్పుడు ఎంచబడుటలేను.

* వక్ష్యము 4 వ శ్రుతి యందలి కావున కాకలి 'ని' 24 వ శ్రుతి నైనది.

వెండిసామానులు

బంగారుసామానులు

పరిశుద్ధమైనట్టియు అందమైనట్టియు

ఉపయోగకరమైనట్టియు వస్తువులు

కరిశుద్ధత—కట్టితేలి వెండి అనగా వాడీవెండిని కానుకలబంగారును మాత్రమే యుపయోగించెదము. మేము తయారుచేసిన ప్రతివిద్యుచ్ఛక్తియు మా వెయసుండు ప్రేమమార్పు తప్పకుండు నుండును.

అందము—మా వెయసాలు అన్నియును ప్రత్యేకముగాను బహుసాగుగాను యుండును. ఈకాలమునందలి ఎవరైనాగలిగిన ఆహారద్రవ్యములను పుష్కలముగా పిని వెండిసామానులను సాటిలేని మరలెవ్వరూపములతో తయారుచేయుచున్నాము.

ఉపయోగము—కట్టితేలి వెండిసామానులను కొనుటలన భగవద్ద మేమియును కలుగవని నేరుగాచెప్ప నక్కరలేదు. “విద్య ప్రేమనో అనియే యెల్ల పుష్కలము చేకరయింది” అను సామెతప్రకారము విద్యవును కొనునప్పుడు అది మన్నియేండ్లు మన్ని వనువిడుదునునుబట్టియే భగవంతుని యింపునలిసియుండును.

మీరు వినియును వినియుకొనుటనును ఒకరి కిచ్చుటనునుగూడ మాచిసంతకముత్రముననే మీ కాళి కలిగింపగల వెండిసామానులు మావద్ద నున్నవి.

అన్నివిధములైన సామానులను మావద్ద సర్వస్థిగా నున్నవి. వానిలో వంచివానిని మీ రెన్నుకొనుటలో మీరు కోరినట్లు విషయాలవారగు మీకు నులచునవిచ్చునట్లు సిద్ధముగా నుండును. బహుమతిచేయుటకు యేరకము వెండిసామానులు కానుకలనను అనుకూలమైనవానిని యెన్నుకొనుటలో మే మిన్ని సౌకర్యములను కలుగజేసెదము.

మా వద్దతి—ఎవరెన్నుల వ్యాపారమునందు మే మేవద్దతి నవలంబించియున్నామో ఆవద్దతిని వెండి బంగారు సామానుల వ్యాపారమునందుగూడ మే మవలంబించియున్నాము. మోసము లేకుండును కిన్నునచేయు నట్టియు సరుకులను యిచ్చుటయే మాపద్ధతి!

ఎన్నిమేటులు—ఏకము విద్యవులైనను మేము నమోనాలును సిద్ధపరిచి కోరినవారి నమోనాలను ఎన్ని మేటులను పంపించెదము.

మీ ఆదరణను కోరుచున్నాము.

సురాజ్ మల్ లల్లాభాయ్ అందు కో,

డయినుండు మచ్చెంటు ఆందు జ్యాయలర్సు,

గోల్డు అందు సిల్వరు స్త్రీత్సు.

ఎం. ఎస్. రాములు అనుకు కంటెని, పుస్తకాధికారి, రాయప్రోలు, పుస్తకాధికారి

కావునను, అతడు వీరిని ముఖాగ్రీమేళమందలి విగతే యెందులచేతను యివిస్వము దృశ్యములుగ నిట చేర్చిన లేదు. ఇతడు ప్రతి రివభక్తైవితముల నితడు చెప్పలేదు.) ఈయన చెప్పు అంతరగాంధార, సారాశిమవ్యము, కాకలి, విషాదస్థానములు గమనియములు. సోమనార్యుడు లక్ష్మ్యముగ 'బూర్హోక్తవికృతము' లని చెప్పున వీయన గణించి ముఖ్యములని చెప్పవట్లు ఆస్థానములందే తన వైస్వరములను చెప్పట సామానమే. ఈయన చెప్పు ఈయంతరగాంధార స్థానము సోమనార్యుని మృదుమధ్యమము కావున యాస్థానమున, అనగా 808 $\frac{1}{2}$ చలనముల విలువగలదిగ, నిప్పటికి యంతరగాంధారము లక్ష్మ్యమున లేదు. సోమనార్యుని అంతరగాంధారమే, అనగా 800 చలనములు కలదే, యిస్వము వాడబడుచున్నది. తక్కినస్వరములు యాయన సారాశిమవ్యమము, అనగా సోమనార్యుని మృదుపంచమము, 841 $\frac{1}{3}$ చలనములు విలువగలదనిని కూడ నిప్పుడు వాడుచున్నారు. మరియు వీయన కాకలి విషాదమును, అనగా సోమనార్యుని మృదువద్వమము, 455 $\frac{1}{2}$ చలనములుకలదనిని యిప్పటి శంకరాభరణమున వాడుటయు గద్దు. ఇందుచే సోమనార్యునిస్వరములేకాక, యతడు తోపిరాజునిన 'ప్రాచీనవికృతములు' అనగా శంకటమభిచెప్పునవియు, నిప్పటి గానసుండు లక్షీంపటమచున్న ఇదివినియున్నది. కాని లక్షణముం దిప్పుడు 12 స్వరములే చెప్పబడుటచే నైదువికృతులనే వెంచవలయును. ఫిడేలునందు యన్ని స్థానములు స్వరమగుచున్నను; 'సారికలు'గల వీడేయందు మాత్రము 12 స్వరములే దృశ్యమనినను వైవాచికైల్ల మనవారు గమకములచే వాకోపింఁగలుగుచుంటు విధితిము. మనవారిప్పుడు లక్షణమందు చెప్పు 12 స్వరములందలి వికృతులు (1) ప్రతియందలి శుద్ధ రివభము; (2) 10 వ ప్రతియందలి సాధారణగాంధారము; (3) 15 వ ప్రతియందలి ప్రతి మధ్యము; (4) 19వ ప్రతియందలి శుద్ధ వైచిత్రము; (5) 23వ ప్రతియందలి కైశికి విషాదము, శుద్ధస్వరములు (1) శుద్ధవద్వము; (2) చతుశ్రుతి రివభము; (3) అంతరగాంధారము; (4) శుద్ధపంచమము; (5) శుద్ధ పంచమము; (6) చతుశ్రుతి వైచిత్రము; (7) కాకలినిషాదము. నివి

విలువలు వ్యక్తమగునట్లు గల వీనిసంబంధము యంతరముల తో నిట్లున్నది:—

స్వరము	చలనములు	అంతరము
మధ్యము	240	1
శు. రి. లేక	256	16
ద్విశ్రుతి రి.		15
సత్తుశ్రుతి రి.	270	9
		8
సాధారణ గ.	288	6
		5
అంతర గ.	300	5
		4
శుద్ధ మ.	320	4
		3
ప్రతి మ.	387 $\frac{1}{2}$	45
		32
శుద్ధ ప.	360	4
		2
శు. ద. లేక	384	8
ద్విశ్రుతి గ.		5
చతుశ్రుతి ద.	405	27
		16
కైశికి ని.	432	9
		5
కాకలి ని.	450	15
		8
పాచ్చు ప.	480	2

కాని కొందఱు పదియారుస్వరములు స్వప్తముగ నున్నవనియు, వేంకటమభియు శు. రి., పంచశ్రుతి రి., శు. గ., సాధారణ గ., మట్టుని రి., అంతర గ., శు. మ, సారాశిమ, శు. ప, శు. ద., శు. వి., పంచశ్రుతి. ద., కైశికి. ని., మట్టుని రి. కా. ని. శు. స అను 16 శేర్లుగల స్వరములను చెప్పెననియు మొదలగు సంగతులు చెప్పుచున్నారు. కాని వేంకటమభి పంచశ్రుతి, రి., శు. గ. లు; మట్టుని రి. సాధారణముగ లు; పంచశ్రుతి ప., శు.వి. లు; మట్టుని ద. కైశికి ని. లు వేరువేరుస్వరములు కానివియే చెప్పియుంట వీరు గమనించుటలేదు. ఇట్లు వేంకటమభి పద్ధతి ననుసరించి కాక చతుశ్రుతి రివభక్తైవితముల గ్ర

వృష్టిమధ్యమపద్ధతికాని, వృష్టిగాంధారపద్ధతికాని యట్లు చేయుటకు సాధ్యపడకున్నది. అందుచే నీమాత్రమపద్ధతుల నవలంబింపవలసియున్నది. అప్పుడును కొలది చిన్న చూర్వులు కలుగుచుండును. ఈచిన్నచూర్వులు మనసం

గీతముననే యేల ప్రపంచమునలి యందఱి సంగీతివృద్ధులకు లభ్యమౌతే - యాచక్రములే. వృష్టిపంచమపద్ధతి నవలంబించి కొన్ని స్మరణములు మామనః—

- (1) ప. — ప $\frac{3}{2}$
 (2) ప $\frac{3}{2}$ — చక్రశ్రుతి రి. $\frac{9}{4}$ ఒకస్థాయిత్తగ్గిన
 (3) చ. రి. $\frac{9}{8}$ — చక్రశ్రుతి ద. $\frac{27}{16}$
 (4) చ. ద. $\frac{27}{16}$ — మృదు మ. $\frac{81}{32}$

(ఇది అంతరగాంధారి మతి కొంచెం తిరిగి యగు. కాని యిది మృదుమధ్యమమే యగుచున్నది. ఇందుచే భక్తమని 18 శ్రుతుల వ్యత్యాసము నవలంబించి చ. రి. అం. గ. లు సంపాదులు కావనవలయును.) ఒకస్థాయిత్తగ్గిన

- (5) మృదు మ. $\frac{81}{64}$ — మృదు స. $\frac{243}{128}$
 (6) మృదు స. $\frac{243}{128}$ — పరాధి మ. $\frac{243}{128} \times \frac{1}{2} = \frac{729}{256}$

(నీవిది ఒకస్థాయి తిప్పించి పరాధి మ. $\frac{729}{256}$ ఇది $\frac{64}{45}$ కు తుల్యముగ నున్నదియును.

- (7) పరాధి మ. $\frac{64}{45}$ — శ్రుతి రి. $\frac{41}{15}$ ఒకస్థాయి తిప్పిన
 (8) ద్వితీయ శ్రుతి రి. $\frac{16}{15}$ — ద్వితీయ ద. $\frac{8}{5}$
 (9) ద్వితీయ ద. $\frac{8}{5}$ — సాధారణ గ. $\frac{12}{5}$ ఒకస్థాయి తిప్పిన
 (10) సా. గ. $\frac{6}{5}$ — కై. రి. $\frac{9}{5}$
 (11) కై. రి. $\frac{9}{5}$ — ఏకశ్రుతి మ. $\frac{27}{10}$ ఒకస్థాయి తిప్పించి
 (12) ఏకశ్రుతి మ. $\frac{27}{10}$ — ఏకశ్రుతి రి. $\frac{81}{40}$ ఒకస్థాయి తిప్పించి
 * (13) ఏకశ్రుతి రి. $\frac{81}{80}$ — ఏకశ్రుతి ద. $\frac{243}{160}$
 (14) ఏకశ్రుతి ద. $\frac{243}{160}$ — త్రిశ్రుతి రి. $\frac{729}{320}$
 (15) త్రిశ్రుతి రి. $\frac{729}{320}$ — త్రిశ్రుతి స. $\frac{1297}{1280}$ ఒకస్థాయి తిప్పించి
 (16) త్రిశ్రుతి స. $\frac{1297}{1280}$ — స. మ.

* ఇక్కడనుండి విలువల వ్యత్యాసములు కావున గణనీయములు కావు. పరాధి మ. యందు వృద్ధిమార్గము చేయవలసి వచ్చినది. వృద్ధిమధ్యమ పద్ధతినీ మాత్రము.

- (1) ప/. — మ. $\frac{4}{3}$

(2) మ. $4/3$ — శుద్ధ ని. $16/9$

(3) మ. ని. $16/9$ — శుద్ధ క. లేక పంచశతి రి. $64/27$

(4) ఒకస్థాయి తగ్గిన పంచశతి మ. క. లేక రి. $32/27$ ఏకశ్రుతి మ. $128/81$: దీనికి ఒకకోమా విలువ అనగా $81/80$ కలిపినయడల ద్వితీయ ద. కలిగి $8/5$ వచ్చును.

(5) స్వరశ్రుతి రి. $5/3$ — స్వరశ్రుతి రి. $32/15$ ఒకస్థాయి తగ్గిన

(6) స్వరశ్రుతి రి. $16/15$ — ప్రతి మ. $64/45$:

కాని యి-వరాళి మధ్యమ ముందు న్నది. ఇందుచే భరతముని 9 శ్రుతుల వ్యత్యాసము ననుసరించి ద్వితీయ రి., ప్రతి మ. లు సంవాదము కాక ద్వితీయ రి., వరాళి మ. లు యాట్లగు చున్నవి.

(7) వరాళి మ. $64/45$ — శుద్ధ మ. $256/135$

(8) * ఇంతటియంది యీపద్ధతి విలువలగుకగములు కావు. ఏకశ్రుతి రి. యందు కలిగినాగ్ని చేయవలసి వచ్చినది. వడ్డ గాంధారపద్ధతి మారము.

(1) అంతరగాంధారము $5/4$ — కాకలినిమిషము $13/8$

(2) కా. ని. $15/8$ — ప్రతి మ. $45/32$

(3) ప్ర. మ. $45/32$ — ద్వితీయ రి. $135/128$:

ఇది కొంచెము తీవ్రమగుచే నొక కోమా $81/80$ తీసివేసిన ఏకశ్రుతి రి. $25/24$ వచ్చును.

(4) ఏకశ్రుతి రి. $25/24$ — ఏకశ్రుతి మ. $25/16$ ఒకస్థాయి తగ్గిన

(5) ఏకశ్రుతి ద. $25/32$ — శుద్ధ క. లేక

— (త్రిశ్రుతి రి. $75/32$ ఇక్కడనుంది సరిలే విలువలు కావు.

ఈ మూడుపద్ధతులయందలి విలువలు సంప్రదించిన మనకాగ్యము నెరవేరుచున్నది. మనద్యావింశతి శ్రుతుల విలువలు, వీనియందలి యి-వరాళి మనము గమనించిన స్వరములవిలువలు యీ విధమున గమనపరుపవచ్చును. కాని యిటు త్రిశ్రుతిమధ్య ద్వితీయముల నిమిషములు లేవు. కావున వీని లెట్లు గమనింతుము త్రిశ్రుతి

ద్వితీయము అంతర గాంధారమునకు మధ్యమవ్యత్యాసము కలది కావున $5/3 \times 4/3 = 20/9$ యగుచున్నది. దీనికి పంచమవ్యత్యాసమున నున్న త్రిశ్రుతి రి. $5/3 \times 2/3 = 10/9$ అగును. ఇవిహావి ప్రతివిలువలకు తీర్చినవి యిట్లు సమన్వయము చేయవచ్చును—

కొలత సవరణలే. ఇట్లు చేయనిది చక్క నిలువలు కలుగజేసేము. వీనివిలువలు నిర్ధారణచేయుటకు లక్ష్యమే ప్రధానముగ నున్నది. ఇందుచే నీని నిర్ణయించుము. —

(1) ఏకశ్రుతి తి. ద. లు :—మన పైవిలువ ననుసరించి మనము 240 చలనము లగుదానిగ నెంచినప్పటి రికమము 250 చలనములు కలదిగనున్నది. ఈ త్తర కొంతసేపానమున లక్ష్యమందు 252 చలనములు కలవి, అనగా $21/20$ యంతర మగు రికమమే వాడుచున్నారు. దక్షిణమున మనవాగు పైనానికన్న కొంచు కొంచులగుదానికీ వాడుట కద్దు. ఇందుచే లక్ష్యము ననుసరించి కర్ణాటకగానమున 248 చలనములు కల రికమమే కల విలువయును. కావున నీ నది యా నీ రికమము, దీనికి సంబంధించు ఏకశ్రుతి త్తరమును సరిచేయుటలేదున్నది. ఏకశ్రుతి త్తరమున సపత విలువల ననుసరించి రెండువిధములవిలువలు పొడవూపుచున్నది. $25/16$ $63/40$ యంతరముల చొప్పున మన్న 375, 378 చలనములు కల ద్వవిధి విలువలందు 378 విలువకల ద్వివరమును ఉత్తరమున వాడుచున్నారు. కాని 378 విలువ కలదానిని మాత్రము కర్ణాటకమున వాడబడుటకానము. అందుచే మనము సవరణచేసిన విలువ ననుసరించుకొని రికమమునకు పంచమముగ న్నవిధముచే మనవాగు గణించుచే దీనివిలువయు 372 గ నెంచవలసి యున్నది. ఇది $31/20$ అంతరముకలది యగును.

(2) వరాళి మ :—ఇదియు రెండువిలువలకు తా విచ్చుచున్నది. ఇందు కిది ఏకశ్రుతికము ఒకశ్రుతి రికము, రెండు ద్వైతరీతికములు చేరియున్నవియు, ఒక్క-రీతిరీతికము, రెండు శ్రుతిరీతికములు, ఒక్క-ద్వైతరీతికము, చేరియున్నవియు నట్లు ద్వైతరీతికములు మునకు లోపముచే దీని విలువ $61/45$ లేక $40/27$ అను రెండు విధముల లోపించుచున్నది. కాని లక్ష్యమందు త్తరమునను, దక్షిణమునను $64/45$ అంతరము కలదియే వాడుటలేచే దీనివిలువ $41/15$ చలనము లగుచున్నది.

(3) మృదుమృదు మృదు మృదుములు :—మృదు మృదుము విలువయు పై సప, సమ, పద్మల వలన రెండు విధము లగుచున్నవి: (1) $256/135$ (2) $243/128$. దీనియందు కొంచెము తీవ్రముగా దానినే కర్ణాటకగానమున నునవారు పాడుచున్నారు. సప, పద్మలి ననుసరించిన $243/128$ విలువకలదానినే మనము గణించవలయును. కాని ఉత్తరమున $256/135$ విలువకలది వాడుటయు విరియు. ఈస్వరమునకు సంవాద యగు మృదుమృదుమునూదా నీ రెండు విలువల ననుసరించి ద్వవిధముగ దోసింపు కాని మనము పైదానివిలువ $243/128$ గ నెంచుము. కావున దీనికి సంవాదముగు మృదుము. విలువ $81/64$ అగు నదియే మనము గణించుము.

(4) ఏకశ్రుతి మ :—ఏకశ్రుతిమృదుమువిలువయు ర్వివిధమున, అనగా $27/20$, $25/18$ గ పొడవూపుచున్నది. సప, పద్మలి ననుసరించి కలిగిన $27/20$ విలువకల మ, మనకు లేనియున్నది. కాని కొంత క్రమమున చేరించిన విలువ, అనగా ఏకశ్రుతి తి. మృదుము మన నదిగ దీని నెంచునప్పటి విలువ $25/24 \times 4/3 = 25/18$ అగును. ఇది మనకు నవ్యముకాదు. ఉత్తరమున వాడుటకు $27/20$ యంతరముకల రి24 విలువ కలదియే మనము వాడవలయును. ఇయ్యది దక్షిణమున వంతగా లక్షింపబడకపోవుటచే దీనిని విలువ యిది యని ముదిధముగ కిప్పజాలకున్నాము. ఇట్లు దీనిని మనము గ్రహించుటకు బహుశ, జేనాంధారి, ఆకళి ఇత్యాది రాగములందు పరీక్షింపబడు మెరియు స్వరము మనగానమున వాడుకొనుగి మనముచే నర్థమని యమలునకు జట్టుట ముఖ్యము. దీని విలువ 420 చలనము లగుటచే నిది $7/4$ అంతరమున నుండినది. కావున మనగానమున వంతగా కానబడిన ఏకశ్రుతి మనుపయోగించుటకు బహుశ 420 చలనములకల యాస్వరము నుపయోగించుట సమ్యము. ఈమాన్యు లక్ష్యము వాడుకొని (Diachord sonometer) యందు గమనించి కావునను, మేటిగాయకుల సమ్యక్తము నొందిన విలువచేతను చే నీమాన్యులను చేయుటకు పాపాపించితిని.

కలగూర గం

గ్రంథాలయోన్నతి ఎట్లు కాగలదు?

మొన్న కలకత్తాలో జరిగిన, అఖిలభారత గ్రంథాలయమహాసభ కాళ్యాణ సంఘాధ్యక్షులైన శ్రీయుతులు రవీంద్రనాథ ఠాకూరుగారు తమ యజమానమున గ్రంథాలయముల యువ యోగము విరివిగ పెరుగుటకొరకు కొన్ని అమూల్యములగు సూచనలను కావించినారు. ఆ సూచనలను, జనవరి (౧౯౨౯) మాసరక రివ్యూపత్రిక ఉద్ధరించినది. ఈక్రింద దాని అనువాదము గలదు.

ఉపన్యాస మిట్లు ప్రారంభమగుచున్నది:—

అత్యశమానపున ముఖ్యాంశకే ప్రాచుర్యం వొక్కటి. మానవునికసారి, సేకరించి నిలువచేయుటకు ముందరు సంఖ్యను హెచ్చించువలెంపున కూడా జెట్టులకు గల ఉద్దేశమును విస్మరించును. ఆరకు దేవాగారమునకు భజనము ప్రోవుచేయుచున్నను, మతము నవలంబించుటకు నుపయోగ పేర్చుచున్నను కూడా దీయు నుత్సాహముననే కొట్టుకొనిపోవును. అట్టి స్రుష్టికొంగులో ఆరకు ఆరకు మనునవిక ఆసక్తి వైచిత్ర్యము. సంఖ్యాబాహుళ్యము చేర విలువను కొలవరాదని అరకు మనస్సు మరచి పోవచ్చును.

* * * * *

సేకరించుటయందు గల పై పేరాన గ్రంథాలయములకొరకు గ్రంథములను సేకరించుటయందు వర్ధిలముచున్నది కాని వాని ఉప

యోగ సౌకర్యములయందు కాని రాకున్న దనుచున్నాడు.

ఎన్నో గ్రంథాలయముల కప్పుడు ప్రాచుర్యము కలుగుచున్నది. వాటిలో ముఖ్యవికలంకు పుస్తకముల కుపయోగమే లేదు. గ్రంథాబాహుళ్యమువలన, ఉపయోగార్థము చేరినవికొన్ని పుస్తకములకు మూలబడుచున్నవి. మనవాడ కలలో భవించుచున్న గొప్ప—నిండును. ఒక అక్షాధికారి ఏదో సమావేశమునకు వెళ్ళేసరి ఆంధ్రుడు ఒకరిని వింటిఒక రారని గౌరవింప జూచుదు. ఆ గౌరవ మత దొంగలసేవ దానివైదగాక కేవల మతని కున్న దానివైదనే నిలుచును. చాలవర కేవిధమున గ్రంథాలయముల గొప్పతనము గ్రంథసంఖ్యవలన నిర్ణయింపబడుచున్నది. పుస్తకములు బంపయోగించుటకు గల సౌలభ్యములే గ్రంథాలయమునకు ప్రతిష్ఠాసూర్యవలసియుండ, అట్టి సౌలభ్యములు గ్రంథాలయములచే పరిగణింపబడుచున్నవి.

మన భావయందరి పదబాలము రెండు తావుల కానవచ్చును. మొరటిది నింబువు. నెండవది పారస్వతిము. ఒక పేర్ల నిఘంటువునందు, వాడుక లోనివి కొన్నియే వనన, అన్ని పదములకు సేకరించుట లాభకరమైనది. కాని పారస్వతియందరి పదసంఖ్య మిక్కిలి తక్కువ. అపదములకు ప్రాముఖ్యమున్నది. ఆంధ్రులచే ఒక్కటియు మిడించుట కష్టము. అయినను నిఘంటువున కంటే పారస్వతియనకే ఎక్కువ నిలువ యన బిష్టకొనక తీరదు.

ఈ పరమార్థమే గ్రంథాలయమునకు చెందును. అందు బహుగ్రంథ సముపార్థకాధినియైన భాగము ఉపయోగము గలదియే కాని రెండవము అనేక విధ

మల ఉపయోగము కొరకయిన రేంజులకొరకు ఆలయ
 మూర్త్యులను నిర్మయించును. ఇ- సామాన్య గ్రంథాల
 యాధికారి (Librarian) ఎక్కువపు ప్రకములను విశ్లే-
 షిగా ఉపయోగించి జీయు మాటను మాట తల పెట్టును.
 వీలైన సంఖ్యాభావనలను ప్రతిచింతి యోగమును
 ఉక్తిరి విక్తిరిచేయుట సులభము.

* * * *

తరువాత గ్రంథాలయములను మిగిలిన ను
 యోగకరములుగ చేయుటకై మార్గము
 లను సూచి:

గ్రంథాలయమునకు మూర్తిమోపయోగము చేసా-
 ర్పణమైనచో అట్టి గ్రంథముల విషయము లందరి
 కిని ప్రస్తుతముగా తెలుపును చేయవలెను. తమన్న జన
 సామాన్యమున కవి ఆంధుభావ కావు. గ్రంథాలయ ము
 పును ఎక్కువవలన కలిగియు రాకపోకలకు సౌకర్యము
 చేసి నగడమునలె నుంకి పోవును. ఏదేని సుఖాన్వేష-
 యో గ్రంథాలయమునకు చెచ్చుకాదు తమ ఆనందకర
 కొలది దారి చేసికొందురు. కాని గ్రంథాలయమే ఇంక
 తనకువలె బాహ్యత నుర్తింపవలయును. గ్రంథములన్న
 యందులకు వాని సంరక్షణను నడిపించుటెను. అప్పుడే
 గ్రంథాలయమునకు సాధకత. కేవలము జనులను పుస్త-
 కములను చూచిపోవుటకు రానిచ్చుటనాత్రిము చాలదు.
 వాని ఆహ్వానమెరియన చురుగున నుండుటెను. “చిన్నప్రం-
 యన్న దీయనే” ఇష్టబలవిది విశ్వమైనదన్నమాట.

గ్రంథాలయము చివపు ప్రకములబాచితము మా-
 అందరిని ఆందుండి ఎంచుకొమ్ములు పరిపాటి. కాని
 ఈగ్రంథానుక్రమణికలందు ఉపాధాతము, అహ్వానము,
 స్వాగత్యోత్సాహమును లేవు. తా నిచ్చు విందుతో పా-
 కుల వాహ్యనిండుటకు ఏగ్రంథాలయ మెక్కువ ఉత్సా-
 హించునో అద్దియే ఉత్సాహపరత్వము కలది. అట్టి ఆతి-
 యము మాత్రమే గ్రంథాలయమును పెద్దజీయునా కాని
 గ్రంథముల సంఖ్య కాదు. పాఠములు గ్రంథాలయమును
 పుట్టింపవలెను. పరిపూర్ణ స్వయముకాను. గ్రంథాలయము
 కూడ పాఠకులను సృష్టించును.

గ్రంథాలయయాధికారి కర్తవ్యములు

ఈపదవిగలదు దృక్పథమును నిర్మియున్నచో
 గ్రంథాలయయాధికారి నెకన్నామీసిన విధి ఎంతగొప్ప
 దియో ఎరిగినద కలదు. అతనిచింత గ్రంథములను సేక-
 రించి, విషయనిర్ణయముచేసి బాగ్రుద్ధి పెట్టుటతో ముగి-
 యబోదు. అనగా అతని ముఖ్యకర్తవ్యము కేవలము పెంచుట
 తెంచుటలు కాదు. ఉన్నగ్రంథముల వన్నిటి నతడు సరిగ-
 న్నము చేసికొనియుంచుటెను. గ్రంథాలయము మిగుల
 పెద్దదై ననుచో ఆ బృహత్ మునర్పకొనుట అతని కశక్య-
 మగును. అందులకు నామోహాయము పద్దగ్రంథాలయము
 ఉగ్రాణులందరిది. చిన్నదిమాత్రమే భోజనశాలవలె దివి
 దివి అహారమును, ఆరంభమును సమకూర్చునది.

* * * *

చిన్నగ్రంథాలయము

చిన్నగ్రంథాలయము వాయువ్యశ్రేణుం దిట్టిది: ప్రతి
 విషయమునందును ముఖ్యగ్రంథములుమాత్ర ముండున-
 లెను. అగ్రంథములు సంఖ్యాబాధకుగాక ఒక్కొక్క-
 టియు ప్రత్యేకాధ్యాయము కలదిగ నుండునలెను. అందు
 గ్రంథాలయాధికారి చిన్నదేశభాగ్యమును ఆగ్రహశక్తి
 కలిగి, గ్రంథాలయమును కేవలము నింపించుటయం దభి-
 మానము లేక, వాస్తవముగ నేవనెవరములకు పుస్తకము-
 లను విస్తరించు విచేషణ కర్తవ్యముంకొనెను. చిన్నగ్రంథా-
 లయమున అధిగూఢ ఆంధమునకు పరిగా సరిపాఠకుల
 సామగ్రి యుండునలెను. వాని అధికారికి గృహమేధి సగు-
 ముండునలెను; కాని ఉగ్రాపు కావలెవాని సుము-
 లుండునాదదు.

* * * *

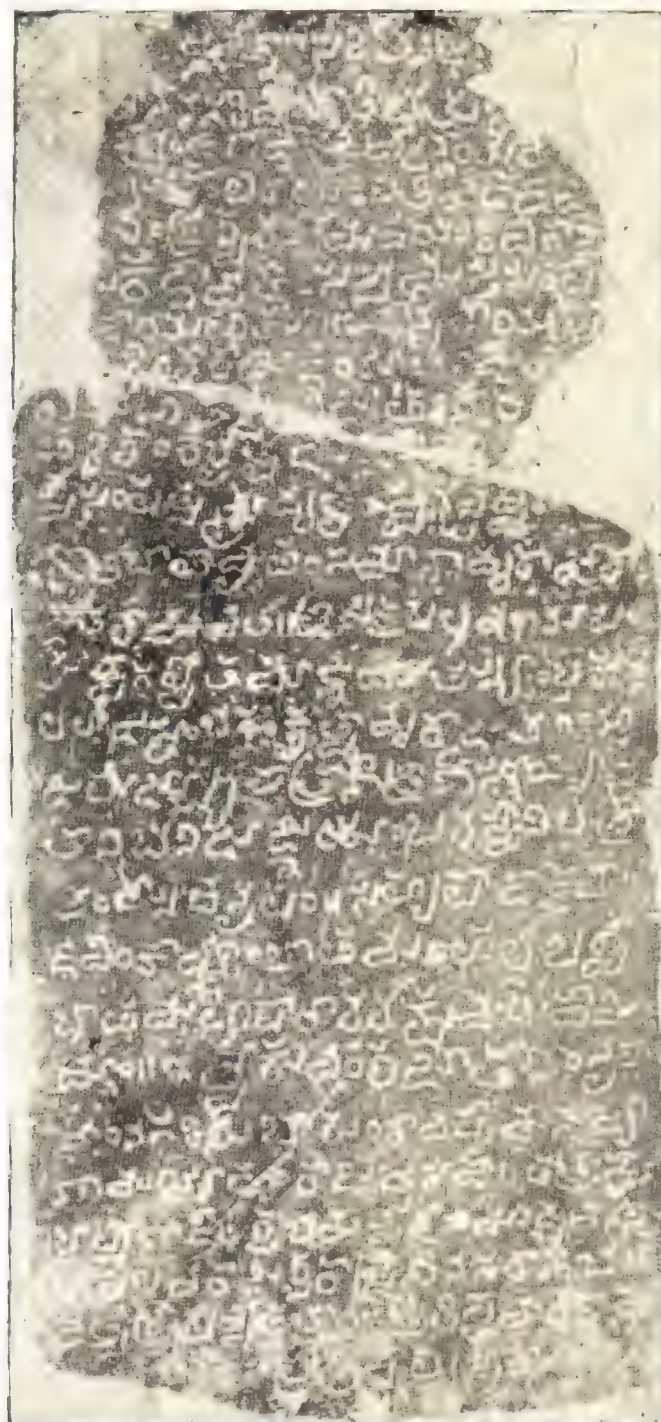
తనభావమును విస్తృతముచేయుట కొరకుదా- హరణము నిచ్చిరి:

ఒక ఉదాహరణగా స్వతేదీదేశములందు ప్రకటించ-
 బడు పత్రికలను తెప్పించు భాందాగారమును పరిశీలి-
 రిము. అందలి నిర్వహకవర్గముతో నొక్కడు సరితిప్పక
 ప్రతిపత్రికలో ఉత్సాహాలమిచ్చు విషయములను వ్రాసి

(SNAP SHOT)

A black and white photograph of a person riding a bicycle down a dirt road. The rider is wearing a light-colored shirt and dark pants. The road is flanked by trees and foliage, creating a shaded path. The image has a vintage, slightly grainy quality.

భాగ్యచక్రకారుడు: యం. కె. రంగస్వామి అయ్యంగారు, బ్రహ్మిశేషు.

పెట్టి, అంతరిక్షిని కానియ్యి నోట కంచించి తో ఆపత్రికల వనేకులు పరిచియ వనికాళి మధికమగును కదా. అట్లుకా కున్న మాఘపాక్ష ప్రతీకలు ముట్టుకొనబడిక నానాట పెరుగును. మూలల బడి మురిగిపోవుచున్నవి. నూరినయగ ప్రకటింపబడు గ్రంథముల సంకతియు నింతయే. గ్రంథాలయాధికారులను, నారిచేరికిందివారును గ్రంథము లందుగల విశేషము తెలిసికొనుటకు యత్నింపగు. కాని గ్రంథములు చేరికొచ్చిన వెంటనే అంతరి సారస్వతి సంపద అంతరిక్షి తెలియబలినవనుట విషిష్టమేకగా.

తెలియబలిన దానికి? ప్రదివిషయమునకు కొం దరు ముఖ్యపాత్రలకు. అట్టి పాత్రకంఠములు విధిగా ప్రతి గ్రంథాలయమునకును ఉండవలయును. అవియే గ్రంథాలయమునకు శీలము. గ్రంథాలయాధికారి పాత్ర కర్తయు అనేక పాత్రకంఠములు నాకర్తించి పరిగ జేయవలయును, వానినెరిగి గ్రంథములకును ముద్రిత పరిచయము హెచ్చించుటయందును గలదు. అనగా అతనివిద గ్రంథభారము, పాత్రక భారమునూడ కలదు. ఈ రెండింటిని నివృత్తముగ వహించుటయం దానికి విధి నిర్వహణను నిర్ణయింపబడును.

* * * * *

గ్రంథాలయాధికారి కర్తవ్యములను గూర్చి మఱికొన్ని సూచనలు:

పుస్తకములను గూర్చి మాడ గ్రంథాలయాధికారి తాను నేకరించినాని విషయముననేకాక ఆపుష్టపును ఎన్ని తెలియదుములగుర్చి ప్రకటింపబడు గ్రంథముల తోగూడ పరిచయము కలిగించుచుండవలెను. మాటకు నూదాంత నిశ్చయపాత్రలకొరకు పిల్లలకై ప్రవరించుట పుస్తకములలో నాతికొన కేర్పడున కొనబలియుండుటకు నానినన్నటికి చూచి యుండు కొనుండుము ప్రతి గ్రంథాలయమును ఇట్టి పనికి తోడ్పడవలయును. ఇది నుగురు పిల్లన: అట్టిపిల్లకు అనేక విషయముల గూర్చి ప్రకటింపబడి పెరుగున్న గ్రంథముల పట్టినం ముగించవలయును. ఇట్లుగ్రంథాలయము యత్నించు చున్నట్లు తెలిసివో గ్రంథప్రకాశకులకు క్రొత్తిగ్రంథ

ముల అనుక్రమణికలు, ప్రాంగణముల విషయ వివరణ లును నోసంగి తోడ్పడుదురని నా నిశ్చయము.

అభిలభారత గ్రంథాలయ సమితి కొకసూచన:

మనకు అభిలభారత గ్రంథాలయ సమీక్షనము నకు నాకావియ ప్రార్థన విధి. ఈ సమీక్షనము జ్ఞానికసారస్వతి చాక్రిక గ్రంథములలో ప్రఖ్యాతములకు విశిష్టత, నూతనములతో, అగ్రసంస్కృత మునకో అగ్రము సునిష్కృతమునకో విశేషము వినిర్మించి అన్ని నోట్లకును బంపునట్లు చూడవలెను. కేళిం నింత టను గ్రంథాలయములను సాపించి, అభివృద్ధిపరచుట సమీక్షనోద్దేశమగునని సంగ్రహింపబడు పుస్తకముల మాగ్గదికలనొసంగుచేత ఉద్దేశము సఫలము కాగలదు. మరియు ఆపుష్ట గ్రంథసంపాదనయు గ్రంథకలయూ గాక గ్రంథాలయ ప్రధానకార్యమును గ్రంథవిషయ పరిచయమునకును, విషయములతో పుష్కలము మిచ్చునాని సంతెటను చురుకెగ తెలియజేయుటకును తోడ్పట్టు లభింపగలదు.

ఆంధ్ర దేశ గ్రంథాలయములవారు రవీంద్రుని పై యమూల్యోపదేశములను మార్చి దర్శకములుగ స్వీకరించి అచిరకాలమున ఆచరణములోనికి తెచ్చుకొందురుగాక.

కీర్తింధ, పంచవటి-స్థలస్థి యము

శ్రీపంచాల వెంటల సుబ్రహ్మణ్యకాశ్రిగారి భారతచరిత్రము గ్రంథమునందలి పలుమునందు కీర్తింధ బళ్లారి ప్రాంతముగా నుర్తించియుండిరి. వీరు శ్రీకొ. లక్ష్మీరావుపంతులగారి హిందూ మహాయగము అను గ్రంథమునందలి యభిప్రాయము ననుసరించి వ్రాసియుం దురని తోచుచున్నది. ఇది సారభాటని నునవిచేయు చున్నామి. కీర్తింధ, పంచవటి-స్థలములు నిర్ణయము ముఖ్యముగా నార్మీకరామాయణము ననుసరించి చేయబలయుండును. హిందూమహాయగమును గ్రంథమునందు

శ్రీలక్ష్మీరావుపంతులుగారు ఆయాధ్యయనం లంకవరకు
 గల శ్రీరామవిమానమును నిగయించును పలుకునో
 గూర్చి వ్రాసియున్నారు. వారు కుట్రబుద్ధులకావచ్చుగాని
 ఎవరేనో కష్టించి బట్టాడి ప్రాంతవాని నిగయించివారు.
 ఇంతేకాక పంచవటి భద్రాచలప్రాంత మహిమ వ్రాసే
 వారు, వాల్మీకిరామాయణమునకు శ్రీరామవిమానము
 ప్రయాణమును వివరించుపట్టులను భార్యగారు గాని
 పై శ్రీరామవిమానమును నిగయించుటలో కష్టించును
 పంచవటియు పై విధముగా నిగయించబడినది. కాని
 ఆవాల్మీకిరామాయణమునకు సుగ్రీవుడు నీతా ద్వేషము
 కొరకై వానరవీరులను నలువోలక పంపుచు వారు వార
 యగులపిన మాగ్ధములను పోషణగా నివరించిన పట్టులను
 వారు గమనించినట్లు కనబడెను. తూర్పు కనుక
 వారికి గంగ, కౌశియమునకు నాయువు కల్గుచు మాగ్ధముగా
 చెప్పినాడు. దక్షిణమున కరుగువారికి వింధ్యము, పర్వత
 గాతమి, నదీ, కృష్ణవేణి కల్గుచు మాగ్ధముగా చెప్పినాడు.
 పశ్చిమమునకురుగువారికి కుర్రావ్రి, దాక్షిణ్య, కృష్ణ, ఖిమ,
 సింధుసాగరసంఘము దేవములను చెప్పినాడు. ఉత్తర
 మున కరుగువారికి ఖారసేత, పులింబ, ప్రహర, హరహ,
 భరతి, పురుమొలలను దేవములను చెప్పినాడు. ఇందు
 నుబ్బడి నర్మలకు కక్షి మన పువడినది కనులనికాదు
 ప్రక్షిణమునకు జనువాగలకు తొలింబి చెప్పినందున
 నర్మవాసదయొక్క ఉత్తరదేశమునందలి వింధ్యపర్వత
 ముల నడుమ ప్రదేశ కే కష్టించుచు నలభముగా నిగ
 యింపవలగున్నది. పంచవటి ప్రదేశము భద్రాచల
 ప్రాంతముకాక వాసిక ప్రాంతముని మహారాష్ట్రల మధ్య
 యు, అందుకనిమర్మకులలో కొందరిమధ్యయు అట్టి
 ప్రాయమునినాడు లక్ష్మీరావుపంతులుగారు వ్రాసియు
 న్నారు. ఈవార ననువరించి పంచవటి వాసిక ప్రాంత
 మునయెడల కే కష్టించి నిగయమునకు భానుగా పరి
 పోవుచున్నది. ఇదియుగాక జంధికృత్ బ్రహ్మాండ
 పురాణమున కిష్టించినవింధ్యపర్వతవాసమున నున్నదని
 విష్ణుష్టముగా వ్రాయబడియుండుట పైనిగ్ధయులకు
 మిక్కిలి బలమిస్తున్నది. పరకాల భద్రాచల ప్రాంత
 ముకాక వాసిక ప్రాంతమనినాడు నిగయించుచున్నది.

కావున శ్రీవిషయములను విచరించి పంపిణీలు నిర్ణయించెదనుగాక. విక్రమచక్రావేళలో విక్రయస్థలమునకు
 వాల్మీకిరావులవ్రాసిన ఆ పదవి విచరించనటాది వాల్మీకి
 రామాయణములో కష్టించుకు విష్ణుష్టముగా వాల్మీకి
 చెప్పబడియుండుటలన ఆవిషయము నిస్సందేహమని
 కూడ నిర్ణయింప వలగుచున్నది.

[కొన్నర్లకోట వెంకట్రామయ్య]

అమెరికా కుటుంబములు

కుటుంబ విషయములు అను శీర్షిక క్రింద
 న్యాయమూర్తు నునది 'సర్వే గ్రాఫిక్' (Survey
 Graphic) అను పత్రికలో డాక్టర్ లూయిస్
 అనువా రిట్లు వ్రాయుచున్నారు:

మనద్రవ్యుని వాగధికతకు కుటుంబమే పునాది గను
 న్నది. ౧౯౨౧ సం. జనాభాయందు ౨౪,౩౫,౫౬౩౩
 కుటుంబములు యున్నట్లే డిట్లునో నుండెను.
 ౧౯౨౩ లో దాదాపు ౨౩౫ మిలియన్లు కుటుంబములు
 కలవు. నాలుగు శాతకుటుంబములకునది జనసంఖ్య
 ౪.౩ అయ్యియున్నది. కుటుంబగణితమును వివాహ
 తర్వాతపునున్నది. పూర్వ మొకకుటుంబమునకు ఏదైన
 మందుగుని కల్గునుండెడివారు. అట్టిది ౧౯౨౧ జనా
 భాలో కుటుంబజనసంఖ్య ౫.౬ అయినది. పెద్దకు
 టుంబములు క్షిణదేశమునందును, మిగుల చిన్నకుటుంబ
 ములు పసిఫిక్ దీరమునందును కలవు. పట్టణవాస కుటుం
 బములకంటె పల్లెటూరి కుటుంబములే పెద్దవిగనున్నవి.
 ౧౯౨౦ లో కుటుంబసంఖ్య ౪,౫—౪.౩ వరకు
 దిగినది.

౧౯౨౫ లో యున్నట్లే డిట్లునందు జనసం
 ఖ్యలో ౧౧౦౦౦-కి ౧౦.౬ శాతమున వివాహములు జరి
 గినవి. ఇతర దేశములలో సరిపొల్లిన యెడల మనవివాహ
 ములసంఖ్య చాలయొక్కవగనే కన్పించును. ౧౯౨౪ సం
 వర్షమునందు ఇంగ్లండులోను, జెర్మనీలోను, పేయిం

తీరి ౭.౭ చొప్పున వివాహములు జరిగినవి. జర్మనీలో ౭.౧ చొప్పున వివాహములు జరిగినవి. కాని యీరెండు దేశములలోను భుజనంకరము వివాహము కాక యుండినవలె సంఖ్యాపరిమితిని బట్టి యింతివరకు ననుపొచ్చినవను నిస్సందేహము. అమెరికాలో వివాహములకు అవకాశములు మెండుగన్నవి. యుంబరు మాస దినములసంఖ్యను బట్టి కూడ స్త్రీపర్వవచ్చును. రిఫ్లెక్టు పరిపాలన ప్రారంభమయిన తర్వాత జనసంఖ్య సంవత్సరమునకు మాత్రం ౩౪ చొప్పున పెచ్చినది. ౧౮౯౦ లో వేయింటికి పురుషుల ౪౦ పొచ్చు కన్పించెను. అది మొదలు నానాధాన క్రమము కీర్తించుచు వచ్చును. ఇప్పుడు వేయింటికి ౨౫ మాత్రమే పొచ్చు కన్పించినది.

విశిష్టానుబంధమున కలిగిన భగ్నకుటుంబముల సంఖ్య నానాటికి పెచ్చినది. ౧౮౭౫ సం. లెఖ్యకారము విశిష్టానుబంధములో వీరికి చొప్పున కొద్దుగా నిర్ణయించినది. పట్టణాల్లో కంటే పల్లములలోనే వీరియగుసంఖ్య పెచ్చుగనున్నది. దైవభక్తికీర్తనలలో దాంపత్యవిభాగముల యొక్కయు విశిష్టానుబంధముల కేవలసంఖ్యయే పెచ్చుగ కన్పించుచున్నది. ౧౮౯౧ సంవత్సరములో ౧౦౦౦ వివాహములలో ౬౦ వివాహములు రద్దగుచుండెను. ౧౮౯౫ సం. రంలో ౧౦౦౦-కి ౧౪౨ చొప్పున రద్దయినవి.

నాగరికదేశ మనిశించుకొనిన అమెరికాలోనే యిట్టిగరిష్టములు జరుగుచుండెను మిగిలిన దేశములకు ప్రోమాపనది. వీవువెచ్చు కరుగజుండును బ్రజమేకదా!

[దుర్గమహంతి ఆదినారాయణ]

హరుంరక్షిం-హారేరవా

హరుంరక్షిం హారేరవా అను నదియు విచారకలత్సవమందును, వ్యాయాపరాధములను మునగును అతిప్రసిద్ధిని పొందిన మహామహాపురుషుడు. అతడి కపుడను లిప్పటికిని "హారేరవా ఆది" అని ఆయనను

స్మరించుచుండుడు. హాద్వాదువందలి ప్రఖ్యాతమయిన "ఖలిఫా" హరుంరక్షిం మువతరే దొకసారి తన పార్శ్వములలో గూడి లోతయిన కొండనువలె కెచ్చరికిని తెలియజేసి నుప్తమయియున్న హారేరవాతాలాకు సమాధిని చూడబోయినాడని యీరారానీ చేయుట నమ్మకము. హారేరవాతాలాకు మృతకేరము రకరకముల మహానాలు చేర్చి మగవీరియగు నుంపబడినది. హరుంరక్షిం చూచునప్పుడు హారేరవాదేహ మెంతో విలువలగుచు సింహాసముపైని ఉండబడి కమపడినది. అది కేరవలనవలె యుండునును లోయను నప్పటియట్లే యున్నది. చెవులనూత్రము తెల్లబడిపోయినది. హారేరవాతాలాకుయిన తుల్య సింహుండల సంవత్సరముల కరువాతను చూచుచును సింహాసన మెక్కినాడు. ఒక పుస్తకములో చూచుచు తాను చేసిన ఆ నూత్రమునుబడిన సంగతు గీతకారముగా వ్రాసి యుండుటచేసినది.

"కొండలపర్వము నుపాలో ఘోరాంధకారములో నా సమాధి యున్నది. దాని యెగుడును స్వర్ణనూత్రముతో నూర్చుబడిన నా సమాధిమ్రేమ మొకటి వ్రేలాడు చున్నది. హరుంరక్షిం దాను దాను తలగిరించుటకు ప్రయత్నించిన వెంటనే, పులివలెయు, కీర్ణము అగు నా పరదా క్రియను పడి మట్టిలో కలిసిపోయినది. నమాధికి నాలుగువయపు పురుషులు ఉన్నాగిరిలపైని తాకించిన ములుగుకు పరిమితి లేదు. ఆస్థములు కాంతులచేసిన అట్టిచిమ్మచీకటిలో నియితము, ఆ సమాధి యున్న కొట్టు స్పష్టముగా విగ్రహమగుచుండెను. పూనుచు తాలాకు మృతకేరమే సింహాసనమునగా నుంపబడినదో, అదియు వివరత్తు ఖలికమయినది. ఆమృతదేహము చూడగా కిందియియున్న మనుషుడే అమృతదేహమునాడని తోచు మొదలివినది. హారేరవాతాలాకునియును కిందిదియు యున్నా" యని ఖలిఫాకు ప్రాంతిహాస గలిగినది. ఆయన వంటనే సాక్షాదముగ తలవంది హారేరవాతాకు వందనము చేసినాడు.

పూనుచు తాలాకు మృతకేరము మిక్కిలి అమృతములయిన ఉపాయములవలన పరిగా సతీయముగానే ఉన్నట్లు మగవీరియే యున్నప్పటికిని గానివయితి కప్పుబడిన వాస్తవమునూత్రము మట్టిగా కిందిపోయినది.

ఖలిగా చేయించి ముట్టిన వస్త్రము లన్నియు బాల్ పడిపోయి ఎంటిలో గలిసిపోయెను. ఆకారము చేతను, ఆయన తన యెవ్వరును బహుమాల్యమున కొలుచేతను ఘనుమాయురశిరముపైకి కప్పుటయేకాక, నాలుగుయిపులను గొప్ప విలువగల క్రొత్త పరకాలను కట్టుట కొఱచించి అసమాధిగాన మంతయును కట్టెరి, కిన్నారము మొదలయిన సువాసనద్రవ్యముల చేతను పరి మళించునట్లు చేయించినాడు కూడను.

రత్నఖలికమయిన— అసింహాసనముపైని కొంచె మేమో వ్రాసుబడి యున్న ప్రితిని కగపడినది. ఆయన వెంటనే మోదిబాలురనువారిని నీలిపించి పహునీభావ లో ఏమి వ్రాసియున్నరో చదివి వినిపించుచు దిని యాజ్ఞా పించినాడు. క్రిందను వ్రాసుబడిన నీతి—ఈపక్షేక మందులో అంతరిమయి యున్నది.

౧. ఈ సంసారము చిరస్థాయి కాదు. ఏమనుష్యులైతే దీనిసంబంధమున చాల కొలదిగా ఆలోచించుచున్నారో వాడే అంతజీవకం లేను గొప్ప బుద్ధిమండుడు.

౨. సంసారముద్వారా సావాకు దిగుటకు ముందు గానే దానిసుఖము ననుభవించుము.

౩. ఎవరైతే నీకక్షమరై యున్నారో వారిపైని, నీకం లేను ఇచ్చుకొనిలో నున్నవారివలన నీ పెట్టికాశ సుంచుకొనియున్న ఆశే ప్రకారముగా అనుగ్రహము కలిగి యుండును.

౪. నీవు ప్రపంచము నంతను జయింపఁజాలినప్పటికిని ఎప్పుడో ఒకప్పుడు మృత్యువు, నిన్ను దప్పక పూతకుని చేసియేతీరు నని మాత్రము జ్ఞప్తయింపమనుకొనుము.

౫. నీ సుఖముచేతను, విశ్వరముచేతను ప్రతారి తుడవు కామందునల్లు సావధానముగ నుండుము.

౬. నీ మేు చేయుచుతో దానికిమాత్రమే ప్రతి ఫలమును పొందవచ్చు. అంత కధికముగఁగాని, అల్పముగఁగాని పొందఁజాలవు.

ఖలిగా, కాళిరహః ఇత్యన్తీచేరిను మిక్కిలి యొత్తివై నదియును, పద్మిరాగముచేరిను నిర్మిత్తమైనదియు నగు నొక ఉంగరమును చూచినాడు. కానపై నీక్రింది విధమున వ్రాసుబడియున్నది:—

౧. నిష్కరత్వమును చేయకుము. సత్కార్యములను చేయుట కధ్యైంపుచుండుము. ఎప్పుడైనా తొలగిన పాటు పడకుము.

౨. ఒకవేళ నీవు నూలు సంవత్సరములవఱకును బ్రదికియుండఁగల ననుకొనుము. అయిచ్చుటలేని పృథ్వీ పునుమాత్రము మఱిబిహిషమా?

౩. బుద్ధిమంతుల సావాస మున్నింటి కంటెను హెచ్చువిలువగల దని యాలోచించుకొనుము.

హయరశీరున కచ్చుట, నెన్నియో రత్నములు, ముత్యములు మొదలయినది యగపడినవి. వానిలో నశేకములయిన రత్నములు కూర్చు బడినవియు, హెచ్చు విలువగలదియు నగు కిరీటుము కూడి నున్నది. దానిపైదు లోనును బున్నవి. ఆ యైవంతులమీదిను ఈక్రిందయుప పక్షనాక్యములు వ్రాసుబడి యున్నది:—

ఒక వైపున

౧. ఆత్మజ్ఞానము గలవారినికూర్చి వాసమోసమును ప్రకటించుము.

౨. పరిణామ మాలోచించి కార్య మారంభించుము. మొట్ట మొదలును పోలేపోవుటకు మార్గమును నిరపలుచుకొని సరవత నక్రేపకుడె యగుము.

౩. ఎవ్వరిని వర్ణముగా సత్యింపకుము, అం దునుసుఖము విషయమునను, స్వాతంత్ర్యము విషయము నను దృష్టి యుండుము.

౪. ఇతరులను బాధించు సామర్థ్యమును నీయ్యైర్థ్యము తోలూకు అధికారముగా నాలోచింపకుము.

రెండవ వైపున

౧. ఏదయేని కార్యమును ప్రారంభించుటకు ముందుగా అందుల కుపయోగించు వ్యక్తితో పరాసర్పిం

నుము. ఆవృత్తి సూరదృష్టిగలవాడు కాకపోయిన పక్షమున వానిభరోసానలన కాగ్యవారంభింపకుము.

౨. జీవనముకొఱకు ధనమును, ధర్మముకొఱకు జీవనమును త్యాగము చేయుము.

౩. మంచిచేరు సంపాదించువిషయమున నీ పనులును శ్యయపలుచుము. నీవు ప్రకృతమైన విశ్వరూపును కొరుగునే? సంకుష్టాదైవు, త్యాగిని యగుము.

మూడవ వైపున

౧. విజ్ఞప్తపోయిన దానికొఱకును, పోగొట్టుకొన్న దానికొఱకును, కోరిలింపబడిన దానికొఱకును నష్టమయిన దానికొఱకును, కాలిపోయిన దానికొఱకును, చుఱింపకుము.

౨. అన్యని యింటిలోఁ గూర్చుండి ఆజ్ఞాపింపకుము. నీయింటిలోఁ గూర్చుండి భోజనము చేయుట నత్యంశింపుము.

౩. స్త్రీకి వశభూతుడైత కాకుము.

నాలుగవ వైపున

౧. మందహాయిక, నీరసయిన కులమునుండి స్త్రీని పరిగ్రహింపకుము. స్త్రీ లేనిపురుషునితో కలిసి కూర్చుండకుము.

౨. పరిశ్రేహీను లగు శ్వశువులకు మారముగా ఉండుము. అనుగ్రహము తాలూకు మిగిలినను తెలివీకొఱచాలని వానియందు సదావ ముందకుము.

౩. ఇతరుల నడ్డువులయందు లోభపడఁ జొకుము.

౪. రాజులకు భయంపకుము. ఏమా? వారగ్గి పరెనే కాలి కార్చి కేయదురు.

౫. నీ నిలువను తెలివీకొనుటకు ప్రయత్నింపుము. ఇతరులనిలువకుఁ దగిన ఆచరణ మాపుము. నీ కంటెను ఉన్న రిక్తితీలో నున్న వానితో వివాహపడుకుము.

విదవ వైపున

౧. రాజులకు, సమరీశి, కవికి భయపడుదు ప్రవర్తింపుము.

౨. ఏ ప్రాణినికాదె హింసింపకుము. ఇతరుల లోపములను వెదకు స్వభావమును పదలిపెట్టుము.

౩. ఆనందపూర్వకముగా ఉండుట కభ్యసించుము. ప్రతిపనుయమునను విరక్తుడనయి యుండికు. ఇట్లుండెనవేని నీ జీవనము దుస్సుఖమై పోయెడిది.

౪. నీ కులములోని స్త్రీలను సమ్మానించుదు, వారిని రక్షించుము.

౫. క్రోధమునకు వశభూతుడైత కాకుము. దీని వశమయమున నప్పుడును కాంతిని స్వీకరించుటకై విద్రవకుము.

౬. ఆదాయమును మించిన వ్యయము చేయఁజొకుము.

౭. మొట్టమొదటను క్రొత్తముక్కలను చేసి తిర్వాలను చెట్లు నణలుటకు ప్రయత్నింపుము.

౮. పండుకన్న పువ్వును ప్రక్కను మించునట్లు కాట్లు చాచుకుము.

సమాధిస్థలమును విడుచువప్పుడు ఖలీఫా దీని మార్గము నెప్పటికిని బండుచేయవలెను. అట్లు చేసి నచో నవ్వరును భోగ్యపరి మృతశరీరమును గూర్చి ఆమ ర్థించేయుట కుంకాశ ముండదు. అని యాజ్ఞాపించి నాడు. అని ముతల బాహుగము బండుచేయబడినది. అట్లుపైని మరీ యెవ్వరును అచ్చటికి వెళ్లఁజాలక పోయి నారు. ఇప్పటికిఁగా దప్పటికిని వెళ్లఁజాలరు. ఆసాన మెచ్చట నున్నచో అసంగతినే యెవ్వరికిని తెలియదు.

(మాధురినుండి)

[పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు]

విమాన ప్రమాదములు

1928 సం॥ మొదటి 6 మాసములయందు

జరిగిన ఘోరములసంఖ్య

గారిలో ఘర్షణమువలన	2
నిందితముగారిలో విమాన పతనమును ఘర్షణమువలన	25
ఎంజిన్ చెడుటచే గాలినుండి జారిపడుట, గిరగిర తిరుగుటవలన	17
ఎంజిన్ చెడుటచే గాలినుండి జారిపడుట, గిరగిర తిరుగుటవలన	94
అన్ని కారణములచే బలంశముగా నేలకు తాగుటవలన	81
అనవసరముగ నేలకు దిగిపోవుటవలన	55
ప్రమాదమునుండి తప్పించుకొనుటవలన	34
బరుచెక్కించుటచే ప్రమాదమువలన	10
గారిలో తగులబడుటవలన	4
వానావిధములు	41
తెలియనివియ, సంశ్లేషణములు	11
మొత్తము	390

విమానసంఘాతము చేసినవారు

ప్రాణాంతకమైన గాయములు (చనిపోయినవారు)	152
ప్రమాదకరమగు గాయములు	188
చిన్న గాయములు	148
మారకపడకుండ లేనివారు	399
సంఖ్య	828

(రెవెన్యూ డైరెక్టరుండి)

[దుర్ఘమహంతి ఆదినారాయణ]

“హరప్ప”

౧౯౨౯ వ సం. జనవరి నెల 'ఇండియన్ ఆంటిక్వరీ' పత్రికయందు శ్రీవిశ్వదేవహరి రాయ

వేదరత్న గారు సింధునదీ ప్రాంతముల బయలుపడిన 'హరప్ప' యను నగరము కొందఱు పెరిశోధకులు వెల్లొనినట్లు అనార్యులకు తెలిసినది కాక అర్యులకు తెలిసినది యగునని యీ క్రింది సుతస్కృతి ప్రమాణములను పురస్కరించుకొని నిశ్చయించుచున్నారు.

ఈశాలము బాన్సువాగరకడకు చెందినదిని నేను తెలుసు. ప్రాచీనకాలమున నార్యులు సప్తసింధుప్రాంతములను, పంచాననదును నివాసము చేయుచున్నపుడు ఈ (మోహంతోరాగో, హరప్ప) నగరములను కంటిని నిశ్చయింపజేయు (బు. చే. 3-3 కి, క, మునుపం. ౨-౧౭) అనగా బంకుదేవిగాని ఏర్పడిన సముద్ర గర్భభలమున నిర్మించియుండును.

వేదకాలమున 'హరియుపియ' అను ఒక నగరముండెను. అచ్చట కియైనపుత్రుడు అధ్యక్షుని రాజునకును, చక్రినిపుత్రుడుకును యుద్ధము జరిగెను. ఇంద్రుడు అధ్యక్షునితో చేరి హరియుపియనగరమునకు తూర్పుపడిన బంధిదేవీయుండిన నరభువుత్రులను గ్రహించెను. (బు. చే. ౪-౨౭, ౫)

పరుషి (రావి) నాచేరును ఇరువనపుత్రులకు కవిశిరి, ఇంద్రునిపుత్రుల సుదాసులను (బు. చే. ౭-౧౫, ౧౬) అశ్వశతనకును మహాభారత యుద్ధము జరిగెను. ఈ యుద్ధమున ఇంద్రుడు సుదాసునితో చేరి కవిని సంహించెను.

దీనిబట్టి యరువనపుత్రు లొకరిపైప నొక హరియుపియ నగరమును పరిపాలించిరనియు, ఎత్తి ఎచ్చిన శక్తివలనో కెండు మామయ పారాదీపియు, నే మాపించుచున్నాడు. హరియుపియనగరము పరుషి (రావి) నది ప్రక్కనుండెను కాబోలు. రావినది తూర్పునపున నున్న హరియుపియ యే ఇప్పటి హరప్ప కాదును. ఇంద్రుడు కవితో యుద్ధముచేసినపు డిహరియుపియను విధ్వంసము చేసి, వేటొకడొకల సుదాసుని కొనికొక క్రొత్తనగరమును నిర్మింపజేసి యుండును. (బు. చే. ౭-౨౦, ౨౧)

ఈమదామను పురుషునిపుత్రుడగు (బు. వే. 2-౧౧:2) త్రివిక్రమమును, మారుత్యసులకును (బు. వే. 2-౧౧:౬; ౪-౩౦; ౧౭). సమకాలినుడు. ప్రపద్యుడు (శ్రీ. పూ. ౫. సహస్రాబ్దమున రాజ్యపాలనము గావించెనని నేను చెప్పించి జూహించుచున్నాను. అతని కాలమున ప్రయాగము తొంద్రున ఒక సమక్రమముడెను. (మను. ౨౨, ౨౧-౨౩)

అసముద్రమిగులు డై నాంధురేవునకు సవర్ణము వర్ణుననున్నది. (శ్రీ. పూ. ౫. నున్నది. కావున ఆభ్యంతరి; అతినిహేదరుడు, కవి (శ్రీ. పూ. ౫. సహస్రాబ్దమున భారత్వ లేక పారియుపియును పరిపాలించియుండునని నే నూహించుచున్నాను. ఆభ్యంతరి ఒకవక్రంతరి (బు. వే. 2-౨౭-౪). భగద్వాజమును అతనినిలన గోవులను ఇతరసమస్తపులను కానుకలు విడిచెను. కావున, భగద్వాజ బుద్ధి, అతనికి పురోహితుడనియు; అభ్యంతరి పృథ్వీక మహానీ అగ్రుదనియు (బు. వే. ౬-౨౭, ౪) సమంత యముగా నేను చెప్పగలను. పారియుపియు లేక భారత్వ (శ్రీ. పూ. ౫. సహస్రాబ్దమున ఒక ఆర్యవక్రంతరి రాజధానిగ నుండెననియు, మదాను డెగుల ఆగ్రులతో యుద్ధమున నెవరియు (బు. వే. 2-౨౭, ౧) ఇతరు సమస్త మునున్నది. కావట్టి, పారియుపియు లేక భారత్వ నగరము (శ్రీ. పూ. ౫. సహస్రాబ్దమున ఆవార్యనాగ రకము) కాక ఆర్యనాగరకము స్థానముగానందెవని నేను వొక్కి చెప్పగలను.

అవమానకరమేనిజమయితే

కొంచు భాగతీయసంస్థానాధిపతి, భాగతీయ ప్రభుత్వపు రాజకీయకాళానినీ భాగతీయుల వధికారులుగ తీసికొనుట యెంతయు కానిపనియని యొక మహాజనుడు బట్లగు కవిటికి సంపుకొనినది ఇండియాకు నేమనఁ పోరాలిపుత్రుల చెప్పచున్న ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజకీయ ప్రతినిధులు భాగతీయులను వియమించుట తమకొనిమమును కుండించుటగా నాగు తలచుచున్నానని, పోరాలిపుత్రుల, బండితముకాదేని, ఈసంస్థానాధిపతి

వివేకస్ఫుర్ణము తమపై వధికార నీతిపులు కవమానము ను తిలకుండుటయేకాక. ఎంతసమర్థుడైనను భాగతీయుని; తన్ను విలక్తికొనియేలుచు తొందర మొకకంట కనిపెట్టియేయుండుటపై నియమింపబడు నేనిదేశీయన్యాయకంతును తీసిపోయిన వానిగా తలచుచున్నాను. ఇది లక్షాకరము.

[నూడవక రిత్తా]

నేరపురుగు దైర్ఘ్యములు

"ప్రపంచములో అన్నిదేశాలయందూ ద్రిటిషు పరిక్రమ నేడు పలుకుబడికి వస్తున్నది. ఎక్కువ అర్థము, సహజము, అయిన పారిశ్రామిక బాతిగా ప్రపంచములో బయలురావడానికి ప్రయత్నిస్తున్నది. ప్రమాణము స్వాతంత్ర్యముకాగలను. కాని అందుకు దారి కతి నమైన. ముందు-వాలలో నాన్యతల వన్న వార్తలు నేను ఉపసంహరించుకొని: "ఈతెరుగు మప్పుడే భాగతీదేవాలయ లేక నీతిపురుషులు చెలువడి, నీతిపురానురక్తు ముప్రవర్తించితే, మనమింతవాళ్ళు మనసుకు తోడ్పడిన పారిశ్రామిక జీవిత్యమును తిరిగి పడసి, తిన్నగా సాగించగలుగుచుము." ఇది ఆసానుగులని కాలముకాదు. వాళ్ళు ఎదురన్నతో విమర్శించలేదు. ఉమ్మడివిద్యకసంఘాలు ఎన్ను పరిక్రమల పోటు గొనుకున్నప్పుడు సంఘర్షణవాదుల బంబంధించినవార్తలు, వాటిదేవుడు ఆదేశాలు బయలుదేరి బలసిపోయిన సంగతి వాలనాధిపత్యముతో చెప్పగలను. అదైక్యము పరిక్రమలకు నేరపురుగులు. నేరమాతమరిప్పుడేక కలకాలినియం పరిక్రమల మిత్ర రాజ్యము (Rationalisation of Industry) వల్ల పరమండి తొలిపివోతూ ఉన్నప్పుడు, ఆధికాసానాలు ఆక్రమిస్తున్న దైర్ఘ్యము, మరలు తమకు పట్టుకొని లంచాల వల్ల నేకాని పరిక్రమల రాజ్యముకలి వదలిపోవవార్తలు మామూలు ఇది లేకము సహించలేదు. వ్యక్తులు సమర్థులకు వోటిచ్చివేయాలి. ఆనియమముల నే ద్రిటిషుపరిక్రమ లొకవంతు పెనానిండు నేటికాలములో సాగిపోగలను."

—రిత్తాఅఫ్ రిత్తా.

అని బాల్మీకిని గారు బ్రతిఘటించి గట్టిగా ప్రోత్సహించిరి. భారతీయులకును— ఆంధ్రులకు— ప్రోత్సాహము గలుగగల ననునాశతో నీ బాల్మీకిని గారి మాట లిటు నుద్ధృతము లయినవి.

విల్వమంగళస్వామి

భక్తితత్వమును ప్రేమ తత్వముతో నైక్యముచేసి నండిత పామరజనహృదయంగ మముగ మధురకవితాగానము చేసిన మహామహులలో విల్వమంగళస్వామి — లీలాశుకులు— ఒక్కరు. భారతభూమి నా నేతులీతా చలము నెల్లరును ఆనందముతో గానము చేయుచున్న శ్రీకృష్ణకథామృతమునలన నీతడు లోకప్రసిద్ధిని జెందియున్నాడు. ఈ కవివరంసమును ప్రతిప్రాంతమువారును తమతమప్రాంతమువానినిగా తలచుచున్నారు. ఇతని దేశ, కాలము, నింతవఱకు గట్టిగా జేర్చినట్లు కానరాదు. శ్రీయుతులు మానవల్లి రామకృష్ణకవి (య. ఏ.) గారు, ప్రాచీన గ్రంథపరిశోధనము గావించి యం దుపల్భములయిన విల్వమంగళకర్తృక గ్రంథములను, ఇతిరగ్రంథప్రమాణములను పురస్కరించు కొని ఇతని దేశకాలములనుగూర్చి, చర్చించి, ఆంధ్రహిస్టారికల్ రివ్యూనామంటి ప్రైమాసి కాంగ్రెషిటిక, జూలాయి (౧౯౨౦) సంచిక యందు కొంత చర్చించియున్నారు— ఆచర్య యిట్లు కలదు:

లీలాశుకుల కృష్ణకథామృతము మిఠల ప్రసిద్ధి గాంచిన గ్రంథము. మా దేశపర్యాయులుగల మూడు భాగములందు గలవు. లీలాశుక కర్తృకములను గ్రంథములు పెక్కు బయలుపడెనవి. సంస్కృత ప్రాకృతవ్యాకరణములు, ఉపనిషదులు, తాంత్రిక గ్రంథములు, కావ్యములు, శైలి ప్రధానములకు ప్రాంతములు నిష్పటికిలభించినవి. సంస్కృత వ్యాకరణా, స్త్రమన వరికు ప్రాచీనకరణి 'దేవు' డను నాతడు గచియించిన 'దైవ' మను గ్రంథమునై 'పురుష కాగ' మను వ్యాఖ్యానమును గచియించెను. హోదేవుని 'పరస్పతికంఠాధర' మను స్వాతంత్య్ర వ్యాకరణగ్రంథమునకు 'కృష్ణలీలాశుకోది' మను పేరున నొక విస్తృత వ్యాఖ్యను విల్వమంగళుడు చేసెను. పిఠాంతికాదు దిక్షామనన్న 'సుబంతిప్రామాణ్యము' (శివంగ) ప్రామాణ్యమునకు చెడు వ్యాకరణగ్రంథములు విల్వమంగళుని కై లిని పోలియున్నవి. వరదవి ప్రాకృతవ్యాకరణముగ్రంథములను నిరూపించుటగాను భట్టికావ్యమునకుని రచియించిన 'గోవిందాభిషేకము' లేక 'శ్రీచిహ్న కావ్యము' అను పేరుగల ప్రాకృతకావ్యమున విల్వమంగళుడు ముంచి గెలిచి మిది పద్యములకు రచియించెను. చిరక వాలాను పద్యములను అతినిశిష్యుడు, వర్ణాప్రసాదుడు గచియించెను. శివోపనిషదులపైగల శంకరభాష్యమునకు 'శంకరభాష్యయంగన' మను నొక వ్యాఖ్యకు విల్వమంగళుడు కర్త. వివిధకృష్ణ పూజావిధానములను నివంచయ 'క్రమదిక్షిక'యను నొకతంత్రగ్రంథ మితినికృతి. ఈ పేరుగల గ్రంథపేర్లు కర్తృక వింశోకటి కలను. విల్వమంగళుని కావ్యములలో సర్వత్రయాత్మికమయిన 'కాలభా' యొక్కటి ఉపల్భమయినది. లీలాశుకుల ప్రాంతముల పేర్లును మనోహరభావములకును, సుందరరచనమునకు నేర్పగున్నవి. గాపరి, కక్కాటమడు, రామవంశుడు, అభయకు, బాలకృష్ణుడు, కృష్ణుడు, కడితామూర్తి వీరిని గురించు నవియై యిపుడు లభించినవి.

తైత్తిరీయమునను విల్వమంగళుని దేశకాలములను కనుగొనుట కష్టపరంపరితో మారెను. మర్ణాప్రసాదుడు: గోవిందాభిషేకమును పూర్తిచేయుచుండెనాక

కావ్యమున కింతటికిని వ్యాఖ్యానమును వ్రాసియున్నాడు.
గురువును గుఱించి అడు ఏమిచెప్పెవాడు?

“కోపంధిమంగళవాదా! గదిలే హి ధామ్ని
శ్రీకృష్ణచర్యసవరః కిల కర్మభృత్యః;
జాతః క్రమేణ పరహంసపదే నికోఽస్మిన్
యోఽంకశ్చిత్ ప్రమవలోక్య జగాను కృప్తిమ్.
శ్రీపద్మపావమనివర్త్య విశేయవగ్గ
శ్రీధూమణం మనిరశసా కవిపార్వతీమః;
శ్రీకృష్ణమాంస పదమామృతం వాచకం
శ్చైత్రే నిదీయజరితం బహుభా హితాయ.”

—పద్య ౧.

“శ్రీకృష్ణలీలామక బద్ధకావ్యం
వివృత్య లోకస్య హితాయ పూర్వమ్;
తచ్ఛేషప్రాప్తిం పునర్విభాషయ
విష్ణుశేషేఽశో త్తరభాగ మేకమ్.”

—పద్య ౨.

“ముక్తిస్థలాలయ నివాసవిధి క్తిరేకా
దుర్గాప్రసాదమతిరి త్యభిధాం దధానః;
కర్తా స్వయం సుకృతశ్రుత్రఫలా వ్యభిక్తుః
కృష్ణేఽగ్నియా మృత విమర్శికా మహాప్రభుః.”

—పద్య ౩.

“చాపయంగలభుగో జటాపగో
లిల్వయంగలభుగో విహోషణో;
మజ్జ ఏష పరివారకాలదా
భివృద్ధం ఉపగమే పసీతల.”

(వాణి:—చాపయంగలభుగో యతీత్యో
లిల్వయంగళగృహకోవా భవతి యః;
మమ ఏష పరివారకారణాత్

(బ్రహ్మతా మపకరః ప్రవీదితు.)

నీనినిబ్రహ్మతామపకరః బ్రహ్మతామనియు, ఆశ్రయ
వ్యక్తకామకవి పూర్వ మాతమయింక పేరు ‘కోపంధిమంగ
లము’ లేక ‘లిల్వయంగలము’ అనియు స్పష్టమగుచున్నది.
ఇదియు పద్మనాభాచార్య పరింపరగమని శిష్యునిది నే
చెప్పింకమును నూపనగలదు. దుర్గాప్రసాదగు ‘ముక్తి

స్థలము’ను కేంద్రముగావించి, ఇక ‘లిల్వయంగళో’ అను
నామ కర్తమేమి? వానిని కోపంధిమంగళమునకును సం
బంధము గలవా? కలగు. మలయాలముని ‘విల్లునకు’ సం
బంధించినా అను అర్థముగల ‘లిల్వ’ అనుపదమునకు ‘లిల్వ’
అనునది తొత్తరవాచకా వ్యాచారము. ‘విల్’ అనుపదము
ద్రావిడభాష అస్మిన్ భాష ‘విల్లునకు’ సామాన్యవాచ
కము. మలయాలముని ‘లిల్వ’ అనునది విల్లునకు భర్తృవా
చారము. కావున ‘లిల్వయంగళోపామ్’ అనేగా ‘లిల్వయం
గళో’ అయింబయు. అన్వేషించి ఒకపదాన్వయే అని అగును.
దర్శి ప్రసాదమే అనినది ‘లిల్వా’ కు ‘దమమ’ అన్నాడు.
ఇప్పుడు నీది అనియను సులభముగా చెప్పింపవచ్చును.
కొన్ని సంధానములతో దినుచ్చురులో పద్మపావ
కోకముయను పురించివాడు. అప్పునిల పేర్కొ
నరాని గ్రంథముయందు ‘లిల్వయంగలత్రై’ అని వ్రాయ
బడియున్నది.

ఇక ముక్తిస్థల మెక్కడమన్నది అని అగవ్వా
భమా? లేవన్న మలచారలో ఆపేరుగల యేదయిన
నొక ప్రాంతమో అని స్వతంత్రమునకు దక్షిణమున గని
మిదియాయు నన్న ‘మగవ్యస్థల’ కావలెను. అది
ఒక వ్యాసమునో దుర్గాప్రసాదముని లిల్వయంగళుని
అనుగ్రహమున ‘ప్రారోబ్ధ’ సంపాదించియుండునని అ
వచ్చును. గదపతి స్మృతమునందు తిక్కన పదమటి
అక్షరములు. సమగ్రమునకు తూర్పున చేరులో మన్న
నొకసమగ్రమను స్థలమునందలి ఒక దేవతను ‘శివో’
అన్నది. శాంతినిసముద్రము మట్టికో కాళ్ళారు గూపు
నామి. బుల్లరాలల ని బధా యను సుప్రసిద్ధవ్యాస
సముద్రము. కేకాపాదుని వ్యూహభాగ్యము విల్లు ప్రారం
భించుచున్నది.

“లిల్వం కేకాపా కృష్ణస్య పమ భావగద్రుచునె,
స్వగ్రాహం మలనామ్రాత్యం స్యావనీ వ్యాసమామ్రా.
ఎదే భగవతీం గంగాం యుగాం భగవత స్తమమ;
ఉన్మజ్జంతి నిమజ్జంతి యస్యాం భువనీవయః,
కేనపితృవామదా (1) కృష్ణలీలామక మని;
ఆచార్యతవసాం చార్థ మాపా వీక్య దివశీతమ్.”

విష్ణుని దేవతాత్వమును నేరవాక్యభ్యా ముచితము;
సామాన్యమునకు పరిమిత మిహంకరమాన్."

ఇందలి గంగాదీప్తునికల శ్లోకము. దీని వాతదా
తమును కాశీపురము; గాంధ్యమునకుంజి రదియించి
యందునని మానింపవచ్చును. 'కాలవధ' మను వారని
కాశీపురమునకు దేవునియందున కనిగియును కాశీనిం
జి నియున్న నాగ్నాంబేయని జీవవచ్చిన నామని కవులు
నిర్మించి గాంధ్యమునకు. ఈ గాంధ్యమునకు ముందును
దానిని శ్వేతాశ్వమునకును సంబంధము గలదు.
బ్రిటిషు మలకాలలో 'ఎడకొలం' లైలుప్రేమనుకు
యొక దేవునియందున్న 'గిరునానా' ము ఈ శ్వే
తాశ్వమును నొక్కట. 'కేమలక' 'కేమలక' 'నాలయా
ర' అని పిలువబడిన నీలమం శ్వేతాశ్వమునకు ప్రకృ
తస్వరూపు కవి కావ్యమున చెప్పియున్నాడు మాడుకు:

"శకునరితం వదన్తి పరితం తపస్వ్యావరీమ్"

పద్యము. విమాంసల పరి పరితాపప్రేరితుమానున
దానుదేవుడు ప్రకారసందేశమున నిట్లు చెప్పెను:

"హామిదన్యస్యనిగి గతే మోజనానాం (రివేతం,
నావాత్మత్రం ప్రతినిలమి శ్వేతపూర్వాబి సా."

సలహాదత్త్యమున శ్వేతాశ్వము లేక 'రివనా
వాచు' దక్షిణకూలానమని చెప్పబడినది. ఈ సూధార లే
కమునో బాను అతి గాలకృష్ణాశ్రయమును పరికిం
కము. అ తిని 'కాలక' ద్వారము కృష్ణము స్వయ
ముచెప్పినది. కాలగోపాలదేవుడు, దానిని తన వేలు
వున గాముచేసెను. దానిమాధుర్యమును, చారిత్రిక
విశేషములను కనుగొనము.

"అదిత్యప్రజ్ఞ సంజ్ఞంయ దానిత్యాదధికం మహా;
నిత్యమిహాన్యస్యో న్నిలమి వేద మన్మథం."

అతిత గ్రన్థమునుమై దారా దారాధ్యయమునూ;
ఈకావదేవ ఇత్యాపీ దీగానో మునిలేజపామ్.

అస్పవస్య హి యస్యాపీ దశేమగూఢంపదాను;
అదిత్యోయశ్చిభ్యాని రాత్రుబుధ్యా న శేవమ్.

తయో నిమగ్నహాసాం గుక్రూ యోనానాం;
సాగరా ఇవ గంధీరా స్పృశ్తి కన్యా దృష్టానశః.

తయో లేవ కృపాపాత్రం కృష్ణలీలామహా;
యదాత్రమాంగణే నిత్యం రమతే తన్త్రవిస్తరా.

లిలకం కులపాలీనాం నీలితి నిలయంకమాను;
యమలం జనయాంవత్రే యంక కీర్తింక కాశ్యేతిమ్.

యస్య దామోదరో నామ నవితా సంతృప్తినిధిః;
అపూర్వస్య యస్యానన్త స్తదాన్త ముగ్ధుహా.

యస్య సత్ప్రియ స్వస్యం రామవేదానంకకా;
విసేయో నవిధేమా నాం మన్యాత్.....

యస్య దక్షిణకూలాన నీలాపరిణతం మహా;
చర్యానంకంకంధేవ మగంధయతి మానవమ్.

కృష్ణలీలామకన్యాస్య కిశోర మధిరైవరీమ్,
ప్రతిరత్న మమ బ్రూతే వేలునాది ముఖేష్టనా."

ఈ శ్లోకములు చాలమనోహరములు. కవితాశో
గణి రమణీయము. అనియుండె. అందలి చారిత్రి
కాంశము లన్నిటి నీకావము రామవేదము ముగ్ధుడు.
అతినిండ్రి దామోదరుడు; అతని అతని కాశ్యేతి
కీర్తిని తోడబుట్టువు. చరిత్రమవు అదిత్యప్రజ్ఞాని
శిష్యుడను ఈకావదేవుడు.....

ఈకావదేవునకు, అదిత్యప్రజ్ఞానమును తెచ్చుదు
శిష్యులు శ్లావసాగములు కలరు. వీరికుపురిగృహములు
నింజినిద్దెను వీహా సూములు. తిరుగు దక్షిణకూలానమని
యొక్క విశ్వలేఖము చందనలేప గంధము వారిలూకు
మని పూనియమును నానింపజేసెను. నన్నానీ తనపూ
ర్వులను గూర్చి చింతించునా? చింతింపదు. అతియండి
సోలమును కృష్ణదే వేలువునో గాముచేసెను.

ఒకవర్గమునకు తేలివ పద్యానులలేరు తుదను
'ప్రజ్ఞ' అను శబ్దము చేరియుండును. ఈకావదేవుడు
స్వసింహప్రజ్ఞాను. ఇందు మలేశ్వరుని అగణ్యవాదకము
నకు నమస్కృతైన వ్యాఖ్యానమును నిలిపించివాడు. ఇది
'అనందగిరి' కృతమునకున్న నెక్కు సూచనాగతక ము

వని. ఇంకొకటి ఈవాసదేవుడు, ముద్రాద్ధమైన 'సుఖదేవత' యను గొప్ప తంత్రగ్రంథమును రచించిన ఈవాసదేవ సుగుప్తు జోష్ఠిగారి కావనియు, 'రాఘవేంద్ర' గొప్ప వైదికవేదాంతగ్రంథరచయిత యగు రాఘవేంద్రుని 1౦౮ ధీమృత్యు కావనియు, చాచరామేశ్వరుని భాగవతముపై సృష్టవైశ్యాఖ్యానమును రచించిన యారకు కావనియు, ఈగ్రంథ ముద్రాద్ధము. ఇంక నెందరి లీలాకుడునని తెలియరలదు గాన, సుగుప్తుగాని వేద్యునియై వ్యాసాచార్య ఆశ్రయ. కృష్ణాచార్యులమునందలి ముఖ్యోక్తమున వేద్యునియైవారు. ఈశ్వోక్తము మలబాద లిఖితగ్రంథమున కలదు

“ఈవాసదేవదత్తా భరణేన నీరీ

దామోనిరసిరయోః ప్రబోధదేవన;

లీలాకుణేన రచితం తవ, దేవ, కృష్ణ,

కర్ణామృతం మోక్షం కల్పకేశాంకరేఽపి.”

తెలుగు అమృతప్రకాశమున నీశ్వోక్తముయొక్క మొదటిపాద మిట్లున్నది:

“ఈవాసదేవదత్తా భరణేన నీరీ” అని మొదటి శ్లోకము చివరనున్నది.

ఇది కేరళీయునకు తెలిసిన ఆంగ్లదేశీయుడగు వ్యాఖ్యాత (నీరీ) అను ప్రథమున (నీరీ) అని పాదపతి నాడు. ఈపాదపాటుకు రెండుకారణములు. ౧. నీరీ కి 'నీరీ' వ్రాయునగు మిక్కిలిగ పొక్కియుండుట. 2. ఈ వాసదేవ దామోనిరసిరయోః శబ్దములు రెండును శివవిష్ణుభక్తము లగు శివాలన స్ఫురింపదు. వ్యాఖ్యాతగ్రంథమున తపవి బుధుని వ్యాఖ్యాత నీ రెండుభేదములును కన్ను లు గప్పివైచినది. ఈ వాక్యభ్రష్టోక్తములను బట్టి నీలాకులు మలబాదు నివాసితునియు, అతడు భావతేజ మెరిల సంవాసు గాని-చేసెనియు, అతని శ్రీకృష్ణుని సూచనల అర్థింపిరగ్ధేత వాతని స్థలము అత్యము నిగ తెల్పుచువ్వారనియు తేలెనున్నది.

భోజదేవుని అష్టాధ్యాయి వ్యాఖ్యానము లీలాకు డుని శ్రీ. ౧౦౮౧కి తరువారివానిగ చెబుతున్నది. సుగుప్తును భామృత్యునియందు 'పురుష కామ' మంటి

యనునిందింప గ్రంథభాగము లీలాకుడని అనికాలమున కంటి అదగా శ్రీ. శ. ౧౩౫౧కంటి పుర్యుత్తరానిగా తెలుపుచున్నది. మైసర్లెట్టెట్టు ఈవాసదేవుడు మలబా దినిగుర్రతెలుగుడగు సరియను నీని అనుకు శ్రీ. ౧౦౮౧ ప్రాంతములవాడు కాన, నీలాకులు అప్పటికి సంక దాబ్బముల తరువాతి-యగు శిష్యుడనిను. కాని, లీలా కుడును శివ 'పురుష కామ'ని శ్రీరీహ్వయి, భోజదేవ, మర్క, భూజ, హేమనాథ, వానివై వారిసూతుల గ్రంథములనుండి ప్రమామలను ప్రశ్నించుచున్నాడు.

శ్రీరీహ్వయి వేద్యుని యందుటచే దుర్గము నీలాకులకంటె పెద్దవాడు. నీలాకుని శ్రీ. శ. ౧౩౫౧ ప్రాంతములవాడు; మలబాదు శ్రీ. శ. ౧౦౮౧ స కర్ణామలవాటి వాడుగ మిన్నాడు అనిని దిండు 'మలబాదవా' చరిత్రనును వేద తెలుపుచు శ్రీ బ్రహ్మ సున్నది. దానిని బరిశీలించినా ఆకని కాలమునుగూర్చి ఇంకను చక్కగా తెలియగదదు.

'ఇది కామభేద' గ్రంథకర్త అయిననా దేవుడు మహాదేవునికి తర్వాత శ్రీ. శ. ౧౩౫౧ సం. ౪ రాజ్యము నకు వచ్చిన వేదన రామనాంధ్రుని సరయించుచున్న ఈ ముద్రకి సమకాలికుడు.

ఎట్లు చూచినను లీలాకుడునికాలము శ్రీ. శ. ౧౩౫౧ కి పూర్వమును ౧౩౫౧కి పురమును కాలాలము.

[భారతి]

పాతశాలలయందలి శిక్షానియమములు—

విద్యాబోధక భాష

ననబడునెల 'ప్రాచీన ఆధునిక శిక్షా' యందు ప్రకటించబడిన, బంబాయి వాజ్ఞాని మాన్యమికోపాధ్యాయుల సభయందలి యంత. ఆర్. జయకర్ గారి అధ్యక్షోపన్యాసము నుదా రమగు నభిప్రాయములతోడను వాసయుక మగు సూచనలతోడను నిండియున్నది. ఈ

వ్యాకమున నాని శిష్యుల ముగ్గులు గూర్చి
యిట్లు వ్యాఖ్యానము చేయున్నారు:—

క్రమము, నియమము గూర్చి ముప్పటింను నీ సమ
యమున యీరెండు గుణములును నిరంకుశముగ జెల్ల
వ్వదు పాలింపవలసిన ప్రేరేపకమునట్లు. మీ కొక
వ్యాఖ్యానక వ్యాఖ్యమున చెప్పబడియున్నది. భాగవత
ముప్పటివలెయందు, ముఖ్యము, మును ముఖ్యమునను
తీయుచు యువనవే. నా అభిప్రాయమున భాగవత
మున విద్యాభ్యాసమును నేరేపకమున నీది నంశకంప
నీ నా సమ్యక్ముతీయవలె చెప్పియున్నది విద్యాభ్యాస
యగుటకు నియమముల విధానముల చేరువైనను చేది
యు నడుం రా మాడవని. విద్య బహుళవ్యాప్తితోంది, విద్య
జనితముయినది ప (సలము)ని కలుపుచున్నది.
చేరికేరేమునట్లు) సంస్కారమునకు మునుము రానియు
ను, కాని అంతఃజనున మనము నియమ విధానములను
గూర్చి యంత పటాభిపము చేయకుడదని చాలమంది
గట్టిగా ననుకొనుచున్నారు నిర్వాన్య దను భారతీయ
విద్యాభి నెన్నికను నాభావమున ముఖ్యములై. అధిక
సంఖ్యలో లుల భాగవతమువిద్యాభ్యాసము చేర్చిన చేరిన
మునోపంబునంబు నేరేపకముయొక్క విద్య చేరిన
సంఖ్యలో మంది. విద్యతో సంబంధముగల భాగవతము
మున అంగీకరమును చేర్చుకొనినో నీది మునుము మును
మునంబు నిర్వాన్యమును నీది తన విద్యమును. ము
మమును. విద్యమును మునుము నీది అంగీకరము
రానియును. అధికము (మోక్షము)ను మునుము కాని
మునుంది క్షేత్రములను చేరిమునో మునుము మునుము
మునో. మునుములమున భాగవతము విద్యపాఠమున
బహుళవ్యాప్తితోంది విద్యుల ప్రజ్ఞాపాఠమున విద్య
మును కలుపగ విద్యులంబునవానితో నునము మునుము
న్నాను. కాని యిది చేరి పరిస్థితుల నునంది మును
భరితములందును విద్య విధానములను మునుము
మునుములంబుననున్నాను. నేను భారతదేశమున
నున్న యేకమ ప్రసవ్యముని - విద్యుల నునంది
లక్ష్మింబువిద్య చేరి యిట్లు చేయుచు రానుండు

మునుము విద్యాభ్యాసము జ్ఞాని యుండునందున
గాత.

జయకరుగా శ్రీకృణ్డి వాక్యములను కూడి
నుడివిరి. అవి సాక్ష్యములు, విశ్చిరములు:

తన కోరిము—నానికే విలువ, మానోరథ త్వి
ము ననునంది అది యిదిగ కలవి యుండి దానిని
యనియెను: పట్టించుకొనియు న్యాయము సత్వి
న. ఇదియే విద్యమనవ్వను ఒకనిదేశమును భావ
మును విద్యాభ్యాసమును నున్న భావ మంతయు
మన భాగవతము చేర్చుచును చాల యెక్కువ కష్ట
మునగ్నిచేయును. తేలికమునకు రావలయు సరిసమ
నునంది దాని విద్యాభ్యాసము చేయుచుండు ననుల
సత్వికమునగ్నిచేయును. నేను ఆకాంక్షించి మనవిచేయు
విద్యులతో: ప్రజల అధికములు, రాజులవిద్యము
లందు మును, విలువను త్విలో తీర్చుకమునగ్నియు
విద్యాభ్యాసమును అంగీకరమును చేర్చుచుండును.
మన (ప్రయత్ని) ప్రయోగమునందు ముఖ్యమున నానాం
శము చేర్చును. దీనిని మునుమునగుగాక. [భ. బ.]

జపానుదేశపు రాజకాననము

జపాను చక్రవర్తి నూతనముగ సింహాసన
మధ్యించునపుడు నెలుసడిన రాజకాననములో
ఈక్రింది అంశములున్నవి:

“దేశములో, మా ప్రజలవిద్యాభ్యాసంమును,
నారల నైతిక అధికములను ఆభివృద్ధిని, విమృశమున పర
మన సాహాయ్యము, సంత్తి ప్రియు, గూఢచారి క్షేత్ర
యములును—మును, ఇతిరవాసులన్నిటితోడి భావ
ద్విమును, విమృశమున ప్రపంచంతరి పరిమాణమును,
మానవ శ్రేయోత్పత్తి మును విద్యులంబు యిచ్చించు
మాకు గల ముఖ్యోద్దేశము. కావున ప్రేమహృదయ
మా ప్రజలందరు ఏకమనస్సుతో అమాయక పంపు
పాపములను పనిచేసి, మాయా అశయమును వేరేరు

లకును, అందులన సంకేతాంశవ్యయముగ చెప్పుచున్న
ఉద్బోధనములను ప్రకటించుట వధిక మువర్ణములను, మా
వాగ్ధ్యుల భాగ్యులను సంతోషమునకు తోడ్పడవలసింది
సగర్వమునను నా కంటయు పోడ్చుమనునాకాశముని కోరు
కొనుచున్నాము."

జనాభాదేయము: కొనసాగుటకు నాగన
ము త్రినవానితో ప్రభుత్వము విద్య సభి
వృద్ధి కొనసాగుచుట గమనించవలసింది. భారత
దేశమునట్లు విద్య (ప్రతిభ) ప్రభుత్వవైఖరి
దీని కెంత విరుద్ధము!

(మాడరన్ రివ్యూ)

అహమద్ జోగూ, మాతా అల్లెనియా రాజు
'లివింగ్ లెవ' ప్రతికయుక్త జర్మను విలే
జరి యొకడు నూతన అల్లెనియారాజుయొక్క
దుస్తుల విశేషములను, ముత్య విషయములు
నిట్లు వ్రాయుచున్నాడు:

నిన్న నోక కిరీటములేనిరాజు, సంద్ధానము లేని
రాజ్యాధిపతి ప్రభువానుము దాల్చిన. ఇట్లున్న నేడ
తిరు రాజ్యచిహ్నములను పరిత్యజించి క్రొత్త
ములను దాల్చి, కేరళను నిజమునకును కూడ రాజై
యున్నాడు.

జోగూట్ల కుటుంబమునకు చెంది మాత్రామండల
మునకు సంకేతాంశవ్యయముగ చెప్పవలె అహమద్ జోగూ
గారు అల్లెనియా రివ్యూలోన కచ్చిట్లుండె అల్లెనియా
పట్టా పెట్టును, నానాటిని పదిలిని, మాడ రివ్యూ నేయ
ని యపరిమితాధికారమును కలిగియున్నాడు.

సాధారణముగ అహమద్ జోగూగారు ప్రపంచము
కేవల విద్యాధికారమునలన తాను నిలిపవలసి యొక
మర్మము దాల్చియుండెను. సన్మానపు విందులపును,
తాను ప్రజలకు కృపించునని ప్రత్యేక సమయములకు

నరేడు కనానుకున్నట్లు (కోటు పట్టాములు) దాల్చును.
మొన్నటి విద్యోగి నూతన గ్రామమునకు ముందు కొలక
కాలము మాత్రమే అల్లెనియా రాజ్యమేలియుండిన విలి
యము ఆఫ్ వీన్ యొక్క వింతమాదిరి రాజ్యములు యను
కరమునది. ఇది యనేక మాన్యులను సంతోషము ప్రి
పజివరి. మొట్టమొదట అహమద్ జోగూగారు రాక
తెల్లని మిలిటరీయంగివి, తెల్ల పట్టామును, తెల్లని (స్ట్రావి
చేయునపుడు కరింపు) జాకెట్టును కొనుగొని మున్న
మానిరి. స్ట్రావిలోనే నానినినాల్చి సంతోషపట్టామును,
నల్లని జోగును నానంధించిరి, పిమ్మట మునిగి పట్టామును

అహమద్ జోగూగారు

కేరళ నల్లని కిరీటంగిని చేర్చెను. ఈ గుర్తు దాల్చినపు
డెందు కొంతసరి జాక సంగీత సుఖాంత చాటుకమున
నాయకునివలె (కొంత హాస్యపురితిగా) కనపడినను, అది
కానుకలు సరిగా నమరియున్న చేయియు, స్త్రీలపై గొప్ప
ప్రభావము కలిగియున్న చేయియు నంగీకరింపక తప్పదు.

అతడు తన విధియును, నానాటియుక బోధపాఠ్యం
అవకాశముగ ముందుకొన్నాడెను నిస్సంకోచము. అతడు
తన ప్రాథమికై నల్లపును నానాటియుక లేని విధియు
ముందుకొని, అతిక్లిష్టమైన అక్షరములను ముచ్చుమం
దము. భవిష్యత్తు ముందు చెప్పబడినట్లు, అది రాజపదవి
నొందుచున్న జోగూ ముఖము కదలేదున్నది. అతడు
జ్ఞులనియును, ఉత్కృష్టములనియును, ఉపకారములచే

యమును అప్పు యప్పుడు పరిశీలించునామ తీర్మానించుచుండును. ప్రభుత్వ కఠిన ప్రాంతములు కల యుద్ధోగీయవ్యయము లిత తేజస్వనుకొనెను. వారు తన ప్రభువును మించి బంగారు నగరముల పంజాముల దాన్ని చూడగా తిరుచుండును.

కాని, యిప్పుడున్న పాప, అతని నోమకు నును గడుపుచున్న మహానీతి యవధానము ఆ యోగి సంతనే అనామ్యులకు అనామ్యుల ముందు నవ వేరకమున నున్నది క్రిత భవంతియు పద గలంగును.

[జ. బ.]

జనసామాన్యమునకు విద్య

ఉత్తమరూపమైన సంఘసేవ

అక్టోబరు నెల 'హామల్ నర్సి కాన్వెన్షన్' యందు శ్రీ మనేకీలాల్ హెచ్. వకీల్ గారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:

ఈవిషయమున పనిచేయుగల ఏకమాత్ర ఉపాయము జనసామాన్యమున కవికావనము. అందుకు శ్రీ పురుషులును వరుసను వ్రాయున కైక్కింపను ఎదగిన యెడల వారికి విద్య అవగత్యమును సూచించు మాత్రములు తెలియగలవు. వారి హిందూత్వము లెవరి వారికి తెలియగలను. శక్తివ్యాపారమునకు పాల్పడియున్నవారిలకు మోసకములు కట్టగలరు. సుకాక పరమని సంఘమును ప్రాకంభికి దాటిన వెనుక బయటి సంఘసేవని లక్ష్యము లేకయే యాస్పత్రి నొందుగలవు. వారు ప్రభుత్వమునకు విమోచకులకు పోషకులు నిమ్మని కోరుదురు. తమ విజ్ఞులకు ప్రాథమికవిద్య నిమ్మని కోరుదురు. వారు అక్రమమైన తీవ్రమైన పోరులు సలుపక తమ గృహములకు మాత్రము పరిగణించుకొందురు. వారి సాంఘికనీతియ మాయము ఉన్నదికొందును. శ్రీశక్తికి బదులు పరస్పర సహకారము క్రేను క్రేణులైతామ యేర్పడును. శ్రీ

పురుషునితో పనులొనరి యును. ఆమె మాత్రము చేయు సేవలు ప్రజలకి నింకను గొప్పగా నామోలంపబడును. వారు పురుషున శ్రీ సేవ సాధించి గౌరవములను పొందుతో నాకాంక్షింపగలరు; ఇదియు నిత్యవర గలై పొందుపనునాకాంక్ష మి కెక్కుకంటెగూడున్న స్వా స్థ్యములకు అవసరమగుటచే నామె చేసిన బ్రహ్మకీర్తి పురుషులలోనికి ఏనుట కవికాకములు తగ్గును. [జ. బ.]

మూర్తిమత్త్యము

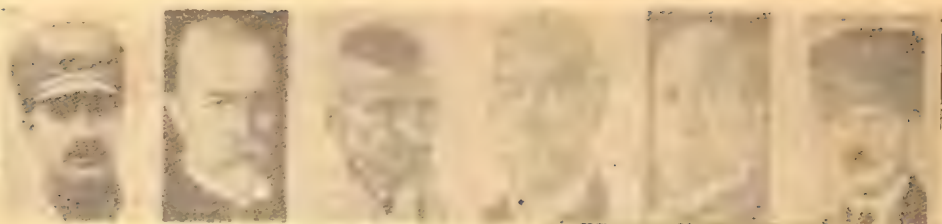
నేటి రెవనుయొక్క ప్రజాసమాహ మనకి

త్త్యమునుగొల్పి మించుటకు నామె మూర్తిమత్త్యము లేక మూర్తిమత్త్యము పంపుచేయకొనలేదు. లేక భక్తి పంపుకొనలేదు.

ఏనుటి సంవత్సరమంతయు బార్ల ప్రతికలమందు 'మనదేశమున పెద్దలైన మహాపురుషులున్నారా?' 'నే పెద్దలకు పురుషులు లేరు!' 'ఎవరి కాలమున పెద్దల కన్యాయము కట్టినారా?' యీ ముంపున పి కలతో వ్యాసములు నిండుమందెను. నేను అమెరిగా కేసపును పరి కారిలేఖలు నన్నట్లవిగూర్చిరి 'ప్రియును' గొప్ప అస్తి యేది- సాందగ్యము, ఆర్థికశక్తి (నేతకగణశక్తి) యా, తెలివితేలుట? 'మూర్తిమత్త్యము' అని నే నంటిని.

మనోరీసీగా లొకసారి వాలో కథానరణిని

ప్రపంచమును 'మంపు నంపు నేలబాలను' అని చెప్పిరి. ఒకప్పుడు తాళపనినాగానంటిని, ఆయన, యిప్పుడొక క్రొత్త విశ్వసామ్రాజ్యమును సూచి మాలోచనలు సాగించుచు, నెట్టి మూర్తిమత్త్యములనునవనే యిట్టి చేయవచ్చును. అప్పుడెవరు అయిన జనముల్లాగారు చేసినవలెను చేరుకొలుంటిని మన తాము జరుగద మగ వెకకేగగలిగి కేర్పవలెన ముఖామాలా పాను గారు ముకుళిక సాయస్య నిండుమూర్తిమత్త్యము నే ముఖ విజయమునకు రహస్యము కైవానేక మింకను అల్లకల్లులమన పండుకలకు కాగూడేమి? మూర్తిమత్త్యముగల నాయకుడు చేయవలెనది. ఏ గూంగ

మూర్తిమర్తివిజయము: సామ్యాభ్యుదయమున క్రమముగ నెక్కిన తీరికచే మహా నాయకులై కీర్తిమునులైయున్న ఆంగ్ల సైన్యము.

ఎడమవైపున కి కుడివైపున: రిచార్డ్స్, క్లిఫ్ఫర్డ్ బాల్ ఫోర్డ్ లుండి కిమ పెర్సెయిన్ ప్రధాన మంత్రిమయ్యెను; డాక్టర్ మాసారిక్, స్ట్యూవెంట్ హాకిన్సు— నేను, లెఫ్టినెంట్ మాను "స్ట్రెస్సి" యి" వాడు (అధ్యక్షుడు); మహాత్మా గాంధీ, రాజగోపాలాచారి ప్రజేంద్రి క్రమగ న్నకలూ నున్నకి వచ్చెను; జిన్లె హాసా, దీనముంబున జన్మించిన యితను ఈజిప్టున ప్రధాన మంత్రియాయుండెను. ఇతని కేను, కెంబ్లూ మహాత్మ్యి, గాంధీ, బాల్ గూమనంకి కులకర్ణుల మనస్సులకు యిదియి. మును తాగినవేయువాడు. నేను ఇంటికీ సర్వాధిపతి వాడను. మహాత్మా: మహాత్మా కమల్ హాసా, సైనికుల గమనిన యితకిపును విక్రమప్రభుత్వాధికారిమనకు వచ్చెను.

కాల్ కేన్ సాగివచ్చు నొప్పలక్షణములచే మున్నచికొని, కీ నుండు గానాస్థ్యములందును రోజులుగా వాని దృష్టికుం కలసి మూర్తిమర్తియు ప్రధానవ్యక్తికాలెను. ఈజిప్టుచేపు కాల్ హాసాజిగ్గూర్ గారు తన మూర్తి మర్తిమనలనే ఆహాయికులకు ఫెల్లహీశల పాడె యములను పొంది వేదను. వాతని నెన్నడును భక్తి నో గాగింపకుండెను.

మాగ్గురు కిహాయిలను, మాగ్గురు నాట్యకారులను మాగ్గురు విద్యార్థులను కీ సుతమును:— అం దిగినా భక్తిని లోకమునకు పంపియును పొందెచ్చును. కాల్ హాస్యచింతనకు తగ్గిన క్రియ మహావలంబుతోను ప్రసారాలవలె తగ్గిన విద్య ప్రకాశింపును. విద్యుత్ నేటి కు వాని విద్యుత్తుచే మనకు జ్ఞానసభామున కెక్కింపును. పంకితు లగు నొక జననమామమమాడె నింకొక జననమామమ నేలకలరు. వినును నునము తెలి నేల. జననమామ మానసికత్తివ్రును పంకకులొండులో పొవునవ్వును. ప్రకాశింపుయమును పొంపు కొలం మంది లేకులలో వార్తాపత్రక లున్నవి. దూరప్రసంగము,

వార్తాప్రకాశమును, గుర్తినానుల ప్యాంపియన్ నున్నవి. నేను వర్తమానమును పంకితుల కి తయన తయనమున్న విద్యార్థుల కి నుండు తెచ్చునావ్వా మునాటివలననే గానన నేలకొంపాగిరికి, కీ సుతమున్న. మనగ్గులే యెట్లుపట్టుకొనెను విద్యుత్తులయు నట్టివే; దావలన మనగొంపిగురుల కింకలనును. విద్యుత్తు సృష్టకర్త క్విమలన మంపానము లింకలన్న నేటి కింకలవారు మన నాగిరక నొన్నవి నుననెంతిలొనుగా నుట్టుల చొచ్చునువ్వును. నుంచి గాననమును కొనునవ్వురు. మేల్లె విద్యుదుములలో నొంపునునవ్వురు. అన్నివిధముల మనుపటికం కి సమపాయముగ నున్నారు. మనకు భావి ప్రపంచము విద్యుత్తు కింకల ముంతులకు ప్రకాశం పును. ముంతులకు లుండి ములిచియు, క్విమార్థమును కింకల ప్రకాశమును, దీని విద్యలనుండి విద్యయు రారాజులైనవారిని, మనమప్పుడే చూచియున్నాము. విద్య మనునా రొంపు విద్యాభాన మున్నవ్యుని? గాంధీ, మహాత్మ్యి, కెంబ్లూ హాసా, మాసారిక్, వీరయ? కెంబ్లూనా ప్రము మొంతుకెట్టివాడు? మూర్తిమర్తిమ

మీ జయించి మందుకు రాగలరు. గెంఫిన్ ఫాన్, టా
 మర్ లెన్, మహాదేవ అశ్వినాథన్ - ఈ విశ్వవిజయులు
 ము ప్రజావాంఛ్యముగా జాపాదానాన్ని కొలువబ్రహ్మ
 లాభిని మార్చుకొనుచుండిరి? ఇగు లెను తోడిమాన
 పులుల కొనుగా మార్చుకొనుకా ఆదేశముకొనుట, ప్రేరణ
 కొనుట దైత్యమాది ప్రాణహత్యముకొనుట, ముక్తి
 ముక్తియు భ్రష్టమగుట, సంప్రదేశకొనుటయొక్క
 ముఖపరిచయములను తెలుసుకొనుట, అనాగ్రము బంబరి
 బాలు, పుష్పాంబుల గుంపుల, నోక ప్రాయుంకులయొ
 యంతకంటె భక్తిప్రాయమును ప్రార్థనలను మహా
 నాయకుల ప్రకటన చేతియొక్క ముఖపరిచయము
 గల గొప్పవారు ఆరుదుగా విగ్రహములవ్యాపక. క్రీస్తుమత
 మునక, ప్రభుమత ప్రాచీన, ప్రాచీనమునకీ శ్రీమ
 పద్మి, అశ్వినాథములను ప్రార్థన, ప్రార్థనముచేసి,
 నామకలకాలమునకీ విమంశియును మహాపురుషుల
 ప్రసాదించి, మంత్రములను (మంత్రములు) ప్రార్థన
 ముగల మానవసంతతి సకలవిధ వస్తుయంత్రులగు విధా
 నమునెలుగ జారినమాత్రము, ప్రేరణాత్మక విశ్వవాయు
 శక్తియును జాతీయములను సేమి ప్రార్థనము?
 సేవకాలమున కర్పించి శిశువులను శిశువులను
 పాపాదముల గల గొప్ప పునర్జన్మహోదీ మూర్తియం
 తులు.

[జ. బ.]

(జననది గెంఫిన్ 'స్పియల్' నందు లేదే
 ప్రమ్మేదానా గారు వ్రాసినదానినుండి)

చాంపానేర్ నగరద్వారము

'చాంపానేర్' అనెదని బొంబాయి రాజధాని
 లోని 'పాంపానేర్' మండలమునందలి 'కలార్' తా
 లాకాలనున్న ఒక జిల్లానగరము. ఇది బహాదూ
 డ్ ప్రాము ౨౫ కైలోమీటరుల దూరమున గల మహా
 న్యభాగము నామకొని యున్నది. ఇది లోలులి రాజపు
 త్రరాజులది. ౧౮౮౩ సం. 'మహామ్యూరు టెగర్' అను
 నరకు వారిపై దాడిచెదలి అట్టల లోలులితోక మున
 బ్యావధియమును కల్పించుటపెట్టెను. మరుసనెత్తి
 వారికు రాజపుత్రులను తిరిమివైచి దానిని తిరిగిము
 చేసికొని అభివృద్ధి గానించి తిరిగిరాజధానిని అనుమదా

బారునుండి యెటుకు మార్చుకొనెను. దాని కారకు
 మహాదేవ అశ్వినాథన్ అను పేరు పెట్టెను.
 ఈ నగరము త్వరలో మరి - రైగ్ క్లామయ్యెను. పట్టు
 బట్టు అక్కడ మిట్టలుముగ సేయుచుండిరి. కనుల
 పరిశ్రమ బాగా పానముండెడి. ఇందుకు కాలిడి
 ఇనుము మొలయిన వస్తువులు ఆ చేరువనున్న పట్టులలో
 లభించెడిది. దీని యీ భాగము కొలదికాలము. ఈ భాగ
 గలది. ౧౮౩౫ సంవత్సరము కాలముయొనా సంవత్స
 రమున గామును కొల్లగొట్టెను. నల్లను బహుమారునా
 (దీని నేలనుండి కొలకొట్టెను, బహుయు తర్వాతి
 రాజధాని బహుమారునా ను మార్చిపోయెను. ౧౮౩౫
 శతాబ్ది ప్రాగంధికాలమునాటికి ఈనగరమునందలి భాగము
 లు శిథిలములై కల కొంగులొచ్చెడి. అదిరి పెరిగి మట్టు
 మునగుచున్నది. ప్రదేశము లోగభూయిష్టమైనది.
 ఇట్లు క్రిందినిన దాని గామున ౧౮౮౩ సంవత్సరమున
 అంగ్రెసుల చేతుకునాటికి ౧౮౮౩ నందే జనులు నివసిం
 చియుండిరి. అనాలోగభూయిష్టమగునట్లే తిన్నినాడు
 ప్రయత్నించినను జను లులు నివసించుట కక్కర
 యిది. ఇప్పుడు అక్కడ జనుల దాని గొప్ప పులకు మించి
 యుండదు.

ఈ నగరము మొక్క శిథిలములను గాంచిన దీని ప్రా
 గ్భుత కైలోము తిరియును. చాంబుగు నేగి కల్లం
 కొలముకొలుచు చులునొచ్చె. ౧౮౮౩ నగరమును మొదలు
 గలిగినట్లును. దీనినుట్టును పెట్టెపెట్టె వాపం శిశు
 గట్టిన దిట్టలును ప్రహర కలము. దీనినె సమానకాలము
 లయంగు కట్టెను గురుకు లున్నది. మహామ్యూరునరకు నను
 సరించెకట్టెను చాంబుల వీరి సమమును సూర్యులొచ్చె.
 ఇది నగరభూమియను గలరు. దీనిని పడమలు, బాన్సు
 చాలమొగడు భంజన ద్వారములు భాగములు చుండే
 నట్లు వానిని మట్టించుండిన ప్రహరిగోపముకొలుచు
 భస్మకల కలవు. దీనినుట్టి దానినుట్టి రాజుల శిశువుల
 కు విధానములను నరకులు, భాగములు, చాంబులు నుండి
 నిది. ఇప్పుడు నగరము చిరునామమును చెక్కుచెదలక నున్నది.
 చాంబులో నొక దానిని 'బామానాస్థిగు' అని పేరు. ఇట్లు
 గాంబానానమున నుండక శిశువులకొలుచును బామానా
 మునాస్థిగుభాగముల 'చాంబు' విశుమనను తీసివోయెను.
 నగరమున అన్నయమున ఒక లోగయిన కృత్రిక నెట్టు
 కలరు. దానినుట్టును రాతిపెట్టు కలవు. ఈ సంచికయం
 దీనగరద్వారచిత్రమును గాంచనగును.

మూర్తిమన్విజయము: సామాన్యజీవనదృశ్య క్రమముగ నభివృద్ధితికివచ్చి మహా
నాయకులై కీర్తిమనాలైయున్న అగ్రము స్వర్గులు.

అవమత్త ప్రభువే కుడి ప్రభువు:—దివాఖాన్, కౌన్సిల్ జ్యూజ్ ప్రభువే జుజు, జెడ్జియూ (ప్రధాన మంత్రియ్యోను; డాక్టర్ మాసారిన్, న్యాయమంత్రివానియ్యోను—జేసు బిషాప్ జేసును “స్వప్నించు” వాడు (అభ్యుత్థుడు); మహాత్మా గాంధీ, జాబ్బియ్యోను ప్రవేశించి క్రమముగ త్వరలో మన్నెడి వచ్చెను; జర్నల్ గానా, బీదగుంటయిన జిల్లంకి యితిను ఈజ్జయ్యోను ప్రధాన మంత్రియ్యోనుయెను. ఎత్తమ జేను, జెడ్జియూ నూర్జుబిన్, హంఫ్రీ కౌన్సిల్ మంత్రి—ఈ కౌన్సిల్ ప్రభువునుపరిచుముగిన యితిను నుండు రాజుపరిచుమువాడు. జేను ఇంటికి న్యాయభవన-వాసులయ్యోను: ముక్తాఫా నూర్ వాడు, జెడ్జియ్యోనుయె: యితియు ఎత్తమత్తాఫా కౌరమయ్య వచ్చెను.

[illegible][illegible][illegible]

మే జయించి ముందుకు రాగలడు. గెంఫున్ భావ్, బా
మర్ లేన్, బుహోగి, బెల ఆదిగాంధర్ - ఈ దిశ్వివిజములు
మీ ప్రభావాన్ని గ్రహించును. బుహోగి కొలబట్టిలో
జారింది మామగొప్పయిందేరా? వారు తమ తోడిమాన
పులవ సేమగా దొడ్డినకుకా అదేమగొట్టె, ప్రేరణ
గొట్టె ప్రేమాదీ (ప్రేరణమగొట్టె). మామ
మగ్గము గొట్టెను దొడ్డి గెంఫునేను కొనుబయ్యె దొడ్డి
మ. మనసినీ మి.యుండిన కొమ్మలు. ఆమాగ్గము బంబరి
బాబు. సుఖానానాలో గుంపుతో, వోక ప్రేమమునుబయ్యె
యింతకంటె గొప్పప్రేమ. మే ప్రాప్తిలండముల మహా
నాయకుల ప్రక్క నేటి బాబుపుకం ముగ్గిస్తున్నము
గల గొప్పమారు అనుకుగా గెంఫెనువా. గ. ప్రేమమన
మువిధే, ప్రధమమం (అదనీ) ప్రాప్తికేసుండియే జీవము
పచ్చి, వాల్చి ప్రాప్తియును బుహోగి ప్రాప్తియుచేసి,
నాకు బలకాయముతో ప్రాప్తియునును బహుపుకంపుల
ప్రసాదించి మంత్రివానితో (బుహోగి) ప్రాప్తి
ముగల వాంఛించి నరలమగ్గ పుయ్యంతి. రాష్ట్ర విభా
నమునుగల జాలినమగ్గము, ప్రేరణదాన్యు విశ్వవాహ
కర్తయును బహోగియునును సేమగ్గమును
నేటికాలము. కన్యంతో గొప్పమగ్గమును ప్రాప్తియును
సాహసమును గల గొప్ప ప్రాప్తియుతో మామగ్గము
కులు.

[జ. బ.]

(జనవరి ౧౯౩౩ వేది 'స్మయన్' నందు లేదే
ప్రేమగ్గము పో గాను ప్రాప్తిదానినుండి)

చాంపానేర్ నగరద్యారము

'చాంపానేర్' అనునది బొంబాయి రాజధాని
లో 'చాంపానేర్' గాంధీయమునది 'కలోర' రా
బాకాలనున్న ఒక చిర్లనగరము. ఇది బలోదాకు
గొట్టెము ౧౫ మైళ్ల నుండి సావాగర్ బట్టి మహా
వ్యభాగము వాల్చి యున్నది. ఈ తోలుతిం బట్టి
ప్రేరాజలది. ౧౮౮౩ సం. 'మహమ్మదు టెగర్' అను
నరకు వారిపై దాడినవలె అచ్చుల తోలుతవోక మున
బాహుధీయమును గొట్టెమును పెట్టును. మునసంపత్తి
మారెడు రాజపుత్రులను తరిమివైచి దానిని తన వశము
చేసికొని అక్కడ గాంచి తన రాజధాని అనుకునా

బాదునుండి యురకు మార్చుకొనెను. దాని కారకు
నామమరాబాదు చాంపానేర్ అను పేరు పెట్టెను.
ఈ నగరము త్వంత్రో మంది ప్రత్యేకమయ్యెను. పట్టు
బట్టు ఆక్రమ మిట్టలుముగ నేయునుండి. కర్తల
పరిశ్రమ బాగా పాపముడెడి. ఇంకను కాలని
ఇమము మొనలయిన వెన్నపుల ఆ చేరునెన్ను నున్నతో
లభించెడిది. దీని చాంపానేర్ గము కాలకాలముతో బో
గిలిగిడి. ౧౮౩౫ వ సంవత్సరము మునుయూను చక్రవర్తి
చాంపానేర్ గమును కాలగొట్టెను. నుత్తము బహుమారుచా
(దీని నేలునుండి రాకాకోనా) చాంపానేర్ తర్వాతి
రాజధాని అనుకొని రాబాదును నానికొనెను. ౧౮౩౯
వ తేదీ ప్రాంతధికాలము వాటికి చాంపానేర్ గము
లు శిథిలములై నెల కొనగొట్టెనది. అది పెరిగి మున్న
మున్నగొట్టెనది. ప్రత్యేకము తోగభూయవ ప్రేమ.
ఇట్లు దీనించి చాంపానేర్ గమును బానిత సంవత్సరమున
అంకెనుల చేరునెవాటికి ౫౦౦ మంది జనులు నిలసిం
చియుండిరి. అచాంపానేర్ గభూయవములచే నెన్ని మాన్లు
ప్రముఖించినను యిం లభించి నిలసియులు ఆక్రమో
యిరి. ఇప్పుడు ఆక్రమించునాగు గొప్ప పులకు మింది
యందేదో.

ఈ నగరము యొక్క శిథిలములను గాంచిన దీని పూ.

గొట్టె కర్తలము తలినెను. నామగ్గము దీని కర్తలించి
గొట్టె ముక్కలను వెలుసాచెను. ౧౮౧౧ జనములు వెలుపు
గలిగెనున్నది. దీనిమట్టును పెట్టెపెట్టె వాపరాభిలో
గట్టె దిట్టించె ప్రత్యేక కలము. దీని సమకాలము
లయందు కట్టె బుగల లున్నది. ముసల్మానుపదతి నను
సరించికట్టె బుగల లు సరి అనియును మార్చునొన్నది.
ఇది నగరస్థానమునకు గలదు. దీని పదములు, బూర్గు
చాలనాగము సందకావ్యయములు భీషములు నుండి
నెట్లు వారిని నాట్టునుండి ప్రహరిగొట్టెనది. బానిల
ఇప్పటికి కలవు. దీని బాట్టి కర్తలము గొట్టెకర్తలమున
కు విధానములని నరకము, భీషములు, బుసీయులు నుండి
పలి. ఇప్పుడింకను బునుచున్నెలు చెట్టు చెరక ఉన్నది.
చాంపానేర్ నగరదాని 'బామరాబ్బి' అని పేరు. ఇప్పుడు
చాంపానేర్ గమున నుండక కలకర్తల భీషము నొన్నాగు
ముసల్మానుభీషముల 'చెట్టి' వీడచెనెను తీసివేసెను.
నగరమున ఆస్థీయుమున ఒక లోకయిన కృత్రికనరక
కలదు. చాంపానేర్ గు దానినెట్లు కలవు. ఈ నందకయం
దీనినగరద్యారచిత్రమును గాంచవలెను.

సాధిప్రాయ విశేషములు

కలకత్తాకాంగ్రెసు స్వరాజ్య సంరంభము నందు నూతనశకమును స్థాపించినది. కాంగ్రెసు వ్యవహారము లతిరయమున ప్రవర్ధమానంబగుచున్న ప్రజాశక్తిని ప్రత్యక్షము చేసినవి. నైహూస్వాగతము, స్వచ్ఛందపైనికదళములు, నానాసభలు, జనసమూహములు, నిర్భయోపన్యాసములు, వ్యక్రోత్సాహము, ప్రవర్ధమానం బగుచున్న ప్రజాశక్తికి పరమ ప్రమాణములు. ప్రజానాయకుడైన పండితమోతీలాలు నైహూగారికి 36 తెల్లగుఱ్ఱములు గల రథోత్సవరూపమున కలకత్తాయొసంగిన మహాస్వాగతము ప్రజాశక్తిని విశదము చేయుచున్నది. ప్రజలును, నాయకులును చక్రవర్తులకు దుర్లభమైన మహాస్వాగతమును మోతీలాలుగారి కొసంగిరి. కలకత్తా నలంకరించిన స్వాగతతోరణములు, కర్పూరహారతులు, విజయధ్వజములు, స్వాతంత్ర్య ప్రదర్శనమునకు నిదర్శనములు. కలకత్తా కాంగ్రెసును సందర్శించిన సంశయాత్ములకైనను ప్రజాహృదయమునందు ప్రవర్ధమానం బగుచున్న స్వాతంత్ర్యాభిలాష సువ్యక్తమైనది. ప్రజాశక్తి విజృంభణమును జూచుచుండియును గనుగొనజాలని పుల్లరులు, ఓడ్డయరులు స్వప్రయోజనపరాయణత్వమును వెల్లడి చేయుచున్నారు. కాని సామ్రాజ్యక్షేమమును మానవ కల్యాణమును వెల్లడిచేయుటలేదు. వర్తమాన స్వాతంత్ర్య యుగమునందు నిరంకుశత్వము దుస్తరమని నిరంకుశాధికారవర్గము గ్రహించుట వివేకము. స్వల్పసంఖ్యాకులైన నిరంకుశాధికారులు మహత్తరమైన ప్రజాసంకల్పమును చిరకాలము నిర్బంధింపజాలరు. దుష్కాసామ్రాజ్యచరిత్ర నిరంకుశవర్గమునకు జ్ఞానోదయమును గలుగ జేయవలసియున్నది. కాలమానన్నమైనపుడు స్థిరమైనసంస్థలు నీటిబుగ్గలవలె మాయమగుచున్నవి. అమీరు అమానుల్లాగారి చరిత్రము రాజ్యపరివర్తన సందర్భములను విశదము చేయుచున్నది. కలకత్తాయందు దేశబంధు నగరమునందు ప్రదర్శింపబడిన స్వాతంత్ర్యోత్సాహములు భారత్ప్రభోధమును సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. కాంగ్రెసునందు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య తీర్మాన మోడిపోయినను ప్రవర్ధమానం బగుచున్న ప్రజాభిప్రాయమును చెలుపుచున్నది.

* * * *

సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము:

అధినివేశరాజ్యాంగవిధానము

నైహూనివేదిక అనేకమైన యూహాపోహలకు గారణంబైన విధమును గలిగించిన నాలుగైదుమానములందును వ్యాపించిన వాదప్రతివాదములు విశదము చేయుచున్నవి. ఈ యూహాపోహలు కలకత్తాయందు మహాప్రస్థానావస్థను బొందినవి. కలకత్తాయందుగూడిన కన్వెన్షను సభయందు జిన్నామహామృదాలి గారులుచేసిన ప్రసంగములు దేశావృతమైన సాంఘిక లక్ష్యమును విశదముచేయుచున్నవి. సుప్రసిద్ధనాయకులైన మహామృదల్లిగారు సిద్ధాంతములందు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యమును, అచరణమునందు

సాంఘికలాభములను బోధించుట విచిత్రము గ గనుపడుచున్నది. భారత స్వరాజ్యము నకు మూలాధారము జాతీయసంయోగము గాని జాతీయవియోగముగాదు. మహాత్ముడీ యులును, హిందువులును ప్రత్యేకసాంఘిక ప్రయోజనములకై పెనగులాడునపుడు దేశప్రయోజనములు సంకుచితములగుట సహజము. మహాత్ముడీయ నాయకులందు అల్బుల్ కలామ్ అజదు, సర్ ఆలీ ఇమాము, మహాత్ముదాబాదు రాజాగారులు మొదలగువారుగాక సామాన్యముగ మహాత్ముడీయ సంఘమంతయును ప్రత్యేకప్రయోజనములను గోరుచున్నది. నైహూనివేదికకు సంయుక్త నియోజకవర్గము కలకము. హిందువులు, సిక్కులు, క్రైస్తవులు, పార్సీలు ప్రత్యేక నియోజక వర్గమును నిరసించుచు సంయుక్తనియోజకవర్గము సంగీకరించుచున్నారు. మహాత్ముడీయుల ప్రతిఘటన మభివృద్ధిని బొందుచున్నది. మహాత్ముడీయ ప్రతిఘటనము హిందూప్రతిఘటనమునకు దోహదంబునోనంగుచున్నది. నిరంకుశవర్గమునకును యూరపియనుసంఘములకును హిందూమహాత్ముడీయవిభేదము లెప్పటివలనో యానందమును గలుగజేయుచున్నవి. కన్వేక్షను సభ నైహూనివేదిక సంగీకరించినను మహాత్ముడీయ భేదాభిప్రాయము దానిని నిర్వీర్యము చేసినది.

మహాత్ముడీయసంఘము సాంఘికలక్ష్యమును విడిచి దేశలక్ష్యము నారాధించుటకు హిందువులైనను సకలవిధముల త్యాగము జూపుట సరమాపనరమై యున్నది. భరతవర్గము కృశించుచున్న సమయమునందు సంపూర్ణ వివాళముకన్న నేసంఘమైనను చైతన్యము గ

లిగి కత్తిని గలిగియుండుట దేశమునకును, లోకమునకును శ్రేయోదాయకము.

అధినివేశరాజ్యాంగ విధానముపట్ల యువజనహృదయము విముఖత్వము జూపుట సహజముగనున్నది. యువజన హృదయము స్వాతంత్ర్యోత్సాహముతో వికసించుచుండును. యువజనహృదయమునకు నిర్బంధములు భయమును గలుగజేయజాలవు. దేశమోక్షమునకై ఆత్మార్పణము జేయుటకు యువజనులు సర్వకాలములందును సంసిద్ధముగ నుండగల విధమును ప్రపంచేతిహాసములు తెల్లముచేయుచున్నవి. జవాహర్ లాలు నైహూనివేదిక కౌన్సిలువేదికయందు జేసిన ప్రసంగములు భారత హృదయాంతరాళము నుండి వెడలిిన భావములుగ బరిగణింపబడదగి యున్నవి. యువకులైన జవాహర్ లాలు గారు, సుభాష్ చంద్రబోసు గారును శ్రీనివాసయ్యంగారితో జేసిన యొడంబడికను నిరాకరించుటయందు విచిత్రము లేదు. నిర్బంధకారకులను నిర్బంధితులు విశ్వసించజాలరు. అధినివేశరాజ్యాంగ విధానమును యువజనులు నిరాకరించుట సహజము. అతివాదులందు జరుగుచున్న పరివర్తనము మితవాదులందను జరుగుచున్న విధమును కలకత్తాతీర్మానములు విశేషము చేయుచున్నవి. మితవాదులు, మితవాదకౌన్సిలు నాయకులు స్వతంత్రవాదులకు స్వతంత్రవాదమును వ్యాపింపజేయుటకు సంపూర్ణాధికారమునొసంగుటయే స్వతంత్రవాదవ్యాపనమును విశేషము చేయుచున్నది. మితవాదులు నైహూనివేదికను, కౌన్సిలు తీర్మా

నమును బలపరచి స్వరాజ్యముపట్ల ప్రజలకు
గల దృఢసంకల్పమును విశేషము చేసిరి.

* * * *

గాంధీమహాత్ముడు

అధినివేత రాజ్యాంగవిధాన తీర్మానమును
గాంధీమహాత్ముడు ప్రతిపాదించుట విస్మయము
నుగలుగజేసినది. కాని మహాత్మునిస్వభావము
నెరిగినవారలకు విస్మయమున కవకాశములేదు.
గాంధీమహాత్మున కుదారాశయములందువలె
కార్యసాధనమునందును సమృద్ధిము గలదు.
మాటలతో చింతకాయలురాలవని మహాత్ము
డెరిగియున్నాడు. కాని నిరంకుశపద్ధతి చూపు
చున్న తిరస్కారధిక్కారములు ప్రజలను కార్య
పరతంత్రులను జేయుననెడి విశ్వాసము గాం
ధీమహాత్ముని విడువలేదు. మహాత్ముడు విదేశ
యాత్రను జేయుటకు జేసిన యేర్పాటులను
విసర్జించి స్వదేశమునందు కార్యరంగమున
పనిచేయుటకు సిద్ధముగనున్న విధమును వారి
ప్రసంగములు విశేషముచేయుచున్నవి. ప్రజల
యందును, నాయకులయందును వారి విశ్వాస
ము నన్నగిలుచున్న విధమును వారి ప్రసంగ
ములు, వ్రాతలు విశేషము చేయుచున్నవి. ఈ
సంవత్సరాంతమునందు శాసనోల్లంఘన ప్రస్థా
నము సాధ్యమని మహాత్మునకు విశ్వాసములేదు;
కాని మహాత్ముని తీర్మానము విజయమును బడ
యుటకు శాసనోల్లంఘన ప్రస్థానమునందును,
మహాత్ముని నాయకత్వమునందును ప్రజలకుగల
విశ్వాసమే మూలకారణముగ నున్నది. కాం
గ్రెసునిర్ణయించిన కార్యవిధానమునం దన్ని మత
ములవారికిని త్యాగముచేయుట కవకాశములు
గలవు. ఖద్దరునకు, మద్యపాననిషేధమునకు
పనిజేయవచ్చును. శ్రీమంతలు, సామాన్యులు

కాంగ్రెసు నిర్ణయించిన రుసుమును చెల్లింప
వచ్చును. ప్రజలు కార్యపరాయణులైనపుడు
మహాత్ముడు నిస్సందేహముగ తిరిగి నాయ
కత్వము వహించుట నిశ్చయము. ప్రజలంద
రును కాంగ్రెసుసంఘములందును, స్వచ్ఛందపై
నికసంఘములందును సభ్యులుగ జేరి గాంధీ
మహాత్ముని సంకల్పము సార్థకముచేయుట
స్వరాజ్యసంపాదనమునకు పరమసాధనముగా
నున్నది.

* * * *

పైమను సప్తక బహిష్కరణము

పైమను కమిషనును సకలక్షతములవా
రును బహిష్కరించుచున్న విధమును వారి
పర్యటన వృత్తాంతము విశేషముచేయుచున్నది.
కలకత్తాయందు మోతీలాలు నైహూగారి
కొనంగిన స్వాగత మొలయద్భుతముగ నెర
వేరినదో పైమనుసప్తక బహిష్కారమును
నెరవేరినది. పంజరములోని చిలుకలనువలె
పైమనుసప్తకమును గొనిపోవుట బ్రిటిషుప్రభు
త్వ దౌర్బల్యమునకు నిదర్శనము. బ్రిటిషు ప్ర
భుత్వమున కాసురబలమున్నను ధర్మబలము
లేదని బహిష్కరణోద్యమము విశేషముచేయు
చున్నది. పైమనుసప్తకమును రహస్యముగా
గొనిపోవుటయే బ్రిటిషుప్రభుత్వ దౌర్బల్య
మును తెల్లముచేయుచున్నది. ఇర్విన్ ప్రభువు
బహిష్కరణ విజయమును పరోక్షముగా సం
గీకరించినటులు వారి డిల్లీ ప్రసంగము విశేషము
చేయుచున్నది. ఇంతవరకును నాయకులు పై
మనుకమిషనును బహిష్కరించినను పార్ల
మెంటు కమిటీయెదుటను భారతీయులు వారి
నివేదికను స్ఫుటముచేయుట కవకాశములు

గలవని ఇర్విను ప్రభువు తెలిపిన భావము బహిష్కరణ విజయము నంగీకరించుచున్నది. భారతఖండమునందు పైమనుకమిషనును భహిష్కరించిన నాయకులు బ్రిటిషు ద్వీపముల కేగి సాక్ష్యమునిచ్చుట యసంభవము. భారతీయ నాయకులు వారి యాత్మగౌరవము నెన్నికష్టములు సంపాద్యములైనను లక్ష్యముచేయక కాపాడుకొనుటకు భగవంతుడు సాహస ధైర్యముల నొసంగుగాత! చెన్నపురి నాయకులును ప్రజలును పైమనున పక్షమును హారతాలములతోను, నల్లజండాలుతోను, నివర్తన ఘోషములతోను సత్కరింతురుగాత యని కోరుచున్నాము.

* * * *

ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయము

చిరకాలము తపస్సుచేసి పడసిన ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమును సుబ్బరాయనుగా రొకక్షణమున ధ్వంసము చేయుట విచిత్రముగనున్నది. ఆంధ్రుల దౌర్భాగ్యపీఠిక విశ్వవిద్యాలయ శాసన చరిత్రము నిదర్శనముగనున్నది. విశ్వవిద్యాలయస్థానము విశ్వవిద్యాలయము విశాఖపట్టణమునకు సంక్రమించినను ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమును ముక్కలుచేయుట కేవల మన్యాయముగ నున్నది. దత్తమండలములను, చిత్తూరును మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయముతో సంధించుటయును, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము నుండి విడదీయుటయును అనుచితముగ నున్నది. విశాఖపట్టణము నందలి విశ్వవిద్యాలయము విశాఖపట్టణ విశ్వవిద్యాలయ మగును గాని ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము కాజాలదు. ఆంధ్ర దేశములోని సగముభాగము చీలిపోయిన తరువాత ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయనామము సార్థకము గాజాలదు. ఆంధ్ర దేశములోని విద్యాలయములను విడదీయుటవలన ఆంధ్రత్వమునకును, వారి వైజ్ఞానిక సంయోగమునకును భంగము గలుగుచున్నది. ఈ లోపమును వెంటనే తిసివేయుట ఆంధ్రనామధారుల కందరకును సరమధర్మమైయున్నది. విధజించి పాలించుట విదేశీయుల ధర్మము. ఆ సర్మమునే మన మంత్రులవలంబించుట మన దురిదృష్టము. వెంటనే ఈ దుర్దశను తొలగించి ఆంధ్రత్వమును స్థిరతరము చేయుట కాంధ్రులు వారి శక్తి నుపయోగించి భగవదనుగ్రహమునకు బ్రాత్రులగుదురు గాత!